

## Latvijas Tautas Padomes astotās sesijas pirmā sēde

8. martā 1920. g.

(Atklahta pulkšt. 5,5 min. vakarā.)

Pres. Iščakste: Tautas Padomes astotā sesija atklahta. Es lūgstu ceņemt veečas. Šchodeen deenas kahrtibā šetoschi jautajumi: 1) Pasīnojums par pahrmatnam komištiju un frakziju šastahwā; 2) Sengales apgabala wehleschanu komištijas lozekku wehleschanas; 3) Genahkuscho likumprojektu nodoschana atteezigām komištijām; 4) Waldibas preekschlikums par atkauju awansa weidā drukat naudu par 30 miljoneem rublu; 5) Waldibas atbilde us interpelaziju atteezibā us notikumeem Walmearā; 6) Likums par weenreiseju mescha nodolli; 7) Noteikumi par semes grahmatas nodakam (trepostnodaakam) un notareem; 8) Likums par meerteefnescha sekretareem; 9) Likums par swehrinato adwokatu piluwaram un 10) Pagaidu Waldibas preekschlikums par daschu personu apstiprinaschanu teesu amatps.

Latvijas Sozialiemoqratu strahdneeku frakzija pasīno Tautas Padomei, ka marta šesijā Tautas Padomes lozekka Emila Škubika weetā šehdēs peedalisees substituťs Dr. A. Kirschiņskis. Gerunu naw? Peenemťs.

Semneeku šaweeniba pasīno, ka amnestijas komištijā J. Goldmana weetā delegē Freitwaldu sen. Gerunu naw? Peenemťs.

Latgales Semes Padome pasīno, ka šhini šesijā Tautas Padomes lozekka Antona Laršana, Jahnna Griščhana un Petera Sadwinski weetā wina delegē, ka substituťs: leitnantu Peteri Šprodje, J. Rubulu un Juliju Šwaiģine.

Tad no wahzu progresiwās partijas ir eenahzis pasīnojums, ka wina atšakas no weenas weetas, kuru eenehma minetās partijas lozellis Šatterfelds, par labu wahzu „Boltšpartei“ lozellim. (Peesihme no Sozialiemoqrateem: „Baronu partija!“), un luhds to peenemt un ka tahdu proponē W. Puffuli un ka substituťu Manfretu von Fegešad. Gerunu naw? Peenemťs. (Peesihme no sozialiemoqrateem: „Wehl naw rokas nomasģaģuschi no asini!“).

No Sozialiemoqratu frakzijas bij eenahzis preekschlikums, lai toš 3 lozekkus, kas Tautas Padomē no Darba šaweenibas, tšflehgtu un lai wini, sozialiemoqrati, no šawas puses waretu proponēt 3 lozekkus. Par šcho jautajumu ir jau bijuschas debates starpfraksziju biroģā. Ja neweens pee wahrda nepeeteizas, tad es lišķhu us balsošchanu preekschlikumu, waj Darba šaweenibas preekschstahweem ir jaatstahģi šchi Tautas Padomes šehde, waj ne. Pee wahrda peeteizas Tautas Padomes lozellis Belms.

J. Belms (sozialiemoqrats): Tautas Padomes lozekki! Man ir masš pasīai droģums ta konfliktā leetā, kurešch heidsot nonahzis Tautas Padomes plenarā šehdē, un kuru droģchi ween wareja išķķirt, bes ka tas šcheit buhtu nonahzis. Ja pilsoniškās partijas atšihst to platformu un toš lihģumu, to partijas ir šawstarpeģi paratštijuschas, Tautas Padomi dibinot, tad šchis jautajums patš par sewi atkriht. Bet ja šchis jautajums tomehr ir nonahzis Tautas Padomes plenarā šehdē, tad tas nosihmē, ka, aģimredšot, ne wifģ grib šcho lihģumu atšihst. Wehģ šchi lihģuma, kuru mehš usštatom par šaitošchu preeksch wišām politiškām partijām, kas eeet Tautas Padomē, no latweišchu partijām soģialistiškām bloķam peedereģa  $\frac{1}{3}$  un ka soģialistiškais bloķs šadala šchos šehdeklus šawā starpā, ta ir wina priwata leeta un neahdam žitam partijām naw ģar to nekahda dala. Tad notika tas, ka daku no šcheem šehdeķteem eenehma soģialrewoľuzionari, kurei tagad ir pasīnojuschi, ka tee naw waitš soģialrewoľuzionari, bet ka wini ir šaweenoģuschees ar radikaliemoqrateem un nodibinajuschi jaunu politišku partiju, jaunu ģuridisku personu. Šā jaunai ģuridiskai personai, išpildot sinamus ģuridiskus peenahģumus, tai ir ģaceģneeds preekschlikums, lai, weģai politiškai partijai likwidoģotees, wifģ šchis politiškās partijas preekschstahwģi teek atšautti un tad jaunā partija usštahda

šavus kandidatus. Tas ir zits jautajums. Ustahdot kandidatus, jaunai partijai, kura ir pilsoniska, nav teešba eeneit kaut weenu sehdeklit no teem sehdekleem, kuri pehz partiju šawstarpeja lihguma ir paredseti preeksch sozialistiskā bloka. Tadehl muhsu frakziā greesčas pee pilsoniskām partijām ar jautajumu, waj winas atsihst preeksch šewis par šaitofschu lihgumu, kuru politiskās partijas ir parakstijuschas. Ja winas atsihst to par šaitofschu, tad jau šchis jautajums ir pats par sevi iischkirts.

Pref. Tschakste: Pee wahrda pecteizas Schenbergš no Darba partijas.

R. Schenbergš (Darba partija): Godatee Tautas Padomes lozekli! Pirms es atbildu uš sozialdemokratu prasibu pehz trim Darba šaweenibas weetām Tautas Padomē, lai man buhtu atkauts pakawetees un attehot to situaziju, kahdā tagad šchis jautajums isveld uš Tautas Padomes deeras kahrtibas.

Meskatotees uš to, ka Darba šaweeniba Tautas Padomē eeet jau no pagahjušchā gada augusta mehnescha un ka tagad, kā juhs sineet, ir marta mehnesis 1920. gadā, tā tad pagahjis ir wairak, nekā pusgads, bet šchis jautajums teel isbihditš tairni tagad. Zelas jautajums, kamdehl tas teel darits tairni tagad, wehleschanu preeksch-wakarā. Lai uš šcho jautajumu waretu atbildet, es metischu ihšu štatu uš sozialdemokratu nefeno pagahtni.

Te mehš redjam, ka sozialdemokrati darbojas kā ilegala partija ilgakus gadus, un, kā wini pašchi mehšj lepodamees šazit, wairak par diwdesmit gadeem. Katram ir šinams, ka schahdas ilegala partijas, ja winām jadarbojas desmitteem gadu ilegali un tās tomehr newar ispelbet atklahtā deenas gaismā, nes šewi neweseligas idejas, nepeemehrotas tautas mašam. (Applausi un peesihme no Semneeku šaweenibas puses: „Wendera kungs, waj juhs dirddeet?“). Tas ir weens. Dirs ir tas, ka schahdām partijām nefad naw bijuši isdewiba tapt nowehrtetām no tautas puses. Tas ir tadehl, ka no tautas puses naw isdarita balkschana. Ja nu tas naw bijis eespehjams isdarit, tad beeschj ween tahdas partijas nowehrtē pašchas šewi waj zitas partijas winas pahrak augsti waj šemi.

Tahds ir stahwoflis, kahdā sozialdemokratija isveld uš deenas kahrtibas Latwijas dšihwē, Latwijas proklameschanas laikā. Man gribas norahdit wehl uš weenu leetu; atsihmet, ka sozialdemokrati šchait atrod širšnigu pabalstu no weenas otras partijas, proti no Demokratu šaweenibas. (Smeekli). Raksturigi, šchis diwas partijas — pilsoniskā un sozialistiskā šaprotas šchini leetā un stahw weena otrai til tuwu. Tas iskaidrojas ar to, ka winām abām ir kopigs liktenis. (Peesihme: „Neweseligas idejas“). Abas winas tautas azis kriht uš leju; abas winas zeešch šaudejumus pee wehleschanam, šalithšinot ar to stahwofli, kahdu winas eenešma pagaidu domēs.

Šil abas partijas ihsti ir wehrtas, tas naw bijis eespehjams noteikt, jo abas partijas, kā jau agrak teizu, naw no tautas puses pahrbauditas zaur nobalšochanu. Bet Tautas Padomē šchis partijas iskaulē šew leelu weetu škaitu. Kā jau šinams, sozialdemokratu partija iskaulē šew wairak kā 20 weetas un Demokratu šaweeniba 12. Pehz šawa škaita šamešra, kā redseet, weena no leelakām partijām Tautas Padomē ir sozialdemokratu partija. Wareja šagaidit, ka tahda leela lozekli škaita partijām wajadšes atstahst leelu eespaidu uš waltis dšihwi, waldibas gaitu u. t. t. Šrahdas, ka dšihwē nefas tamlihdšigs naw notizis. No šahkuma gan ar winām reškinajās, kā ar leelām partijām, bet, ar realo dšihwi šadurotees, nostaidrojas, ka minētās partijas ir nowehrtetas par augtu. (Smeekli pa labi.) (Dr. P. Kalniņšch no weetas: „Pilnigi Semneeku šaweenibas garā“). Atwainojeet, kungi, es pirmo reiši ustahjos un šaujāt man runat. (Bankaws no weetas: „To war redset!“). Šo tahlak mehš šekojam, jo wairak mehš redsam, ka šcho partiju eespaids eet arween uš leju. Es domaju, ka šchi parahdiba naw nejauschā. Stahwot uš maršistiskā redses stahwofla, pehz kura dšihwē nefas nenoteek nejauschā, ka wišam ir šaws logisks zehloniskš šakars, tad domajams, ka ari šchai parahdibai buhs šaws zehloniskš, dabiskš šakars. Ta ir dabiska gaita wišā Latwijas dšihwes attihstibas posmā, kahds Latwijā tagad norišinajās. Lai es nepaliktu failš šawos wahrdoš, šawos apgalwojumos, es nemšchos ilušret šawas domas ari ar fakteem. Kad šahla nahkt uš deenas kahrtibas pilšehtu domju wehleschanas, tad warejām nowehrot, ka leelās partijas, kas no šahkuma guwa til špihdoschas uswaras, kā peem. Sozialdemokrati šee pajā un Wentšpili, kur wini dabuja absolutu wairakumu, kamehr tagad, ja šaudi, weenu trešcho daku. Nigas pilšehtas domes wehleschanās sozialdemokrati dabuja knapi weenu trešcho daku, lai gan ahrejee apstahkli bija

wisrateizigakee. Demokrātu ņaweenibai hiia tahds pot parahfums; no 90 weetam dabuja 14. Tā tad juhs warat redset, ka tas eespaids katastrofiskā kahitā kriht uī leju. Waretu ilustret ņawas domas wehl ar daudseem fakteem, bet es domaju, ka peektiks. Gribu tikai atsihmet, ka ņhis noteiktais wirseens, ņhi parahdiba Latwijas tautas dsihwē ņaidri paredsama. Tagad nu nahl preefichā Satwerfmes Sapulzes wehleņchanas. Dabiski ir, ka ņhim partijam jaranga ņawas, tā ņatot, krihtoschās partijās atzijas iņsweest wehleņchanu tirgū par daudsmaj augstaku zenu. Tadehl ņhis jautajums ir iņbihdits uī deenas kahrtibas.

Tagad es pahreeschu pee pašcha raksta un pašawefchos pee teem punkteem un motiweem, kahdus sozialdemokrati uņstahda ņawā rakstā. Pirmais no ņheem motiweem ir, ka Darba ņaweeniba, pehz ņawa nosaukuma, naw sozialistiska. Man ņchēet, ka ņhis motiws ir naims. Newar tatschu nosaukumam peegreest til leelu ņwaru. War uņskaitit daudsas partijas, kas ņauzas par sozialistiskām peem.: sozialrewoluzionari, kristigeo sozialisti, tautas sozialisti u. t. t. Sozialdemokrati ne weenu no ņhim partijam naw atsinuņchi par sozialistiskām, bet mini weenmehr tās ir turejuschi par ņihtpilsoniskām. Un attal otradi, ir partijas bes sozialistiska nosaukuma, bet sozialdemokrati nekad naw winas ecrindojuņchi pilsoniskās. Tās ir ta ņautās neatkarigās strahdneeku partijas. Agrakee sozialdemokratu domu beebri, tagadejee leelineeki, ņisnigi ņala, ka sozialdemokrati esot ņihburschuji. (Smeekli). Tagad mehs redsaw, ka te ir wesels nojehgumu ņajulumis. Zelas jautajums, tā iņfkaidrot ņcho ņpreedumu daschabibu par sozialdemokrateem. Man rahdas, tas iņfkaidrojams ar to, ka pee sozialdemokratu partijas dibinaschanas, pee winas kristibam notizis kaut kas kuhmigs, dodot tai wahrdu „sozialdemokrattija“. Schim nosaukumam ir diwdomigs ņaturs. No weenas puses winņch ņatur demokratismu, pehz kura tagad zenschās wiņas pilsoniskās partijas, no otras — sozialismu. Tā tad weenā un tani pašchā reise sozialdemokrats ir pilsonis, ir ari sozialists, lihdsigi Wahzijas diwpawalsineezibai. Wuhhu sozialdemokrateem naw tās ņkaidribas, kahda ir pee Franzijas un Polijas sozialdemokrateem, kuzi ņauzas ņewi par sozialistiskām strahdneeku partijam, bes „demokratisma“ peekabinaschanas. Winām gan ir mas eespaids uī tautas dsihwi. Ar to lai man buhtu atkants konstatet, ka pirmais motiwejums neistur nekahdas nopeetnas kritikas.

Otrā motiwā teiktis, ka Darba ņaweenibai naw sozialistiska taktika. Es gribetu jautat sozialdemokratus, kahda ir winu ihstā sozialistiskā taktika. War tikai ņazit, ka winu taktika atschiras no pilsonisku partiju taktikas tikai ar to, ka sozialdemokrati maktigi duhschigi blauj plenarās sehdes. (Applausi un ņmeekli.) Ta buhtu ta raksturigā pašhme, kas winus ņchir no zitām partijam. Wini par waru grib atrast, kur peekertees, wisu kriuset un zelt oposiziju. Tad kas atteegas uī praņki ikdeenischā dsihwē, tad tur nekahdas noteiktas linijas naw. Agral wineem bij noteikts, ņwehts prinzijs, ka nedrihst nekahdos kompromisos elaistees ar pilsoniskām partijam: tās nosfitot winus no ņleedem. Tagad mehs redsam, ka dsihwē naw nelas tamlihdsigs. Kā mehs ņinam, tad ņhepat Tautas Padomes sozialdemokratu sehdeskos cenem weetas tahdi pilsoniski elementi, kam ir leelas lauku mahjas, teegelnizas un Riga 6 stahwu nami. (Smeekli.) Tad wehl waretu ņazit, ka agral wineem bij pahreeziba, ka wiņeem ņihtpilsoneem ir japroletarisejas un tad peenahls, tā ņauzamais, sozialisms. Tagad sozialdemokrati pilnigi no ta atņazijuschees. Es schodeen tihschi aishahju uī sozialdemokratu weikalu un dabuju wehleņchanu platformu. Platformā eet runa par ņemes jautajumu un tur ņahw ņazits:

„Tahdā zekā atņwabinatā ņeme isdalama bessemneekem dsiints leetoschanā“.

Tā tad teel praņita jau pašahwoņcho leelņaimneezibu isnihzinaschana un wesela wirkne jaunū massaimneezibu nodibinaschana, zaur to zelsees leela ņpehziga ņihtpilsoniska ņauschu masa. Un tad wehl sozialdemokrati ņalās, ka tahdā weidā wini to leetu wadot uī sozialismu. Ar tahdeem ihseem raksturojumeem lai buhtu atbildets uī otro motiwu, kuru wini iņbihdija, ņazidami, ka mums naw sozialistiskās taktikas, bet wineem ta ir. Mehs, Darba ņaweeniba, weenmehr uņstahbijām praņibu, ka bessemneekem jados ņeme priwatleetoschanā, bet sozialdemokrati, preteji ņawam sozialdemokratiskajam uņskaltam, speest to darit tagad. Tahlat top uņstahbits treschais motiws, ka Darba ņaweenibai naw sozialdemokratiska programa. Nu tas, kas tuwat pašht sozialdemokratus un ņekojis winu dsihwei, reds, ka winu programā teel peekopta wisleelalā diwdabiba. Wineem ir diwas programās — kad ņateekas ar leeltneekem, tad ņala: „Mums ir

maximala programa," kad fiteefas ar pilfoneem — tad: „Mums ir minimala programa." (Semneeku faweeniba applaude). Saprotams, ka dšihwé noteek kombinejums no abam programam, ta ka isnahk tahds sawa fina politisks popurri. (Sozialdemokrati: „Nads radu pasihit".) Ar to lai buhtu peeteekofshi atbildets us fcho motiwu.

Tablat sozialdemokrati peewed motiwu, ka mehš, Darba faweeniba, neefam cestahjušchees internazionalé. (No weetas: „Kas juhs laidis tur eefšhâ".) Swehtdeen usduhros us „Sozialdemokrata" laifrakstu (no weetas: „Titai fwehtdeen!") un tur melns us balta rakstis:

Pee mums patlaban eebrankufshi Sweedrijas un Norwegijas neatfarigi sozialistu preefšstahwji, kas isteifufchees, ka strahdneeku kufstiba duhschiqi augot un ka pirmâ un otrâ internazionalés nu gan neberefshot, bet buhschot jaestahjas treschâ un leelineeki jaatbihdot no stuhres, io, ka finams, trescho internazionali dibinaja leelineeki. Tâ tad redseet, wini ir pilnigi fajufufshi un nesin pee kuras internazionalés galâ peestah. Ar to lai buhtu atbildets us motiwu par internazionali. Nu nahf tas smagalais un pehdejais motiwš. Behz Tautas Padomes platformas weena trescha dala sehdeku ir eedalita sozialistiskam partijam. Lai us to man buhtu atlaufs norahdit, ka pee Tautas Padomes dibinaschanas un sehdeku eedalifchanas ne tik dandf rehkinajas ar partijas nosaufumu, ka raudsijas us to, zif karai partijai mafas stahw aif muguras. No wifam sozialistiskam weetam rewoluzionari dabuja 3 weetas, t. i. rehkinotees ar to, ka sozialrewoluzionareem leelatas mafas aif muguras nestahw. Bes tam jaafihmê, ka latweefchu sozialrewoluzionari nekad nekahdâ internazionalé naw eegahjušchi. Neeena rakstu galinâ, kur ir bijufi runa par sozialrewoluzionareem, sozialdemokrati winus par sozialisteem naw atsinufshi, bet gan par pilfonofku partiju. Natsturigi, ka tās weetas nodod ne freifajam sozialrewoluzionaru spahrnam, bet labajam. Nekar tatschu peeloift to, ka sozialdemokrati, nobodami 3 weetas sozialrewoluzionaru labajam spahrnam, kuru wini weenmehr ir turefufshi par fihfpilfonofku, buhtu to darijufshi neapfintigi. Sozialrewoluzionari, palikdami ufizigi faweem fihfpilfonofkeem tautas flahneem, ir mainijufshi titai fawu partijas nosaufumu, nosaufdamees par Darba partiju. Tas ir dariis, lai eenestu finamu fheidribu un ifklaidetu to sozialistisko chaosu, kura sozialdemokrati eeslihguichi. Mehš, likdami wifas dšihwes pamatos positifu darbu, weenalga, kas to dara: socialistš waj nazionalistš, neturam par wajadfigu west weltigus strihdus par no sozialdemokrateem u stahdito jautajumu. Gewehrojot to, atkriht tas eebildums, itkâ mehš buhtu apmahnijufshi sozialdemokratuš un nekauinigâ wihšê peefawinajufchees few trihs sozialdemokratu weetas.

Wehl gribu aifrahdit us to, ka, ja sozialdemokrati nodewa sozialrewoluzionareem 3 weetas, tad ar to, es domaju, newar un nedrihft pretendet us to, it ka mums, toreifejeem sozialrewoluzionareem, tagadejai Darba faweenibai, buhtu laupita rihszibas brihwiba, ka patstahwigai politiskai partijai un buhtu japaleek pee wineem w saka atteezibâš. Nekar tatschu gribet, lai muhsu patstahwiba buhtu titai tik tahlu, zif tahlu mehš iipildam fuwereno gribu. Nemot wehrâ wifu fazito, es luhdsu Tautas Padomi noraidit sozialdemokratu prafibu ka nepamatotu.

Bref. Tschakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Menderim.

Menderš: Augstii godatee Tautas Padomes lozekli! Es negribu aifkawet juhsu laiku ar garâm runam par preeku muhsu reakzionaram spahrnam, ka to darija mans zeenijamais preefšchrunatajs. Mums te naw jaifschkiras fhodeen, kas ir socialistš, kas ne. To newar ischskirt tee, kureem, azimredshot, palizis par maniju, ubrukt sozialdemokrateem weeta un neweeta. Es loti noschelloju, ka weens no schis fapulzes lozetkeem, kurech lihds schim sehdeja pilfonibas freifâ spahrnâ, atlahwis few ubrukt Latvijas strahdneeku preefšstahwjeem — sozialdemokratu partijai, kas wairaf reifes iffaufa firnitigus applausus reakzionarâ spahrnâ. Preefšchlikums, kuru mehš eefneedsam un kurech jaifschkir, ir formela un neapfchaubama rakfura.

Kad Tautas Padome tika dibinata, tad wifas Tautas Padomes frakcijas, ari tās, kas tagad ir eeflihdejufshas reakcija un gaidit gaida, kur sozialdemokrateem waretu eekost (ta ir Semneeku faweeniba), ari ta weenojâš, ka Tautas Padome fastahw no 3 weenlihdsfigam dakam, no kuzâm weenâ treschâ dala eetilvst faimneeziabas preefšstahwji, kas tolak, par noscheloschanu, bija Semneeku faweeniba. Es, Alihwes kungs, gribu zeret, ka Satwerfmes Sapulzê latweefchu tauta jums to treschdalu nedos. (Applausi pa freifš.) Oira treschdala fastahweja no pilsehtu demokratijas un treschâ no

sozialdemokrateem. Nu nodibinajusees apweeniba starp divām partijām, starp Darba faveenību un radikāldemokrateem, no kurām weena sehdeja us sozialistu, otra us pilsonu krehsleem. Gedalijuma linijas ir suduschas. Es negribu isschirt, waj jaunā partija ir soz'alistiska waj pilsoniska. Es gribu tikai, lai Tautas Padomē buhtu skaidriba: ja Darba faveeniba skaitas par sozialistisku, tad wina waretu palikt us sozialistiskām weetām, bet ja wina grib skaititees par pilsonisku, tad wina jacet nost, jo weena partija newar ussehstees us diweem krehsleem. Tahda ir eefneezumam nosihme. (Applausi pa kreisi.) Es negribu pakawetees pee Schenberga kunga usbrukumeem sozialdemokratijai, kuri nebij pamatoti un kuri waretu noderet tikai „Brihwās Semes“ eewadu rakstijajem. Es nesimu, waj schi leeta bij par godu Tautas Padomes lozeklim, kas sehsh winas kreisā pusē?

Pref. Tschakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Antonom.

Antonoms (Darba partija): Godajamee Tautas Padomes lozekli! Man leekas, ka „schi“ platforma, us kuru nostahbija scho srihdigo jautajumu preekschrunatajs Wendera kungs, ir sinamā mehrā neaugliga ais sekoscheem eemesleem: fabeedriskā sinatnē mehš sinam wairakas klasifikazijas, tahdā weidā teef sabalitas politiskās partijas. Politiskā dshwē neweena no schim klasifikazijam naw guwuschas pahrllezinoschu autoritati. Rodalijumi teef peemehroti loti daschadi. Sewischi tas simejas us jautajumu par to, kas ir sozialistiskās partijas. Scheit ir pilnigi weetā airahbijums, ka pastahwoschās politiskās partijas teef daschadi klasifizetas un atsewischi sozialdemokrati — leelineeki (komuniski) mosineekus neatshst par sozialistu partiju. Ja tas tā, tad nodarbotees ar partiju analisechannu un winau klasifizechannu pehz noschiram buhtu weltigs darbs. (B. Kalninsch: „Gezelt ekspertus“.) Ja, pareisi, Dr. Kalnina kungs, preeksch tam teescham wajadschu ekspertu. Bet lai nu mums Tautas Padomē pee scheem eksperteem nebuhtu jagreeschas, tad, man leekas, scho neaugligo, teoretisko srihdu buhtu pareisi atstahst pee malas.

Ja mehš nostahjamees us schi weedokla, tad jautajuma isschirschana ir daudsfahrt weeglaka un ais sekoscheem motiweem. Kad Tautas Padome dibinajās, tad us weenoschanās pamata starp sozialdemokrateem, masineekem un toreisejem sozialrewoluzionareem, pehdejeem ir tikuschas peeschirtas Tautas Padomē trihs weetās. Ais sozialdemokratijas — un to wina weenmehr pasrihpo — stahw sinamās un deesgan platchas masās. Tā tad, kad wina nehma few 22 weetās un dewa sozialrewoluzionareem 3, tad lai gan wina pehdejo skaitija par daudš masatu partiju, tomehr skaitija par partiju, kuri stahw ais muguras sinami fabeedriski slahai, sinamās organizazijas. Es domaju, sozialdemokrati newarēs fazit, ka wina dewuschi tam trim personam sehdekus Tautas Padomē, nerehkinadamees ar to, waj wineem stahw kas ais muguras jeb nē. Schee trihs sozialrewoluzionari, kas eeeet Tautas Padomē, representē sinamās Latwijās tautas aprindās. Kam tad nu ir teefiba winus atsaukt, es gribu waizat Tautas Padomei. Waj ir teefiba atsaukt tahdai nebuht frakzijai, waj nu wina sehdetu par labi sehwā kreisi, waj tikai tam masam, kuras winus ir suhtijuschas, tam organizatijam, no kurām wina nakhusch. Un tā tā no teem slahneem protests naw bijis, un tās aprindās isteikuschas sawu veekrischannu, tad neweenam naw teefibas atnemt Tautas Padomē preekschstahwneezibu schim awrindam, kuras schos trijus sozialrewoluzionarus ir suhtijuschas. Kā sozialdemokrati war scho prasibu usthahdit, ja wina paschi Darba faveeniba dewa scho preekschstahwneezibu kā darba tautas organizatijai? Ja wina prafitu, lai isslehgtu kahdu muischneezibas preekschstahwi, tad es to faprastu, bet mums ir bijuschi Tautas Padomē muischneeki — baroni, bet par winau isslehghschannu naw no sozialdemokrateem bijuschas nekahdas prasibas. Schodeen mehš dshrdejām no Tautas Padomes, ka tika dota peekschstahwneeziba wislabakai wahzu partijai; bij gan eerunās no weetās, bet nebij formela preekschlukuma par winas nepeelaischannu. Bet te teef zelts jautajums un eenefts preekschlukums no sozialdemokrateem, lai isslehgtu no Tautas Padomes trihs preekschstahwjus, kuri nakhusch kā preekschstahwi no darba tautas. Man leekas, ka tas ir pahpratumš no sozialdemokratu puses un tahda parahdiba newar atrast loqisku isskaidrojumu no kreisās partijas weedokla. Tahlat, ja mehš analisejam tahlakos notikumus, tad mehš redsam, ka sozialrewoluzionari fapluhst forā ar tahdām paschām grupām, sem nosaukuma: Darba faveeniba un toreis tas tika Tautas Padomei likts preekschā. Tas naw pahral ilgi atpakaļ. Tas bija augusta sehija pagahjuschā gadā. Tautas Padome weenbalsigi atstina, ari sozialdemokrati ar

šavām balsim apstiprināja, ka sociālrivoluzionāriem, kas pahrveidojuschees un nosaufuschees par Darba šaveenibu, ir teešibas uš agrām weetam, jo Tautas Padome atšina, ka aij wineem stahw tās paščas avrindās un wineem japečškir wežās weetas, kuras wini bija eenehmuschi lihds tam. Nestatotees uš wisu to, ir radees jautajums par winu tahlako palikšanu. Man leekās, ka te ir pahrpratums un tani naw nekahda pamata, bet gan eemešs, ka Darba šaveeniba un radikaldemokratiskā partija ir tagad apweenojuschās, eewehrojot to, ka winās wifos politiskos jautajumos stahw un ir stahwejuschās tuwu un ka winās atbalstās uš weenām un tām pašchām aprindam, ir šaprotams, ka winās ir šaplubuschās weenā partijā. Es aribu wehl ašrahdit, ka starpfrakziju komišija ir lehmusi, ka Tautas Padomē frakzijas war weenotees un to mehš esam peedšiwojuschī šawā darbībā, jo Demokrātu šaveeniba ar nazonaldemokrateem ir weenojuschās. Radikaldemokrati neprāšija, lai wineem peešchķirtu wairat weetas uš bijušcho partiju rehķina. Tamdehl mums ir nešprotami sozialdemokrātu peeprašjuma ihštee pamati. Waj teeščam tas buhtu agitazijas lihdselkis preeščš tuwojochām Šatwersmes Šapulzes wehleščanam? Ja tā, tad buhtu ļoti noschehļojami. Atteezībā uš to jautajumu, kas ir Darba partija, man leekās, šche eelaištees teoretiskos strihdos naw pamata, jo muhsu pašnojumā šķaidri noteikts, ka mehš esam norobeschojuschees kā no sozialdemokrateem, tā no pilsoniskām partijām. Mehš esam partija, kura stahw par darba tautas intresem un kurai ir noteikta programa un ja juhs šchodeen išlehgšfeet weenu no jaunās partijas loz ķkeem. tad ari ziti šuās, kas wineem jadara.

Pres. Tšchakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim J. Bankawam.

Bankawš (Demokrātu šaveeniba): Augsti godatee Tautas Padomes lozekli!

Tautas Padomes lozeklis Šenbergz, šche runadams par preeščšlikumu, kuzsch tika apšpreests starpfrakziju komišijā, ka Darba partijai jaatstahj 3 weetas, kuras wina nelikumigi eeneem uš sozialdemokrātu rehķina, aiskahra ari Demokrātu šaveenibu. Ta esot eegahjusi Tautas Padomē, nepahrbandijusi šawus spēkus. Man šchis apgalwojums jaatraida uš wizuoteiktako. Demokrātu šaveeniba ir šawus spēkus pahrbandijusi pilsehtas domes un Semes padomes wehleščanās 1917. gadā, un wina šawus spēkus ir pahrbandijusi ari nupat notikuschās pilsehtu doniju wehleščanās wifā Latwijā, eedama patkahwigi wehleščānu zihnā. Par Darba partiju es to newaru teikt. Kas atteezās uš Šenbergga kunga ašrahbijumu, ka Demokrātu šaveeniba pirmā ministru kabinetā gan eegahjusī, bet wehlatos naw warejusi eeet tamdehl, ka naw bijusi wairs nosihmiga, man jafaka, ka šchis apgalwojums ir tahds pats šajukums, tā wifā wina runa, kura war buht deriga gan mihtinos, kur parasts nopelt zitas partijas un šawu ušteikt, bet ne Tautas Padomē, kur jadara noveetns darbs. Ja Demokrātu šaveeniba neeegahja otrā un treschā kabinetā, tad tur bija ziti eemešli. Demokrātu šaveeniba newareja segt to kompromisu, uš kura pamata kabinetā eegahja mulchueezibas preeščšstahwoji pehz tam, kad šchi mulchueeziba bij šazehļulees pret Latwijas walsti. To isdewibu un to eepehju, eeet kompromisa kabinetā mehš ar weeglu šidi aistahjam Darba partijai, kuras weens preeščšstahwis faka, ka wini esot pilsoni un otrs, ka socialisti (P. Kalninsch no weetas: „Drihs buhs Šenberggs kabinetā“). Kas atteezās uš jautajumu pehz buhtibas, tad man jakonstatē, ka jautajumu naw waretš nosķaidrot starpfrakziju komišijas sehdes. Kad mehš peeprašjām noteikti: „Šakat, kas juhs esat, waj juhs esat sozialdemokrati waj pilsoni“, tad noteiktas atbilds nebija. Semgala kungs, kuzsch ari representē šcho partiju, teiza, ka ta esot pilsoniska partija. Turpretim Šenbergga kungs to nefaka; winsch aplinkus norahda, itkā ta buhtu socialistiskā partija. Demokrātu šaveeniba ir tajās domās, ka lihgums, kuzsch noslehgts starp partijām Tautas Padomē dibinot, ir šwehts un pildams, kamehr Tautas Padome pastahw. Pamatojotees uš to, mehš šakām: Ja Darba partija ir socialistiska, tad mums tas strihdus naw jaiščķir, bet tas išščķirams sozialdemokrātu frakzijai. Bet ja wina ir pilsoniska, tad winai, kā pilsoniskai frakzijai naw teešibas uš sozialdemokrātu rehķina ašnaemt šinamās trihs weetas“. (Applausi no sozialdemokrateem.)

Pres. Tšchakste: Wahrds peeder Balzmanim.

Balzmanis: Es luhgtu pahrtraukumu uš 5 minutem.

Pres. Tšchakste: Gešneegts preeščšlikums pahrtraukt sehdi uš 5 minutem.

Es iššču preeščšlikumu uš balsoschānu un luhdsu peezeltees tos, kas par šcho preeščšlikumu. Wairakums. Pahrtraukums uš 5 minutem.

(Pahrtraukums no pulkst. 5,50—6,3.)

Pres. T f c h a k f t e: Tautas Padomes sehde turpinās. Ir eefneegts preekščlikums, parakstīts no Tautas Padomes lozēkēem Mendera un Zelma:

„Tautas Padome apstiprina, ka no latweešču partiju lozēkēem weena trefčdaka peeder sozjalisteem. Techniski leetu nokahrtot usdod starpfrakziju birojam.  
B. Menders. J. Zelms.“

Es likšču fcho preekščlikumu us balsoščanu. („Naw kworuma!“) Es likšču us balsoščanu. Luhgtu peežētees toš, kas ir par fcho preekščlikumu. („Naw kworuma!“) Luhgtu faskaitit. („Wehl naw kworuma!“) Es luhgtu pazētees toš Tautas Padomes lozēktus, kurt ir pret fcho preekščlikumu. Es luhgtu pazētees toš, kas ir atturejuščees no balsoščanas. Par fcho preekščlikumu ir balsojušči 20 Tautas Padomes lozēki un pretim nebij neweens, bet atturejās 24. Tā tā te naw absolutas majoritates, tad preekščlikums ir iskritis zauri.

M e n d e r s: Luhdsu man wahrdu.

Pres. T f c h a k f t e: Luhgtu! Menderam wahrds.

M e n d e r s: Augsti godajamee Tautas Padomes lozēki! Atkaujāt man konstatet, ka ar fcho Tautas Padomes lehmumu ir lausta ta atflehga, us kuzas pamata sozjaldemokrati Tautas Padome cestahjas. Juhs šapratišeet paščt, ka šchim Tautas Padomes lehmumam, ar kuru juhs prinzipā neatšihsteet, ka sozjalisteem peeder trefčdaka no wišu partiju sehdekeem, ka tam ir loti šwarigas konsekwenzes un tapehž es luhdsu pahrtraukumu, lai mehš waretu eefneegt pašinojumu par muhšu tahlatu lihdsdalibu Tautas Padome, waj nē.

Pres. T f c h a k f t e: Luhgums pehž pahrtraukuma teē likts preekščā. Es wianu likšču us balsoščanu un luhdsu pazētees toš, kas ir par pahrtraukumu. Ažimredsof majoritate. Tā tad pahrtraukums lihds swanam.

(Pahrtraukums no pulkst. 6,5—6,20.)

Pres. T f c h a k f t e: Tautas Padomes sehde turpinajas. Man eefneegts no Tautas Padomes lozēka Waldmana šchahds pašinojums:

„Nemot wehrā, ka balsoščanas laikā naw bijis sahle kworums, leeku preekščā preekščlikumu pahrbalsof.  
D. Waldmans.“

Es waru konstatet, ka pee balsoščanas isfazijas par fcho preekščlikumu 20 balšis, pretim nebij neweena un atturejās 24, tā tad kopā ir bijis sahle 44 lozēki. Tas naw bijis kworums. Tadehl šchis preekščlikums ir atšihstams par pareisu. Es likšču wehl reiš us nobalsoščanu no Zelma un Mendera eefneegto preekščlikumu. Winašč škan tā:

„Tautas Padome apstiprina, ka no latweešču partiju sehdekeem weena trefčdaka peeder sozjalisteem. Techniski leetu nokahrtot usdod starpfrakziju birojam.“

Peē wahrda peeteizees M. Althwe.

A l t h w e: Zeenijamee Tautas Padomes lozēku kungi! Man leekas, ka pee nobalsoščanas ir notizis pahrpratums. Preekščlikums dibinajas us Tautas Padomes platformu un tā par tahdu, par to ihštenibā newar nemas balsof. Bet tā tā šchis preekščlikums tomehr ir eenahzis, es leeku preekščā to peenent. Jautajums par Darba šaweenibas sehdekeem Tautas Padome ir fcho partiju eefšhejā darščhana. Waru konstatet, ka es no sozjaldemokrati internazionalās konstituzijas mas šaprotu. (Smeekli.) Bet es atšihstu, ka weena trefčdaka no latweešču weetam peeder jums. Kā juhs tās isdalat, tas ir zits jautajums.

Pres. T f c h a k f t e: Wahrds Menderam.

M e n d e r s: Mehš waram ar šinamu gandarijumu konstatet, ka Semneeku šaweeniba nu reiš ir šapratusi, ka muhšu preekščlikumā naw neka tahda, kas gaštu Latwijas walšs pamatus. Ir tikai leels brihnums, ka preekšč tam, lai to šaprastu, mums wajadseja notesret leekas 15 minutes. Kad mehš balsojam, tad bij tahds komiškš štats sozjaldemokrati un demokrati peežehlas, bet Semneeku šaweeniba nesinaja, waj zētees waj sehde, jo pehž „Brihwās Semes“ mahžibam, ja reiš sozjaldemokrati ko eefneeds, tad tas nahš walstij par liktu.

Pres. T f c h a k f t e: Neweens wairaf pee wahrda naw peeteizees. Es likšču preekščlikumu us balsoščanu. Waj šapuže wehlaš, lai wianu wehl reiš nolasa? (Balšis no wetas: „Naw wajadšigs!“) Es luhgtu tadehl pazētees toš, kas ir par fcho preekščlikumu. (Peežekas wairakums.) Luhdsu peešehstees. Es luhdsu pazētees toš,

kas buhtu pret šcho preekščlikumu. Naw. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir atturejuschēes no balsoschanaš. 8. (Dr. Ralnisch no weetas: „Wehl arweenu naw škaidrs!“.) Tā tad ar wišam balsim, 8 atturotees, šchis preekščlikums peenemts. Tahlak te nolafams pasinojums, kusch eesneegts no Latvijas Darba partijas zentralās komitejas biroja. Luhdsu sekretara kungu nolafit.

Sekretars Bitte:

Tautas Padomes presidijam.

Ar šcho pasinojam, ka Latvijas radikaldemokratisķā partija un Latvijas Darba ņaveeniba ir apweenojuschās weenā partijā — Latvijas Darba partijā.

Bihdščhinejee radikaldemokratisķās partijas un Darba ņaveenibas preekščstahwi Tautas Padomē usskatami par Latvijas Darba partijas preekščstahwjeem.

Latvijas Darba partijas zentralkomitejas

preekščsehdetaja w.: (par.) M. Antons.

Par sekretaru: (par.) G. Bihpinsch.

Bij. Latv. radikaldem. partijas Zentralkomitejas

preekščsehdetaja b.: (par.) M. Antons.

Sekretars: G. Bihpinsch.

Bij. Latv. Darba ņaveenibas Zentralkomitejas

preekščsehdetajs: (par.) R. Schenbergš.

Sekretars: (par.) J. Trajuns.

Palzmanis: Luhdsu wahrdu.

Pres. Tščhakste: Man japaskaidro Tautas Padomei, ka tas usskatams ka ņinojums. Waj juhs wehlatees wahrdu?

Palzmanis: Ja.

Pres. Tščhakste: Palzmanim wahrds.

Palzmanis: Zeenijamee Tautas Padomes lozekli! Te no soziodemokratu fratĵijas bija eenefts preekščlikums, lai Tautas Padome taifa lehnumu, waj Darba ņaveeniba ir soziodistiska partija jeb ne. Par to bij debates un balsoschana un balsoschanaš rezultati peerahdija, ka Darba ņaveeniba ir bijuši soziodistiska partija. Bet lihds ar to ir eenahĵis weens jauns pasinojums, kusch ņaka, ka Darba ņaveeniba un radikaldemokrati ir apweenojuschēes weenā Darba partijā. Es esmu delegets usstahtees ka Darba ņaveenibas preekščstahwis un soziodists un tapehĵ man japasino, ka es, ka soziodists, paleeku ari turpmat, tapehĵ, ka man ir škaidrs un, ka tas ari no jaunās Darba partijas preekščstahwjeem ir notekti pasinots ofĵialās sehdeš, ka wina ir pilsoniska partija. (Smeekli.) Un ka tas teescham tā, to rahda jaunās partijas darbiba, kura iswehreshas par tahdu, ka wina ir jauskata par pilnigi pilsonisku partiju. Es pahri pahrkahpt tam newaru un ari negribu. Tapehĵ es usskatu par ņawu peenahkumu, pastuot, ka nododu ņawu mandatu soziodistiska bloka presidija rihĵibā. Un usskatu, ka neesmu wairs ņaistits pee Darba partijas un tagadeĵā Zentralkomitejas wairakuma. Man jaatsihme, ka apweenoschanaš naw notikuši partiju kopeĵā kongresā, bet ta ir bijuši Zentrālās komitejas priwata darischana.

Es waretu aishradit, ka rihkoĵas jaunā Darba partija: Te wina islaisch weenu proklamaziju ar losungu: „Wisu darba tautai, wisu ar darba tautu“, te otru ar losungu: „Wisu tauta, wisu ar tautu!“ Tā tad Darba partijas politiska linĵija wehl lihds ņchim naw škaidra un, ka es teizu, es ņewi usskatu par soziodistu un lihds ar to nododu ņawu mandatu soziodistiska bloka presidija rihĵibā, jo es peederu pee soziodistiskās pufes. (Fr. Menders: „Nu, Schenberga kungs, to juhs teifseet par ņcho leetu?“)

Pres. Tščhakste: Nahkoschais deenas kahrtibas punktš ir Satwerfmes Sapulzes wehleschannu komisĵijas Semgales eezirkna wehleschana. Semgoles eezirkna wehleschannu komisĵija tika eewehtets Tščchmans. Winsch pasinoĵis, ka wehleschanaš newarot peedalitees un tur strahdat. Tadeht wina weetā teel proponets ka lozeklis Jekabs Joffe. Waj ņapulze ņcho preekščlikumu peenem, ka Semgalē tiktu par komisĵijas lozekli preekšč Satwerfmes Sapulzes wehleschannu komisĵijas eewehtets Jekabs Joffe? Ja eerunu naw, tad preekščlikums peenemts.



Tē ir eefneegti wairaki eerofinajumi, kuri peh3 muh3u kahrtibas rulla teef zaur Tautas Padomi nodoti atteezigam komiſijam. Es luhgtu ſekretara kungu nolafit.

Œetr. Bitte nolafa:

Tautas Padomes preſidijam.

Luhdsam Tautas Padomi ſteidsoſchi ſtatit zauri papildinajumu eeroſinajumus pee Satwerſmes Sapulzes wehleſchanu likuma 4. panta:

„Latwijas Satwerſmes Sapulzē war eewehlet katru pilnteeſigu Latwijas pilſoni, kaut ari tas wehleſchanas ſaraſtu ſaſtahdiſchanas laika dſigwo ahrpus Latwijas“

un papildinajumu pee 2. panta:

„Kareiwjeem, kuri mobilſeti waj3 brih3wprah3tigi eeſtahjuſchees armijā un atrodas mobilſazijas gados, ir wehleſchanu teeſibas“.

(Œeko wairaki paraſti.)

(Pee paraſtu nolafišchanas, minot Bruno Kalnina wahrdu, Aſihwe no weetas: „Ja, Bruno Kalniſch, tā tad!“ Fr. Menders: „Aſihwe baidas par wiſeem. Пуганная ворона и куста боится!“)

Preſ. Tſchakſte Œhis preeſchlikums ir nododams juridiſkai komiſijai. Waj buhtu kahti eebildumi? Gebildumu naw. Peenemts.

Œetr. Bitte nolafa:

Steidsoſchi.

Tautas Padomes preſidijam.

Luhdsam ſteidſamā kahrtā likt Tautas Padomei preeſchā ſekoſchu preeſchlikumu:

„Tautas Padome uolehma par ſewiſchkeem nopelneem pee Latwijas walſts uſnemt Latwijas pawalſtneezibā prof. Karli Balodi“.

(Œeko wairaki paraſti.)

Preſ. Tſchakſte: Tas janodod juridiſkai komiſijai. Waj buhtu kahti eebildumi? Ja naw, tad peenemts.

Œetr. E. Bitte nolafa:

„Tautas Padomes preſidijam.

Tirdsn.-ruhpn. komiſijas.

Œefneegums.

Tirdsneezibas-ruhpneezibas komiſija greeſchas pee preſidija ar eeroſinajumu, uſaizinat ſemkopibas miniſtriju zentraliſet atſtahto, iſmehiato un ſapoſiito laufſaimneezisko maſchini un rihtu peewahſchānu un eerih3ot atteezigas darbnizas, kuras to3 iſlabotu un ſawestu kahrtibā.

Wehlams buhtu nodot laufſaimneezibas departamenta pahriſinā un rihtibā wiſas walſts pahriſinā efoſchās darbnizas lih3s ar nepeezeefchameem materialeem, kuras buhtu peemehrotas laufſaimneezibas maſchini un rihtu remonta iſweſchanai. Ja iſ ſchahdām darbnizam buhtu jau iſweſtas kahtas darba maſchinas uſ zitām eeſtahdem, tad tās nododamas atpakaļ, lai darbnizas buhtu darba ſpeh3jigas. Ari priwatuſnehmumi, kuri ſchimbriſcham ſtrahdā daſchadu reſoru uſdewumā, jaatſwabina laufſaimneezibas maſchini un rihtu iſlaboſchanai, lai kahtā kahrtā maſinatu laufſaimneezibas maſchini un darba rihtu truhtumu.

Maſchini un rihtu wahſchana eeteizama uſtizet weetejām paſchwaldibas eeſtahdem.“

Preſ. Tſchakſte: Œhis preeſchlikuma eeroſinajums nododams tirdsneezibas un ruhpneezibas komiſijai. Waj eerunas naw? Ja naw, tad peenemts.

Œekretars E. Bitte (nolafa):

„God. Tautas Padomes preſidijam.

Apweenotās juridiſkās un tirdsneezibas un ruhpneezibas komiſijas ſehdē tika ſtatits zauri no Tautas Padomes nodotais projekts „Notiekumi par ekſporta monopolu uſ kokeem un koka iſſtrahdajumeem“, pee tam komiſija atraidija no tirdsneezibas un ruhpneezibas komiſijas iſſtrahdato projektu un peenehma ſekoſchu Tautas Padomei preeſchā zelamo pahrejas formulu.

Tautas Padome atšihst likumprojekta iştirahdašhanu par koku eksporta monopola eewefšanu par wehlanu un greesčas pee waldibas ar usaizinajumu iştirahdat feidsamibas labrtiba mineto projektu."

Pres. T š h a k t e: Gebildumu naw? Beenemts.

Sekretars Witte (nolasa):

"Tautas Padomes presidijam.

Tirdsu. un ruhpn. komisijas.

Cerofinajums.

Tirdsneezibas-ruhpnenezibas komisija sawa 16. februara sehde, pahrunajot rekwisitamās malkas zenas, otrada tās pahrat semas un nepeemehrotas paschreisigam tirgus zenam un, eewehrojot apghadibas ministra Blumberga solijunau, tuwakās deenās atzelt sawu obligatorisko rihlojumu № 46, kuršch nodrukats likumtrahjumā № 3, komisija greesčas pee presidija ar cerofinajumu, usaizinat wiršpawehsneeku, tidot rihlojumu par obligatoriskām zenam, atteeziba us kara spehku wajadšigo rekwisitamō malku un ziteem mešha materialeem."

Pres. T š h a k t e: Cerunas naw? Beenemts.

Sekretars Witte (nolasa):

"Tautas Padomes presidijam.

Cerofinajums.

Cepasnuusees ar fugu waditaju un mehaniku saweenibas waldes eefneegumu par ostas komandanturas rihzibu, komisija weenbalšigi nahza pee sehdsena, ka šchahdas komandanturas tagad, kur kara wais naw, ir leekas un likwidejamas. Komisija greesčas pee presidija ar cerofinajumu, špert turpmakus solus mineto komandanturu likwideschanas noluhkā.

Tirdsneezibas-ruhpnenezibas komisijas preekšsehdetajs:

Sp. Baegle.

Sekretars: Klara Kalnia."

Pres. T š h a k t e: Cerumu naw? Beenemts.

Setr. Witte (nolasa):

"Tautas Padomes presidijam.

Tautas Padomes agrarkomisijas.

Basinajums.

Agrarkomisija sawa šch. g. 9. februara sehde apspreedusi jautajumu par sirgu truhkumu laufšaimneezibas atjaunoschana, weenbalšigi nolehma greestees zaur Tautas Padomi pee apšardsibas ministrijas ar cerofinajumu, waj nebuhtu eespehjamš samasinat sirgu daudiumu, kas nodoti atšewišchku wiršneeku leetoschana aismugures kara spehka dakās.

Šcho jautajumu iščhirschana, usaizinat arī preekšstahwi no šemkopibas ministrijas.

Preekšsehdetajs: J. Goldmanis.

Sekretars: (Paraksts)."

Prezidents T š h a k t e: Cerumu naw? Beenemts.

Cerofinajumi par likumprojektu nodoschani atteezīgām komisijam. Juridiskā komisija prasa atpakal "likumprojektu par šwehrinato teesu eewefšanu". Waj buhtu labdi eebildumi, ka šcho likumprojektu atdod atpakal juridiskai komisijai? Ja naw, tad peenemts.

Tad ir eefneegts walšis budšets par 1920. gada pirmo zeturfni. Tas nododams finanšu un budšetu komisijai. Cerumu naw? Beenemts.

"Rihlojums par stempelnodokli". Gesneedsjams juridiskai komisijai. Cerumu naw? Beenemts.

"Noteikumi par twaika katla uodokli" — finanšu komisijai, Cerumu naw? Beenemts.

"Likumprojekts par nodokli no tabakas un tabakas iştirahdajumeem" — finanšu komisijai. Cerumu naw? Beenemts.

Tad eefneegts "Bapildinajums pee Satwersmes Sapulzes wehleschani likuma". Tas nododams juridiskai komisijai. Cerumu naw? Beenemts. (P. Kalninsch: "Kā winašch štan?") Waj šapulze wehlas, lai wimu nolasa? (Nē.)

„Bikumprojekts par 150 miljoni rubļu, kuru kabinets pieņēma 3. martā“ — finanšu komisijai.

Tad ir „Dašhu teesu lozekhu apstiprināšana amatos“ — juridiskai komisijai.

„Bikumprojekts par naudas reformu, kuru kabinets pieņēma 27. februārī“ — finanšu un budžeta komisijai.

Tad „Nihkojums par semes renteschanas un graudoschanas termina pagarināšanu“ — agrarkomisijai.

„Pagaidu noteikumi par semes leetoschanu“ — agrarkomisijai.

„Bikumprojekts par cenahkumu nodotli“ — finanšu un juridiskai komisijai.

Tad nodotlis par „Reibinoscheem dšchreeneem“ — finanšu komisijai.

„Sodu likums par atzises noteikumu pahršahpumeem“ — juridiskai un finanšu komisijai.

„Noteikumi par juheu prisem“ — juridiskai komisijai.

„Nihkojums par moratorija likwidaziju“ — juridiskai komisijai.

„Par ahrsemju pilsonu pašu peeteišchanu un ahrsemneeku ušturešchanos Latvija“ — juridiskai komisijai.

Tad „Pahrgroštjumi un papildinajumi pee noteikumeem par besmantineeku mantu“ — juridiskai komisijai.

„Noteikumi par semes zelu labošchanu“ — juridiskai komisijai.

„Par pilsetu sabedrištās pahrwaldibas nolikumu 108. p. papildinajumu“ — juridiskai komisijai.

„Noteikumi par šchkuhtim“ — juridiskai komisijai.

„Noteikumi par teesu lihš ar teesleetu ministrijas motiweem“ — juridiskai komisijai.

„Noteikumi par leelineeku šalaupito mantu krahjumu likwideschanu“ un „Par pensijam kara invalideem“ — kara un juridiskam komisijam.

„Pagaidu noteikumi par semes leetoschanu“ — agrarkomisijai.

„Pagaidu noteikumi par Latgal's teesam“ — juridiskai komisijai.

Genests preekščlikums, kuresch parakstits no Mendera un Zelma un štan:

„Tautas Padome ušdod juridiskai komisijai išklatit likuma erošinjumu par Latvijas Satwersmes Sapulzes likuma papildināšanu lihš nahkamai Tautas Padomes sehdei. Fr. Menders. J. Zelms.“

Wahrdu wehlas Menders. Menderam wahrds.

M e n d e r s (sozialdemokrats): Mehš, augsti godatee Tautas Padomes lozekhi, luhgtu juhs peenemt šcho muhsu preekščlikumu, jo leeta grosas ap šefošcho: Papildinajuma pee Satwersmes Sapulzes wehleschanu likuma ir weens punktis, kuram ir leela nošihme pee kandidatu listu eesneegšchanas. Latvijas Satwersmes Sapulzes wehleschanu likums neparedš eespehju uštahdit par kandidateem tos, kuri muhsu nenormalo politiško apstahku labad ir špeesti dšihwot ahrsemes. Šchis papildinajums to paredš, bet likums aiš pahrštatishanas to neparedš, un tā ka wehleschanu kandidatu šarastu eesneegšchanas terminsch istek 15. martā, tad Tautas Padomes sehdejai šestjai buhtu jāvilda šaws goda peenahkums pret teem Latvijas pilsonem, kuri Latvija newar dšihwot un mehš luhdsam wianu šteidsamibas kahrtā iškširt un nodot juridiskai komisijai ar to wehleschanos, lai wiašč tiktu išklatits drihši, jo ir tikai 4 rindinas garšč un wina zaurštatishana ilgtu 5 minutes. Luhdsam wianu nahloščā sehde likt preekščā un lemt weenā waj otrā nošihmē.

Prezidents T š a k š t e: Neweens wairak pee wahrda nepeteizas. Es likšču preekščlikumu uš balsošchanu. Preekščlikums štan:

„Tautas Padome ušdod juridiskai komisijai išklatit likuma erošinjumu par Latvijas Satwersmes Sapulzes likuma papildināšanu lihš nahkamai Tautas Padomes sehdei. Fr. Menders. J. Zelms.“

Es luhdsu. pazeltees tos, kas ir par šcho preekščlikumu. Nizmredšot wairakums. Luhdsu tagad pazeltees tos, kas ir pret šcho preekščlikumu. Naw. Luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsošchanas. Naw. Tā tad preekščlikums weenbalšigi peenemts.

Nahloščais deenas kahrtibas punktis ir „Waldibas preekščlikums awanšu weidā atwehlet drukat Latvijas naudu par 30 miljoneem rubļu“. Finanšu komisijas referents un preekščneets — Wahršbergs.

Referents J. Wahrberg's: Kā jau meh's d'irdejām, teit tika peeminets, ka finansu komi'sijai teef nodots likumprojekts, kas eefneegts no waldibas par 150 miljonu walsts kafes s'ihmju islaischanu. Scho likumprojektu finansu komi'sija sahfa apskatit un papil'dinata kahrtibas rukka pamata un atrada, ka newar 150 miljonu walsts kafes s'ihmju atkaut, kamehr no waldibas naw eefneegts apsolitais bud'schets, kuresch bij solits dot no waldibas pee turpmakas walsts kafes s'ihmju islaischanas atkautas ispraischanas. Scho bud'schetu godatee Tautas Padomes lozekli schodeen ir fanehmuschi. Meh's ware'sim tuwal peeeet minetam likumprojektam, kuresch tika nodots finansu komi'sijai, lai waretu wiau peeenemt wisā wisumā. Tomehr bud'schetu newarēs tik ahtri apskatit, tamdeh't ari minetā likumprojekta peeenem'shana waretu nowilzinatees us ilgaku laiku. Tomehr ir wajad'sibas, kuras no waldibas pras'ijuschas leelatus isdewumus, kā to finansu komi'sijas lozekli apspreedē ministru pre'sidenta funks schodeen s'woja un pasfai'droja. Dahr'dstibas peemakas ween, kas sah'tās no 1. janwara, pras'ija leelus isdewumus. Ari Satgales atbrihwos'hana ir pras'ijusi nepared'setas sumas. Lai walsts d'sihwe netranzeti waretu tahlak turpinatees, l'hd's likuma galigai apspreeschanai un peeenem'schanai, teef likts preek'shā atkaut isloisi ā conto 30 miljonus, us eefneeg'tā likumprojekta pared'setās sumas reh'ina. Finansu un bud'schetu komi'sijas klastefos'chee lozekli, noklaus'ijuschees dotos pasfai'drojumus, atfina, ka s'chee 30 miljoni buhtu atkautjami islais't pirms galigas s'chi likumprojekta zaur'skatishanas un fastanos'hanas ar bud'schetu.

Bres. Tschafste: Wahrds peeder Wenderim.

Fr. Wenders (sozialdemokrats): Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Preek'sch'likums par 30 miljonu rublu drufaschanas atkautu naw finansu komi'sijas leh'mums. Schodeen muhsu zeentjama's finansu komi'sijas preek'sch'feh'detajs — atwainojeet par isteizeenu — us 5 minutem sabungojis kopā daschus finansu komi'sijas lozeklus, kuzi leh'mumu tais'ijuschi, bet no sozialdemokrateem neweens naw bijis klast. Leh'mums, par kuru mums referents mineja, jaus'skata par nepareisi peeenemtu. Es eeteiktu finansu komi'sijai un wina's preek'sch'feh'detaja fungam turpmat Tautas Padomes nop'eetnās s'ch'bēs ar nepeeenemteem leh'mumeem nenah't. Meh's s'cho leh'mumu waretu s'chini seh'dē noraidit a'f formelem eeme'sleem, bet atkautjeet mau to darit wehl a'f politis'keem eeme'sleem.

Jautajums par naudas drufaschanu Tautas Padomē nepazekas pirmo reisi, bet jau wismas otro, ja ne trescho reisi. Un seh'is jautajums ir weenmeh'r jāsais'ta ar muhsu waldibas politiku un muhsu atteezibam pret waldibu, jo tats'chu katram s'kaidrs, ka s'chini papira naudas drufaschanas atweh'lē gul kredita atwehle waldibai, kura tagad wada Satwijas likteenus. Kad mums pagah'juscho reisi, tani laikā, kad Vermonta bandas eebruka Riga, bija jais'skafas par to, waj atweh'let waldibai drufat 200 miljonu rublu, tad muhsu frat'zija nostah'jās us ta weedokla, ka ja ari meh's neustizamees waldibai, tad armija tomehr japabal'ta wina's zih'nā pret Vermontu. Torei deenas kahrtibā stahweja jautajums, waj Satwijai buht waj nebuht. Meh's nobal'sojām par diwt simts miljonu rubl. drufaschanu un luh'djām neust'katit s'cho bal'sos'chanu par ustizibu tagadejai waldibai.

Tagadejais stahwoks' turpretim spee'ch muhs bal'sot pret krediteem un radit ari te s'kaidras atteezibas pret waldibu. Meh's newaram atweh'let kreditus waldibai, kura ar katru deenu wairak un wairak noleezas us labo pusi, kura ar katru deenu wairak un wairak isplehs'ch pah'r Satwijas demokrat'iju sawu polizijas a'is'bildneezibas pliwuri. Naw neweenam nosleh'pums, kah'di polizijas spaidi ir jais'zeesch muhsu part'ijai Satwers'mes Sapulzes agitaz'ijās pa wisu Satwiju; un wehl nupat mau no Zeh'sim sino, ka Zeh'su polizija nopleh'tusi muhsu part'ijas plakatus — s'ludinajumus, tika'tapeh'z ween, ka wini drufati sarkana' krah'sā. (B. Kalnins'ch no weetas: „Tih'tari, nudeen!“) Neweenam naw nosleh'pums, ka muhsu zensura, kurai peh'z dekreta jabuht militarai zensurai, gib mums rak'stit preek'shā, ko mums pras'it nah'kamā Satwers'mes Sapulzē, to ne.

Kad meh's sawā platformā bijam eerak'stijuschi pras'ibu. kuru demokrat'iskai waldibai jau sen wajad'seja iswest, ka landeswehrs isformejams, zensors to nostrih'po. Bet par koti leelu brihnumu meh's s'cho pras'ibu weh'lat las'ijām Semneeku Saweenibas organā „Brihwā Semē“. Tai muhsu waldiba atkaut ustah'dit suamas pras'ibas, lai winai buhtu demokrat'iskata s'chtufatura us ah'reeni. To wisi sin, ja meh's pras'am, ka landeswehrs ir isformejams, tad meh's to isdaris'im, bet kad Semneeku Saweeniba to s'aka, tad neweens tam netiz. (Aplaus'i pa kreisi.) Muhsu waldibas rokās atrodas

dokumenti, ka landeswehram ir bijuščas faites ar Vermonta aferu un par Vermonta ušbrukuma laiku landeswehrs stahweja staros ar to. Tikai tad, kad sozialdemokrati atgahdina par landeswehru. ari muhsu waldošchai partijai ušaušt gaisma. Wina steidstigi islar agitazijai wajadstigas isfahrtnes un kleedi, ka landeswehrs jaisso me.

To pašču administratiwo aishildneezibu weeta un neweeta mehs red am weetejo paščwaldibu darbiba, to paščwaldibu darbiba, m kuzam pateescham war, ja reis buhs demokratiska Latwija, atbalstitees demokratiska eefahrtu. Es nerumášču daudš par to, ka mums ir ļoti grehti balsot par papira naudas islaischanu pee muhsu tagadejas finansu šaimneezibas.

Kad mums noteek ministru mainas, — un tas noteek deesgan beeschi muhsu masaja Latwijā un isheidsas weenmehr ļoti familjara fahrtā — tad waldbibas dekretos mums jadsird: buhs eenahkuma nodoklis, finansu monopoli un šchis un tas. Un paet weens mehnešis pehž otra, un mums naw ne eenahkuma nodokla, ne mehš esam kautko dsirdėjuschi par monopolem. Un tee tatschi ir lihdslekt, ar kuzem waretu west daudš mas razionalu finansielu šaimneeziba. Mhs peedšihwojam pat tahdu, šawā šinā ahrfahrtigu gadijumu, ka mums pašneeds budšchetu par pirmo gada zetursni tikai tad, kad winsch taitas istežet. Pee tahdas šaimneeziskas fahrtibas un pee tahdas politiskas es negribu aiskawet 30 miljonu dehl augsto šapulzi ar garaku runu — muhsu frakzijai, neustizotees tagadejai waldbibas politikai, naw eespehšams balsot par jaunā kredita atwehlešchanu. (Sozialdemokrati aplaudē).

Pres. Tšchakste: Pee wahrda walraļ neweens nepeeteizas?

J. Wahršbergs: Es tikai gribu aishahdit us dāšcham leetam, kuzas preekšrunatajš, warbuht, ne wšai usmanigi klawidamees, šinamā mehra bija šagrosijis šawā atbildē. Es runaju, ka klawtesošchee finansu komišijas lozekli nahža pee šinama flehdsena. Pee reišes Tautas Padomē mehs taitam pahtraukumu, lai waretu par weenu un otru jautajumu aprunatees un lai šinatu, kahdu preekšlikumu peenemt. Tā ka us deenas fahrtibas bija šwarigs jautajums, tad es, ka finansu komišijas preekšsehdetajs, gribeju aprunatees ar finansu komišijas lozekleem, kahdu stahwokli mums eenemt, un šchis bija klawtesošcho domas. Sozialdemokrati ari to šinatu un wini wareja buht klawt. Es pašwoju tikai to domas, kuzi te bija klawt. Tā tad es nekahdā šinā neswoju to, ka tas ir ofšialas fahrtijas finansu un budšchetu komišijas sehdes rezultats, bet tikai to, kas ir bijis. (Peesihme no weetas: „Juhš jau uštahjatees kā referents!“) Kā finansu un budšchetu komišijas referents es neesmu uštahjees. Ja sozialdemokrati domā šawadaki, ja wini preekšstahwji, warbuht, aš taktisķeem eemesķeem negrib tur peedalitees, tad wini war nemt šche stahwokli. Es wehl reis waru atfahrtot, ka klawtesošchee bija tais domas, ka buhtu wajadstigs leelaks ašnehmums wišā pilnā šumā, bet tagad warš stahtees ari pee šchi likuma pamatigakas zaurštatšchanas. Bet pee ta flehdsena wini gan nahža, ka tas wajadšibas ir tahdas, tad tee 30 miljoni buhtu atwehlami.

Pres. Tšchakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Zelmam.

J. Zelms (sozialdemokrats): Godajamee Tautas Padomes lozekli! Atkwanjeet ari man, ka šchis finansu komišijas lozeklim, pašinot, ka muhsu parasta fahrtiba lihds šchim bij tahda, ka us komišijas sehdeem ušazinot, pašwoja jau eepreekš sehdes deenas fahrtibu, bet ne tā, ka šchodeem, kad leelakā dala Tautas Padomes lozekli bij kalasjuschees us Tautas Padomes plenarsehdi šahlē, pee mums greešas šchis komišijas preekšsehdetajs un teiza, ka, warbuht, warš, tā šakot, mahjas fahrtiba šcho šwarigo likumu šteidsamibas fahrtā likt us deenas fahrtibas. Šakala, ka komišijas sehde naw bijuši un ari referents pašwoja, ka šchai leeta naw ofšiala finansu komišijas lehmuma.

Ta ir faktiska peesihme, bet šchi faktiska peesihme prasa šinamu paškaidrojumu, kuru es turu par peenahkumu dot zeeniomai šapulzei. Mums jau ir šinams, ka pee mums daudš kas noteek ne tā, ka tas noteek kulturelas demokratisķas walstis.

Demokratisķas un kulturelas walstis walstis šaimneeko pehž budšcheta sistemas un nekahdas šumas bes šchi budšcheta waldbiba nedrihtst isleetot. Pee mums ir otradi. Mums budšchetu pehž desmitfahrtigeem peeprašijumeem eesneedi tad, kad jau šumas ir notehretas, lai apstiprina. Naw nekās weenfahrschats, kā wišu to, ko walstis šaimneelojuši jau bes budšcheta un kontroles, šawest rubrikās un eesneegt kā budšchetu. Tas naw budšchets un tahda priwata šaimneekschana ir bijuši newis budšcheta jautajumā ween, tahda konstateta ari finansu komišijas sehde.

Ir notifikusi të fauktà papira naudas drukafchana. Pawisam negaiditá un familiará kahrtá finansu komisijá ir nahzis finans, ka waldbiba wairafus miljonus nodrukajusi bes atteeziga likuma. Us muhsu frazijas peeprafijumy fchis fálts tika protokolets, bet tagad us tám pascham naudas shtmem ir drufats, ka kaira pakadrufafchana un neatkauta drukafchana tiks fodita un wainigee faukti pee atbildibas. Es gribu jautat waldbibai, kas atkahlwa to naudas drukafchanu, kas likumá naw paredseta.

Pehz muhsu faprahta ta ir nelikumiga naudas drukafchana un ar wainigo jaapeetas, ka ar tahdu, kas drufa neatkautu naudu. Bet lai scho noseedribu segtu, tad nu ir schi fazenschanas notifikuscho faktu likumdoschanas zeká likumigi apstiprinat tapat, ka istehreto walsts budschetu, kuresch pehz trim mehnescheem teef eefneegts apstiprinafchanai.

Pehz wiseem scheem motiweem redsams, ka waldbiba absoluti naw reshinajusees ar parlamentu, ar muhsu walsts likumeem, ka wina ir pahrfahpufi pat Tautas Padomes isdoto likumu. Taphz, ja war buht runa par Latwias Satwerfmes pamatu gahschanu, tad sche ir jafonstaté pamatu gahschana. Tautas Padomes likums ir nostahdits semaf par Bagaidu Waldbibu, un schee ir tee motiwt, kamdehl waldbiba zenschas iswest zauri likumu, kuresch lai atkautu drufat to, ko wina jau faktiski nodrukajusi un lai likums fantzionetu.

Es domaju, ja mums ir kaut zit teefiska apfina un tahdai wajadsetu buht teem, kuri us kaira eelas stuhra fafa: „mehs esam tee walstiski domajoschee,“ teem wajadsetu teikt: „Ja nelikumiba notifikusi, tad nelikumiba nedrihft tikt segta ar likumibu, un schi nelikumiba ir jaismekle un wainigee sanzami pee atbildibas.“ Tad mehš waresim tahlaf runat par to, waj mehš waram drufat un zit drufat.

Pres. J. Tschakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklei Seil.

W. Seil: Godajamee Tautas Padomes lozekli! Sozialdemokratu frazija peeet pee schi jautajuma tagadejá brihdi no programas redses stahwolka, bet es gribu apfkatit scho leetu no bshwes redses stahwolka, no ta, ka tas tagad noteef.

Mehš te neatlausim kredita. Bet mehš sinam, ka pee mums Satwerfmes Sapulzei wajag fanahkt deesgan ahtri, bet schi waldbiba darbofes lihds Satwerfmes Sapulzes fapaulfchanai, un mehš winat nedosim kredita. Kas zeetis? Waj zeetis waldbiba, pret kuru mehš schos spaidus isleetosim? Es domaju, ka ne waldbiba, ne Uimana kungs, bet zeetis wisi tee fhtee eerehdni, kureem jamafsa algas un kureem tagad nebuhs ar ko mafat.

Drufahrt, es gribu aifrahdit, ka mehš, latgaleeschu frazija, scho preefchlikumu pabalstifim, jo fewischfi gruhá stahwolki atrodas eerehdni Latgale, kureem wajaga dabut afignetas sinamas sumas, tahdas naw dabujuschi. 100,000 weeta wineem leef preefchá nemt 50,000 rublu. Es domaju, tas tomehr naw peelaischams, fkatotees no parastá redses stahwolka.

Mums tas preefchlikums buhs japabalsta, jo mehš nedrihftam uslift gruh-tumus teem mafajeem eerehdneem, kuri bshwo tikai no fawas pelnas, ka mehš gruh-tumu usleekam tikai waldbibat.

Pres. J. Tschakste: Wahrds peeder finansu ministra beedrim Ahholtianan.

Finansu ministra beedris Ahholtianafch: Te kahds godajams Tautas Padomes lozeklis no sozialdemokratu frazijas (Zelms) uistahjas ar tahdeem apgalwojumeem un dateem, kas nesaetas ar pateefibu. Winesch nemas apgalwot, ka finansu komisijas fehde, kura notika igahjuscho peektdeenu, esot konstatets, ka esot islaists apgrofiba wairaf par 200 miljoneem rublu walsts kafes shtmju. Es, ka finansu ministra beedris, pateizu jau toreis, ka ir atkauts islaist apgrofiba 200 miljonus, ka mehš schai sumai tuwojamees, bet ka minetai sumai wehl naw pahri. Bet ja tur referenta kungs kaut ko zitu teiza, ka warbuht, eet pahri par to sumu, tad winam nebija ihstu datu pee rofas, winesch teiza to, warbuht, pahrfkatidamees.

Man ir galigi dati, ka ta leeta pateefiba ir. Es kuhdsu noklausitees flaitkus, kahda mums nauda ir drufata. Schaja flaita muhsu waldbiba nem eefschá ari Needras naudu par 830 tuhstoscheem.

Tahlat nauda ir drukata 1919. g. Ēepajā

	650,000 rbl.
julijā . . . . .	1,820,600 "
augustā . . . . .	1,413,400 "
septembrī . . . . .	1,863,000 "

Kopā 5,747,000 rbl.

Tahlat naht Rīgā:

augustā . . . . .	3,845,625 rbl.
septembrī . . . . .	23,631,870 "
oktobrī . . . . .	22,453,180 "
novembrī . . . . .	43,628,470 "
dezembrī . . . . .	23,421,105 "

Kopā 116,980,250 rbl.

Tas ir kopā, nemot arī Neebras naudu, kas ir ielaista Ēepajā un arī Rīgā 1919. g. — 123,561,250 rbl.

Tahlat 1920. g. nodrukats:

janvārī . . . . .	32,836,200 rbl.
februārī . . . . .	37,152,000 "
martā . . . . .	9,910,600 "

Kopā 78,898,800 rbl.

Tas ir par visām kopā — 202,460,050 rbl. Ta nauda ir nodrukata, bet viņa wehl nāw ielaista. No šchis sumas 9. martā wehl atradās:

Galwenā walsts kafē Rīgā . . . . .	3,835,765 rbl.
Walsts kafes nodalās: Tukumā . . . . .	773,981 "
Walmeerā . . . . .	956,655 "
Dimbaičkos . . . . .	442,396 "
Smiltēnē . . . . .	778,235 "
Mukknē . . . . .	289,363 "
Kulbigā . . . . .	290,143 "
Jelgavā . . . . .	856,857 "
Ēepajā . . . . .	880,000 "
Talkos . . . . .	267,160 "
Rejeknē . . . . .	1,262,280 "

Kopā 10,632,835 rbl.

Tā tad apgrošibā ir ielaisti: 191,827,215 rublu. Dati nemti no šchis deenas telegramam.

Te nāw wehl no wišām nodalam telegramas, tās ir tik šchis deenas telegramas. Kā redseet, te ir usfkaitita puše no muhsu walsts kafes nodalam. Ja nemtu arī zitas nodalās, kurām buhtu tahdi pašchi atlikumi, tad ta suma buhtu newis 10 miljonu, bet apmehram 15 miljoni. Ja peenemšim datus, par kureem mums ir dokumenti, t. i. 10 miljonus 632 tuhtstoschus atweklam no 202 miljoneem, tad isnaht ka ielaists apgrošibā 191,827,215. Kas atteezas us drukaschanu, tad naudu newar drukat weenā deenā. To naudu, ko mehš jahšim schodeen drukat, wišlabakā gadījumā warešim jahht leetot aij tehniskeeem eemešleem ne agrak kā pehž 3 nedešam, jo kraššas ahtraf neišschušt.

Ja tipografija strahdā šatvus darbus us preešchu, šagatawo materialus, tad tas pilnigi šaproiams, jo žitadi wiņa pašuhtijumus newarēs weikt. Ņzumirklī stah-woklis ir tahds: galwenā walsts kafē naudas nāw. Nauda ir nodalās, Rīgas kafē tikai nepilni 4 miljoni un 2 miljonus nedrihtst laišt apgrošibā; paleek pahri tikai nepilni 2 miljoni, tamdeht schodeen us waldbibas riškojumu walsts kafē flehata un nauda neteek ismaksata. Dai walsts waretu tahlat riškotees, nepeezeeschami wajadšigs atwehlet kreditus. Janem wehl wehrā, ka daschadām waldbibas eestahdem ir steidsoschi rehšini maksajami. Ja finansu ministrija nebij paredsejuši kreditu isprašichanas steidsamību agrak, tad tas isškadrojams ar to, ka Tautas Padome šanahza weenu nedeku wehlat, nekā tas bija eepreešch paredsets.

Pres. Tšch a k s t e: Wahrds peeder Paeglem.

Spr. Paegle: Nunajot par ſcheem peepraſiteem 30 miljonu rubleem, mums tomehr jafonſtate fatts, ka tā riſkotees ir wairaf nekā nolaidiba. Kā ſhodeen finanſu miniſtra beedriš mums ſino, tad walšs kaſe ir bijuſi jaſlehdš tapehš, ka naw bijuſchi iſmaksas lihdselki. Tiš weenalbſiai riſkotees ir nepeedodami. Winſch teiza, ka eſot bijis paredſets Tautas Padomi ſaſaukt agraf un tad tas nebuhtu notizees. Es ſinu, ka taiſni waldbibas aprindās zentās pehš eeſpehjas wehlati to ſaſaukt. Wiepahrigi tatschu ir jaatſihst, ka naudas drukafchana ir nerazionali un nepamatots walšs ſaimneezibas prinzijs. Ja mehš ſtatamees atpakał muhſu lihdsſchinejā walšs ſaimneezifā dšihwē, tad iſleekas, ka tee 200 miljoni rublu walšs walutas, kuruš mehš eſam nodrukajuſchi, buhtu iſlaiſti, lai winuš pahrmainitu zara walutā un par to pirktu ahrſemes prezes. Tas noahrda muhſu walšs ſaimneezibu, kā tahdu. Domehr muhſu walšs dabifſee apſtafki naw tahdi, ka buhtu jaferas pee naudas drukafchanaš, kā weenigā iſejas lihdselki, lai walšs ſaimneezibu turetū wirš lihmena. Weenigais lihdselkis, pee ka muhſu waldbiba ir kehrufeš, lai tiktu pee ahrſemes walutas, ir aplikt ar nodokkeem muhſu raſchojoſcho ſchkiru, ſpezieli ſemneezibu.

Nepeedodami ſmaga naſta ir uſkrauta ſemneekem zaur nedabiſko linu monopolu. Par wiſlabatām ſortem linu waldbiba maksā tikai 600—680 rbl. birkawā. Raſchotajam birkawa maksā no 1100—1200 rbl. Tā tad ſemneekam japeemaksā par katru birkawu no 500—600 rbl. Ziš waldbiba ſanem? Waldbiba tai paſchā laikā ſanem no 1000—1200 rbl. par birkawu. Tahdā kahtā ſemneeki maksā 100—400 r. direkta nodokka par katru raſchotu linu birkawu. Tahduš upuruš ir neſuſi Satwijas ſemneeziba.

No otras puſes mums ari ir ſinamš, ka muſſchneeziba ſchini kritiſkā un ſaimneezibas ſabrukuma gadā naw neſuſi nekahduš upuruš.

Wina ari raſcho weenu no tahdām pamatweelam, ar kuruš ſpezieli bagata Satwija — wina raſcho meſchuš. Ja negrib noahrdit zaur naudas drukafchana walšs ſaimneezifko ſtahwokli, tad nedrihft aplikt weenigi ſemneekuš tahdā apmehrā ar direkto nodokli par lineem, bet wajadſigs tai paſchā laikā, tai paſchā beenā aplikt ari muſſchneeku meſchuš ar monopolu. Zaur to tiktu eeſafets wišmas 2—3 reiš wairaf lihdselki no meſcheem, nekā to tagad wareja eeſafet no ſemneeku lineem. Semneekem ſchahdu linu monopolu uſlikt un meſcha monopolu muſſchneekem neulikt, tahdš ſolis jaſofauz par nepareifſu un weenpuſigu rižibu walšs ſaimneezibā. Tahlak ari no ta maſuma meſchu, kahti teek eeſporteti uš ahrſemem, waldbiba neiſmanto wiſu, kaš winas rokās ſtahw. Mums ſinamš, ka meſchuš atkaņ iſweſt privateem, tā ſafot, par dšeramnaudū, par 200 r. zelma naudas ſtandartā. Meſchu nožirſchana, ſagatawoſchana un nogahdaſchana lihds oſtas pilſehtai un winu aiſweſchana uš ahrſemem iſmaksā ap 3500 lihds 4000 rublu par ſtandartu un taš patš ſtandarts ahrſemes tirgū maksā lihds 8000 rubleem. Tā tad waldbiba, audſinadama meſchuš 60—100 gaduš, par ſtandartu ſanem tikai 200 rubluš, kamehr raſchotajš war nopelnit daſchos mehneſchos lihds 4000 rublu par ſtandartu. Mums ir ſinamš, ka meſchuš atkautz iſweſt privateem, tikai atnemot atpakał ahrſemes walutu, kuru wehlat atkal uš Smiſchu eełas apmaina pret zara rubleem, waldbiba paņi, zaur ſawu rižibu dſen muhſu naudas kurſu lejā. Domehr, eewehrojot muhſu tagadejo teefcham kritiſko ſtahwokli, mehš newaram ilgaki zeest, ka walšs kaſe tob tureta ſlehgta un, lai neapſtahtos walšs aparats, it ihpaſchi nezeestu muhſu waronigās armijas apgahdiba, jo paredſamš, ka tai newaretu iſmaksat pat algas, demokraui ſameeniba balſos ſchoreiš par ſcho 30 miljonu kredita atwehleſchana. Bet lihds ar to mehš iſſafam wiſitingrafo proteſtu pret to, ka waldbiba tahdu nolaidibu paſtao Tautas Padomei tikai 5 minutes preekſch ſeſijas ſehdes ſahſchanaš.

Preſidents J. Tſchalſte: Wahršs peeder Zelman.

J. Zelms (ſozialdemokrats): Man negribas eełaiſtees ſihkās debatēs par muhſu waldbibas finanſu politiku. To waretu pawirſchi rakſturot 3—4 ſtundu garā runā. Es atſtafchu ſcho jautajumu blaſuš, bet doſchu tikai daſchas faktiſkas peeſihmes pee ſawas eeſpeekſchejās runas un daſchuš aiſrahbijumuš ſaweem oponenteem. No Latgaleſchu frakzijs tika aiſrahdits, ka mehš uſſtahjamees pret drutaſchana ſawas programas wahrdā. Muhſu programā ſtahw likumiba, un ja reiſ tee likumi, kuruš mehš ſkattam par obligatoriſkeem, neween preekſch mums, bet ari preekſch Latgaleſchu frakzijs un Semneeku ſaweenibas, teek pahrkahpti, tad mehš ſawas programas wahrdā konſtatejam ſche likumu pahrkahpſchana. Sche tika aiſrahdits no finanſu



ministra beedra kunga, ka tas naw bijs ofizials pasinojums. Man japasino, ka mums finansu komisija to sioja kreditu departamenta direktors Rapa kungs. Tas personigi komisija bija eeradees, ka ministrijas preekshtahwis. Man sckheet, ka winsch, laikam, war sneegt broschafas stas, nekā katrs zits. Mehš scho pasinojumu usstatijām par ofizialu, jo wairaf tavehz, ka winsch bij eeradees sehde, ka ministrijas preekshtahwis. Un ja ofizialā sehde peedalas ministrijas preekshtahwis un pasino, ka nodrukati wairaf miljoni pahri par normu, tad mehš luhdsām protokolet to. Un tikai tad, kad mehš luhdsām protokolet, winsch sahka atjehgtees. Tapehz, ja finansu ministra kungs domā, ka mums newajaga tizet Rapa kunga pasinojumam, tad, lai man atlauts ari netizet schis deenas finansu ministra beedra kunga pasinojumam.

Man sckheet, naw no swara, waj nodrukats pusmiljons waj milsons, waj desmit miljonu wairaf, nekā likums atkahwis. No swara tas, ka likums naw eewehrots, ka nauda nodrukata nelikumigā zelā. Tri finansu ministra beedris konstateja finansu komisijas sehde, ka nodrukati 202 miljoni, kamehr atlauts drukat tikai 200 miljonu. Sche no swara naw tas, waj pahri par noteikto normu ir weens waj diwi miljoni. Man sckheet, pascha finansu ministra kunga usdewums bij, ja winsch buhtu usgahjis, ka nodrukati kaut 25 rubli wairaf, saukt wainigo pee atbildibas, bet ne to atlaut. Ja teek konstatets, ka pahri likuma noteiktai normai nodrukata nauda, weenalga waj ta nauda ir isplatita waj nē, waj drukatais daudsums guk kaut kur apatschemes ganos, waj kahdā ofizialā eestahde, tas nekriht swarā. Swarā kriht tas, ka nauda nodrukata. Mehš finansu komisijas sehde prasijām tikai weenu: ka agraf mehš pee likumprojekta zaurkfatischanas nestahimees, pirms nebuhim dokumenteem pahrlēzinajuschees par leetas pateeso stahwofli, par zit wispah nauda nodrukata. (Dr. B. Kalninsch: „Jaunu finansu ministri!“ Rankis: „Sen jau wajadsje!“ Balsis no demokrateem: „Naw Sibirijas, uš kuzeeni issuhit!“) Newar atrahdit un pasinot tā: Ja juhs tagad neatkaufet naudu drukat, tad zeetis wisi, i shlee eerehdnisch, tad wisi tee sapratis, ka juhs ejeet pret armiju un pret eerehdneem. Man jakonstatē, ka tas ir sems demagogisks panehmeens. Mehš par armijas materialām interesem esam wairaf stahwejuschi, nekā tee, kuri sakas par winu stahwam. Ja waldbiba muhs nostahda faktu preekschā, ka: „Mehš esam bijuschi speesti schodeen walsts banku flehgt un ja mums neatlaus kreditu, tad nemeens algu nedabus,“ tad ir jautajums, waj ar to naw eepreeksch parehsets darit eespaibu uš Tautas Padomes lehmumu. Tas nekahdā parlamentariskā walsti nedrihst notikt un uenoteek.

Tahlat finansu ministra beedra kungs pasinoja, ka naudas drukaschana ahrpus noteiktas likumigas normas ir atwainojama, jo nauda jashahwejojot trihs nedekas. (Smeekli.) Es biju druzzin pahrsteihts, kad mums schis motiws bija jadsird no ofiziala preekshtahwja — ministra beedra. Es to saprastu, ja kahds naiws sehns buhtu til ilgi naudu drukajis, bet isleekas smeekli, ka drukaschanu attaisno ar tahdeem lihdsleem. Katram walsts fainneekam japrasa kredits pee laika, ja winam tas buhtu wajadsigs sawa politiskā kursa nodroschinaschanai. Mehš nedrihstam nostahdit parlamenta preekschā tahdus nelikumigus faktus. Mehš lihds schim neesam warejuschi konstatet to pareistibu, ka finansu komisija ofiziali kredita departamenta direktors pasinoja, bet mehš scho leetu turwinasim ismeklet, lai leetu galigi nostahdrotu. Pirms ta naw nostahdrota, naw peelaischams ka schie jautajumi, kas naw wiseem skaidri, teek schie preekschā zelti. Mehš kategoriski attezamees balsot par labu nelikumigat naudas drukaschanai. (Applausi pa kreisi.)

Pres. Tschakste: Wahrds finansu ministra beedrim.

Finansu ministra beedris Ahholtinsch: Gepreekschejais runatais Zelms, negribeja saprast, ka drukat un islaisht naw weens un tas pats. Waldiba neluhds atlauju drukat kafes shmes, waldbiba nahf ar likumprojektu atlaut islaisht jaunās kafes shmes par 150 milioneem rublu. (Zelms: „Ja juhs nedrukaseet, ko tad juhs schahwefeet?“) Beentjamais preekschrinatajs dod waldbibai labu padomu, ka winai wajadsetu finat, ka to naudu drukat, lai tās nepectruhktu, bet negrib saprast to, ka ta naudas drukaschana naw til weenfahrscha leeta, ka weenā deenā war nodrukati tikai 1 miljonu rublu. Preeksch tam ir wajadsigs laiks. Es konstateju, ka ir islaisht 191 miljons rublu, kad waldbibai bija teesiba islaisht 200 miljonu rublu. Tā tad waldbiba naw pahrschupusi sawas emsijas teesibas.

Pres. Tschakste: Wahrds Althwem.

**U. Alihwe:** Zeenijamee Tautas Padomes lozekli! Šhi fešija leetas fa-faulta preefšch agitazijas. (Sozialdemokratu peefšhme: „Preefšch naudas!“) Bet jautajums ir tahds, ka agitazija war iſpalikt tai brihdi, kad mehš likumu ſtatifim wiſa wiſumā zauri. Tagad mums luhds 30 miljonu à conto un tā mehš ari nepahrrunatu ſcho jautajumu, mums jataifa weens ſlehdsiens:

Muhſu<sup>7</sup> Tautas Padomes interesēs atſtafšim waldbibu tā tahdu ſpee malaš. Wiſeem ir ſkaidrs, ka iſſtee tautas aiſgahdneeki fehšch te. (P. Kalniſch: „Ramdehš tad Suhs iſſauzat?“) Eš neefmu neko iſſauzis, eš zeuſchos, lai drihšaki ſtahtos<sup>7</sup> pee leetas, pee jautajumu apgaiſmoſchanaš. Par to te tika noturetas koti labas runas. (Sahlē trofšnis.)

**Pres. J. Eſchakſte:** Eš luhdsu Kalnina kungu paſtahwigi nerumat ſtarpā. Starp ſauzeenu un runu paſtahw tomehr ſtarpiba. Luhdsu turpinat.

**U. Alihwe:** Zil leelu eſspaidu uſ mani ſchis runas atſtahjuſchas — ir jautajums. Bet fakts ir tas, ka tahda riſziba, no Waldibas puſes nevedodama, ka muhs uſ ahtru roku ſabungo kopā. Tas nebuhst neiſſlehds to, ka mums jarehšinas ar weenu, lotru notikufchu faktu un ja mehš eſam ſchodeen tahdā ſtahwolkli, ka naw ko maſſat un mums preefšch zentralās wehleſchānu komiſijas nauda wajadšiga un walſts kaſe zeet, tā tad mehš riſhoſimees? Druſat naw nekahds noſegums, atkauju wajaga tilkai preefšch iſlaidſchanaš. Kamehr ſozialdemokrati ſawā redafzija eſuhta rakſus, neweens<sup>7</sup> winus neſtrihpo ahra. (Sahlē pa labi applauſt un ſmeekli.) Mums ir noteikti japaleek pee ta fakta, ko mums ſino, ka iſlaidſts ir til un til naudas (No weetas: „Par to mums japahrleezinas!“) Ja tur ir zilweks, kaš pahrkahj ſawas pilnwaras, tad ir ſnepezeeſchams, ka ta kunga tur wairs naw. Ar to wehl naw ſazits wiſš. Eš dširdeju, ka Mendera kungs zehla eerumas un gribeju atgahdinat winu korekto runu, atteezibā uſ weſeleem 2 jauneem eſneegumeem pee Satwerſmes Sapulzes wehleſchānu likuma. Mendera kungs teiza tahdā kaunigā kahrtā, ka ir notikufi pahrfſtatifchanaš.

Waldiba negrib pahrkahpt likumu, negrib iſlaidſt wairak, tā winai ir teeſiba. Ja wina nedrukatu uſ preefšchu, tad armija un ari eerehdni algas neſanamš un dšihwē apſtafšees. Muhſu rokās ir iſſpreest, waj mehš to gribam tahtak iſweſt jeb nē. Atſtafšim politiſtās debates, pee kuzām atgreiſšimees tad, kad buhs runa par interpelaziju. Tad nemſim to lectu no gala, bet tagad tureſimees pee leetas un peenemſim ſcho preefſchlikumu.

Wehl jaatſhme, kad tika atwehleti krediti un naudas ſumas, kreas waldbiba gandrihš jau iſlaiduſi, tad tika no ſozialdemokrateem jautats, zil ilgam laifam tās peetiks un atbilde no waldbibas bija — lihds 1. janwarim. Tagad ir pagahjis daudš ilgats laiks, waldbiba ir ilgaki tikufi zauri. Tā tad pahrmest iſſchkehrdibu waldbibai newaram, ja toreis mehš paſchi ar to eſam apmeerinajuſchees. Kaš atteezas uſ finanſu politiķu, tad par to buhtu jarumā tani laifā, kad mehš peenemſim likumprojektu par 150 miljonu iſlaidſchānu, bet tagad atwehleſim à conto toš 30 miljonuš rubluš. Mans preefſchlikums buhtu ſcho likumprojektu peenemt.

**Pres. J. Eſchakſte:** Eš likſchu eſneegumu uſ balſoſchānu, waj atkaut iſlaidſt par 30 miljoneem Latwijas rublu walſts kaſes ſhmes. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir par to, ka atkaut ſcho ſumu? Uzimredſot majoritate. Kaš ir pretim? Luhdsu ſaſkaltit. Pret ir 19. Kaš atturas no balſoſchanaš? Naw. Tā tad ar wiſām balſim, pret 19, ir nolemts atkaut waldbibai iſlaidſt kaſes ſhmes par 30 miljoneem rublu.

Te eenahkufchi 2 jautajeeni, kaš ir wehrſti pret waldbibas preefſchſtahwjeem. Eš luhgtu weenu tuhlt nolafit.

**Sekretars G. Bitte (nolafa):**

„Tautas Padomei. Jautajums, kuru luhdšam zelt preefſchā waldbibai.

Walkas pilſehtas un Seemeklatwijas igānu okupeto robeſchāpgabalu latweeſchu eedſihwotajeem ir wiſleelakee nopelni pee Latwijas atbrihwofchanaš. Ar ſawu patriotiſku iſtureſchānos, atſauzotees uſ Bagaidu waldbibas aizinajumu neſt materialuš upuruš Latwijas neatkaribas zihnaš labā un ſtahjotees pee latweeſchu karapreſka organiſeſchanaš Seemek-Latwijā rehž Walkas atbrihwofchanaš pag. gadā februari, wini ir eeguwufchi teeſibas wairak ka jeb kahdas zitas walſts dalas pilſoni,

runat lihdsi pee Latvijas valsts galigas isveidoshanas darba satveršmes zelā.

Igauņu okupācijas varas-rešchims nostahdijis šhos Latvijas deklus tahdā stahwołki, ka wincem ir laupita eepheja peedalitees pee muhsu Satveršmes Sapulzes wehleshanam.

Gewehrojot to, mehš jautajam Waldibu, waj ta ir spehruši fokus, lai panahktu igauņu eestahschu patwarigas rihzibas isbeigšanu un lai atrastu eepheju peedalitees Seemet-Latwijas okupeto robešchappabalu eedshwotajem Satveršmes Sapulzes wehleshanās.]

Latweeschu Semneeku saweenibas frakcijas lozekli:

D. Ronahs, Edm. Freijwalbs, A. Kihwe, R. Freijwalbs,  
J. Wahrsbergs, Aug. Bredis, J. Goldmans."

Pres. Tschakste: Waj warbuht waldbibas preekschahwi wehletos atbildet tuhlt us šho jautajumu?

Min. pres. Ulmanis: Us šho jautajumu atbildēs ahrleetu ministris, tomehr ne tuhlt, bet kopā ar wispahrejo sinojumu par ahrleetu politisko stahwołki.

Pres. Tschakste: Tad nahł otrs jautajums.

Secretars G. Bitte

"Tautas Padomei. Jautajums, kuru luhdsam zelt preekschā waldbai.  
№ 270, 8. martā 1920. g.

Balteeschu landeswehrs, pehz sawas eekschjās organizācijas un stahwołka, Latvijas nazionalā armija banda privileģijas, kahdās naw neweenai Latvijas armijas dałai, kas rada plaščās tautas dałās nesapraššanu un šaruhgtinajumu. Mehš jautajam waldbibu, waj armijas wirspawehlneeziba ir domajuši špert kahdus fokus, lai likwidetu landeswehru?

Latweeschu Semneeku saweenibas frakcijas lozekli:

D. Ronahs, G. Freijwalbs, A. Bredis, A. Kihwe,  
J. Goldmans, R. Freijwalbs, D. Wahrsbergs."

Pres. Tschakste: Waj waldbibas preekschahwi neatrastu par eephejamu, atbildet us šho jautajumu? (Sauzeens no weetas: „Zensora šarfana šihmuka štrihpojums!“) Ministru presidenta tungam wahrds. (Sauzeens no weetas: „Tuhlt konstatejami panahktumi!“)

Min. pres. Ulmanis: Us šho jautajumu es waru atbildet, ka waldbai ir šinams, ka wirspawehlneezibat ir noteikts nodoms, špert wisdrihsakā laikā atteezīgus fokus, lai landeswehrs tiku peelihdsinats kā eekschjās organizācijas, tā ari ahrejā stahwołka šinā, pahrejam Latvijas armijas šastahwdakam. Us šho jauno rakstisko jautajumu zitadi es newaru atbildet. (Zautriba šahlē.)

Pres. Tschakste: Mehš pahreesim us deenas kahrtibas nahkofcho punktu: waldbibas atbildi us interpelaziju, atteezibā us notikumeem Balmeerā. Gekschleetu ministrim wahrds.

Gekschl. min. Bergs: Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Šhi augstā nama beidsamā šejija tika šlehgta agrat, nekā waldbiba to bij nodomajuši, un mehš palikām atbildi paradā par eesneegto interpelaziju lihdsi šchāi deenai. Tas nebij pehz muhsu prahta, jo tahdā kahrtā mehš pusotra mehnescha palikām sem smaga apwainojuma. Gruhti eedomatees smagakus apwainojumus par teen, kahdus šatur šchi interpelazija, jo wina šaka ne mafat, ne wairat, ka waldbiba pati zaur šaweem prowokatoreem ir šarihkojuši noseebibas, tās apšpeeduši nelikumigeem lihdsleekem, zaur to dabujušchi nahwi šeweetes un behrni, kuri pehz likuma newareja tikt tā šoditi. Man leetas, pilnigi weetā bij tee wahrbi, kuri bija interpelazijas pirmā redakcijā, ka tahds noseegums „apkauno Latvijas walsti wifas žiwilšetās pafaulēs preekschā“. Ja juhs tomehr šhos wahrds esat dšehšufchi no interpelazijas, tad newis taphez, ka wini buhtu bijušchi pašchi par šewi neweetā, bet gan laikam taphez, ka Juhs šchaubijatees par teem fakteem, kuri bija interpelazijas pamatā. Es zeru, ka šchodeen man isdošees šatrizinat wehl wairat ustizibu us šho interpelaziju un islikhdinat tos šmagos apwainojumus, kuruš pret numis ir zehlušchi.

Juhs atzeratees tās šarštās debates, kuras šazehlās ap šho interpelaziju pagahjuschās šejijas beigās, kas nogahja pat lihds bargas teetas peebraudejumeem.

Mehs nefekofim ſchai ſinā, bet pilnigi objektīvi gribam tikai noſkaidrot faktus. No teem mehš nebīſtamees, jo juſtamees moraliſki deefgan ſtipri, lai atſihtu ari ſawas ſkubdas, ja iſrahditos, ka tahdas ir nodaritas.

Stahjotees pee leetas, atkaujāt wiſpirms nedauds wiſzeeneem tehlot to pſiĥo-  
logiſko momentu, kahdā noriſinajās notikumi, kuri ir par pamatu interpelazijai, jo newis no ſchis deenas redſes ſtahwoſka, bet tikai tās deenas pſiĥologijas gaiſmā mehš pareiſi waram ſaprast un nowehrtet tās reies notikumus. Tas bija tad, kad Ver-  
monts bija padſihts no Kurſemes, kad Kurſeme bija iſtithrita. Weena daſa Latwijas  
bija atbrihwota, ſtahweja preeſchā winaš treschās ſwaigſnes atſpīhdſchana. Tad zeh-  
lās loti leelas ſchaubas, leelas baſchas, waj neatfahrtoſees tas, kas bija gadu  
atpafak? Kad wahzefſchi prom no Kurſemes, tad wajaga eenahſt leelineekeem. Domaja,  
ka tas atfahrtoſees ari tagad un haidijās wiſpahri, waj muhſu karaſpehks ees  
uſ Latgali pret leelineekeem, waj tikai pahre mums atkal nenahſs leelineeku  
pluhdi? Schis baſchas waldbija ne tikai pilſoniſkās aprindās ween. Es  
atzeros gadijumu, kur kahds ſaldatu puhlis bija gahjis gar ſataba ehlu dſeedadams:  
„Ar ſanjas ſauzeeneem uſ luhpam“. Tad neween no pilſoniſkam aprindam greeſās pee  
mums ar aiſrahdijumu, ka wajaga ſpert ſtingrus ſokus pret ſchahdeem kareiwjeem.  
Tahda bija ta atmosferā, kura waldbija ne tikai ſcheit, bet wiſā Latwijā. Sakrahtee  
materiali teeſchi leezing, kahda atmosferā waldbija Walmeerā.

Starp zitu ſche atrodas kahda wehſtule, kuru ſanehmusi kahda Marta Ahbo-  
lin un tur starp zitu teikts: „Sinās no Rīgas wehſtule, tikai Mihle teiza, ka  
Radſiſch eſot runajis, ka ſozialdemokrati eſot ſagrahbuſchi waru un Wmanis waj  
nu nogahſs waj atſtahdinats“. Ja tas tā, tad rezultats — meers ar Kreewijas  
padomem. Es neabwainoju Tautas Padomes lozekli Radſinā. Es tizu, ka wiſch  
neko tamlihdſigu naw teizis un newareja teikt. Es par daudis nopeetni luhkojos uſ  
Tautas Padomes amatu. Es peewedu ſchos wahrbus newis lai uſkreatu tos Tautas  
Padomes lozeklim Radſinam, bet lai raſſurotu to gara ſtahwoſki, kahds toreis wal-  
dbija Walmeerā. Tahda bija ta atmosferā, kad notika gadijums, kurſch ir par preeſch-  
metu interpelazijai. Mums japatura ſchi atmosferā prahtā, jaſpreech no ſchi redſes  
ſtahwoſka, un ſkatotees no ta, mums liſkees attahſnojami un pareiſi tee ſoki, kahdus  
tagad warbuht ari neſpertu, jo wini naw wairš wajadſigi. Toreis wiſch bija  
uſtraukti un domaja tikai par to, waj nenahſt leelineeki. Es waru ſazit, ka tās  
naw bijuſchas tulkſchas banmas, jo teeſcham bija ſagatawota eekſcheja leeli-  
neeku ſazelſchanas 3. janwari. Ta nebija domata, warbuht, ſchepat Rīgā, moſa-  
kaiſ pats ſaktums nē, bet ir fakts, ka ſchi ſapulze te, warbuht, tik meerigi neſpreechi,  
ja ſchi leeta nebuhtu tikuſi atkaha. Bet, zeenijamee Tautas Padome lozekli, atkaujāt  
peegreeſt wehribu wiſam tam, kas Walmeerā notizis pagahjuſchā gada bezembra  
deenās.

Tehlodams ſcho notikumu, es atſaulſchos tikai uſ leezibam, kuras nefazel  
nekahdas ſchaubas. Walmeeras notikumeem ir ſawa preeſchwehſtule un to es  
nedaudſos wahrdos zentifchos jums atkhaht Latwijas leitnanta iſteikumos; winu ſanz  
ari Freibergu, bet pateſibā wiſch ir Karliš Veinards 22 gadus wezs, deſertejis  
no „landeswehra“ un no kahdas zitas muhſu karaſpehka dalas; winu nokehra Wal-  
meeras kapſehā ar eerozi. Wiſch azimredſot ſaprata, ka tagad tam ir janofehdi  
ſawi rehĥini; winam nebij wairš jabaidas no ſawu beedru atreebības, tapchz wiſch  
wareja gluſchi waffirdigi iſteiktees un to ari ir dartiis. Wiſch wifu preeſchwehſturi  
ir ſkaidri attehlojis. Wiſch ſahſta: Walmeerā cerados kahda organifatora Bree-  
ſcha uſdewumā. „Breedis“ ir organifatora peenemtais wahrds; — iſhtu wahrdu  
neſinu, — jo tuwaki winu nepaſiſhtu. „Breedis“ uſdewa man greeſtees Walmeerā pee  
kahdas Soldau un Ahbolina. Beſ manis uſ Walmeeru brauza ari ziti, kurens nepa-  
ſiſhtu. Kahdi wineem bija uſdewumi, neſinu, jo katram tika paſinoti tikai weenigi  
wina uſdewumi. Birno reiſi Walmeerā eebrauzu ar noluhku dibinat organifaziju  
ſeptembra mehneſcha ſahkumā; brauzu ar noluhku dibinat komuniſtiſku organifaziju.  
Greeſos pee Zelma Jahna, kurſch man paſiſhtams jau no 1916. g., kā komuniſtu  
pabalſtitajs. Minetais Zelms man nekā lihdſet newareja. Otrreiſ uſ Walmeeru  
atbrauzu ſeptembra beigās ari ar noluhku dibinat komuniſtu organifaziju. Greeſos pee  
Kates Soldau pehz „Breeſcha“ uſdotās adreſes. „Breedis“ uſdewa man Soldau kā  
lihdſjuhtigu komuniſteem. Soldau man newareja lihdſet pee organifazijas nodibina-

ſchanaſ. Walmeerâ weenmehſ eebrauzu ar wiltoteem dokumenteem, kuras abas pirmās reizes iſdema „Bredis“, bet pehdejo reisi dokumentus nopirku par 20 rbl. zara naudâ no ſahda ſweſcha karewja, kurſch uſdewâs par „Juſtu“.

Atkaijeet ſche apſtahteſ pee Veinarda tehlojuma un taiſit daſchus ſlehſeenus.

Mehſ waldibai pahrmeſt, ka winas ſliktâ politika ſazel ruhſſchanaſ, nemeeru, kuzi rada agitazijas un ſlepenas ſapulzes un galu galâ noſeegumu. Sche notizis gluſchi otradi. Nemeers itkâ ar waru eenesſ no ahreenes. Agitators wairakfabrt beſ ſekmem brauzis uſ nodomato meetu, wairakfabrt bronzis weltigi, kamehr ar leelâm publem beidsot ſagrabinajis ſahdu ſapulzi. Wehlaſ tahdas ſapulzes bijuſchas wairakfabrtas. Mehſ ſinam ſapulzi 7. ſeptembri, kur ſkolas jaunatne pcedalijuſees; tad wehl ſapulze 2. dezembri, kuras protokols atrodas muhſu rokâs. Wina rakſtijusi 16 gadus weza Milija Feldman, kura pirmo reisi eerapdamâs tikusi uſſkatita par toti leelu darbinezl un eezelta par protokolifti. Uſ deenas kabrtibas: „Sinajums no Rigas“ — un „Rewoluzija un kontrewoluzija“. Pcedalijuſees ſehdês ſkolas jaunatne. Weens dalibnees un ſpreedejs Wilis Aboltinſch, kurſch ir itkai 14 gadus wezs.

Tad kritiſtas ſapulzes 12. un 13. dezembri pee Soldau. Par winâm mums dod ſinas tas awots, par kuru es jau mineju. Tas bagatigi atklaſi wiſu, kaſ notizis. Pcedalijuſchas ſchais ſapulzês tahdas 12 perſonaſ. Tai winas rakſturotu, atkaijat man tehlot pehz dokumenteem daſchus no ſchis ſapulzes dalibneekem. Es jau mtneju par leitnantu-deſerteeri Amuru-Freibergu, Veinardu no Rigas, kurſch gluſchi wakſtrodigi iſtkohſtija, ka par ſcho brauzemu dabujis no „Breescha“ 1000 rbl. No ta juhs redſat, ka organizazijas rokâs bijuſchi peeteekofchi leeli lihdselki, ja par weenu brauzemu wareja maſtat 1000 rubluſ. Un tahdu brauzeju uſ ſchim ſapulzem, ka ſinat, ir bijuſchi wairaki, ta tad lihdselki ir bijuſchi leeli un tee nahkuſchi newis no ſahdam idejiſkam organizacijam, bet beſ ſchaubam, no ahreenes, nelegali lihdselki un no kureenes — to, zeentjamee kungi, naw gruhti atminet. Dirs ſapulzes dalibnees, Jehkabs Kalninſch, ari no Rigas atbrauzis; par wina ir ſinas, ka tas iſlaupijis Ungurpiſ pagasta kaſi un Alojâs pahrtikas beedribu par 53,000 rbl. Pee nopratinaſchanaſ wiſch neſaka neko, bet Rigâ wina dſihwolki atrasts bagatigs proklamaziju krahjums — komuniſtiſka ſatura, leelakaſ naudâs ſumas un kwihtes no perſonam, kuras no wina ſanehmuschas mehneſcha algu, ta tad ſahwejuſchas wina deeneſtâ. Schis atradums ir par eemeflu, ka janwara ſahwehſteſiba neisdewâs un tita nowehrſti notikumi, kura warbuhtigâs ſekas mehſ newaram ſaredſet. Schis pats Jehkabs Kalninſch peeteizis pamatigu referatu otrâs deenas, 14. dezembra ſapulzei un par to wiſch buhtu refererjis, to war ſpreest pehz wina pagahtnes un bagatiga grehku registra.

Treſchais no ſapulzes dalibneekem — Erneſts Dihzmanſ, ari goda weeſis no Rigas. Wiſch ir Soldau lihgawainis, beſ noteitas nodarboſchanaſ un nekautrejâs aſſihteſ, ka Walmeerâ wina uſtarejuſi lihgawas mahte. Ta tad kungs, kurſch par lihdselkeem daudſ nebehdâ. Tahlaſ wiſch aſſiſtas: „No mobilizazijas man lihds ſchim ir iſdewees iſwairitees.“ Pee wina atrada wiltotu apleezibu un tukſchu blanku ar wiltotu ſtempeli, wahrdu ſatot — kungs, kaſ toti pamatigi ſagatawojees uſ ſanu uſdewumu. Wiſch paſaka: „Es peederu pee ſozialdemokratu-maſineeku partijas. Manu peederibu pee partijas war apleezinat Tautas Padomes lozeliſ Wezkalninſch.“ Es, kungi, juhs waru tomehr atpeſtit no ſchi nepatihkamâ beedra; jo wiſch ſaka: „Beedra kartinas man naw“ un „beedru maſtu ari neſmu maſfajis“. Uzimredſot, wiſch uſdewees par maſineeku, lai atrastu aiſſtahweſchannu, uſ kuru wiſch, laikam gan, ne beſ eemeſta ir ſpekulejis. Wiſch ir pulzina literariſkais ſpehls un pee wina atrasti uſrakſtiti referati. Wiſch attihſta toti intrefantu agrarprogramu, kura daudimâſ lihdsinajas prof. Baloſcha programai. Wiſch aſſiſt, ka katram pagastam wajaſsetu buht weenai ſaimneezibai, protams uſ komuniſtiſkeem pamateem. Tomehr ari wina newar uſſtatit par prof. Baloſcha peekriteju, jo wiſch runâ „par wahzu profeforu neprahribam“, toti aſi toſ nokritiè un kreetni ſadod ari „wahzu“ wâj „ihſiam“ ſozialiſmam. Wiſchpahrigi wiſch atrod, ka „frantſchu ſozialiſms“ un komuniſms Wahzija — iſſehmots.

Wehl dalibnees ir Edwardſ Kalninſch, pagasta rakſtweedis, jaunſ zilweks. Wiſch nonahzis guhſteku nometnè, koncentrazijas legeri. Tur tant ka iſpelnijis ſawas preeſchneeziabas uſmanibu un eeſtahjees kanzlejâ. Tur wiſch darbojas uſ abâm puſem, par teem ſlepenem dokumenteem, kuzi nahza wina rokâs, ſawas par-

tijas dalībneekēm pasinodams. Wīnšch atšihstas, ka wīnšch školotajam Šagatam ir pašmojis, ka atteezīgās eestahdes ir bijuščas wīnam uš pehdam. Wefelus dokumentu un aktu šuhtijumus wīnšch ir isnīhzinajis. Wīnšch ir grībejis eewest šapulžē to štraufft, to juhs mineiāt šawā interpelazijā, tā prowolatoru.

Beidšot minu Kati Soldau. Wīnas dšihwołli ir notikuščas šapulžes; wīna ir mahškolotaja un patlaban beš darba. Wīna ir bijuši Walmeeras organizazijas zentrs, isdalijuši „Zīhnu“ un proklamazijas. Pee wīnas ir noturetas wīšas šapulžes. „No runaja šchāi šehdē? Atšauzos atkal uš leitnanta Leinerta wahrdeem: „Tika runats par ušbrukumu wīrsleitnantam Opmanim (Walmeeras komandanta valihgs), wīrsleitnantam Osolam (Walmeeras štažijas komandants) un par walšts kafes islaupišchānu. „Breedis“ isteizās, ka wajabsetu isdarit ušbrukumu un nogalinat wīrsleitnantus Osolu un Opmani un islaupit walšts kafē. Wīš klastefošchee atšihmeja, ka karaspēhks ušbrukumā pret leelineeekēm nees. To pašču mums apštrīna ziti šapulžes dalībneeki, peem. Taurinšch „runaja par walšts eerehdnu noslepkawošchānu — wīnus nolaist no kahjam un walšts kafes islaupišchānu“.

Tā naw nejauschiba; tas pulzīnšch naw to špreedis nejauschī, tur eekšchā ir šinama sistēma, jo tās proklamazijās, kuras tika isfaišitas pa Rīgu, no kūrām weens eksemplars ir man klast, tur ir šajits: „Šazekatees pret apšpedejeem un šlepkawam. Tikai eerotšchu, bet ne papirišchu zīhnā štrahdneeki ušwarēs burschuwāšiju“; Šche isteiktis tas, to Walmeerā šahka ispildit. Wehl ir lihdsīgās proklamazijas, kuras teekšī aizina uš teroriskeem darbeem. Šchāi šehdē nospreeda, ka 14. dezembri jafafauz zita šapulžē; špreeda ilgāu laiku, kur šapulžetees un iswehlejās Rokmūiščas kaplitščas augšchejo štahwu, t. i. šauzamo torni. Iswehlejās laiku, pehžpusdeenu, jo preekšpusdeenā nahk daudš zilweku uš pilšehtu un uš kapehtu ejot, dalībneeki teem nahktu pretim, kas waretu uškrīst, bet pehžpusdeenā buhtu labaki. Tika norunata kahrtiba; norunaja paroli un tā ir, ka pee wahrteem eejot prasīs: „No šchodeen rakš?“ un uš to jaatbild: „Šahliti“.

Otrā deenā weetejā školā bij mehginajums uš kahdu dramatišku ušwedumu. Šchi mehginajuma beigās tika isdalita parole un te uš štatuwes nahk notikumū dalībneeku otrā kategorija, t. i. jaunatnes pulzina beedri. Atkaujāt man drusku wīnus rakšurot. Pirmā no wīnām Wilma Wibur, eesaukta „Deema“, 15 gadus weza, pee wīnas atrasts kahds wīnas runas konspekts. Un zik wīna ir špehjiņa špreest par politiskeem jautajumeem un zik weegli ir wīnai lihdsīgās jaunās galwas apšturbinat un pawest, to war redset no šchi zitata: „Mehš domajam, ka Latwijas štrahdneeki atrodas wehl gruhtakā štahwołli, nekā Anglijas štrahdneeki. Ne, tā naw. Warbuht wīni, t. i. Anglijas štrahdneeki zeešch wehl wairak badu, tā mehš. Wīš, kas wīneem wehl paltis, tika atrauts no wīnu šobeem un atšuhits uš Latwiju. Šaprotams, tikai tapehž, ka Latwija wehl bija šelts, pehž ka burschuju un špekulantu rokas trihzin trihzeja“. Tik naiwi isfkaidrot war tikai 15 gadus wezas galwas, kuras tomehr jau nodarbojas ar politiku. Wīna ari isfkaidro, kapehž Amerikas šehki dibināti Rīgā un zītās pilšehtās. Latwijas „madamīnam“ ir apnizis ehst Latwijas maiši, wīnas tihkojot ehst Amerikas maiši. (Dr. Kalnīnšch no weetas: „Un tapehž šchāun nost!“) Ne, wīni ir attaišnoti. Šchi jaunkundsite no 15 gadeem atšihstas, ka wīna kaisijusi proklamazijas, newis aif pašleezibas, bet dabujuši par to 100 rbl., tā tad behrnu dwehšeles pirkšchāna.

Zita dalībneeze bija Johanna Danilowitšch, kura štrahdā kott rošigi. Wīna isšino šapulžes, wīna eet uš eelam wīseem pateikt paroli, wīna ušdod šapulžes laiku un kaisa proklamazijas un ari par naudu.

Wehl ir peeminama Kristīne Kreewin, kura sem wahrda Bilison atbraukusi uš šapulzi garu gabalu un šamafajuši 100 rbl. par wešchānu, tā tad ari naw naudas truhzīs.

Wehl waretu minet kahdu Elisi Muris, jauna meitene no kahdeem 20 gadeem, darbweedis polizijā. Es wīnu peeminu tapehž, lai rahditu, zik tahlu šchi gīfts jau bija eesahkusees muhsu administrazijā. Glušchi sistematiski muhsu eestahdes tika šamaitatas.

14. dezembri ap pulkst. 4. kaplitšchā eeradās karaspēhks un no kaplitščas isnahza laukā 29 peršonas. Šapulže bija šarihkota pehž wīseem mahšlas likumeem. Ahrupšē bija noštahdita fewiškā wakšs, tāpat kaplitščas apatschejās telpās un, kad

tuwojäs karaspehks, peeklauweja pee greesteem, lai beedinatu auafchâ sapulzi. Domehr galu galâ sapulzes dalibneeki inahza laukâ un stundu wehlaq mineto Kalnini atrada noslehpuschos seenâ. Apatšhejâs telpâs sem katedra atrada kahdu naudas patu, daudi literaturas un uf krahšus Mausera pistoli. Tâ tad jau ir gataws tas eerozis pret leitna teem, kureem ir peespreesta nahwe un augšhejâ sapulžē. Iaitam, jau loseja par to nelaimigo behrnu, kuzam šcho eerozi speest rokâ. Wišas personas šakha apgalwot, ka winas glušchi nejauschchi eeraduschâs kaplitšchâ, jo aiš bailem wišas winas samkuschas, kad karewji awlentuschchi kapšchtu. Winas isskaidroja, ka pastaigajuschâs; tas waretu buht isskaidrojams ar nejauschibu, bet ka winas wišas peeder pee Walmeeras Jaunatnes pulzina un ka winas peedalijuschâs agrafâs sapulžēs, ka pee daudsâm ir atrastâs kompromitejoschâs sibmites un dokumenti, to wišu ari isskaidrot par nejauschibu — buhtu gan par daudi. Azimredšot, šche ir darišanas ar labi organisetu pulzinau, par kura rokšuru newar buht šchaubu. Šchis jaunatnes pulzinaš ir — pawestâ jauniba, ja ukta ar bih stameem no seedsneekem. Neatleekas nekahdas šchaubas, ka pret šcho pulzinau pee laika jaspeer stingri šoli un launums jaisnihd jo aštraki, jo labaki. Bet waj šchi apšpeeschana ir notikusi likumigi? Ar šcho jautajumu es tuwojos juhsu interpelazijas pirmai daikai. Wina ir tikusi atmešta, jo pate komišija atšina, ka likuma pahrašpischana ta naw bijusi. Tapehž atkaijeet tikai ihšos wahrdoš apštahtees pee šchi jautajuma. Interrelanti šawâ pirmâ runâ peemineja, ka nahwes šods atzeltš pehž špehkâ ešošcheem Kreewijas likumeem un tapehž nahwes šodu newareja peespreest. Pareiši, bet ne glušchi pareiši. Špehkâ ir wiš agrafee Kreewijas likumi, bet tikai tik tahlu, žif tahlu wini naw atzelti ar muhsu pašču wehlaq idoteem likumeem. Par kara stahwofli ir isdoti diwi likumi. Weens ir „Noteikumi par kara stahwofli“ no 11. februara 1919. g. un otrs: „Bagaidu noteikumi par Latwijas kara teesam“ no 12. dezembra 1919. g. Tâ tad špehkâ ir šche likumi un newis Šerenšta. Glušchi nepahšprotami pirmais no šcheem likumeem šaka 15. pantâ, ka nahwes šods ari pee žiwileedšihwotajeem leetojams par wišeem ta pašcha likuma 14. pantâ paredšeteem noseegumeem.

Otrs juhsu arguments bija, ka Walmeera naw kara laukš un tapehž tur naw warejuši notikt kara lauka teesâ. Atkal ne glušchi pareiši, jo „noteikumos par kara stahwofli“ 3. nodaka, 14. pants šaka, ka kara lauka teesâs war darbotees frontēs rajonâ, „kâ ari apwidos, kurti isslubinati kara stahwofli“. Walmeera atrodas kara stahwofli, tapehž ari kara lauka teesâ tur ir darbojušees likumigi.

Tahlaq ašrahbits, ka nahwes šods ispidbits aštrak nekâ 24 stundu laikâ, kas atkal war buht tikai nekaidras lašichanas šekas, jo „Noteikumos par kara teesam“ 37. pantâ teiktš, ka nahwes šods jaispilda 24 stundu laikâ. Tâ tad weenfahšcha lašichanas kühda. Galu galâ arguments, ka šeemeem un nepilngadigeem newar tilt peespreests nahwes šods. Šchis arguments leekas buht itkâ pamatots, jo 1903. goda šoda likumos teiktš, ka šeeweetem un nepilngadigeem nahwes šods newar tilt peespreests. Bet tas naw tas likums, pee kura japeekturas kara lauka teesâi. „Noteikumos par kara stahwofli“ 15. pantâ teiktš, ka nahwes šods peespreeschams par wišeem 14. pantâ mineteem noseegumeem bes imehmumeem pee šeeweetem un nepilngadigeem. Ari šchajâ gadijumâ mehš newaram redšet nekahdu formalu pamatojumu. Es waru beigt šcho nodaku par kara lauka teesâs likumeem. Mehš šche neesam otra teesâ, kura war ismeklet pirmâs teesâs špreedumus un teikt, waj wina ir pareiši špreedusi. Winaš rewidet naw nedš mums, nedš ziteem kahda teekšiba ka fewišchi bargš šchis špreedums naw bijis, redšams no ta, ka no wišeem 29 apzeetinateem 11 noschauti, 7 attaisnoti un 11 eelikti zeeumâ uf ilgaku waj ihšaku laiku. Apmešram 30 procenti ir attaisnoti, kas ir apmešram tas pats procentš, kahdu mehšda attaisnot wišu semju šwehri nato teesâs, kas špreesch wišhumanaki par wišeem.

Tagad es apštahšchos pee zita jautajuma, par kuru ari interpelazijâ bij runa, par prowokatoru Šraukli, kurešch buhtu wadijis un tad nobewis wišu šcho leetu. Es aiskustinaju šcho jautajumu garam ejot. Sem prowokatora šaprotu to, kas pats aššahhdeem waj tahdeem motiweem šariško kahdu noseegumu, pats uf wianu aizina, ar šawu preekššihni eet papreekšču, pats peedalas ar waldivas eestahšču štau, lai wajašdivas briedi par atlihdšinajumu wišu atlahtu.

Neka lihdsiga naw šchini gadijumâ. Uf to pat naw ne masako ašrahbijumu. No jau nolafitam leezibam mehš šinam, ka newis Šrauklis bijis tas, kas Walmeerâ

dibinālis noseedīgo organīfāziju. Dibinātajš flehvjās sem wahrdeem Amurs, Freibergs un Veinarāds. Tas ir tas, kas wīsus tos behrmus ir eewedis ūchāis organīfāzijas. Pa leelakai daki wini par to dod ūawus paskaidrojums. Ar Kalnīnš dāchus ir eewedis, bet neweens nemineja Kraukla wahrdu. Ir nopratināts Krauklis. Tas dewis jau īskaidrojums un leezina, ka wīnu luhkojīs eewest tas pats Ed. Kalnīnš, kureš ir bijis tas, kas ar weenu rolu strahdajis kanzlejā un ar otru rolu nobewis ūwarīgus dokumentus. Es nesīnu, kur zehlfes teika par promotatoru Kraukli, bet es newaru flehpt leezību, kura atronās aktis. Wina ūkan tā: „Mikelsons man stahstija, ka wīnam ar Tautas Padomes lozekli Radīnu bijuši ūaruna par to, ka leetu wajagot noūtahdit tā, itkā Krauklis buhtu bijis galwenais ūawulzes organīfētājs“.

Es nu pahreju pee interpelāzijas otrās ūwarīgās dašas, kur ir runāts par ūiūhanu un moralīsto pāsemoūhanu. Es atūhstu, ka ūhe dot ūkaidru atbildi ir wīpai grūhti, jo ūhis jautājums ir palzīs par partiju strīhdus ahholu, un katrs leezīneeks ūhe ūuhtas aīzināts aīstahwet ūawas partijas leetas. Tahdos apūahklos ūhis jaunās galwas, kuras ir galwenās darbīnezes, weegli wareja atrahlinātees no īhtentbas, jo wairak tapehž, ka wīšas personās, kuras minetas interpelāzija, kā Anna Wīnten, Feldman, Ahholtin ir jaunātnes pulzīna beedri, ūingri noorganīseti, kas nepawairo wīnu leezību tīzamību. Beemehra dehl mīneschu Letu par Annas Wīnten wehstulī kahdam Tautas Padomes lozeklim. Bet leetu īsmeklelot, wina diwas reīses leezīnājuši, ka neweenam Tautas Padomes lozeklim neesot wehstules rakstījuši. Ir wehl zītās neūkaidribas. ūuhsu interpelāzija atūanzās, ka weetejais komandānts Grundmans peedālīees pee ūiūhanas, turpreīm konstatēts, ka Grundmans tur nemas klahnaw bijis; par to ūchanu newar buht. Tā tad, aīzīnredlot, bijuši pahūkatiūhanās. Wīspahriģi interpelāzijas materials ir neūkaidrs un ne tahds, karam waretu tīzet a priori. Ir wehl zīts eemēslis, kadēhl ir ūchanbīģi uūluhtot leezības, kuras dotas, ja ūaīnāūhanās starp apzeetīnāteem un wainīģeem ir notīkuši un tee beūpehja ūaīnātees ūawā starpā. Beewedīschu tīkai weenu īsraktu no pāūheem apūuhdūteem: „Kamehr ūehdejam zēetumā, tīka weūtas dīshwas ūaraktīūhanās starp apzeetīnāteem, lai waretu ūaīnānot leezības. Mikelsons mani uūaīzināja leezīnāt, ka Ahrens mani ūītis, lai tahdā zēlā waretu eegahst Ahrenūu. Veetāi tīka peegreesta ahrūahrtīģa uūmanība. Tuhlit, kad interpelāzija bīja eesneegta, uū Walmeeru tīka aīūuhtīta weena komīūija, leitnānta Konrowūka wadībā, kureš ūatīģa zauri apūuhdīsbu pret Grundmani. No ūawas puūes uūdewu aprīnka preeūūneekam Dīwenam ūho leetu īsmeklet. Pehž tam, kad norīūinājās aūas debates un īsrahdījās, ka materials ūingri pahūbaudams, tīka ūuhtīta ūewīūūka komīūija. ūhis komīūijas preeūūgalā stahweja tas pats eerehdnīs, kureš ūawā laīkā atklahja Strīģka ūaīwehrestību, tā tad zīlweks ar peedīhwojumeem. Man leekas, ka labāku eerehdnī newareja noūtahdit komīūijas preeūūgalā. Wīnā peedālījās wehl dīwi kura ministrijās eerehdnī un dīwi lozekli no ūabeedribas. (Tautajeens no ūahles: „Kas tee tahdi bīģ?“). Weens bīģ Dr. Rākīs un otrs īnspektors Wofle. (No weetas: „Wīni nepeeder ne pee kahdas ūabeedriūas organīfāzijas!“). Gluūhi pareīsi, bet man leekas, ka tā bīģ wīslabak, jo zītādī wīni nebūhtu warejuūhi tīk objektīwī spreest. ūums, ūīnams, buhtu patīģees, ja Radīna kungs buhtu bijis ūhāi īsmekleūhanas komīūija, bet man leekas, ka pehž teem aīsrahdījumeem, kurus es jau mīneju, wīnūch tur nedereja. Naw taīūnība, ka minetas personās naw ūabeedriūu organīfāziju lozekli. Dr. Rākīs ir pīūehtas waldes lozeklis, eewehelets no grupas, kura dabujuūhi ūamehrā prahwu balūu ūlāitu, zīlweks, kas banda uūtīzību, nerunāģot nemas par wīna īūlīhtības ūahwohlt. ūhis komīūijas ūehdes ir notīkūūūas pīlnīģi atklahti Latweeūchu beedribas ūahlē, kur bīģuūhi klahnaw orī publīka un tā tad par kahdeem nelīkumīģeem eespaīdeem newar buht runa. Es dabuju ūho materialu īūkātīt zauri un, kungī, es nenemos taīģit ūawu ūpreedumu. Ir aīsrahdījumi, ka ūiūhana notīkūūi no to personu puūes, kuras ūheīt tīka minetas. Waj tas ir tīģams, waj ne, to es nenemos īūūkīrt, bet to personu, kuru waretu par wainīģu domāt, es nodewu proūuraturāi, un teesās lehnūmām es negribu aīūteīģtees preeūūchā. Weū tam domātāis wainīneeks wāīrs naw Walmeerā, bet ir projām no ūawa amata. No īsmekleūhanas materiala es waru dot ūums dāchus konūtatejums, kuri waretu dot tīkai ūīnām apmeerīnājumu. Wīūi ūheē mīterīali leezina, ka ūpīhdīnāūhana naw notīkūūi. Neweenam, kas buhtu ūītīs, naw neweenas ūkrambas, nedī rehtas, nedī arī zītās kahdas ūīhmes nedī pat ūīhmites. Neweens neūaka, ka wīnūch īlgātu laīku tīģis moģītīs. Ir bīģuūhi tīkai atūewīūūhi ūīteeni pa ģīhmi un zītām



weetam. Es nolafischu tās komišjas atšinumu, par kuru es mineju. Wīnšch ſkan tā:

„Daſchi no Walmeeras notifikumu dalībneekēm ir ſīti no bijuſchā Walmeeras poliſijas preekſneeka Ahrenſa ar pahtagu pa drehbem, waj ari ar rofu pa waigu, bet ſchi ſiſchana bijuſi taħda, ka neatſahj uſ meeſas nekahdu eeſpaidu, ſkrambu, ſilumu, neſi ari zitas kaħdas ſihmeſ, kaſ daubſmaſ norahbitu uſ meeſas aħdas bojaſumu. Minetā ſiſchana, ja wīnu wiſpahr par taħdu war uſſkatit, ir tikuſi iſſaukta zaur apzeetinato iſaizinoſcho iſtureſchanoſ pret waldbiſas eereħdneem, bet ne lai iſſpeektu atſiħſchanoſ, kaſ redhamaſ no tam, ka wairaf nopratinatee ſaka, ka wīni naw aiſinuſcheeſ un tomeħr naw ſiſti.“

Zit taħlu ir gahjuſi ſchi iſaizinoſchā iſtureſchanoſ no apſuhdseto puſeſ, to ſiħkumos negribu teħlot. Ir notikuſchi ziniſki ſkati, kuruſ es, aiſ zeenbiſas pret ſcho augſto namu, newaru ſcheit atteħlot.

Taħlaf moraliſka paſemoſchana. Ari uſ to ir aiſrahbijumi, bet wīni naſtaħda leetu zitabā nokrahjā, nekā wīna interpelazijā noſtaħdita. Komišjas atšinumuſ ſchāi jautajumā ir ſchahdſ:

„Apzeetinatee, tā wihreeſchi, tā ſeeweeteſ, ir wairaku perſonu klaht- buhtnē ſiħti pahrmekletti no Ahrenſa, pee kam ſeeweeteſ iſgeħrtas netika. Ahrenſſ, pee ſeeweefchu pahrmekleſchanoſ, naw wadijeſ no ſekſualeem motiweem. Scho pahrmekleſchānu leezineezeſ uſſkata par moraliſku paſemoſchānu; ja taħda pat pahrmekleſchana buhtu iſdarita no ſeeweeteſ, tad wīnaſ, peħz paſchu iſleizeeneem, to par moraliſku paſemoſchānu ne- uſſkatiu.“

Dai aiſkawetu dokumentu un zitu leetiſchku peerahbijumu iſniħzina- ſchānu, ko jau bija nowehrojufchi pee daſcheem apzeetinateem deſchurejoſchee poliſijas kaħrtibneeki, Ahrenſſ bija ſpe- ſiſ nekawejoſchi perſonigi pahrmeklet ka wihreeſchuſ, tā ari ſeeweeteſ, jo uſ weetāſ nebij dabujamaſ ſchim iſbewumam peemehrotāſ uſtizamaſ ſeeweeteſ. Spiħdſinaſchana neſi iſwaroſchana naw notikuſi. Starp zitu, paleizoteeſ ſchāi aħtri iſdaritai pahrmekleſchānai, iſbewāſ atraſt jau pa daħat ſaploſitu papīru, kuruſch dēwa eeſpeħju atklaht Riģā komuniſtiſkāſ organizazijaſ zentru.“

Perſoniga kratiſchana uſ karſtām peħdam bij nepeezeeſchāma; un teeſcham, pee daſcheem atrada ſapleħſtāſ adreſeſ, ſapleħſtāſ ſiħloſ papīra gabaliņoſ. Weenā no ſcheem ſapleħſteem papīrineem bija Riģaſ organizatoru adreſeſ. Eſ domaju, ka buhtu bijuſi nolaidiba no poliſijaſ preſekta puſeſ, ja wīnšch nebuhtu nowehriſi inkrimenojoſchu dokumentu iſniħzinaſchānu. Paſchāſ ſeeweeteſ kratiſchānu nebuht naw ſajutuſchāſ kā paſemojumu, jo wairaf ſeeweeteſ ir paſchāſ peedahwajuſchāſ iſgeħrtēeſ, ko Ahrenſſ naw atkaħwiſ, tā tad wīnaſ paſchāſ bij gatawaſ eet moraliſkā paſemoſchānā daubſ taħlaf, nekā wīnaſ tikuſchāſ noſtaħditaſ. Bet atkaħjeit man ari iſteikt ſchaubaſ par tām ſeeweeteem, kuruſ ir tikuſchāſ paſemotaſ. Eſ jau peemineju to ſkati, kuru es ſche negribu atkaħ teħlot, bet ziteſchū atkaħ weenu iſrakſtu no kaħdas zitaſ dalībneezeſ weħ- ſtuleſ: „Riħtu eſ uſ diwām pirmām ſtundām neeſchu. Weħ ar „Bulgariti“ to laiku weħrtigi iſleetoſim, noguleſim. Eſ weena pawiſam noguruſi no ſchi wakara ſweħtlai- miſas baundam“. Juħſ redſeet, ka moraliſtate tanis ſeeweeteſ nemaſ tik augſtu ne- ſtaħweja, jo kaſ rakſta taħdas leetaſ, tāſ laikaſ newar juſteeſ ſewiſchki apwainotaſ, ka wīnaſ wajadſiſas briħdi, kaħ zitu naw klaht, (Dr. Kalniſch: „Noſchāuj!“) — ne- wiſ noſchāuj, bet pahrmekle.

Eſ domaju, ka wiſi jautajumi ir noſtaħdroti, zit taħlu wīnuſ ſche war no- ſtaħdroti. Atkaħjat beigt ar daſcheem ſleħdſeneem. Mums ir bijuſi darīſchāna ſchāi leetā ar ko ti biħſtāmu komuniſtu organizaziju. Pret wīnu bij jariħkojaſ aſi, jo war buht diwejadi waldbiſas noſeegumi: weenſ, — ſawaſ waraſ pahrkahpſchāna un otrſ, — wajadſiģāſ waraſ neiſleetoſchāna, kaſ ari war palikt par noſeegumu un neſt, warbuht, weħ ſmagakaſ ſeſaſ, kaħdas peem. redſam pee ſabruħtoſchāſ kreewijaſ. Otrſ ſleħdſeeneſ, par kuru, man leekaſ, juħſ wiſmaſaſ ſriħdeſateeſ, ir taſ, ka ſchi Walmeeraſ kara lauka teeſa ir notikuſi likumigi. Treſchāiſ ſleħdſeeneſ, ka par ſpiħdſinaſchānu ruņa newar buht, jo taħda naw notikuſi. Siſchānaſ peerahbijumi ir neſtaħdri. ſchi leeta naħſ preekſchā Latwijaſ teeſai, kura radiſ wajadſiģo gaiſmu

ſchaj aferâ. Behdigakais Walmeeras notikumos ir tas, ka ir zeeufſchi behrni. Ir zeeufſchas tās dſihwibas, kuras wairs naw, bet tāpat ari tee, kuri, ſawu dſihwibu glahbdani, tomehr zeeufſchi pee ſawām dwehſelem un ir diwſahrtigi noſchehlojams tas, ka tee ir behrni. Bet, kungi, waldiba pee ta naw wainiga. Uf frontes ari gadiješs, ka eenaidneekš noſtahda behrnuš ſawâ preekſchâ. Ja uf wineem ſchauj un tee kriht, tad naw wainigs tas, kas ſchauj uf eenaidneeku, bet gan tas, kas toš behrnuš tur noſtahdijis. Komunifti ſawâ frontê pret mums noſtahdijufſchi behrnuš. Naw muhſu waina, ka tee dabujufſchi zeeft. (Applauſi.) (Peeſihme no ſlihwes: „Lai ſalnufſch runâ labaki!“).

Pref. T ſ c h a l ſ t e: Wahrds peeder Tautas Padomes Lozeklin Menderim.

Menders (ſozialdemokrats): Augſti godatee Tautas Padomes Lozekli! Atkajueet man teikt, ka, ja mums nebuhtu leezibas, uf kuras pamata apwainota Bagaidu waldiba prr teem ahrfahrtjeem barbariſkeem lihdſekkeem, ar kureem ir tikufi apſpeesta tâ ſauktâ brunotâ fazelſchanâš Walmeerâ, ja mums nebuhtu leezibas, tad mums tās gahdaja tik augſti ſtahwoſcha perſona, kâ zeenijamais miſtrira kungs. Pat eſham, ja ar wiſleelako ſodu, kahdu ir ſpehjuſchi iſdomat zilweti — nahweš ſodu, ſoda par kahdu noſeegumu, tad tam wajaga buht ſwarigam, tahdam, kas wiſleelakâ mehrâ opdraud Latwijas walſti. Tam wajaga buht aporaudejumam, pret kuru ahtri ir ſteidloſchi jaletto wiſi lihdſekki, zitadi otrâ deenâ Bagaidu waldiba un demokratiſkâ Latwija wairs nebuhtu bijuſi. Bet brihnumš! No zeenijamâ eekſchleetu min ſtra kunga mehš dabujam ſekofſchu materialu. Wiſpirmš dalibneeki: tee ir ſkolenti, ſkolneezes 14, 15, 16, 17 un 18 gaduš wezi. Walſts un Bagaidu waldiba, kuru nopeetni war apdraudet diwpadſmit jaunelki — ſkolneeki, walſts un Bagaidu waldiba, kura baidas, ka winu war nogahſt 14, 15, 16, 17 gaduš wezi behrni, man leekas, ta nekahdâ ſinâ nekahw ſawu uſdewunu augſtumoš. (Dr. ſalnufſch no weetas: „Bilnigi pareiſi!“ Applauſi pa kreiſi.) Galwenais leezineekš, kuru mums demonſtrê zeenijamais eekſchleetu miſtrirs, par noſchehloſchanu noſchautš tâ kâ mehš newaram koſtrolet, waj tas tâ ir bijis, kâ wiſſch teizis. Bet to wiſſch ſaka: Ar leelâm puhlem braufajot apfahrt, winam iſdewâš organifet to, to wiſſch Walmeerâ ſaorganifejis. Schahda ſlepena organifeſchana praſot miſſigas puhles. Ko tas noſihmê? Tas noſihmê, ka ta agitazija, kura mehginata dſiht, naw atraduſi atbalfu tautoš maſâš. Bihdſ ar to ir teiktš, ka ſchahda agitazija newareja peeteekofſchi apdraudet Latwijas walſti. Schi leeziba dod wiſſkaidrako pahrklatu par leetas iſhteem apſtahkeem. Waldiba ar drakonifkeem lihdſekkeem zihnas pret laudin, kuri paſcha ſaka, ka wini newar atrahſt atbaliu ſaweem darbeem. Eſot domata fazelſchanâš, un ta buhtot notikufi 3. janwari. (Sauzeens pa kreiſi: „Ar weenu mauſeri!“) Kas wianu buhtu ſahzis? Kas wianu buhtu iſwedufſchi? Iſrahdas — grupina no 24 zilwekeem — ſkoleneem, weens mauſeriš uf krahſns angſchas, — tas ir wiſš. Wehl eſot ſalbati, kuri Rigâ, eedami garam galwenam ſchtabam, eſot dſeedajuſchi dſeefmu: „Ar kaujâš ſauzeeneem uf luhpam“. Ja profukoroš teefâ uſſtahtoš ar tahdu apwainoſchanas materialu, man leekas, neweena teefa, pat wiſſbargakâ, nebuhtu warejuſi noſodit toš zilwekus uf nahwi. (Sauzeens pa kreiſi: „Semneeku ſaweenibai peeteek!“) Pateeſham, lai iſneſtu tahdu ſpreedumu, nepeeteek ar to ween, ka iſmekleſchanâ iſzel materialuš, no kureem redſamš, ka kahda naiwa meitene koti naiwi ſkatas uf koti nopeetnu wolſts darbu, nepeeteek, ka weens ſalnufſch agrarjautajumuš weeniš prahtis ar profefori Balodi. Waj tad tee, kas agrarjautajumâ peekriht zeenijamam profeforam Balodim, ir walſts naidneeki, kas grih to paſudinat? (ſlihwê no weetas: „Waj Balodis to grih?“) Balodis ari to negrih.

Mums noſauza organifazijas dalibneeku, kas eſot aplaupijis kahdu kaſi. Dabi, par to wiſſch jaſauz teefâš preekſchâ; bet wiſi ſchee argumenti, man leekas, ir par maſeem, lai laiſtu wakâ tahdu aparatu, kahds ir kara lauka teefa. Un, nepataweſotees ſahlaſ pee jautajuma par Walmeerâš leetu, kura tik koti uſtrauja wiſuš Latwijâš pilſfonuš un koti daubjuš ari no paſcha labâ ſrahna, man leekas, ka ſchee apwainojumi, kuruš mums mehginaja demonſtret zeenijamais eekſchleetu miſtrira kungs, ir ahrfahrtigi nepeeteekofſchi, lai ſoditu apwainotoš ar nahwi. Ar bihſtamu organifaziju eſot bijuſi zihna! Tas materialš, kufſch mums tika preekſchâ zelts, rahda, ka mums ir bijuſi zihna ar fantafteem, 17 un 18 gaduš wezeem ſkoleneem, kuri domaja Latwijâš poliſtikos jautajumuš atrifinat ar weenu mauſeri. Mehš newaram dabut tahdu eſpaibu,

ka Walmeeras kaplitschâ buhtu bijufi organiseta faswehrestiba pret Latwijâ pastahwoscho eefahrtu.

Norahdijums, ka kara lauka teefa ir likumiga, ja par likumu jauz Bagaidu waldbibas rihkojumu, no formalas puses buhtu pareiss. Bet katra demokratiska waldbiba, kura apfinas atbildibu tautas preefschâ, ja wina eewed nahwes fodu, neeedroschinatos to darit ar rihkojumu. Muhfu Bagaidu waldbiba to ir darijufi. Es gribu konstatet, ka Tautas Padome naw peenemts likums par nahwes fodu un ja nahwes fods pastahw, tad tikai kara lauka teefa, t. i. us waldbibas weenkahrscha rihkojuma pamata, kuresch no Tautas Padomes sankzionets naw. Schahds rihkojums pastahw Latwijâ us Tautas Padomes pilsoniska wairakuma pamata, kuresch waldbibai dewa teefibu par Tautas Padomes pahtraukuma laikmetu isdot rihkojumus. Bet ari te katra demokratiska waldbiba buhu wehl un wehl reis bahrdomajufi, waj ismantot scho sawu teefibu til barga joda eeweschana, kahds ir nahwes fods.

Bahresim pee interpelazijas 2. dalas, jeb pateefiba pee tas dalas, kuru Tautas Padome peenehmufi. Pee atbildes man naw jaapstahjas, jo to isdaris mani frakzijas beedri. Man jaatsihne tas, ka eefschleetu ministrs noteiktu atbildi nedewa. Eefschleetu ministra kungam bij jaatsihstas, ka winam pascham naw skaidru jautajumu, waj ir notikufi schana waj ne, waj tahdi warmahzigi lihosekti buhtu pee skolneeku nopratinaschanas leetoti waj ne, eefschleetu ministra kungs to newar konstatet, bet ja angsta waldbiba newar teikt ne ja, ne ne, tad mehš waram teikt — ja. Ja — schana ir notikufi! Interpelazijas otra dala ir jaustur spehka.

Waina un moraliska atbildiba par neeziga noseegunta bargo fodišanu gulstas us muhfu tagadejo Bagaidu waldbibu! (Applausi pa kreisi).

Pres. Tschakste: Wahrds peeder Zeelenam.

Zeelenas: Zeenijamee Tautas Padomes lozekli! Muhfu eefneegtai interpelazijai, kuru mehš apskatijam eepreefscheja Tautas Padomes sefija, bij 2 dalas. — 1. dala bij par to, ka mehš, soz.-dem. frakzija apschaubijam, ka wispahrigi Walmeeras notikumum leeta newareja tikt eezelta kara lauka teefa, bet tikai kara teefa. Tautas Padome scho interpelazijas pirmo daku atraidija un peenehima otro interpelazijas daku, kura gahja runa par schanu un par spihdsinaschanu pee nopratinaschanas. Tagad eefschleetu ministra kungs, atbildedams us interpelaziju, sawa runa apstahjas galwenâ fahrtâ un wisplachaki pee interpelazijas pirmas dalas, kura nemas nebija no Tautas Padomes peenemta un lihbs ar to nostahdija scho jautajumu wispahrigi tahda stahwolli, ka mehš esam speest atfahrtot wisu to paschu, ko mehš esam runajufi isgahjuscha sefija. Bet pee schi jautajuma apskatinaschanas mehš tuwaki apstahfimees, tapehz, ka wisu to paschu atfahrtot, ko mehš teizam toreij par nahwes fodeem wispahrigi, un fewischi pret feeweeteem un behrneem un waj kara lauka teefa bija wajadfiga waj ne, par to mehš esam isteikuschees un schis deenas sehde mans eepreefschejais runatajs jau pakawejas pee ta, ko mehš jau igahjuscha Tautas Padomes sehde pastrihpojâ. Tapehz es runaschu teefchi par interpelaziju, kuru peenehima Tautas Padome sawa nospeedoscha wairakuma, par nelikumibam, kas ispauduschas pee nopratinaschanas notikuschas schanas, spihdsinaschanâ un moraliska paseminaschanâ. Tagad eefschleetu ministra kungs teiza, ka winasch newarot dot nekahdu skaidru atbildi us interpelazijas otro daku. Esot bijuschas komisijas un atkal komisijas un wehl reis komisijas, un tomehr pehz wisam komisijam eefschleetu ministra kungs newarejis nahkt pee flehdsena, waj notikufi schana. Mehš usweram to, ka tanis materialos, kuras mehš eefneedsam Tautas Padomei un kuri guk interpelazijas komisija, nebija minetas tikai diwas personas, bet wairakas. Tagad eefschleetu ministris atsihtas, ka schana, kas notikufi pee nopratinaschanas, neesot bijufi spihdsinaschana. Ta esot bijufi tikai atbilde us isaizinoschu istureschanos. Zeenijamee Tautas Padomes lozekli, ka war weens walsis waras preefschstahwis us meitenu un sehnu moralisku isaizinoschu istureschanos, ja tahda buhtu peerahdita, atbildet, ar schanu un kauschanu. Reis ministra kungs atsihtas, ka wispahri pehz teem materialem, kas winam nahkuschi preefschâ, warot konstatet schanu, tad mehš pastrihpojâ un usuram spehka to, ka reis pee nopratinaschanas ir notikufi schana, tad tas, juridiski nemot, ir spihdsinaschana un nopratinato personu nostahdischana tahda stahwolli, ka winas formalas atbildes pee nopratinaschanas newar dot. To ministra kungom, ka juristom, wajadsetu saprast, ka juridiski nemot, tas tatschu ir spihdsi-

naščana, ka nopratinatas personas ir ģistas pēe nopratināščanas. Kas atteežas tablak uš moralisko pašemosčanu, tad eefšchleetu ministra kungs teiza, ka apstahķi ešot bijušči tik ņeibdošči un tik draudošči, ka tās jaunās ņeeweetes ir gribejuščas iņuibžinat dokumentus un lai neņuibžinatu, tad polizijas preeščstahwim ešot bijis wajadstigs ņchis jaunawas iņkratit u weetas, un tas teefot iņtulķots par moralisku pašemosčanu.

Muħņu interpelazijā pēe weete dokumenti un materiali, kuri wehl tagad atrodami interpelazijas komiņijā, leezina, ka moraliskā pašemināščana nenotika wiņņ kapņehtā, bet wehlaķās deenās pēe nopratināščanas. Seeweēšču moraliska pašemināščana, par kuru mehš apwainoņam polizijas preeščņneeku Ahrenņu, ir notikuņi wehlaķ, pēe nopratiņčanās, bet ne teefčhi areņejojot — kapņehtā. Wiņņ dokumentus wareja atrēent, jau agraki. Ministra kunga aņņrahdiķumi ņchini ņinā pilniģi atriņht kā nepamatoti. Interpelazijas komiņijā eņneegtee materiali leezina par moraliskās pašemināščanas weibeem, kureem naw neķas kopejs ar kratiņčanu. Beņ tam eefšchleetu ministra ķģ zēnščas noņtahdit, ka tās personas ir bijuščas tik moraliski ņemas, ka naw bijis eefņchams winaš moraliski pašeminat. Mums naw taħdu materialu par ņolneetšču moralisko liķmeni, kuri ir eefšchleetu miniņtrim un kuruš winam ir pēegahdajis polziģiņs Ahrenņs. Mehš ņaķam, ka taħdā weidā newar tik iņņķirģis jautajums, kaš ir moraliska pašemosčana un kaš naw, jo interpelazijas komiņijai nodotee materiali ņķaidri aņņrahda toš apstahķus, toš uņbaņčanās weidus, kuri neņtahw nekahdā ņakarā ar kratiņčanu. Tad, kaš atteežas uš daņņeem ziteem konkrēteem jautajumeem, kuri ņtahw ņakarā ar Walmeeras nopratināščanu, tad te tika mineta taħdas Wintēnē wehstule. Tawās Paďomes interpelazijas komiņijā ir eņneegģis paņchrozģi no Wintēnēš nopratināščanas paraņņtiģis protokols, un te wina, itķā žitām nopratināščanas komiņijam teikuņi, ka wina nekahdu wehstuli Zeelenam neešot rakņtiķuņi. To wina ari war teikt, un kaħdā rakņtā, kuru wina man ir nodewuņi, kuru eš waru želt preeščā interpelazijas komiņijai un Tawās Paďomei, ka nekahdas wehstules Zeelenam wina naw rakņtiķuņi, bet paraņņtiķuņi protokolu par ņcho nopratināščanu.

Tad, kaš atteežas uš iņmeķleščanu, par ko ņinoja eefšchleetu miniņtris, tad mehš gribetu ņinat, kaš tās ir par komiņijam, kaš ņcho iņmeķleščanu ir taiņģiģuščas.

Te gan eefšchleetu ministra kungs teiza, ka weenā komiņijā ešot pēedalģiģuņeeš preeščstahwiģi no ņabeedriģas. Bet mehš ņinam un warom teikt, kaš par kungeem tee ir, kaħds Doņles ķģ, kureņch ir ņinansu ministriģas eereħdnis. Otrs — aħrģis Raķis, garniņona aħrģis. Tā tad ņchis diwas personas teef uņņtahditas kā ņabeedriģas preeščstahwiģi. Tee ir tikai waldbiģas eereħdnē. ņchāi komiņijā, kura itķā buħtu ņaktahdita no ņabeedriģeeem darģineeķeem, naw pēedalģiģeš neweēš ņabeedriģas organiņazģias preeščstahwiģis. ņcho nopratināščanu iņdariģuņhi waldbiģas eereħdnē. No ņeķeem nopratināščanas materialeem mehš neķo noteiktu neņņirdam par prowokatoru Kraukli. Mehš neņņiģeķām no eefšchleetu ministra tuwakus paņķaidroķumus, kaħdu liħdģalģibu ņeķi perņona neħmuņi. Prowokators Krauklis tagad iņteizeeš, ka wiņņch ešot meħģinats eewilki ņchāi organiņazģijā, bet tai paņchā laiķā interpelazģiģu komiņijai ir nodoti materiali, kuri leezina, ka wiņņch paģš ir tas, kaš aģģinajis pēedalģitees. Mums ir materiali no diwām puņem, no weenas puņes — ko ņaķa Krauklis, no otras puņes no perņonam, kuras Krauklis uņaģģinajis pēedalģitees organiņazģijā. Tad taħlaķ, mums wehl jaņaka par to weidģu, kā komiņija iņdariģuņhi nopratināščanu. Pēem, jaunawam ņtahdģiģis weēš jautajums preeščā: „Waj Ćuħš eņat iņwarotas?“ Ja atģildēģis ar „ne“, tad jautajums par moralisku pašemināščanu tģģis uņņkatģis par iņņmeķtu. Mehš domajam, ka beņ iņwaroščanas war buħt ari žiti pašemosčanas weidi, kuruš darģģis polizijas eereħdnis Ahrenņs. Mehš newaram apmeerinatees ar taħdu iņmeķleščanas komiņģiģu.

Neņkatoteģis uš komiņģias weēnpuņģigo ņaņtahwu un darģģibu, eefšchleetu ministra kungs, tomeħr pēelaida to warbuħģģibu, ka ņiņčana ir bijuņi un nodod Ahrenņu profuraturai. Tad mehš redģam, ka muħņu interpelazģija ir jau kaut ko ņaņneegģuņi, ka tagad jau pat waldbģa atģģiħt, ka wiņa interpelazģija bijuņi nepamatota, kā to noņtahģģija paģahģuņchā Tawās Paďomes ņeģģijā Ćemneeku ņaweēnģbas runataģi ar Nonahģu preeščģalā, liķdami preeščā atrahģģiģu wiņu interpelazģģiģu. Bet ja jau eefšchleetu miniņtris ir air aģģģis par wajadģģģiģu nodot mineto eereħdnē teefai, tad mehš domajam, ka ņchini leeta ir japaħaģģ pilniģa noņķahģģoščana. Mehš leekam preeščā atrahģģģ to Ćaģģģģu,

kuru eekschleetu ministrijas ismekleschanas komiſija wehl naw ſpehjuſi atraſt atteezibâ pret zitâm perſonam, kas nehmuschas dalibu ſiſchanâ. Tapehž mehš leekam preeſchâ ſchint leetâ, kura ſazehluſi ſinamu uſtraukumu, lai panah'tu leetas pilnigu noſkaidroſchanu, eezelt no Tautas Padomes ismekleschanas komiſiju, kura wiſu ſcho leetu ismekletu. Tad buhtu redſams, kuri no teem eerehdneem buhtu nododami teeſai un kuri buhtu wehl peewelkami klaht, beſ ta polizijas eerehdna, kureſch no eekſchleetu ministra kunga nodots teeſai.

Tapehž mehš, ſozialdemokrati, domajam ſchajâ leetâ, kura, ka patš eekſchleetu ministrs teiza, eſot tumscha, lai eenektu pilnigu noſkaidroſchanu, wajađsetu eezelt no Tautas Padomes ismekleschanas komiſiju, kura wiſu ſcho leetu ismekletu. Tad buhtu redſams, kuri no teem eerehdneem buhtu nododami teeſai un kuri buhtu wehl peewelkami klaht, beſ ta polizijas eerehdna, kureſch no eekſchleetu ministra kunga nodots teeſai.

Prof. Tſchakſte: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Dehkenam.

R. Dehkenš (ſozialdemokrats): Godajamee Tautas Padomes lozeklu kungi! Man ir beigala ſmagi ap ſirdi ſchodeen runat par ſcho jautajumu. (Smeecli no Semneeku ſaweenibas.) Lai ſmejas, kam naht ſmeekli par tiſ ſchauſmigi nopeetnâm leetam, par kahdâm te eet runa. Bij neſen ſkolotaju ſapulze, kur bij eeraduſchees ſkolotaji no wiſas Latwijas, ari no Walmeeras. No Walmeeras nebij wiš ſubtitš ſozialdemokratikš preeſchſtahwis, bet mahzitajš Adamowitſchš. Kad ſkolotaji mahzitajam Adamowitſcham praſija, ka ſkolotaji, ſewiſchki to ſkolu ſkolotaji, no kuzâm bij rekrutejuſcheš ſchee behrni, ſkatijuſcheem uš to leetu, waj wini kahdu ſtahwolki eechmuchi un ka wina atgaisnojumâ ta leeta atſpogulojâš, tad mehš dabujâm atbildi, ka laikš ir bijš toreis tiſ bibſtamš, ka ſkolotaji naw drihtjejuſchi teikt neweena wahrda. Wiſpahr ta leeta ſkolotajeem palikuſi pilnigi nepaſihtama, ſweſcha, tikai bijuſi ſajuhſta, ka noteek kaut kaš ſchauſmigs. To apleezina ſkolotajš, mahzitajš Adamowitſchš, un ari to, ka wiſpahr lihđš ſchim ir noſpeeſtš gara ſtahwolkiš un tahda ſajuhſta, ka kahđš noſeegums ir iſdaritš. Geekſchleetu ministra kungs munš nupat rakſturoja tureenes ſkolonus — waj toš 11 ween, kaš noſchauti, waj ari otrus 11, waj ari wiſus 29, to wiſch neteiza, bet wini eſot moralikſi panihkuſchi un noſeedſneeti. Moralikſi panihkuſchâš 14, 15 g. wezas meitenes? Kur winaš panihka? Waj tehws, mahte winaš ſkolâ nodewa moralikſi panihkuſchâš? Tehws, mahte uſtizeja ſawu audſinaſchanâš peenahktumu ſkolai un ſkolotajeem. Muſhu ſkola tatschu atrodoš iſaliktibas ministrijas un waldbiſas eekſchchu pahſinâ. Waj ir kaš daritš no waldbiſas eekſchdem, lai glahtu behrnuš no moralikſas panihkſchanâš? Kaš ir daritš jaunatnei organiziju ſinâ, kuraš ſtahwetu ſkolotaju waldbâ, ſkolotaju pahrraubſibâ? Kaš ir daritš, lai jaunatnei dotu augtuš, zehluš idealuš, pehž kureem wina ſlahpſt? Pawehlet pahſarus ſkaiſit, likt hauſchkuš ſalt, dſiht uš luhgſchanam, to waldbiſas eekſchdes prot. Luhgſchanâš no moralikſas pagrimſchanâš neiſglahbš. Tikai, ja jaunatnes ſirdiš eekſchdibš uš augſteem idealeem, tad buhš atraſtš pareiſš zekſch. Schajâ gabijumâ juhš to atrodeet par noſeedſibu. Geekſch ka te paſtahw noſeegums? Noſeegums paſtahw eekſch tam, ka ſchee behrni eſot peederejuſchi pee komuniſtu pulzina. Skolas jaunatnei komuniſti nedewa eemeſlu buht ar wineem nemeerâ. Es gribu peenemt ka peemehru, ka muſhu ſkolas jaunatne komuniſtu laikâ dabuja par brihwu ne tikai ſkolu, bet ari grahmatâš, rakſtamâš leetas un ſahrtigu mahzibu lihđš paſcham pehdejam laikam, kad ſkolas ſahſta irt. Te peemineja eekſchleetu ministra kungs, ka proklamazijas tikuſchâš iſkaiſitas laikam par nauđu. Waj par to jabrihnâš, kur tagad burtuizâš un grahmatâš ir tiſ dahrgâš un waldbiſa to nedod; bet komuniſtu laikâ wiſu to dewa. (Klihwē no weetâš: „Tad wajaga komuniſmu eewest!“) Mehš praſijâm ſkolas likumâ, ka wajaga dot truhzigeem behrneem grahmatâš par brihwu. To mehš ſkolas likumâ peenehmâm, bet dſihwē taš naw iſwekſtš. Tahlaſ munš naw ſinamš, žik muſhu zeetumos wehl ſmok nepilngadigu 13, 14, 15 lihđš 18 g. wezu behrnu, ari zitoš zeetumos, ne tiſ Walmeeras zeetumâ ween. Muſhu waldbiſa naw darijuſi neko, lai muſhu jaunatnes domâš eewestu pareiſâš ſleedēš. Wina tikai ſaguhſta komuniſtuš, ſit un moralikſi paſemo, galu galâ noſchauj, waj peepreſch ilgaku zeetumu jeb ſraidu darbuš. Karolauka teeſâš likumi to atkauj, bet es domaju, ka nebuš neweena kulturâš ſeme, kura ſcho likumu iſwedibš praſkē. Kulturelâš ſemēš walda eekſkati, ka behrni naw ſodami, bet audſinami un labojami. Sodami ir tikai tee, kuri 21 g. wezi. Tâ bija ari ſkreewijâ zara laikos: Rigâ kara teeſâš nepilnga-

digos us nahwi neteesaja. Waj eefschleetu ministra kungs domà, fa schis 14, 15 g. wezàs meitenes waretu ar faweem naiweem preefshnesumeem g'cht muhsu waldbibu? Komunisti rihklojas zitadi. Wini meitenes nebuhtu nodewuschji tribunalam, bet nepilngadigo komijai audsinaschanai un pahrmahzishanai. Beenehram peewedischu rakfurigu gabijeenu no Slokas, kur kahds maigadigs sehns bija isftaitijs, kur atrodas lofchmeteji un leelgabali. Tas netika nodots tribunalam, bet labofchanas eestahdei. Neeeenà ziwilisetà un kulturelà semè behrnus neleek zeeumà, bet ihpashàs patwerfmès, labofchanas eestahdès. Neeeenà ziwilisetà walsti newar buht par to runa, fa nepilngadigus behrnus spihdsina un pat noschauj. Naw neeena til smaga noseeguma, fa par to behrni buhtu jaleek zeeumà. Wijs tas, par to eefschleetu ministra kungs atsinàs, leezina par to, fa te ir kauna traips, kas gulfas ne tikai us waldbibu, bet us wifu tautu; kamehr schis kauna traips naw nomasgats, istihrits ar wispufigu fibku ismekleschanu, un wifu wainigo noteefaschanu, newis to ween, kas peedalijuschees teefchi pee nelikumibam, bet ari toz, zaur kuru nolaidibu, neufraudsibu ta leeta til tahlu wareja nokluht. Wiseem behrneem wajadsetu tikt no zeeumeem isnemteem un eelifteem labofchanas eestahdès un tikai tad mehš scho kauna traipu buhšim nomasgajuschji un islihdšimajuschji.

**Prof. Tschakste:** Wahrds peeder Tautas Badomes lozellim Nonahzani.

**D. Nonahz:** Eefschleetu ministra kungs atbildeja wairaf fa no wina tifa prafts. Winsch atbildeja ari us to interpelazijas daku, kuru komijai noraidija, fa pilnigi nelikumigu. Es waru meerigi par scho daku runat un aiskart tikai oturu jautajumu. Gribru runat par to moralisko norobefschoschanos, moralistàs strihpas wilkschanu, kuru ar tik warontgu schestu pagahjuscha Tautas Badomes sehde nowilka Zeelens stary sojialdemokrateem un Semneeku faweenibu. No eefschleetu ministra kunga atbildes mums ir gaischs fa deena, kam par aistahweem ir usmetuschees sojialdemokrati. Gefneegdami scho interpelaziju, wini pirmahrt ir usmetuschees par aistahweem teem, kuri ar finneem un tuhstoscheem ir pirkuschji behrnu dwehseles, lai pehz tam mestu waldbibai apwainojumu, fa ta ir nodarbojuschees ar prowokaziju. (Sauzeeni no weetam: „Kauns! Nonahschika kungs, us Jums guk atbildiba par behrnu nahwi!“) Sojialdemokrati usmetuschees par aistahweem teem, kuri armijas aismugure gruhsch armijat dunzi mugura. (Semneeku faweeniba aplaudè. Pa kreisi sauzeeni: „Kauns, kauns!“ Kalninsch no weetas iszehlees sau: „Kuraj armijai usbruka? Tuhlit nemt wahrdu atyaka!“)

**Prof. Tschakste:** Es luhgtu Kalnina kungu apmeerinatees.

(Alhwe no weetàs: „Issleht Kalninu ahra, fo winsch taifa lehrumu.“ Sojialdemokrati dauša kahjam un wijs weenà balfi: „Ahra Nonahz, ahra, ahra!“ Sahlè fazekas ahrtahrtigs trofknis, daschadi starysauzeeni: „Armija naw apwainota“ u. t. t.)

**Prof. Tschakste:** Es luhgtu meeru! Duhdsu turpinat.

**D. Nonahz:** Sojialdemokrati ir usmetuschees par aistahweem teem, kuri ir gribejuschi dšht armijai dunzi mugura, nostahjotees wiaai aismugure. Gribeja dšht ar to, fa wini isplatija baumas, fa armija nees usbrukumà. (Peesihme no sojialdemokrateem: „Kas to ir teizis? Meli!“) Tas bija redsams no eefschleetu ministra kunga paskaidrojuma. Kas ar to ir panahths? Ar to ir panahths, fa komunisti ar drofchu prahtu war eeteikt faweem beedreem, kuri palikuschi sche aismugure, eestahtees sojialdemokratu partija, fa tas ir notizis Rehselne. Ar to ir panahths, fa komunisti ar meerigu prahtu war eeteikt faweem peekriteeem peedalischanos Satwersmes Sapulzes wehleschanàs un eeteikt faweem beedreem balsot us Satwersmes Sapulzes wehleschanam lopà ar sojialdemokrateem. (Peesihme no sojialdemokrateem: „Kur Jums ir peerahdijumi?“) Tos juhs atradiseet sawà laifraksta „Sojialdemokrats“. Ta tad ja juhs sche interpelaziju gribat isleetot fa agitaziju us Satwersmes Sapulzes wehleschanam, tad rezultats ir us delnas. Komunisti juhs atsiht par tik wahjeem pretineeem, no kureem ne tikai naw jabaidas, bet pat par tahdeem, kurus wini war isleetot fa erozi faweem patiaem mehrkeem un walsts sagraufchanas panahschanai. Ta bija pawisam behdiga paschapymerinaschanàs, fo te isteiza Zeelena kungs. Winsch faka, fa Semneeku faweeniba pehdejà festija esot likufi preefscha wifu interpelaziju atradit, kamehr tagad pats eefschleetu ministra kungs jau nahlot un pastnojot, fa winsch us tàs interpelazijas pamata esot nodewis kahdu eerehdni prokuraturai. Wehl reis pastrihpoju, fa ari es usstahjos par interpelazijas otras dakas peenemschanu. (Peesihme no sojialdemokrateem: „Meli!“ Kalninsch: „Apfateet stenogramàs“). Par atbildi, es esmu pahrlleezinats,

wismafak buhs apmeerinati sozialdemokrati. (Sozialdemokrati: „Par mums negahdajeet!“ Applausi.)

Pres. Tschakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Freiwaldam.

G. Freiwalds: Godatee Tautas Padomes lozeklu fungi! Debatēs par Walmeeras notikumēem mums kriht sivarā 2 momenti: pirmais moments, kuresch teef uswehrtis no sozialdemokrateem, ir scho notikumū wehrteschana, zit tahlu tee bijusch bihstami preefsch wolsts. Beegreesistimees Mendera kunga runai; spreeschot pehz wina, isnahk tā, ka Walmeeras notikumi ir kaut kas lihdsigs operetei — winsch skaita 15, 16, 17 gadus, peemin kaut kahdu Mausera pistoli us krahsns, ar kuru taischu newarot walsti apgahst. Tas dara tahdu eespaidu, ka te ir dariveshana ar kaut kahdeem jaunekkeem, kuri pahwehrtē sawus speklus. Bet Mendera kungs noklusē to, ka schini organizazija ir waldbijs loti noteiktis gars, kuru agrak, zit sinams, sozialdemokrati mehdsa apkarot, winsch nenorahda us to zinisko gara stahwolli, kuresch waldbijis Walmeeras jaunatnes pulzina un kuresch atgahdina „swetschu galinus“ un slawenos Arzibaschewa un Sanina organizaziju waronus. Kamehr agrak sozialdemokratiska prete apkaroja schahdas parahdibas, tā „burschuwiskas iswirtibas“, tagad sozialdemokratu runataji, kad tas nahk preefschā komunistu jaunatnes pulzinos, par to zeesch klusu. Gekschleetu ministrs sawā runā peeweda faktus, ka Walmeeras notikumos naw linijas, kas schkirtu iswirtibu no politiskās nemahfulibas, waj fanatisma — tās ir galigi fajauktas, sozialdemokrati scho puhi nezek Tautas Padomei preefschā, bet gan tikai tos atsewischkos skaitlus, tos gadus, 14, 15 u. t. t. un nemas neapstahjas tuwat pee scho skaitlu ihpashneeku moraliskās konstrukzijas. (Menders: „Tadehl laikam jashauj nost?“) (Kalinisch: Dseodat tatschu atkauts „Ar kausjas kauszeneem us luhpam!“). Bet k hdā laikmetā bija atkauts, Kalnina kungs. (Kalinisch: „Brihwā Latwijā bij atkauts.“) Tad naw wehrtis strihdetees.

Pres. Tschakste: Es luhgtu nerumat starpā. Te no weenas puses runā pastahwigi, bet no otras zeesch klusu. Es esmu speests nekaut starpā runatajeem runat.

Freiwalds: Bet bes tām breesmam, kuras Nigā dseedojis kahds saldatu pulzinsch, mums ir sinami ari ziti fakti, kahdi notikuschi Wentspili, Nigā un ari Deepajā. Dezembra un janwara deenās notika demonstrazijas, pee kam norisinajās fadursmes starp poliziju un demonstranteem, kuri gahja pa eelam ar prasibam un losungeem, kureem bij noteikti komunistisks raksturs. Ir notikuschi aresti un nodotas daschas personas kara teesai. Gahwehresibas nopeetnās felas zaur laimigu arzeetinaschanas gabijumu tika aiskawetas. Man pascham bija gabijums buht janwara fahkumā us laukeem kahdā weetā us austrumeem no Nigās, kur dsirdeju par wehstulem, kahdas fanemot daschi lauku laudis no Padomju Kreewijas, ka nahkschot eekschā leelneeki un ka janwari buhschot pa wezam un kahrtiba tahda pati, ka 1919. g. Tas operetes sils, kahdā runā Menders, labi nepeeder tani wispahrigā noskanā, kahds waldbija pa wisu semi. Ir nepareisi notuschet tās nenormalās parahdibas, lai iszeliu weenigi positifu, ko wini atrod kahdas organizazijas usbuhwē. Tahlak no schi katedra mehds dsirdejām til dands apelozijas pee likumibas. Sozialdemokrati usstahjās, ka wini esot tee weenigee likuma aistahwetaji. Starp zitu tas notika debatēs par naudas drukaschamu. No finanšu ministrijas tika paskaidrots: naw jashajuz emisijas teesibas ar drukaschanas teesibam. Bet, ja sozialdemokrati nostahjas par tahdeem stingreem likuma aistahwjeem un pretojas waldbibas rihsojuma teesibam, tad lai wini teescham ir konsjektwenti wisās leetās. Mehds „Sozialdemokratā“ lasijām tad, kad Nigā eebrauzā sinamas personas no Neweles: „No walbida gan domā, ka nedod rihsojumu, schahdām personam ashraf atstahk Latwijū.“ Tā tad, ir apstahki, kad sozialdemokrati atsihst waldbibas rihsojumu wajadsibu. Semneeku saweenibas laikrakis ari eenehma stahwolli pret schim personam un prasija no waldbibas noteiktus folus, ja minetas personas pahrkahptu likumigas weesmihlibas robeschas. Tā tad godajamee kungi, man leefas, ka saweenojot wisu kopā no atbildem, kuras nahk no eekschleetu ministra, mums ir jakontatē, ka sozialdemokratu runataji ir ismantojusch scho gabijumu tikai preefsch agitazijas, ka wineem ir loti plascha firdsapšina, ka tanis gabijumos, kad wineem jaattaisno komunistu darbiba, wineem ir dubulta mehtraukla.

Pres. Tschakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Belman.

J. Zelmš: Godatee Tautas Padomes lozētki! Es negribu eelaiſtees ſtrihbos par teem zitateem, kuruš eefſchleetu miniſtra kungs peeweda, jo man naw ſinamš, no kureenes tās ſtenografiflāš rumaš no ſlepenām ſehdem ir nahtuſhaš ſinamaš, kaš tās ir ſtenografējiš un paſneedfiš. Tāpat man ari naw no ſwara konſtatet to, waj tee ſiteeni tiſ ſtīpri bijuſhi, ka uš muguraš ir palikuſhaš ſkrambaš. Bet mums ſinamš, ka ir zilweſi, kūr prot apgreest neeres otradi beš tahdām ahrejam paſihmem. Tahdi ir muhſu walſti un pat waldbiwaš deeneſtā, taš ir wiſeem paſihſtamaiš Dahruš. Ir kaut zitiš preekſch maniš breeſmigakš, t. i. ka eš neredſu pat no galejāš labāš puſeš teekſmeš to noleegt, bet ka teek mehginatš atrafi attaiſnojoſchuš apſtahkuš. Breeſmigakaiš ir taš, ka ſcho leetu uſſtahda par ſinamu humanitateš prinziņu. Negribu uſkawetees pee teem moraliſkeem prinziņeem, kuruš mums ſlubina un kuroš mums grih peerahdit, ka tee behrni ir noſchaujami. Man ſchkeet, ka eš waru neween 3, 4 zitatuš peewefi, bet weſelaš grahmataš no pilſoniſko dſejneeku aprindam, peem. Fallija u. z. Tajōš dandſ buhtu wairak apwinojoſcha materiala, nekā te, ar kureem ir peetižiš, lai behrnuš noſchautu. No ſwara, kaš mani ſewiſchki pahſteidſa, ir taš, ka mums prinziņā ir atſihita ta norma par humanitaru, ka noſchautš ne wairak par 30<sup>o</sup>o. Ta ir ta norma, kuru pehž eefſchleetu miniſtra domam ir peerehmuſi wiſa ziwiliſetā paſaule un kura ari preekſch mums ir obligatoriſka, ja mehš griham buht ziwiliſeti. (Applauſi pa kreifti.) Eš atkauſchoš godatai ſapulzei wilkt daſchaš logiſkaš konſekwenzeš no ſchiš normaš. Man ſchkeet, ja mehš to uſſkatam par ſinamu humanitaru normu, ja atſihſtam, ka ſchiš normaš wahrdā ir teeſiba runat ne tikai eefſchleetu miniſtra kungam, bet ari Wakar-Eiropaš kulturelām walſtim, tad runat ſchiš normaš wahrdā ir teeſiba katram. Beelaiidiſim teoretifiſki tahdu gadijumu: Ja Vermonde ar ſawu armiju buhtu eenahziš Riga, kura ir apmehram 300.000 eedſihwotaju, ſchi humanitarā norma, gluſchi matematiſki aprehinata, atkautu wixam apſchaut no Rigaš eedſihwotajeem 90.000. Taš ir tikai 30<sup>o</sup>o. (Smeeſki un applauſi no Semneeku ſaweenibaš: Althwe no weetaš: „Kad weenš nuſkibaš runā, tad jaapplaudē!“) Par noſcheloſchānu man jaſaka, ka neſtatotees uš to, ka breeſmigi teek fleegtš par leelineeku meſchonibam, tad leelineeki tomehr ſcho humanitaro normu wehł tahlu naw ſaſneeguſchi. Wineem pehž tās bij teeſibaš noſchaut 30<sup>o</sup>o, bet wint noſchahwā tikai warbuht kahdaš 2<sup>o</sup>o. Ja ſchahda norma uſſtahdita par humanu, tad wiſi pahrejee ſihkee jantajumi nekriht ſwarā. Te nekriht ſwarā aſewiſchki gadijumi, bet gan taš, kuruſch uſſtahdiš, ka no pretineeka mehš ar atweeglotu ſirdi waram nemt 30<sup>o</sup>o un iſnihzinat. Sahkumā eš bwihtioš, ka muh-u eefſchleetu miniſtrim ir pilniģi ſweſchi wiſā Kreewijā un Wakar-Eiropā plaſchi paſihſtamee juridiſka Hernera aprakſti par nahweš ſodeem, kuruš pat leelakaiš, noruhditakaiš kriminaliſkiš newar laſit beš ſchāufmam. Eš nebrihuoš, ka miniſtra kungš warbuht naw warejiš atſiht to, ko ir atſinuſchi, waretu ſazit, wiſu kulturelo walſtu juridiſti, jo miniſtra kungš ir par ſcho 30<sup>o</sup>o normu. Man ſchkeet, taiſni tee, kūr wiſwairak kleeđš par meſchonibam no komuniſtu puſeš, toš ir pahſpehjuſchi deſniſtkahrt un warbuht ſintkahrt. Kā pehž tam ar weeglu ſirdi juhš warejāt ſmaididami un applaudedami ſchim aſinainam darbam peekriſt, tad eefſchleetu miniſtrš patš bij atſiniš, ka ir nepeezeeſchami nodot ſchi breeſmigi attā galweno lomū ſpehletajuš teeſai. Kad jau ir konſtatetš kriminalnoſeegumš, jo prokuraturai leetu war nodot tikai tad, kad noſeegumš ir konſtatetš. Sinama ſkaidriba ſhini jantajumā ir eeneſta. Ehi ſkaidriba ir eeneſta tawež, ka ta ir wajađſiga. Waru teikt, ka miniſtrija pati ar ſawu balſi nowehrtejuſi ſcho faktū, bet Tautas Padome ari nowehrteš.

Man gribetōš atgahdinat kahdu anekdoti par dſejneeku Geini, kuruſch ſtahta, ka no kugiſcha kahdš glihtš kungš eekritiš uhdeni. Winu kahdš ſrahdneekš iſwilziš, un par ſcho palihdſibu ſchiš kungš eedewiš ſrahdneekam dahderi. Publika, to redſe-dama, uſiraukuſeeš un teikuſi, ka war tahdu gadijumu tiſ ſemu wehrtet. Kungš atbildeja, ka wiſch to newehrtejiš pehž ſawāš wehrtibaš.

Man leekāš, ka ari mums neder uſiraukteeš. Mums jaleek wehrā, kahdi buhš balſoſchanaš reſultati teem, kūr uſſtahdija 30<sup>o</sup>o — ſlepawibaš noluhkā.

Preſ. J. Lſcha ſite: Te newaiaga uſſtahdit ſlepawibaš noluhkuš.

J. Zelmš: Aiteezibā uš behrneem to war ſaukt par ſlepawibu. Man ir paſihſtama kahda profefora grahmata, kura ir minetš par tahdeem likumeem un eš pee ta peeturoš.



Bref. J. Tschakste: Es luhdu, ta neisteittees.

J. Zelms: Es peeturos pee schi profesora grahmataš, kura isdota no Maškawas uniwersitates wehl zarifkâ laikâ, un ja muhsu laikâ ta skaitas par nelegalu, tad es atteizos no wahrda.

Bref. J. Tschakste: Wahrds peeder Menderim.

Fr. Menders: Nonahtscha kungs! Utbildi us scho Suhfu frasi Jums dos Satwersmes Sapulzes wehlešchanas. Es gribu zeret, ka muhsu armija ar sawam balsim nowehrtes toš, kas ir winas aistahwi wisgruhtakos politiskos brihchos (Kambala no weetas: „Nesam!“) Suhš, mani kungi, nefehdetu scheid, ja nebuhtu sozialdemokrati Latwijâ. (Applausi pee sozialdemokrateem) un tapat wehlešchanas rewehrtēs toš, kas mehginajuschi stutet tās rotas, kuras pateescham mehginajuschas gruhst dunzi muhsu armijai mugurâ; to dara tee, kas atkauj ari tagad wehl eeweetees muhsu semē Judentščam un ziteem kungeem, tee, kas jau tagad Satwersmes Sapulzes wehlešchanam tuwojotees, stahw par atklastu kompromisu ar muhsu muischneezibu, tee, kas wisu sawu politiku ir buhwejuschi us sozialdemokratijas nosveeschanu aismugurē, kas wiseem lihdskeem zenschas isspeest no armijas ahrâ demokratisku garu. Latwijas armija bus stipra tikai tad, kad wina buhs demokratiska un tee kas grib ar drakoniskeem lihdskeem to nomahst, tee armiju desorganise un gruhšch armijai dunzi mugurâ. Es waru apgalwot, ka to, kas Latgalē panahkts, buhtu warejuschi panahkt ari diplomatiskâ zetâ, un par to armija turēs sodu tad, kad buhs Satwersmes Sapulzes wehlešchanas.

Bref. J. Tschakste: Runataju šaraktis issmelts. Gekschleetu ministra kungam wahrds.

Gekschleetu ministrs M. Bergs: Zeentjamee tautas weetneeki! Es teescham nebiju domajis, ka man buhs jataisa dauds peeshmes mancem oponenteem; bet man jatonstatē, ka laikam esmu runajis wisai nekaidri, jo dauds no ta, kas tika pret mani mehrstis, es newaru zitadi isklaidrot, ka weenkahršchi tikai ar pahrratumeem. Un es peenemu, ka es esmu wainigs pee teem, bet usnemdamees scho wainu, es atkajuu lihds ar to us semē nemt peenahkumu scho pahrratumus isklaidet; un es zeru, ka pehz otrreisejas nosklaidrošchanas tee wairs nepastahwes, jo mums wiseem, es zeru, ir zenschanas nosklaidrot leetas, bet newis weenam otram garam aifrunat. Man janosklaidro daschi eebildumi, kuras Mendera kungs wehrsch pret mani. Winsch teiza, ka teem wajabsetu buht smageem noseegumeem, lai waretu lectot tik stingras represijas, ka tas notizis Walmeerâ; bet tahdu noseegumu, Mendera kungs šaka, neesot bijis. Sawehrestiba peedalijuschees 14, 15 gadus wezi flukt, un waj teescham tee buhtu warejuschi nogahst waldbu, waj teescham ta esot tik wahja. Tâ runasa Mendera kungs. Man leetas, ka te war buht tikai pahrratumus. Es deesgan skaidri un ilgt pakawetos pee ta, ka tur nebija wis 14, 15 gadus wezi šapulzes dalibneeki, bet gan noruhditi agitatori un noseedsneeki, kuri par wecnu pašchu branzeenu dabuja 1000 rbl.; ta tad wifas tās naidigās waras, kuras pret mums wehrsch muhsu ahrejais eenaidneeks. Ja Mendera kungs to nosauz par fantastu grupu, tad ta ir weenkahršchi nepareisa terminologija. Mendera kungs domâ, ka neesot warejuschi dibinatees us tahdeem formaleem punkteem, kuras mehš peeweduschi, t. i. likumu par kara lauku teesam. Tas esot likums warbuht formali, bet pateesiba tas naw likums, jo tas tikai no waldbibas isdots un waldbai wajabsetu diwfahrt, trihskahrt apdomatees, ja wina to leetojot bef Tautas Padomes peekrišchanas. Atkal nepareisi: tas likums tika islaists no Pagaibu waldbibas tai laikâ, kad Tautas Padomes nebij. Tahds pagaibu likums eesneedsams sinamâ terminâ Tautas Padomei, un kamehr wina to neatraida, tas paleek Tautas Padomes šankjoneets likums. Šahis likums tika eesneegts 22. septembri. No ta eesneegšchanas bija deesgan dauds laikâ to pahrbaudit, un ja winsch palika špehkâ, tad newar buht wainiga waldbiba, ka wina pahřkatijusees, bet waingee tee, kuri naw pubhejuschees wina grofit. Kamehr tas likums pastahw, man pret winau ir tik dauds zeenibas, ka man tas ir jaispilda, jo tas ir Tautas Padomes dotais likums, kamehr winsch naw atzeltis.

Man jawehršchas pret Zeelena kungu. Winsch apeleja pee manis, ka pee jurista. Bif es sinu, tad Zeelena kungs ari ir jurists un mehš waram šarunatees us juridiskeem pamateem. Katra fiščana esot spihsfinaschana; un ja esot atfihta spihsfinaschana, tad ta leezibu doščana nekahdâ finâ neesot bijuji brihwa. Domehr es ar

Zeelena kungu neesmu weenis prahtis. Beetee usschkirt kautkuru lifumu krahhumu, lai atraustu isschkiribu starp fischamu un spihdsinaschamu. Es to plaschaft neisskaidroschu, jo Zeelena kungs, bes schaubam, to saprot bes kaut kabbam tablakam peesihmem. Zeelena kungs teiza, ka moraliska pasemoschana ir notikusi ne kapsehtâ, bet polizijas walde un tapehz neesot bijusi wajadsiba pahrmeklet un tos dokumentus atraft tamdeht, ka tee bijuschi jau kapsehtâ atnemti.

Man leefas, ka ta ir gluschi rokam taustama kuhba. Ir laht palikuschi wehl dokumenti pahri ari pehz tam, kad apzeetinatee tifa atwesti polizijas walde; tad wini sahfa plehst dokumentus un wehstules. Ir wesela rinda leezineeku, kas leezina, ka tos plehfa polizijas walde, ta tad wajadsjeja apzeetinateos pahrmeklet, lai peerahditu, kas tas par materialu, ko scheidt isuhzina. Zeelena kungs netiz teem materialeem, ko es zehlu preeschâ, jo tos esot peegahdajis polizijas preeschneeks Ahrens. Tas ir atkal pahrapratums. Es lasiju preeschâ wehstules, kuras wini weens otram bij rakstijuschi. Tâ tad newis polizijas preeschneeks Ahrens, bet wini paschi tos dokumentus ir rakstijuschi, un man ir teesiba tam tizet. Nostkaidrosjâs leeta ar Annas Winten wehstuli. Srahhdijâs, ka ta naw wehstule, bet kahds raksts, ko wina, Winten, us Zeelena kunga aiznajumu ir parakstijusi. Tâ tad ir bijusi kahda pratinaschana un ismekleschana no Zeelena kunga puses. Es atlanju Tautas Badomei paschai spreest, kam wairaf tizet, waj Zeelena kunga ismekleschanai, waj tai komissijai, kura leetu ismeklejuft un kura eecet wairakf sabeedrikti darbineeki. Ratra sinâ, ja Zeelena kungs patur sew to teesibu, tad tas par leelu taisnibas sajuhtu nelezina. Schi komissija nepatihf Zeelena kungam, tur ir waldbibas eerehdni. Es jau ahsrahhdiju, ka tee naw wis waldbibas eerehdni ween, bet sehich ari Walmeeras pilsehtas walde un tika tur eeschâ ar leelu balsu wairakumu. Bes tam es gribetu aistahwet waldbibas eerehdnus. Tee naw tahdi, kas ahti klauftu waldbai, ja wina ar to nahktu sadurfmê ar taisnibu un pateesibu. Es par Watwijas eerehdneem domaju dauds augstati, nekâ Zeelena kungs. Tahlaf Zeelena kungs apgalwoja, ka wixam esot materialu, kuros Krautlis ir peerahdits par promokatoru. Kuri materialu ir labaki: waj tee, kuri ir tikai eefneegti ismekleschanas komissijai, bet kuros ta naw ismeklejuft, jeb waj mani materialu? Zeelena kungs ar sinamu gandarijumu atsihmeja, ka interpelazija sawu ir panahkusi. Ja, gluschi pareisi, ari es nekantrejos to atsiht. Bes schaubam, wina ir sawu panahkusi, -- weens wainigais ir atrafts un nodots teesai. Tapehz ari Tautas Badomei ir interpelazijas teesibas; schis teesibas leeto Tautas Badome un wina ari panahf sawu. Tas ir stiprs, bet wajadstigs eerozis labi organisetâ walsti. Ja kahda nerareisiba ir no kahda eerehdna puses peelaisfa, tad tas tomehr nenosshmê, ka waldbiba ir nelikumigi rikhojusees. Zeelena kungs lika preeschâ eezelt ismekleschanas komissiju, kura tod raditu wajadstigu gaismu schai tumsâ. Schi komissija wairaf naw jarada. Ta kompetentâ komissija jau pastahw, — ta ir teesa, ta ir tas aizinatais aparats, kusch mums dos wajadstigo gaismu schini aferâ. Teesa teifs sche sawu wahrdu, ta ir weenigâ komissija preesch tam. Juhs, Kaluina kungs, kâ doktors, to, warbuht, nesineet, Zeelena kungs, kâ jurists Jums to pastaidros. (Smeekli, troksnis.) Man ja-peegreeschas Dehkena kungam. — Wasch runaja par Walmeeras skolotajeem un ari es par to gribu runat. Sche ir tas, ko Walmeeras skolotaji ir formulejuschi par mineto jautajumu:

„Skolas usbewums ir sagatawot patstahwigus un noteiktus raksturus, dot aubsekreem wajadstigas sinaschanas, lai tad, kad wineem buhs jateiz pasawlei saws wahrds, wini teiktu to pehz eefvehjas labaf. Bet tâ kâ politisko partiju mehrkis ir sagatawot sew „beedrus“ un newis brihwi — patstahwigi domajoschus, tad wispahw politiska skola trauze safneegt skolai sawus mehrkus. Bes tam wehl nemot wehrâ, ka jauneklis-kle nekad newar autstafinigi noskatitees notikumumu gaitâ, bet neapfwehrti metas notikumumu mutuli, tapehz politiska skola ir kaitiga.

Behz soda iswidischanas pee 11 komunisteem naw manits nospeedoschs gara stahwolkis skolâ. Zeelakais skolu wairums usflata waldbibas ringibu par pareisu. Ustrauzoschs ir patz noschanschanas facts, bet wiswairaf ustrauzoschs ir tas, ka Walmeerâ darbojusees tik nospeediga organisazija.

Skolas padomes preeschsehdetajs: (Paraksts) J. Jansons.

Skolas pahrsinis: (paraksti)“. Skolotaju 6 paraksti.

Man ir ari isteizeeni no ta pašča Adamowitscha kunga, u) kuru Dehkēna kungs atfanzaš, dokumentariškis rakšs ar Adamowitscha kunga roku un parakstu.

„Tā tā skolas darbiba atjaunojotees jau bija pagahjušas pahris nebekas pehz sōda ispildišanas, bet man naw radufes idewiba runat ar skolneekem par eespaidu, tahdu u) wineem noteefaschana atstahjuši, totees jo masa, ka no tās skolas skolneekem, kurā es darbojos, neweens naw teeschi zeetis ar minetā sōda peespreeschānu.“

Tas šlan gan drusku žitadi, nekā Dehkēna kungs referēja un man leekas, ka raksts ar Adamowitscha kunga parakstu buhs tizamaš, nekā Dehkēna kunga mutisklais atreferejums. Saprotams, es nedomaju, ka skolotajs waretu žita skolotaja wabrdus ņagrosit, bet pahrskatišchanās no Dehkēna kunga pušes ir azim redsama. Dehkēna kungs prafa: „Kur tad panihka morališki jaunā paaudse?“ Ašrahdiža, ka eesfchleetu ministrija un iņlihtibas ministrija wainigas. Man leekas, ka Dehkēna kungs nefauz wahrdā tos, „kuri waretu wistuwaki buht wainigi, t. i. skolotajus. Beš tam man leekas, — kamehr no šchi katedra skolotajš ņaka, ka skolas jaunatnei naw cemešla buht nemeerā ar komunišmu, naw jabrihņas, ka ir ņamaitajofchs eespaišs u) behrneem. Dehkēna kungs ņaka, ka naudas truhkuma dehl skolas jaunatne ir kehrufees pee proklamazižu istaišchanas. Waišis efot wainiga, ka naw gahdajuši par lihdsleekem skolas jaunatnei. Bet Dehkēna kungs neteiza, ka pee schein aresteteem behrneem ir atrakši 100 un pat 500 rublu. Tā tad nandis truhkums schais organizaižās naw bijis. Behrni efot audsinami; bet ko juhs darifat ar behrnu, kurš nostahjas jums pretim ar rewolweru? Waj juhs ņahfseet witu audsinat jeb ņaufseet pehz kahtibneeka?

Wehl atleek ņelma kungs. Wiašch prašija, kur es efot nehmis to runu stenogramas, kuras es schein nolastju. Es luhgtu tomehr drusku zeenibas pret teem wahrdēem, kas te teek runati, lai wini neteek pahrgrositi gluschi otradi. Bar stenogramu es netiku runaišis; es nolastju iswilkumus no nopratinaišanas protokoleem. ņelma kungam naw teesiba teikt, ka warbuht ir laudis, kas peegahdā stenogramas no tahdeem awoteem, kur nagus mauz augšā. Ta ir wahrdu ņagrosišchana, kuru es nekautrejos par tahdu ari nosaukt, lai gan wina, beš schaubam, šchim katedrim nepeederas. Tahlaf, ar žitetām wehstulem es efot gribejis peerahdit, ka schein behrni ir noščaujami. Ne, kungi, es nezteju te wehstules tapehz, lai peewestu peerahdijumus, ka tee behrni noščaujami. Tee ari naw nemas noščauti; es tikai gribeju peerahdit, žik dšiki morališki wini grimušchi. Tā tad atkal manu wahrdu ņagrosišchana. Man pahrmēt tos 30 procentus. Es efot teizis, ka 30 procentu nahwes sōdu naw nekās. To es nešmu teizis. Es teizu, ka attaišnoto procentis ir apmehram 30 procentu. Ar to es gribeju peerahdit newis, ka 30 procenti noščaujami, bet teikt, ka Walmēeras kara lauka teefa naw bijuši tahda atla eestahde, kas aplam riktojušees un peespreeduši nahwes sōdu, nekō neewehrodama, bet leetu ismellejuši un ar tahdeem rezultateem, pee kahdeem zaurmehrā nahš wistaišnigafas teefas. No ta taira šlehdseenu, ka Bermonds, Riģā eenažis, ari labu teefu buhtu warejis noščaut — 90,000 žilweku. Ja tā war ņagrosit domas te, kur to u) weetas war peenaglot, tad es nešmu, kahdas agitaižas runas war tikt isnestas ahrpus šchim telpam. Saka, tomehr es efot bijis peespeests nodot profuroram kahdu wainigo un tā tad waina efot peerahdita. Tā tas naw. Žilweks kuru nodod profuroram, naw peerahdits par wainigu, bet tikai par tahdu, kas ņahw ašdomās. Tas wehl nenostimē, ka wiašch tiks par nošegumu atšibts un nosodits, ja 30 vroz. zaurmehrā teek attaišnoti. Weegli ir teikt, ka ir wainigs, bet tas naw tairnigi un es tik pahrdroschus šlehdseenus negribu tairit. Newis tapehz, ka man tas materials nebuhtu pašihstams, bet tapehz, ka es negribu ašsteigtees teefai preekšā. Kamehr teefa naw teikusi ņawu wahrdu, naw ari jums eemešla un teesibas teikt, ka tas ir nošedsneeks. Kungi, mums u) to leetu ņaskatas wilmigi reakt. Komunistu pulzišch bija aatawojees u) nopeetneem nošegumeem. Tee wareja notikt, jo modernais mausers tika atrakšs. Es nenemos teikt, kas buhtu notizis, ja tās naiwās meitenes buhtu ispildijušas ņawus nodomus. ņelma kungs jantā, waj tad 14, 15 g. wezas škufes waretu nogahst waldbu. Ari tas naw isflehgtis; leeta wareja peenemt schahdus apmehrus, ja komunistu pulzišch buhtu ņawas domas un mehrlus ņasneebis. Ja tas buhtu notizis, tad ari mehš neweens nešehdetu ņawā weetā un ari juhs, kungi, ne. Mehš ešam ari juhs ašstahwejušchi. Kahds rumatajš isteizās, ka ta leeta ir ņaidra un kahda juhsu balsošana notiks, tas ir weenalga, teefa jau ir ispreesta. Es negribu un nedrihstu tā

noftahtees, jo tas buhtu nezeenigi pret Tautas Padomi. Ja kahdam ir weenalbstigi, to Tautas Padome spreesch, tad es tam fetot newaru. Preesch manis no swara weenigi juhfu balsofchana, jo ta ir weenigi kompetentà eestahde. Zuhš esat tee spreedeeji un man naw no swara weena otra atsewischka persona. (Applausi.)

**Pres. Tschafste:** Man ir eenahlfuschas diwas pahrejas formulas, weena nemotiweta — weenfahrscha, otra motiweta. Pehz muhsu noteikumeem papreeschu ir balsojama nemotiweta, weenfahrschà pahrejas formula Es winu nolafschu. Ta skan: „Noklausijusees eefschleetu ministra paskaidrojumas, Tautas Padome pahreet uf deenas fahrtibu.“

Es liffchu wizpirms weenfahrscho nemotiweto pahrejas formulu uf balsofchanu. Zuhdsu pazeltees tos, kas ir par scho nemotiweto formulu. Zuhdsu faskaitit. 42. Es luhgtu pazeltees tos, kas ir pret scho pahrejas formulu. 16. Zuhdsu pazeltees tos, kas atturejuschees no balsofchanas. 8. Schi pahrejas formula peenemta ar 42 pret 16 balsim, 8 atturotees. Sihds ar to atkriht otra pahrejas formula.

Mehs pahreesim pee deenas fahrtibas nahfoshà punkta. (Sauzeeni no weetas: „Beigt fehdi!“). Waj teef formulets preeschlikums? Wahrds peeder Kihwem.

**Kihwe** (Semneeku faweeniba): Man buhtu preeschlikums fehdi flehgt.

**Pres. Tschafste:** Es luhgtu wehl pazeestees. Nahfoshà Tautas Padomes fehde notiks treschdeen pulst. 4 pehz pusdeenas ar deenas fahrtibu, kahda fcheit ir, peenemot tlacht wehl daschus likumus. Sapulze flehgta.

(Sapulzi flehds pulst. 10,15 m. wakarà.)

## **Latvijas Tautas Padomes astotās sesijas otra sesde**

10. martā 1920. g.

(Sēdi atklāji plkst. 5 pēc pusd.)

**Pres. Tšchakste:** Tautas Padomes sēde atklāta. Šodien deenas kārtībā ir: 1) ahrleetu ministra ziņojums, 2) likumprojekts par pahrkaphumeem un papildinājumu noteikumeem, 3) par besmantineeku montu, 4) likums par 'weenreiseju meichu nodokli, 5) noteikumi par semes grahmatu nodokli, 6) noteikumi par notaru un meerteefneschu sekretareem, 7) likums par swehrinato adwokatu pilnvaram, 8) pagaidu wal-dibas preekschlikums par daschu personu apstvirinaschamu teesu amatos un 9) ahrleetu komiſijas wehleſchanaš. Wahrds Menderim pee deenas kārtibas.

**Menders:** Augsti godajamee Tautas Padomes lozekli! Es neredsu deenas kārtībā, ko presidents tagad nolāſija, weenu loti ſwarigu punktu, kas isreet no muhsu pagahjuſchās sēdes lehmuma, proti, kas tika eefneegts ſteidsamā kārtā: "Likumprojekts par papildinājumu pee Latvijos Satwersmes Sapulzes wehleſchamu likuma." Tautas Padome ar ſawu lehmumu u'dewa juridiskai komiſijai lihbs nah-koſchai sēdei ſkatit projektu zauri un nahkt ar ſawu referatu, tas noſihmē, ka ſchim likumprojektam, resp. juridiskās komiſijas referatam par eefneegteem papildinājumeem ir janahkt ſchodeen uš deenas kārtibas. Tapehž mehš luhdsam, ſaſtanā ar Tautas Padomes pagahjuſchās sēdes lehmumu, kuru, kā es zeru, Tautas Padomes wairakums nebuhs aismirſis, ušnemt deenas kārtībā punktu par Satwersmes Sapulzes wehleſchamu likumu papildinājumu. Es ſaprotu, ka te waretu zelt formalus eebildumus, jo rehž muhsu kārtibas ruſka teef profits, ka wiſi papildinājumi pee likumprojekteem tiftu eefneegti 24 ſtundās eepreetsch. Tautas Padome ir to pahrkaphuſi jau pagahjuſcho reiši, ka weenā laſijumā, bei finansu komiſijas apspreeſchanaš, ir peenehmusi ſwarigu lehmumu par 30 miljonu naudas drukatšanu.

**Pres. Tšchakste:** Kas atteezas uš pirmo paſinojumu, tad, ja zeentjamais runatajš buhtu pagahdijis, es buhtu paſinojis Tautas Padomei, ka juridiskā komiſija u'nahmās lihbs nahkoſchai sēdei iſſkatit to zauri, to ir arī iſſkatijusi un ſchodeen Tautas Padomes presiđijs to paſtaos. Presiđijs no ſawas puſis wiau tur ſawas rokās un wina liſchana uš deenas kārtibas atkarajas no presiđija, un ja teef zelts preekschlikums, tad Tautas Padome war iſteiktees waj ſchodeen wiau apſkatit jeb atlift uš tuwakām sēdem.

**Neeweens wairak pee wahrda nepeeteizas? Menders? Luhgtu.**

**Menders:** Es preekschlikumu eefneegschu raſtiſti.

**Pres. Tšchakste:** Ir eenahzis preekschlikums, liſt uš ſchis deenas kārtibas ſcho likumprojektu. Menderim wahrds motiweſchanaš.

**Menders:** Es gribu titai iſhumā norahdit godatai Tautas Padomei uš ſchi likuma ſwarigumu. Wiſeem teefcham buhs ſkaidrs, ka leeta groſas faktiſti ap ſahdu Latvijas pilsoni, tas naw jaſlehhj, ap muhsu leelo dſejneeku Raini, kuram muhsu Satwersmes Sapulzes likums atnem weenu no wizeleelakām pilsonu teefſibam. Es te negribu runat tahlak par Raina noſihmi muhsu kulturā un ſabiedriſkā dſihwē. Lai wehl waretu kārtīgi eefneegt liſti uš Satwersmes Sapulzi ar Raini, tam likumam jateef abtri peenemtam, un tapehž es luhgtu Tautas Padomei wiau nemt ſchodeen uš deenas kārtibas un, neſlehhjot, atbildet: „ja" jeb „ne".

**Pres. Tšchakste:** Pee wahrda neeweens nepeeteizas? Es liſschu ſcho preekschlikumu, liſt ſcho likumprojektu ſchobern uš deenas kārtibas, uš baltoſchamu. Luhdsu tagad pazeltees tos, kas ir par ſcho preekschlikumu, ka uš ſchis deenas kārtibas teef liſts ſchis likumprojekts. (Wiſi.) Luhdsu peefſchtees. Luhdsu peezeltees tos, kas

ir pret to, ka tas teef lītš us deenas fahrtibas. Naw. Kas atturejuschees no balsfchanas? Naw. Beenemts.

Man japasino, ka Latwijas sozialdemokratu strahdneeku partija pasino, ka wina atfauz no Tautas Padomes substitutus: Ludwigu Sehju un Teodoru Giewentalu un wina weetās juhta Alksniam un Zahni Golijsu. Gerunu naw?

Bee deenas fahrtibas peeteizas Menders.

Menders: Behz tam, kad Tautas Padome ir atsinusi, ka preekschlikums leekams isspreeschanā, es eefneegschu tahlatu preekschlikumu. Mums, kā pirmais ir paredsets ahrleetu ministra sinojums. Debates par ahrleetu ministra sinojumu war atsinemt loti ilgu laiku, un naw teikts, waj mehs tiksim pee tahlatas deenas fahrtibas. Bet lai mums buhtu drofchiba, ka Tautas Padome teiks fawu wahrdu eefneegta mehleschanu likuma papildinajuma leetā, es proponeju, wina usnemt kā pirmo deenas fahrtibā.

Pres. Tschakste: Waj wehlas tahds nemt wahrdu? Alhwe no Semneeku faweenibas.

Alhwe: Man prinzirā nebuhtu nekās pretim, zeenitee Tautas Padomes lozekki, ka schis preekschlikums teef nemts kā pirmais. Tas sinamā mehrā buhtu netaktiski; isnahktu, ka mehs ar waru lauschamees muhsu presidija darischanās, jo fahrtibas nullis atstahj to presidija sinā. Presidijam par to jau bija faws lehmums, un mums newajadsetu nahkt ar tahdu preekschlikumu. Tadeht leeku preefschā atstahj to presidija sinā.

Pres. Tschakste: Pawisam ir eenahkuschj 2 preekschlikumi. Weens ir: usnemt scho likumu kā pirmo deenas fahrtibā. Otrs preekschlikums ir — deenas fahrtibas fahthdichanu atstahj presidija rihzibā. Es lītšchu us balsfchanu pirmo preekschlikumu, kuru eefneedšis Tautas Padomes lozekki Menders. Uuhdsu pazeltees toš, kas ir par pirmo preekschlikumu. 23. Uuhdsu pazeltees toš, kas ir pret. 28. Kas atturas? 15. Schis preekschlikums ir atraidits ar 28 balsim, pret 23, atturotees 15. Tad nahkt otrs preekschlikums. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir par scho preekschlikumu. 34. Es luhdsu peezeltees toš, kas ir pret scho preekschlikumu. Naw. Es luhgtu pazeltees toš, kas atturejuschees no balsfchanas. No balsfchanas atturejuschees wifj pahrejee. Tad paleef pe ta, ka atstahj presidijam. Presidijš no fawas pufes nospreesch likumprojektu statit zauri kā pirmo pehz ahrleetu ministra sinojuma. (Menders no weetās: „Semneeku faweeniba noraus; aisees mahj-s!“ Alhwe: „Ministram arween teefiba!“ Menders: „Waj Jums ministrs augstaks par Raini?“ Alhwe: „Ja, toš mums fen ir augstaks; par Menderi ari augstaks.“ Menders: „Pilnigt pareisi. Natjchahwo wische wfewo!“ Alhwe: „Ak, tu joki!“)

Pres. Tschakste: Wahrds peeder ahrleetu ministra kungam.

Ahrl. min. Meierowizš: Loti godatre Tautas Padomes lozekki kung! Latwijas ahrleetu politikas degpunkta paschlaik nahw jautajums par meeru, par meeru ar Sowjet-kreewiju un par meeru ar Wahziju. Tadeht atlauschos fueegt wispirms sinojumu jautajumā par meeru starp Latwiju un Sowjet-kreewiju. Septembra mehnesi Latwijas Bagaidu walidiba fanehna no teelineeku ahrleetu komisara Tschitschyrina meera peedahwajumu. 9. oktobri Tautas Padome atfina, ka atreexibā us Padomju Kreewijas meera peedahwajumu, tuhlin jausfahf pameera farunas kopā ar zitām Baltijas walstim, lai jo drihs panahktu meeru ar Padomju Kreewiju, Latwijā eestahtos demokratiska eefahrtā un tiktu atbrihwoti wifj spehti zihnā pret wahju-kreewu reakzijās usbrukumeem. 16. februari sch. g. Bagaidu Waldiba nolehma, faharā ar Latgales atbrihwoschanu un Padomju Kreewijas preekschlikumu, usfahkt meera farunas ar Padomju Kreewiju, pehz eespehjas kopeji ar kaimian walstim. Starp Tautas Padomes atsinumu un walidibas prinzirielo lehmumu pagahjis neparasti garšch laita ftrihdis. Zehloni schim apstahklim ir fefoschi: Tautas Padomas atsinumu newareja ispidit agrā aif fefoscheem eemesleem. Birnfahrt, nebij eespehjamš eesahkt kopejas pameera farunas ar zitām Baltijas walstim, jo Somijas un Letawas walidibas bija tanis eestatos, ka schahdu farunu usfahfchana ir pahragra. Dirlahrt, Latwijai bija fawi eefschjei eemesli un apstahkti, kapehz schis pameera farunas newareja usfahkt. Latwijas walidibai wojadseja dabut nodrofchinajumu no Padomju Kreewijas par to, ka pameera farunas buhtu nodrofchinamas ar Latgales atbrihwoschanu. Deemschehl pehz 9. oktobra no Sowjet-kreewijas nebija eespehjamš schis garantijas dabut. Schis garantijas nebija

eefpehjamš dabut arī no tās kaimiņu valstīs, kura jau bij gatava eefahkt meera ņarunāš ar Kreewiju, proti, Igaunijāš. Arī wina lihds 3. februārim ņh. g. neatņina par eefpehjamu atbaltit kopejāš ņarunāš, dibinatāš uš Latgaleš atbriwoņĶhanu. Tā tad diplomatiskā zekā iņrahdijs, ka Latgaleš atbriwoņĶhana nebij nodroņĶhinama, nebs ar muhņu kaimiņu walstš noteiktu ņolijumu, nebs ar Sowjet Kreewijāš apņolijumu ņĶini leetā. PaņĶlail ņĶis jautajums nogatawoĶeš tik taħlu, ka Tautas Padomes atņinumu war ņahkt realitet ar zitām kaimiņu walstim. No 4 Baltijāš walstim Igaunija ir meeru noņlehgusī. Pahrejāš 3 to wehl naw darijuņĶāš, bet tās iņņazijusĶāš ņawu gatawibu uš Latwijāš waldbiāš aizinajumu peedalitees pee kowigām meera ņarunām. Lihdsigu leħmumu peħz tam, ka Latwijāš waldbiā to bij taiņĶusī, ir darijuņĶi arī Leetawāš waldbiā un lihdsigu leħmumu ir peeneħmuņĶi arī Somijāš waldbiā. Muhņu politika iņĶahja uš to, ka pee meera ņarunu weņĶanāš ar Leel-Kreewiju buhtu eefpehjamš wiņām kaimiņu walstim iņwest un uņstahdit weenu kowigu lintju, tapeħz bij wehleņĶhanāš panahkt ņĶo kopejo lintju meera ņarunāš, newiš ņtarp trim Baltijāš walstim ween, kuraš naw meeru noņlehgusĶāš — Somiju, Leetawu un Latwiju, bet panahkt ņĶo kopejo lintju arī ar Poliju, aiš ta eemeņla, ka Polija ir weenš no teem wiņņwariĶateem un ņĶprakeem faktoreem, kureņĶ wakarfrontē kriht ņwarā. Tapeħz Latwijāš waldbiāš politika ir iņĶahjuņĶi uš to, lai peħz eefpehjas panahktu ņaņtanotu darbibu meera weņĶhanāš jautajumā, netikween ar Somiju, Igauniju un Leetawu, bet panahkt ņĶo kopejo lintju arī ar Poliju. Eš azumirĶli wehl newaru ņinot par to, waj tas iņdoņeš. Waru paņrihpot tikai weenu leetu, kurai Latwijāš waldbiā peeņĶĶir leelu noņĶimi. Un ņĶis jautajums ir, ka pee kopejam ņarunām jaĶeedalaš arī Leetawai, neņtatotees uš to, ka Leetawai naw aktiwas frontes pret leelineeĶeem. Polijāš domāš te ņĶĶiras. Peħz winaš uņņkata meers buhtu noņleħdsamš arī beš Leetawāš. Latwijāš waldbiā uņņkata ņĶo praņibu par conditio sine qua non. Ja nebuħš eefpehjamš atrahkt kopeju lintju ar Poliju, par to Ķan lihds ņĶim naw eemeņlš ņĶaubitees, tad, eš gribu ņĶodeen paņrihpot, Latwijāš waldbiā ņleħgš meeru arī beš Polijāš, darot tomeħr wiņu, lai Poliju peedabutu pee kopeja darba meera ņarunu weņĶhanā ar Padomju Kreewiju. Jaaiņrahda, ka ir wehl daņĶāš zitaš domu ņtarpibāš un Ķruħtibāš ar Poliju ņĶini jautajumā. Polija ir deklarejuņĶi, ka wina paņtahw uš 1772. gada kongreņa teritorialām robeņĶam. Latwijāš waldbiā domā, ka ņĶis jautajums ir ņareņĶĶitš aiš ta eemeņla, ka ņem ņĶām 1772. gada teritorijām ņarotamš, ņtarp zitu, arī Baltkreewijāš walstš un Ukraina. Latwijāš waldbiāš eefĶati ņĶini leetā ir tee, ka wina grib redset paņtahwigu Baltkreewiju un paņtahwigu Ukrainu un tapeħz arī Polijāš praņiba peħz 1772. gada teritorijāš, newar atrahkt peeĶriņĶhanu pee Latwijāš waldbiāš, bet ir pareĶņamš, ka tas nebuħš par ņĶĶeħrņli pee ņarunu weņĶhanāš. Naw wehl ņinamš, ka ņĶatĶeš Baltkreewija uš ņarunu weņĶhanu ar Sowjet-Kreewiju. Baltkreewijāš waldbiā ņĶini leetā wehl naw neko deklarejuņĶi, turpretim Ukraināš (Pettkuraš) waldbiā ir deklarejuņĶi, ka wina naw no leelineeĶeem ņaħĶmuņĶi neħahdu peedahwajumu ņleħgt meeru. ĶluņĶi otradi, Ukraināš daļa, kura paņĶlail ir eenemta no Sowjetwaldbiāš, ar Rakowņki breeņĶĶgalā, kopā ar Kreewiāš Padomju waldbibu, ir peedahwajuņĶi meeru Polijai. Ukraina ir gatawa ņtaħtees pee meera ņarunām ar leelineeĶeem, bet Ukraināš tauta neatņiħt Rakowņka waldbibu un winai meers naw peedahwatš.

Ja meers ņtarp Sowjet-Kreewiju un walstim, kaš atrodāš ņtarp Bahziju un Kreewiju ir ņleħdsamš, tad ir japanahkt peħz eefpehjas leelakš to walstju ņĶaitš, ar kuraš waretu noņleħgt pameeru un ewentualu preliminar-meeru.

Jautajums, tapeħz Latwijāš waldbiā ņĶi jautajuma atrĶiņnaņĶhanai wehlaš dabut SabeeĶdotoš pee meera noņleħĶĶhanāš un tapeħz jo wairak, jo labak. Tas iņņĶaidrojams ar to, ka ja reiš meeru Ķaidam, tad taħdu, kaš buhtu pateeņš, iħtš meers, kuru newar ņturu azumirĶli pahreweħrņt karā ne aiš muhņu winaš. Jo leelakš buħš ņpeħkš, kaš ņleħgš meeru ar Sowjetu Kreewiju, jo leelaka buħš droņĶĶiā par meera nopetnibu un meera labām ņeĶam. Newar aiņņleħgt azis pret to, ka Sowjetu Kreewijā ir Latwijāš azumirĶliĶai eefahrtai naidiĶāš Ķrupāš. Mums ir Ķakonņtate, ka ņĶis naidiĶāš Ķrupāš, ka lihds ņĶim, tā arī nahĶotnē, mehĶināš, ja ne ar ņĶĶiku, tad ar agitazijāš palihdsibu, panahkt to, kaš nebija eefpehjamš panahkt kara laukā. Eš atĶauņĶoš ņĶat augņtai ņapulzei nolahkt iņwĶĶĶumu no Ķahdaš wehņtuleš, kuru rakņĶiĶiņš nelģi atpakaĶ no Riģāš uš Ķahdu zitu zentru iĶegalāš komunistiĶĶāš partijāš preeņĶĶĶahwiš ņaweem domu beedreem ņĶe pat Latwijā. Starp zitu wehņtule ņazitš

tā: „Proletariata šķītras interesēs nav Latvijas valsts nodibināšana. Šķīs interesēs aistahw weenigi internazionalisms, tamdehl strahdneeki ir wedami zihnā pret burschuasiju, ušturot fakarus ar Kreewiju un Wahziju; jafagatawo Latvijā burschuasiskās eekahrtas gahšhana; jaturpina zihna par meeru ar Padomju Kreewiju, jausstahjas pret mobilisazijam, pret nodewam, jaorganise ilegalas partijas nodakas u. t. t.“

Šķis iwuilkums no wehstules, kuru raksta kahds komunistu darbneets faweent domu beedreem Latvijā, fskaidri rahda, ka komunistiskā partija (Salusteschanas pee sozjaldemokrateem. „Tas us Jums neatteezas,“ faka ministrs) ar agitaziju grib panahkt to, kas wineem neishdewās panahkt ar eerotscheem; tapehz pee meera farunu wefchanas Bagaidu waldbiba wispirmā kahrtā mehginās pameeru, kurfch jau pafchlaik faktiski pafstahw frontē, kopā ar kaiminu walstim pahwehrt par formalu pameeru. Dirs: waldbiba mehginās noslehg ar Sowjeta Kreewiju preliminaru meeru. Galigs meers stahw atkaribā no tam, kahdas realas garantijas waldbibat warēs dot Padomju Kreewija pret komunistisko agitaziju Latvijā. Pirms fcho garantiju faemfchanas un pahrbaudifchanas, Latvijas waldbiba naw gatawa, noslehg galigu meeru. Ziteem wahrdeem fakot, Latvijas waldbiba neatrod par noderigu bej tahdām garantijam nodibinat ofizialās preekfchstahwneezibas, kas teel faprafts sem galeja ofiziala meera. Latvijas waldbiba neatrod par eespohjamu, peelaift Sowjeta Kreewijas agitatoru darbibu Latvijā. Vai tomehr waretu nodibinat tirdsneeziskas atteezibas starp Latviju un Sowjet-Kreewiju, kuras ir galwenais eemefls, kamdehl Kreewija grib noslehg meeru ar reetumu walstim, Latvijas waldbiba liks preekfchā, opmainit prezes us neitralās zonas, par kuzās pahrwaldifchānu buhs jaweenoš ar Padomju Kreewiju.

Tā tad pretfchu apmainas eespohjamiba ir paredseta, pee kam fchis pretfchu apmainas tehnisko ihwefchānu domats isdarit winpus Latvijas robescham neitralā zonā, kuzai wajadsetu nahkt starp Latvijas robeschām un starp Kreewiju. Zaur fcho neitralo zonu un us fchis neitralās zonas warēs idarit ewentueli pretfchu apmainu. Tās ir tās linijas ihfuniā par teem planeem, kahdi waldbibat ir atteezibā us meera noslehgfchānu ar Padomju Kreewiju. Vai realifetu Bagaidu waldbibas lehmumu, ahrleetu ministrim tika usdois, fastahdit delegaziju, kura weiftu wajadfigos preekfchdarbus. Latvijas-Kreewijas meera lihguma preekfchdarbu komifija ir fastahdijufes un winu wada ahrleetu ministra beedrs Seeberga fgs. Jautajumi preekfch meera lihguma fagatawofchanas fadaliti par feschām komifijam: Militārā komifija, kuru wada armijas wirspawehlnieka fchtabs. isstrahdā wifus jautajumus, kas atteezas us militaro pufti pee fchi meera noslehgfchānas; politiskā komifija, kuru wada ahrleetu ministra beedrs Seeberga kungs, usmet pamata prinzipus politiskiem jautajumeem un ari noskaidro jautajumu par konzezijam. Juridiskā komifija ruhpejas par lihguma redigeschānu un winu wada teefleetu ministrijas preekfchstahwis. Finansu komifija isirahdā wifus finanfielos jautajumus un winu wada Tautas Padomes lozeklis Purina kungs; konzeziju komifija, kura isstrahdā finomas preekfchā leekamas konzezijas par fatifsmi ar Padomju Kreewiju, kuru wada fatifsmes un darba ministrijas preekfchstahwis, tusheneers Bldoneela kungs; fests komifija — reewakuazijas komifija, kuru wada ekonomists Berga kungs, ir fadalita wairakās apafschkomifijas. Komifijas ir faorganisejufchās un strahdā. Daschu rdbeku laikā eepreekfchejee darbi un pameera lihguma fchemats buhs galigā weidā jau paweikti.

Pafchlaik wehl pazelas jautajums par to, kad ihstenibā Bagaidu waldbiba domā eefahkt pameera farunas ar Sowjetu Kreewiju. Pee fagatawofchanas darbeem wehl paces dahšas nedelas. Scho laiku isleetos preekfch tam, lai pabeigtu Warschawas konferenzi, kura pafchlaik darbojas un peedatas Somija, Latvija, Polija un Rumanija, pee kuras ari lihguftchi lihdsbalibu Ukrainas preekfchstahwi. Behz fchis konferenzenes pabeigfchānas nodomats farunas eefahkt, kas fagaidams fchi mehnescha beigās.

Runajot par meera farunam ar Kreewiju, gribu pafstribpot wehl weenu jautajumu, proti, ka tās nenoshmetu un newaretu iwuilkot kā armijas demob lifaziju. Tai newar dot eespohju leelā mehrā famafinat Latvijas armiju. Pats par sewi faprotoms, ka us meera farunām spekulē muhju idejifke pretineeki, komunisti, un tas pats kungs, par kuru es lasiju no kahdas wehnules, atteezibā us propagandu armijā, iskaidro, ka jarihfojas pa armiju. Wifsch ir koti fajuhminats par to, ka diplomatifkals meera peedahwaj ms notizis, jo tas atnahfshot demoralifejofchu eefpaibu us armiju. Tas efort ari winu usdemums, fcho demoralifejofcho eefpaibu armijā padifinat. Tā tad fcheit atkal ir finomas tendenzenes, kuras deefgan noslehpiti, deefgan fskaidri prezifetas fchini



wehstulê, kahdi ir tee noluhki, un us to wini isheet atteezibâ us muhsu armijas sagrauschannu. Tomehr mehš ar gandarijumu waram leezinat, ka Latwijas armijas kulturrelais lihmenis ir tik augsts, ka naw eemefla baschitees, ka schai noseedstigai propagandai armija padosees. Tautas Padomes lozektis, Mendera kungs, isgahjuschâ sehde aiskahra masleet jautajumu par meeru ar Padomju Kreewiju. Winsch aiskahdija, ka tas efot no waldbibas puses duntſcha ſichana armijai mugurâ, ja nenoflehds ofizialu pameeru.

Es gribu us scho Mendera kungu apgalwojumu atbildet ſefofchu: ja paschlait noteek masas ſadurſmes frontê, ja noteek isluhku darbiba, tad schi isluhku darbiba noteek ari pehz pameera noslehgschanas, ka mehš par to esam pahrelezinajuschees Jgaunija, kur pameers jau bija noslehgts, un ka to reds jam ari Somija.

Wehl weens ihfs fatts par to, ka isturas muhsu pretineeki pehz tam, kad muhsu Sarkana krusa delegazija deklarejusi, ka Latwijas armija us preekschu neees. 14. februari Mesekne tika peespeests nolaisstees gaisa kugis un tani atrada pawehles, mest muhsu aismugure bumbas, kas lai pilsehia bojatu sinamas buhwes, stazijas, dselszekus. Taini tani brihdi, kad Mesekne gribeja mest bumbas, schis gaisa kugis bija speests nolaisstees semê. Ja melleiam istaidrojumu par to, ka naw nobibinajees absolutis pameers frontê, tad waina katrà sinâ negul wi mums, bet gan eenaidneeku puse.

Til tablu mana atbilde us Tautas Padomes lozektia Mendera kunga paaahjuschâs sehdes apgalwojumu, ar to es aprobeschoju ſawu ſinajumu schai augstai ſapulzet par Sowjetu Kreewiju.

Mehs esam kara stahwołki ari ar otru muhsu kaimian, Wahziju. Politiskee apstahli ir noskaidrosjuschees til tablu, ka Wahzijai, tapat ari Latwijai, naw wairs nekahdu dibinatu ſicherschu preeksch tam, lai nobibinatos meerigas atteezibas stary abam walstim. Mehš bijam speest konstatet, ka esam kara stahwołki ar Wahziju tapehz ka mehš ſanehmam pasinajumu no Wahzijas waldbibas, ka tas karaspehst, kas kursemê zihnijas pret muhsu waronigo armiju, atrodas sem wahzu protezijas un wirspawehlneezibas. Schi karaspehsta kursemê jau ilgi wairs naw, un naidigee akti stary Wahziju un Latwiju ſen jau apklusufchi. Naw ari nekahda zita eemefla, turpinat tahdos apstahltos nenormalo kara stahwołki. Tapehz Latwijas waldbai naw nekâs pretim stahtees pee meera ſarunam ar Wahzijas waldbiu.

Us to Latwijas waldbiba domâ bofet jawas meera ſarunas ar Wahziju? Prasibas, kuras mehš leekam meera traktata pamatos, ſadalas 2 grupas: politiktos un ſaimneeziktos jautajumos. Latwijas waldbiba politiktos jautajumu rinda grib panahkt Latwijas internazionalâ stahwołka noskaidroschannu Wahzijâ. Wahzija lihds schim naw deklarejusi ſawu atſichannu Latwijai pretim. Wina ir ſuhthijusi gan wisadus preeksch-stahwuns, bet ofiziali schis stahwołkis naw nolahrtots.

Latwijas waldbiba wehletos, ka wina ar ſawu kaimian Wahziju tittu schis politiktas atteezibas noskaidrotas tani wirseenâ, ka Wahzija deklaretu to, ka wina atſiht Latwijas walsti. Otris jautajuma apjomis, kas no ſwara, ir tas, ka mehš prasim no Wahzijas, lai Wahzijas waldbiba nowehrstu Latwijai naidigu spehku organiseschannu us Wahzijas teritorijas. Naw noskaidrots, waj teeschâ ſastinâ ar tagabejo Wahzijas waldbiu, waj bes tās, ir ſawâ laikâ us schis teritorijas isaudſis mums naidigs spehks; bet azumirski pee schi lihguma griham eewehrot sinamu noteikumu, kas mums dod efektiwu garantiju par to, ka Latwijas walstij naidigee spehki netiks un newar titt organiseti us Wahzijas teritorijas.

Swarigats ir jautajums par ekonomiskam atteezibam, par norehkinaschannos ar Wahziju. Schis jautajums ſadalamis wairalos periodos. Latwija ir zeetusi leelâ kara laikâ, kad wina wehl nebij patstahwiga walstis, kad Latwija bij Kreewijas fastahwdaka un schini kara peedalijas ka tahda. Schis karsch nobeidsas ar Brestlitowſkas meera lihgumu, kuru wehlaſ anuleja, bet ofiziali schis karsch nobeidsas ar Brestlitowſkas meera lihgumu 11. nowembrî 1918. g. Alihdsibas jautajumâ par kara ſaudejumeem no kara ſahkschanaſ lihds 11. nowembrim 1918. g. ir eeinteresetas Wahzija, Kreewija, Latwija, ka agrakâ Kreewijas fastahwdaka un beidsot paschi Sabeedrotee.

Schis jautajums ir internazionalis jautajums; winsch naw weenigi Latwijas un Wahzijas jautajums. Tapehz pee schim meera ſarunam, kuras mehš wedisim, atstahsim neisſchirtu scho internazionalo jautajumu wisâ wisumâ, bet scho jautajumu isſchirtot peecturetimees pee Werſalas meera lihguma paraktiteem prinzipeem.

No otras puses, no 11. nowembra 1918. gada resp. no 18. nowembra ta pascha gada, saktās Latvijas, tā patstāvīgas valsts eksistēšana. Te saktās tauns periods, kur Latvija pastāv, tā patstāvīga valsts, un kuresch teel wests behz pameera noslēguma. Par scho laiku lihds tai deņai, kad Bahzijas saldati atstahja Kursemes beidsamo stuhri, mehš peeprasam few pilnigu atmaksu par wiseem saudejumeem kas Latvijas walstij nodariti. Mehš peeprasam ari to, lai Bahzija atteiktos no tam prasibam, kuras wina sawa laika uistahdija, motiwedama ar teem ušdewumcem, kas isdariti pa okupazijas laiku Latwijā. Ari pee schi meera traktata strahda speciala komisija, kuru wada Skuseneeka tuņās. Schi komisija schini briedi peegreesch wisleelako wehribu tam, lai sawahktu wisus materialus un faktus par no ariteem saudejumeem, it fewischki par laiku no 11. nowembra 1918. g. lihds pagahjuscha gada septembra beigam. Ir paredsams, ka ari scheit muhsu prasiba atradis atbalstu pee Bahzijas waldbitas, ka kopeja bafe us fcheem prinzipeem buhs atrodama, un tiksahf tas buhs notizis, mehš wareim stahtees pee meera sarunam starp Latwiju un Bahziju.

Tagad es pahreju us Sabedroteem, proti, us Franziju, Angliju, Ameriku un Italiu. Ir nenoleedsams tas, ka Latvijas patstāvības ideja ilgū laiku Franzijā neatrada wadoschās sferās peekrischanu. Behz parlamenta wehlechanam, pehz jaunās waldbības saktahdischanas, ir manama jauna linija schini Franzijas wadoscha politikā, kura azumirkl: stahw us ta weedoka, ka Latvija, tā patstāvīga valsts, ir tik tahlu nostiprinajusees, ka par winaš neekstieschanu resp. diplomatisku eetlischanu Kreewijas federazijā newar buht runa. Tas ir paschreisejais stahwollis. Jaundibinatās walstis waretu buht kehde starp Bahziju un Kreewiju, ar wahrdu fatot, manama sinama tuwinaschanās tai politikai, kahdu wed Beelbritanija, bet formulejums schai saweenibai ir zits, nekā to ofshst Beelbritanija. Franzijas politika iset us to, lai scho kehdi raditu no trim walstim, proti Rumenijas, Polijas un Latvijas. Schi politika naw ta, kura waretu buht par peeteekofchu pretstatu starp Bahziju un Kreewiju. Us ta weentahrscha eemesla, ka pirmām kahrtam ir konsikti starp Poliju un Ukrainu ir konsikti starp Poliju un Beetawu, ir konsikti starp Poliju un Wolkreewiju. Schini schematā teel pilnigi isoleta Beetawa, ziteem wahrdeem: teel saafinats stahwollis, kas nahk par labu kreewu-wahju apweenoschanai. Tapedz ari schi formula, kura sahft dominet Franzijas wadoschās sferās, naw tas ideals, kuru uskata par schahdu Latvijas waldbiba. Kā sinams pretstats schai politikai ir usskatama Anglijas politika, kura iset us stwra barjera radischanu starp schim leelajam walstim, lai nowehrstu wina apweenoschanos.

Beelbritanijas politika iset us sinamas tuwinaschanās panahfchanu starp Somiju, Igauniju, Latwiju un Beetawu no weenas puses un sinamas tuwinaschanās panahfchanu starp deenwidus walstim, wehledamās paturet seemeku walstju grupu wairaf sawa eespaida sferā, atstahjot deenwidus walstis wairaf Franzijas eespaidu sferā.

Bet ari schi formula — Somija, Igaunija, Latvija, Beetawa neisleekas par absolutu idealu ais ta eemesla, ka gadījumā, ja pazeltos afuts jautajums par Polijas dalischanu, par kuru runā jau pilnigi ar wisu atklahto zinismu wadoscho kreewu antibolschewiku un ari koti daudj wahzu grupu starpa, ta buhtu nenoweerschama, ja netiktu panahhta sinama apweenoschanās starp Poliju tā galwenako walsti, kas stahw starp Kreewiju un Bahziju, ja netiktu nodibinati peeteekofchi zeeschi sakari starp Poliju tā zentralo walsti un winaš kaiminu walstim seemekos no weenas puses un kaiminu walstim deenwidos no otras puses. Tikai tahdai plashai walstju kehdei ar kopest isstrahdatam, labi fundamentetām linijam militarā un politiskā sinā waretu buht peeteekofcha droshiba preehch tam, lai nodibinatās reals pretswars teefnem, kuras wehl azumirkli dominē daschās aprindās tā Bahzijā, tā antibolschewistikajā Kreewijā us sawstarpeju apweenoschanos. Bes schaudam, runajot wehl pee schi pascha gadījuma par schis apweenoschanās eespehjamibu, bi japastrihpo tas, ka schi eespehjamiba ir aitatlinajusees leelā mehra pehz sch. g. 10. janwara, t. i. pehz Wersakas meera lihguma ratifizeshanas. Starplaitā no sch. g. 10. janwara lih j schim laikam notikuschi daschi fakti, kas scho arweenoschanos attahlina. Pirmais fakts ir tas, ka Polija eenchmuši koridoru no Polijas augschā us Danzigu, zaur to Bahzija ir atgreesa no pahrejās Prusijas dalas, tahdā weidā atgreesdama ari Austrumprusiju no pahrejās Bahzijas dalas. Dtrahrt, Sabedrotee ir okupejuschki Memeles mehli jeb joslu un tahdā weidā atgreesuschki Austrumprusiju no Latvijas un Beetawas. Tā tad schini

brihdi no Bahzijas mehš ešam atgreesit ar diwām zonam. Šči apweenoschanās eefšepšjamiba ir loti klusoriska un pee scheem apstahškeem newar buht ne majako domu par ewentjēlu apweenibu ar Kreewiju un Bahziju. Apstahški paščlait ir labwehligakt, nekā tee bijušči jekšad preefšch mums ščini wirseenā.

Rūmajot par Ameriku man ščeit naw daudš ko jauna fazit. Amerika naw atsinuši de facto neweenu no tām walšim, kuras nodibinajušchās ščeit pee Baltijas juheas. Protī, nedš Seetawa, nedš Zgaunija, nedš Latwija naw lihds šchim no Amerikas waldbibas atšihtas kā de facto pastahwoščas walstis. Amerikas politika išeet uš sinamu atbalšchanos no Ģiropas leetam. Wehl lihds ščai deenai Amerikas jenais naw ratišizēis Weršakas meera lihgumu, tomehr tani pašchā-laitā paštrihpojojot Monroē doktrinas nosihmi, ar ko Amerika griw wehl wairak attahlinatees no Ģiropas. Loti simpatiski ušškata Itālija muhšu walstis paštahwibu. Itāļas jaunais parlamentš stahw par suwereno Latwiju un ir atšinis Latwijas walstī de facto un paštrihpojis, ka wina buhs laimiga, atšiht Latwijas walstī par de jure pastahwošču walstī. (Applausi.)

Latwijas preefšchahwīs, kuruš tika atšeptets pee Itālijas waldbibas, ir peenemts tur kā pilnteešigs sūbtņis un Itālijas waldbiba atbildejuši ar to, ka eezehluši Itālijas pilnteešigu sūbtņi Latwijā. Tas pats darits arī atteezibā uš Zgauniju. Tas ir sinams peerahdijums, ka šče ir ušškati newis par de facto walstis atšihšchanu, bet sinama atšeptazija par to, ka Itālija škatas labwehligi uš Latwijas de jure atšihšchanu.

Weidsot par muhšu tuwakēem kaimineem. Es ščeit griwu palawetees galwenā šahrā pee muhšu kaimina seemelos — Zgaunijas un muhšu kaimina deenwidos — Seetawas. Ja nebuhtu robeschu štrihdu jautajuma starp Latwiju un Zgauniju, tad Latwijas-Zgaunijas atteezibas buhtu, ja nē loti labas, tad šatrā šinā labas. Tagad turpretim šchis atteezibas newar šaukt par labām un ščo šamehrā nelabo atteezibu iškaidrojums ir robeschu jautajums. Seeta ar robescham ir ščofšča: Zgaunijas waldbiba ušškata par dibinatu, peeprašit no Latwijas waldbibas atšihdšibu par šaweem pašalpojumeem pee Latwijas, kā to mehds fazit, atbrihwoschanas seemelos — pee Žehšim, un par Vermonta attureschanu Rīgā ar šaweem brumoteem wilzeeneem. Wina ušškata par dibinatu, paturet no Latwijas teritorijas 9 werstis uš deenwidēem no Warkas lihds Šihū frogam un 30 werstes lihds dšelszēka stazijai Piskar. Šči teritorija īstaiša 200 kwadratwerstes platibā un apdšihwota pilnigi no latweešcheem. Šedšihwotaju šopškaitis ščinis pagastos lihdsinas 200 tuhštoscheem zilweku.

Wišī mehđinajumi lihds šchim ir išgabjušči uš to, lai šawstarpejās weenoschanās zēkā panahktu šaprašchanos ar Zgauniju. Latwijas waldbiba ir eefneeguši nekšaitanūs preefšchlitumus ščini jautajumā un ščo preefšchlitumu šmaguma punktš aišween ir alduhrees ap pašču Warkas pilšehtu un apšahrini. Latwijas waldbiba atšihdama to, ka Warka, kura šatē 5 dšelszēki, no kureem puše eet pa Zgauniju un puše pa Latwijas teritoriju, atšina par leetderigu, likt preefšchā Zgaunijas waldbibai Warkas pilšehtas dalšchanu tahdā weidā, ka igauņeem peekristu Warka I. un pilšehtas seemekrihtu daļa, kas apmehram īstaiša no Warkas pilšehtas  $\frac{2}{3}$  un paturedama šew deenwidwafaru daļu ar preefšchpilšehtam, kas atrodas ščini daļā. Šchahds projektš tehniski weeglt išwedams, jo taišni pati Warka šabalas 2 daļās, igauņu un latweešču daļā. Pehz šči preefšchlituma paleek apmehram 150 latweešču nekštami ihpaščumi Zgaunijas daļā un ap 70 igauņu ihpaščumi Latwijas daļā ar 30 proz. igauņu eedšihwotaju. Tas ir pehdejais preefšchlitums, ko Pagaidu waldbiba Zgaunijai likuši preefšchā. Šaut gan pee šarunam, kuras tika westas pehz Šelsingforšas konferenzes Rewelē, Zgaunijas waldbiba ušškatiša jautajumu par Warkas dalšchanu par diskutablu, robeschšomīšija, kurai ščo leetu wajadseja išwest dšihwē un kurai waldbiba apšolija dot pilnwaras, Zgaunijas waldbiba pašinoja, ka newarot buht wairak runas par Warkas dalšchanu. Jautajums par Warkas dalšchanu newar wišpahri tikt diskutēts. Warkas dalšchanu Zgaunijas waldbiba leek preefšchā iškširt tikai zaur plebišzitu un tikai Warkā. Turpretim Latwijas delegazija lika preefšchā, išdarit wehl zitus diwūs plebišzita weidus: išdarit plebišzitu jau minetajā seemekrihtu daļā un deenwidwafaru daļā, beš tam wehl Warkas pilšehtā un tuwakā Warkas apšahrnē, nemot sinamu radiušu kā mehrauklu, lai noteikt tās apšahrtnes lauku teritorijas, kas teezas uš Warku un no tam darit atkarigu Warkas paščas likteni; jo mehš ušškatom, ka tas plebišzits, kas išdarits Warkā un winas apšahrtnē, buhtu tās materials, uš kuru waretu noteikt pa-reiši Warkas peederibu, newainojot ne weenu, ne otru. Ščo preefšchlitumu Zgaunijas

delegazija ari atraidija. Mums wairat preekschlikumu nebija un ari Igaunijas delegacijai zitu preekschlikumu nebija, ta šchis. Winas preekschschbetajs isfazija domaš, ka Latwijas Tautas Padome un Latwijas waldbiba, it ihpaschi pehbeja, newarot representet tautas ihstās domaš un ka Igaunijas tautai esot no swara sinat, kas esot Latwijas tautas un otflahtibas ihstās domaš, it sewišchi tapehž, ka Igaunijas delegacijai esot sinams, ka kreisās partijas un it ihpaschi sozialdemokrati pilnigi peetrihtot, pee tam atfauzotees us Zeelena lungā rakstu „Sozialdemokratā“ (Sauzeens no sozialdemokrātu pufes: „Tas naw teesa“), ka wineem neesot nekās pret Wallas atdoschamu Igaunijai. Mehš esam pirmo stadiju farunās, proti, panahkt sawstarpeju sapraschanos, wišmaj lihds Satwersmes Sapulžes sanahščhanai, isfmehlušchi un waldbiba sfer wišus solus. Iat panahktu Latwijas teesibu nodroschināschamu, greschotees pee tahda neutrāla starpneka un par tahdu zeram weenotees us Beelbritanijas preekschstahwi. Schis ir weenigais jautajums, kas padarijis Igaunijas un Latwijas atteezibas jo afaš, it ihpaschi tapehž, ka Latwijas teritorijā kolonizazija ar igauņeem, latweeschu eedšchwotaju ispeščhana no tām teritorijam, kuras igauņi okupejusch, teek iswesta loti sistematiski tahdā weidā, ka teek paauhtinai nodokli wišcem semes ihpaschneekem un namu fainneekem, kuri ir atfarigi no Igaunijas waldbibas un muischu un pilsehtu semem usleek tahdus noteikumus, ka tee žilweki pee sčhem apstahleem tur eesčhā palikt newar un wineem, gribot negribot, jaatstahj sawa weeta un jaet us zitureeni, jo tur dšchwot naw eespehjamš. Wišpahr apstahki ir tahdi, negribu sčhajā sapulžē tehlot fiškumus, ka Igaunijas okupazijas wara dod eerotščus rokā agitazijat schini atteezīgajā jautajumā.

Tomehr ir paredams, ka sčho jautajumu diplomatiskā zētā ar treschās waras lihdsdalibu warēs noskaidrot labwehligi. Kopeju intreschu ispratne Latwijai un Igaunijai ir tik leela, ka wišu wina nelabwehlu zeribas us jaunu „balkanizaziju“ ir weltas. Weenadi waj otradi, bet mehš sčhem dšiki ejosčhem strihdeem ar saweem kaimineem zeram tikt pahri.

Sakarā ar sčho jautajumu, es gribu ari atbildet us peeprastjumu, kas pagahjusčhā Tautas Padomes sehde tika usstahdits par wehleschamu isweščhanu un Satwersmes Sapulzi Seemellatwijas dakās, kuras okupetas no Igaunijas. Waru atbildet, ka waldbiba daris wišu, kas diplomatiskā zētā buhtu daroms, lai no Igaunijas o'upetos apgabalos eedšchwotaji waretu peedalitees pee Satwersmes Sapulžes wehleschanam. Wakar waldbiba sčehnta no Igaunijas wirspawehlneeka Laidonera pašinojumu par to, ka lihds 18. martam igauņi karaspehks atstahs teritoriju ap Strentsčhem un Sauleku, ateedams us liniju, kura stahw 9 werstes us deenwiđeem no Walkas. Tā tad sinama josta tiks atstahta; bet minētās 200 kwadratwerstis ar 20,000 eedšchwotajem sčhai atstahjamā jostā naw eerehšinatas. Us 21. juliā noslehtā lihguma pamata Igaunijas karaspehklam jaatwekšas us Igaunijas etnografisko robeschu noteiktā laikā, kuru nosaka komišija, sčstahwosča no Latwijas un Igaunijas wirspawehlneežibas un Sabeedroto kara mišiju preekschstahwjeem.

Waldbiba ir spehruši wišus eepreekschējos solus, lai sčhi komišija sanahktu kopā un noteiktu terminu, tahdā Igaunijas karaspehklam jaatstahj okupetas Latwijas teritorijas un jgnoteiz tās robesčas, kuras war tikt usskatitas par pagaidu robescham starp Latwijū un Igauniju. Tee ir tee konkretee šoki, ar kureem es waru atbildet us peeprastjumu Tautas Padomes sehde. Wiši diplomatiskee šoki tika šperti, lai lihds wehleschanam us Satwersmes Sapulzi buhtu eespehjamš plasčakas teritorijas atfwabinat no igauņi okupazijas, bet žik leeli buhš waldbibas panahkumi, tas atkarosees no muhšu kaiminu pretimnahščhanas. Bet Walka gan, deemšehhl, Satwersmes Sapulžes wehleschanās newarēs peedalitees.

Par kaiminu us deenwiđeem jaleezinatas, ka atteezibas ar wina ir labas un beidsamā laikā kuru sčhas pat labakas. Jautajumā par robeschu noskaidrosčhanu komišijas darbi eet sekmiģi us preekschu. Ir paredams, ka robeschu konwenzija starp Latwijū un Leetawu tiks drihsakā laikā galīgi panahkta. Leetawas loti farsčgigtails stahwotlis ar Poliju dod eespehju, atrast semi sinamām tendenžem, kuras naw wehlamas nebs Leetawai, nebs Latwijai, un sem sčhim tendenžem es saprotu sinamu peedahwajumu, kas nahk no krewu-wahzu reakzionaru grupam. Peedahwajums eet pret Poliju. Ir sinami sčahni Leetawā, kas sčhā, waj tā sinamos peedahwajumus pabalsta, bet Leetawas waldbiba zenščhas tuwotees Latwijas waldbibat. Latwijas waldbiba no sawas pufes dara wišu šo, lai atteezibas ar Leetawas waldbibu stiprinatu un pa-

daritu labakās un dškakās. Tadehš wifl war buht pilnigi pahrleezinati par to, ka mehginajumi, ar kureem freewu-wahzu reakzionari azumirklī grib atrast atbalstu Deetawā, ne pee ka nenowedis.

Runajot, beidsot, par wifseem muhsu 4 kaimineem, proti: Kreewiju, Wahziju, Deetawu un Igauniju, es gribu usfwehrt weenu leetu, ka mehš pehz tam, kad esam no-beigufchi til loti isbewigu karu pret Wahzijas okupazijas armijam, sem Bermonda-Abalowa wadibas kursene un pat leelineefseem Latgalē, azumirklī stahwam noteikti wispahreja meera preefchwakarā, un katra doma par to, ka waretu buht kahdi jauni kari, ka tiftu domati kahdi jauni usbrukumi no weenas waj otras pufes ir bes jebkahda masalā pamata. Mehš stahwam azumirklī tuwat wispahrejam meeram ar wifseem muhsu kaimineem kā jebkad.

Beidsot mehš lihds ar muhsu walstis eefšhejo nostiprinafchanos tuwojamees ari nepahrprotami muhsu de jure atfifshchanai. Satwersmes Sapulzes fanahfshana buhs weens leels folis us preefshu fchai jautajumā, atteezibā us Latwijās de jure atfifshchanu. Satwersmes Sapulze buhs kā peerahdijums tam, ka fchi augstā eestahde newiltoti representēs wifu Latwijās eedfifhwotaju gribu un wehlefchanos. Mehš neshaubamees par to, ka fchi Satwersmes Sapulze neatlaidigi turpinās zihau par suwerenu Latwijū, ka ta buhs weens folis us preefshu muhsu de jure atfifshchanā. Paredsams ari wehl otra leels politifks notikumš, kas muhs wirfšis tuwat de jure atfifshchanai — Rigas konferenze, kas buhs turpinajums no Helsingforsas konferenzenes, kuras mehrfšis buhs noslehtg traktatus ar muhsu kaimineem. Šhis konferenzenes organizazijas komifšija fenatora Samuela kunga wadibā felmigi weiz konferenzenes preefshdarbus.

Vateizotees muhsu eefšhejam spehjam, muhsu flawenām uswaram, kuras isnesa us faweem plezeem waronigā armija, mehš waram drofchi sfatitees pretim nahkotnei, Latwijās suwerenitates atfifshchanai starptautifku aktu weidā. (Applauš.)

**Bref. T f h a k t e:** Wahrdš peeder Tautas Padomes lozeklim Zeelenam.

**Z e e l e n s:** Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Mehš dšdejam no ahrleetu ministra kunga plafchu sfuojumu par ahrejo politifu. Ahrleetu ministra kungs teiza, ka pafchlait Latwijās ahrejās politikās degpunktā atrodotees diwi jautajumi: meers ar Sowjetu Kreewiju, latweefchu walodā runajot, meers ar Padomju Kreewiju, un meers ar Wahziju. Mehš, sozialdemokrati, domajam, ka wif fchee jautajumi atrodami degpunktā newis marta fahfumā, bet fchee jautajumi, wifmaf meers ar Padomju Kreewiju stahw Latwijās degpunktā wehl agraf. Mehš noteikti afsrahdijām us meera fwarigumu jau oktobra mehnesi, tāpat dezembra mehnesi, bet Bagaidu waldbiba fcho jautajumu galligi nolufseja. Kad mehš us fchi jautajuma fwarigumu norahdijām janwari, tad muhsu Bagaidu waldbiba ministru presidenta kunga personā noteiktā fahrtā ufstahjās pret meeru un loti noteiktā fahrtā ufstahjās par karu. Ministru presidenta kungs teiza usfwehrdams, ka wifl tee, kas stahwot par meeru, stahwot par Latwijās postu un nelaimi un fchodeen, marta fahfumā, Bagaidu waldbiba peeweenojas teem pafšheem preefshklumeem par meera flehgshchanu un tā tad pilnigā mehrā defkreditejufti fawu lihdsfchinejo politifu. Waldbiba pilnā mehrā peerahdijufi, ka winai naw bijuf nekahda ahreja politika, jo tas, kas bija janwara mehnesi un tas, kas noteek tagad, stahw pilnigi diametralā pretrunā.

Zuhs fmejatees par to, Semneeku faweenibas kungi, bet pee fchahdām nepareifšbam ahrejā politikā mehš redšam, kā tas noteek zitās semēs, kad nahf parlamenta pahrwehlefchanas, tas teek nemts wehrā un fmeefsees tas, kas fmeefsees pehdejais. Kas atteezās us tagadejo ahrejās politikas liniju, tad mehš redšam, ka wehl nebuht naw Bagaidu waldbiai noteiktis ufstahfshchanās zefsch. Mehš redšejām, ka lihds fchim tika teiktis, ka ahrejā politikā meera jautajums esot janoleek us ilgaku pahrbandifshchanu. Tapehz, lai waretu panahft pehz eefpehjas leelaku sfaidribu fchai jautajeenā, wajadfiga pehz eefpehjas wairafu walstiju kopeja ufstahfshchanās. Mehš finam, ka ahrleetu ministrs jau janwara beigās Tautas Padomei sfuoja, ka Helsingforsas konferenze jau esot lehmufi par kopeju ufstahfshchanos meera jautajumā, bet wehlat israhdijās, ka tahdu lehmumu Helsingforsas konferenze naw taifšijufi. Noslehdja atfsewifshku meeru Igaunija, un mehš redšam, ka ahrleetu ministrs nemaf naw ufstahjees par to, ka Igaunija buhtu laufufi eepreefsh boto wahrdū. Tā tad Meijerowiza kungam finams, ka taifitais lehmums par kopeju m era flehgshchanu nefaeetas ar teem noteikumeem, kahdi fefoja pehz Helsingforsas konferenzenes.

Tagad mehš redsam, ka wehl arween teef turpinats tas zekšch, kuru mehš jau oktobri, janwari un ari tagad wirsijam. Tagad mehš tizam, ka meera flehgschanas jautajums ir til fereschigits ka wisam walstim koreji meeru noslehtat neisdofoes. To mehš teizam oktobri, janwari un to mehš šafam tagad, bet to schodeen teiza ahrleetu ministra kungs Mejerowizs, ka teefot turpinats tas zekšch meera noslehtgšanai, bet newarot sinat, waj tas isdofoes, waj ne. Zeenijamee Tautas Padomes lozeklu kung, mehš waram teift, ka tas zekšch neisdofoes, tāpat, tā waram teift par Warschawas konferenzi, kur nelas naw isdewees. Mehš sinam, ka tur naw eeradufees Igaunija un bes tam wehl jafaka, ka us to konferenzi naw usajzinata Beetawa. Pee tam, tā ahrleetu ministra kungs šafa, tas buhschot conditio sine qua non. Bet, tā mān sinams, us Warschawas Konferenzi Beetawa naw ajzinata. Mehš redsam, ka ahrleetu ministra kungs isteiza schis deenas runā pilnigas schaubas par Ihdšschinejo stahwolkli un wisu scho šarunu weschanu Polija. Mehš redsam, ka ta ir tilai laika saudeščana. Wisas schis šarunas war flehgt. Mehš redsam, ka Warschawas konferenzi Beetawa nepeedaltijas, bet mehš redsam, ka tika usajzinata Rumenija. Bihš ar to meera šarunas ti'a wilktas wehl garafi un tahdā sinā meera un pameera flehgschanas terminsch teef atlikts us nenotektu laiku.

Bes tam mehš ussweram jautajumu, ka muhsu ahrleetu militarā un politiska šaistischanas ar Poliju newedis pee noteikta rezultata. To mehš teizam. Torei mehš uswehrām, ka Polijas tagadeja waldbiba naw demokratiska šawa ahreja politika, ka Polija grib dibinat newis meeru us tautu pašchaolenschanas pamata, t. i. us ta pamata, us kura ir dibinajuschās us dšmuschas Somija, Latwija, Igaunija un Beetawa, schis walstis, kuras dibinajās us nazonateem prinzipeem, bet ka Polija grib iswehrstees par militarū leelwalsti, kura grib eeguht plasčas teritorijas us Baltkreewijas, Ukraines un Beetawas reščina. Torei mehš neatradām dširdigas aušis schai šapulje, bet schodeen mehš dširdejām no ahrleetu ministra kunga, ka Polija gribot meera šarunas west us 1772. gada pamateem. Zeenijamee kung, jaatzeras, kahdas bija Polijas robesčas 1772. gadā un toreisejais šadowinisms un wisleelatais schowinists Dunksowšis, par kuru smehjās Watar-Giropā ne tilai demokratiskaš, bet ari liberalas aprindas, schi ihšredšiba Polijas politika. Taišniba, ta ir Polijas tagadeja okupazijas linija un wina eet tai pat pahri, winā eetilpst Biteskšas gubera un wina šneebšas gandrihs lihds Rijewai un pahri pahri to liniju, kur poļu kara wehš tagad atrodas un plus Latgali, plus Kurlēmi un plus Beetawu. Kurlēme 1795. gadā atradās wehl sem Polijas protekzijas. Ja mehš peedaltijamees Polijas ahreja politika, kas ir dibinata us Baltkreewijas un Ukraines teritorijam un stary tām robesčam, kuras winai, tā militarai walstij, waiaga, lai pabalstītu šawu militarū waru un šawus baronus — muischneezību, kura ir Baltkreewija un Ukrainē semes ihpaščumi, tā pee mums, Latwija, lihds schim bija wahzu muischneeziba, tad muhsu demokratiska Latwija nekahdā sinā newar šaistitees ar militarū, reakzionaru walsti, kura grib pabalstīt šawus muischneekus un iswarot zitas walstis, ka Baltkreewiju un Ukrainu.

Tapehž mehš domajam, ka tahda politika naw peelaščama aš demokratiskēem prinzipeem un mehš schodeen ahrleetu ninira kunga runā dširdejām leelas schaubas par to, kahdas sekas buhschot šwarigajām šarunam ar Poliju.

Ja, zeenijamee kung, laiks ir pagahjis, wairā mehnešchi ir pagahjušchi un tagad wehl ahrleetu ministru kungam neefot šaidrs jautajums, kas tur isnahšchot jeb neishnahšchot, bet mums tas jautajums ir šaidrs, tā mums tas bij šaidrs dezembra un janwara mehneši, kad mehš noraidijām scho poļu politiku, kur bij pilniga ihšredšiba, kur tika uswehrta tilai pilsoniska prese, kur bij pilniga Riht-Giropas walstju politiska nesapraššana. (Sauzeens no Semneeku šaweenibas puses: „Politiskais praweetis!“) Poļu karaspehki, tagad ir eegahjušchi Latgalē us lihguma pamata un mehš jautāšim ahrleetu ministrim un ministru presidentu kungam, šneegt tuwalus paškaidrojums, kahdā datumā poļu karaspehks atnahš Latgali; waj ir noteikta garantija, ka poļu karaspehks atstahš Latgali us pirmo Latwijas waldbibas weprašijumu; waj Satwersmes Šapulzes wehščanas buhs ari tanis apgabalos, kuri tagad ir okupeti. Mums ir dati, ka poļu karaspehks, kur tas ir eegahjis, ir eenehmis okupatora waru juridiski un faktiski un ir leels jautajums, waj ari tur semneeks warš prasit sem, tā to Latwijas darba tauta praša Widsēmē un Kurlēmē no šawēem muischneekēem. Ir weagli smeetees teem, kureem neruhp semes jautajuma atrišnaschana, bet teem, kam ruhš šchee jauta-

jumi, tee par to nesmejaš. (Klihwē: „Applaudet neapplaudeja wiš!“ B. Kalninsch: „Dabā interpelāziju eesneedseet!“) Tā, zeenijamee kungi, ahrleetu ministra lūnga runā bij diwās pufes, diwās pšhologijas: no weenas pufes jagenščas pehz eespehjas wairaf walstis šaistit pee meera šarunam, bet ja tas neišdošhotees, par to wišch isteiza šinamas šchaubas, tad, warbuht, buhšchot jašlehds atšewišchš meers.

Zeenijamee kungi, ahrejā politikā newar sehdet us 2 krehfleem un pee tam wehl zaureem, bet winai jaet noteikts zehsch un tahda ahreja politika, kurai naw noteikts zehsch, ir ta politika, kuru wed Latwija. Kā mehš redsejām no ahrleetu ministra šinajuma, tad ta naw politika, tas ir politikas truhšums. Ja par weenu zeku šchaubas, tad wajaža mešlet zitu zeku, kas eet pretim Latwijas nahkamibai. Latwijas turpmatās interesēs ir, lai wina neiktu šaistita ar imperialistisko Poliju. Wiš tee leele projekti ir loti šaisti, bet, ja šchōs projektus ispiditu, tad Latwija buhtu tikai mašs peedehtlis tai politikai, kuru dšen Franziija us Kreewiju, kura grib šabrukšochās Kreewijas leetā iswirsit zitu leelwalsti, kurai Latwija buhtu tikai peedehtlis.

Waj šchi politika garantēs Latwijas turpmako nahkotni? Ahrejā politika ir ta, kura katrs nepareišs šolis atškanojas newis pehz mehnescheem, bet pehz gadeem un gadu desmiteem. Geshchējās politikas kluhbas ir nowehrojamas pehz mehnescheem, bet ahrejā politikā eewilkti nepareiši zeki šaista walstis likteni us gadu desmiteem un šchi Latwijas šaistichana pee militarās Polijas ir Latwijas turpmatās patšahwibas gals. (Applausi pa kreisi.)

Katram, kas šaprot militari-politisko situāziju, militari-politisko wehšturi, jafaprot un jareds, ka Polijas leelwalstis, kurai Danziga nebuh naw dota kā patšahwiga osta — tai buhs tur tikai daschās tirdsneeziskās teesibas, — ka winai, kā militarai leelwalstij, kura grib štutet šawu nahkocho waru us militaru waru, šchai šinā buhs jaatbalstas us Baltijas juhru, un tas winai buhs eespehjamš, nemot Deepajas ostu kā štipru zetokšni. Tāpat winai buhs janosiprina robescha us austrumeem, kur štprais zetokšnis — Dwinška. Un tās buhs tās šefas, pee tahdām Latwijas walsti nowestu winas ahrejā politika, kura pee mums gahja loti nestaidrā zekā, bet kura škaidrā zekā muhs war nowest pee Latwijas walstis un demokrātijas šabrukšchanas un ijušchanas. Mehš domajam, ka šchahda Latwijas turpmaka kluhdaina orienteshanās us militaro Poliju ir pahstranzama, un Latwijai ir jaet pa to zeku, kahdu mehš lihds šchim arween esam uswehrušchi — pa Baltijas walstju šaweenibas zeku, kuršch ori šaimneeziskā šinā mums atšahs brihwās rokas, tāpat kā ahrejās tirdsneezibas organišchana pehz teem prinzipeem, kuri Latwijai kā tirdsneeziskai walstij wajažigi. Latwijas walstij ekonomiskā šinā nekahdi naw peelaujams, ka wina orientejas us deenwideem un Poliju. Tad mehš waram palikt tikai agrarwalstis, eekluht winas eespaidu šferā. Latwijai jawed šawa patšahwiga šaimneeziska politika un ta nošaka, ka mums nekahdā šinā naw jamet štati us Poliju, zaur to Baltkreewijas un Ukrainas tautas katrā šinā jutisees ahkahrtigi aiškahrtas un apwainotas. Tāpehz mums ir jaet pa teem zeteem, pa kureem šafneedsama Latwijas walstis atihštiba, un kas ir Latwijas interesēs. Baltijas walstju šawenibai tuwojas ari angļu politika, kura wišwairaf ir pabalstijusi Latwijas patšahwibas ideju, un nekahdā šinā us Franziiju, kura runā par Polijas dališchanu un laikam tāpat šaprot ari Latwijas aišišchānu, kā dašu no Polijas leelwalstis.

Bahrejot teeschi pee meera šarunam ar Sowjetu Kreewiju, latweeschu walodā ar Padomju Kreewiju, jafaka, ka mehš redsejām no ahrleetu ministra lūnga, kad, beidsot, ari Pagaidu Waldiba šchai jautajumā esot taišijusi 16. februari lehmumu, un teitan tomehr šahšchotees tagad wehl wišrahreja noskaidrošchanās. Mehš, sozialdemokrati, pašrihpōam, ka šchini jautajumā newar buht nekahdas ilgās wilzinaschanās, reis Latgale ir atrihwota un reis mehš šinam, ka no Padomju Kreewijas pufes nekahdi usbrukšchanas mehri pret Latwiju naw. Padomju Kreewija grib ar Latwiju šleht godigu meeru, to peerahda Igaunijas meera lihgums. Mehš to oktobri jau minejām un aishahdijām, bet tas šchai augštājā šapulzē arada gabrdus šmeeklus (B. Kalninsch: „Tagad tāpat, tagad tāpat!“) un mehš redšam, ka Padomju Kreewija, šlehdsot meeru ar Igauniju, ir rahdijusi, ka winai naw nekahdas agrešiwās tendenzes p. et jaunajām Baltijas walstim, turpretim, wina bij nahkusi pretim un dewusi loti plaschās konzešjas. Ekonomiskā šinā mehš redšam, ka Kreewija dewusi 15 miljonus šelta un plaschi nahkusi pretim šaimneeziski. Tāpehz mehš, sozialdemokrati, usmeram un prasam kategoriski, ka wiša šchi garā wilzinaschanās meera jautajumā ar Padomju Kreewiju bet-

dfama un nekawejoſchi ſlehdſams pameers un tuhtin eewirſamas meera ſarunas. Ahrleetu miniſtra kungs ſawâ runâ aſrahdija, ka eſot kaſda Sarkanâ Kruſta komiſija ſcho weenoſchanoſ panahkuſi, ka nekahdi uſbrukumi no weenoſ un otras puſes nendotiſſhot. Un tomehr mehſ redſam, ka noteel poſtahwiga iſluhtu darbiba. Lai daritu tam galu, tad, lai nebuhtu it kâ runa par pameeru, kâ taſ peenemts runat no ſchis tribines (ſmeekti), jaſlehdſi formelſ pameers. Tapehſ mehſ, ſozialdemokrati, praſam, lai tiktu nekawejoſchi uſſahktas pameera ſarunas un tiktu noſlehgts ofizialſ pameers. Tâpat mehſ praſam, lai tiktu darits gals garajam ſarunam ar Poliju, Rumaniju, warbuht wehl ar kaſdâm walſtim, ja Polija gribeu wehl kaſdu ſaiſit ſlaht. So ahrleetu miniſtrſ patſ ſchaubas par to garo un plaſcho zelu un tapehſ buhtu labi, eet pa to iho zelu, kuru lika preekſchâ ſozialdemokrati oktobra mehneſi un ſlehgſ nekawejoſchi teeſchu meeru ar Padomju Kreewiju, jo tahds ihſſ zekſch; kâ to rahdija Igaunija un Padomju Kreewija, ir dauſi iſdemigats nekâ tahda gara orienteſchanoſ, jo taſ tit war muhſu pretineeſeem dot eemeſlu domat, ka interwentifſki-militarâ Franzija, kura gribeja wiſu ſawu eeſpaidu iſleetot pret kaſdu interwenzijas ſawu, ka ta politika, kuru peeſkopuſi Polija, ir ari Latwijas politika, un war tikai wiſleelakâ mehrâ tranzet ſaimneeziſtu ſakarû nodibinaſchanoſ ſtarp Latwijû un Padomju Kreewiju, reſp. ſtarp Kreewijas walſtim. Mehſ, ſozialdemokrati, domajam, ka tagad Padomju Kreewija, ja mehſ ar wian noſlehdſam meeru, naw wairſ tahdâ ſtahwoſki. par kuru ahrleetu miniſtra kungs wehl oktobra deenâſ teiza, ka taſ neeſot gari un plaſchi iſpehtits, kaſ tur buhſſhot un kaſ tur nebuhſſhot, kaſdas partijas nahſſſhot pee ſtuhreſ. Mehſ tagad redſam, ka ſchi ſituazija ir ſkaidra, ka reakzionaree ſpehli, Koltſchaks-Denikins ir liſwideti un tapehſ mums ir jauſkata Kreewijas waldbiba kâ de facto Kreewijas waldbibu, un ſarunas jawed ar Kreewiju kâ ar walſti, neſkatoteeſ uſ to, ka weena Kreewijas waldbiba — Denikins, kâ taſ 10. martâ nodrukats „Waldbibas Wehſtneſi“ ari paſteiguſeeſ atſiht Latwijû de facto (ſmeekli pee ſozialdemokrateem), kuru ahrleetu miniſtra kungs aiſmirſſſ kâ ſwarigu notikumû mums ſinot, kaut gan ſchi ſwarigâ de facto aiſiſſchana, kura nahkuſi no kaſdas Kreewijas waldbibas, peeberas pee jaunaleem notikumem Latwijas ahrejâ politikâ.

Taſ leekas, warbuht, druſku ad hoc taiſita peeſihme, bet tomehr wina tit weenſahrſcha naw. Mehſ ſinam, ka waldbiba uſ Latwijas teritorijas, Latwijas Bagaibu Waldbiba uſtur konſulariſ ſakarûſ ar tahdas Kreewijas waldbibas preekſſſtahwjeem, kura neekſiſte nekur, bet kuzi, iſdſihtu no Narwas rajona un no Reweleſ iſraiditi, atrada laipnu uſnemſchamu Rigâ (applauſi) un atrod ſew patwehrumu Latwijas teritorijâ, — tahdas waldbibas, kura de facto nekur neekſiſte, un tapehſ, uſſahſtot meera ſarunas ar Kreewiju, mums taſ jautajums janofkaidro, kaut ari de facto preekſſſtahwneeziſiba konſularâ ſinâ ir tahda preekſſſtahwneeziſiba, kura nekod nerepreſentê. Protams, mehſ newaram tuwal apſtatit toſ daſchados jautajumus, kaſ ſtahw ſakarâ ar meera noſlehgſchani ar Padomju Kreewiju. Tahdos daſchados konkretos punktos tad jauſwirſa meera ſarunu weidi. Mehſ lit gribam ihſâ weidâ paſaweteceſ pee teem punkteem, kuruſ aiſſehra ahrleetu miniſtra kungs ſchis deenas runâ. Mehſ wiſpirms diſirbejam ahrſahrtigas ſchaufmas un baileſ no waldbibas puſes par komuniſtiſko agitaziju. Te mums laſija preekſchâ wehſtuleſ, kuras komuniſtu agitatori un wadoni rakſtijuſchi uſ Kreewiju un ahrleetu miniſtra kungs ſcho garo zitatû peewed kâ ſewiſſchu materialu peerahdijumu, ka konſuli Rigâ ir komuniſti (!!) un tapehſ mums ir jagarantê, ka tee komuniſti negahſtu Latwijas walſti un japanahl, ka ſcho agitaziju liſwidê.

Bet par noſcheloſchatu ahrleetu miniſtra kungs neleek preekſchâ to konkreto moduſu, kaſdâ weidâ wiſſch ſcho agitaziju griſ aiſkawet ar meera lihgumu, laikam baibidameeſ, ka nedotu tikpat nerazionalu moduſu, kâ wiſſch to lika preekſchâ oktobra mehneſi. Lai agitaziju iſnihzinatu, tad Latwijas robeſſchaj eſot jabuht plaſchai neitralat zonai ſtarp Kreewiju un Latwijû, un mehſ leekam preekſchâ jautajuma weidâ, ka to wajaga dibinat tit ahrſahrtigi platu, ka pat Zoffem neiſdotos agitaziju no Maſkawas weſt uſ Berlini. Mehſ domajam, lai ari kaſdus meera noſazijumus eewetu pret ſcho agitaziju, ja ſaſwehreneeki — komuniſti riſkoſeeſ Latwijâ kâ atſewiſſcha organiſazija, kura nebuſſ ſakarâ ar Padomju Kreewiju, tad nekahdi meera lihgumi nedoſ garantiju pret ſchaufmigajeem komuniſteem, turpretim wiſlabako garantiju warêſ dot (peeſihme no wertas: „Zeelens!“) demokratifſka eekahrta un kaſdu ſozialu apſtahktu radiſchana, kur buhtu darbſ un maiſe tam aprindam un maſam, kuras juhtas neapmeeri-



natas. Šits wīs tīl ņelmetu komunistu organizāciju un teem dotu cerotšus rokā, tā ka war notikt Balmeeras notikumu atkahrtošchanās.

Tahlat es pakaweschos pee ahrleetu ministra runas. Wirsch teiza, ka jarada neitrāla jofla starp adām walstim, bet neņkaidri palika, kur un zīt plascha ta tiks radita un tahdā weidā tirdsneezibas operāzijas waretu eesahktees. Tapehz mehs tuwaki pee ņhi jautajuma pakawetees negribam, bet domajam, ka nebuhtu jabaidas no tirdsneezistēem ņafareem ar Padomju Kreewiju. Ja Anglijas ņaratu walsts preekņstahwi nebaidas usņahkt ņarunas ar Padomju Kreewiju par tirdsneezistām operāziam, tad man leekas, ari mums nebuhtu eemeņla, tīl breeņnigi baibitees, par ņaimneezistku un tirdsneezistku ņakarū usnemschanu ar Kreewiju, zīt tahlu muhsu seme ir transita zelsch starp Wakar-Giropu un Kreewiju; garantejot, ka netiks iwestas prezes, ņas Latwijas tautai wajadfigas. Weidsot ņhis peesimes par Padomju Kreewiju, mums ņasaka, ka lhhņschineja waldbibas politika neistur kritiku, ka te hij daschada nowirishchanās un pretrunas un beidsot, pehz tam, kad pati dņihwe jau aistheidsās preekņchā, nonahza pee tam, ka ņaslehdņ meers. Un nu muhsu waldbiba nahl un ņaka, ka ari wina beigās ņlehgs meeru, bet neņkaidrā weidā tuwojas ņchim zekam, turpinot ņarunas ar Poliju, kad jau pardsams, ka no ņchim ņarunam ne s labz naw gaidams. Tapehz mehs, sozjaldemokrati, pakahwam us to, ka tīktu ņlehgts ofiats pameers ar Padomju Kreewiju un eewabitas meera ņarunas.

Tad, ņas attezas us meera ņarunam ar Wahziju, mehs waretu tīktai jautat ahrleetu ministra kungam, ka arihsan ņhi wirseena meera ņarunas wareja tīkt eewirņitas agrat, zīt tahlu Wahzija atsiht Latwijas patņtahwibu un ir ar meeru, atnaksat nodarito postu. Mums naw nekahdas wajadibas atrastees ar Wahzijas waldbibu kara stahwolli, jo mums tāpat wajadfigs, usnemt ņaimneezistkus ņakarūs ar Wahziju un dabut to techniku, tās maņchinas, kuras Latwija, warbuht, newarēs dabut no zītām semem. Tas buhtu loti no ņwara muhsu ruhneezibas atjaunoschanā un tā wilzinaņchanās, kura warbuht hij issaukta no tam, ka te gribeia eewiltt eekņchā zitas leelwalstis, kuras lai buhtu ka widutajas, ņhi politika mums newar nekahda labuma atnest. Ja mehs gribeim wehl kahdus widutajus, ka mehs to jau redsejam, kad prese runaja par Niesela komiņiju, kura buhtu par sinamu meeru ņlehdseju starp Wahziju un Kreewiju — par to lai ir atkants loti ņchaubitees. Tapehz jaussahlt meera ņarunas, lai atjaunotu Latwijas tirdsneezibas ņakarūs ar Wahziju, jo ņaimneezistka politika mehs newaram orientetees us ņkaiņtām wispahrejām frahsēm par leelistku pateizibu Sabeedroteem pee Latwijas glahbschanas, pee Latwijas aistahweņchanas un Latwijas atsihschanas. Wispahrigi, politika newar rikotees no wispahrejām siapattiam; ahreja politika, ņewiņhki ņaimneezistka politika, jawed no Latwijas walsts ņaimneezistka stahwolka un tahdā ņinā Latwijai ņaslehdņ meers, lai waretu usņahkt ar Wahziju ekonomisko ņakarū atjaunoschanu.

Es negribu ņihkati pee tam pakawetees, jo laiks eet us preekņchu un mums deenas kahritbā wehl dandņ zitu jautajumu, kuras aistehra ministra kungs pee Latwijas stahwolka nowehrieschanas atkaribā no Sabeedroteem. Es jau mineju, ka mums, ņararā ar Polijas jautajumeem, naw garantijas, ka Polija atsihs Latwiju de jure wifā drihsunā. Man leekas, ka wina pat netaiņas to darit, ka wina grib muhs usņkatit ka Polijas ņastohwdaku, tāpat ka Beetawu. Atteezibā us zītām walstim mehs redsam, ka Latwijas de jure atsihschana wirņas us preekņchā tanis semēs, kuras tautas paschas, darba demokratiija, atstahj eespaidu us waldbibu. Tās diwas semēs, kuras wislabak isturas pret Latwijas paschnoteikņchanos, ir Itālija un Anglija, kur tauta eenem noteizoscho weetu; un ja Itālijas politika ir groņijusees, tad tas tavehz, ka parlamentā eenahza 150 sozjalistu. Un ja, warbuht, Latwijas waldbiba neņkatas us to, ko ahreja politika issaka darba tautos partijas, tad zītās semēs waldbibas ir dandņ tahkredfigakas un nem wehrā, ko ņaka tauta, jo winaš reds, ka preekņch wehleschanam ņirahdneeku nemeers atkautsees us wehleschanu rezultateem. (B. Kalniņsch no weetas: „Schenbergs domā, ka tas us wina sihmejas!“)

Wispahri ņhini Latwijas stahwolka nodroschinaschanā mehs hijām tee, ņas teiza, ka newaram zeret us Sabeedroto ņchelastibu; mehs teizam, ka pirmāis, wahrdņ buhs ņabeedroto tautam un paschai latweeņchu tautai ņawā atsihschanā, Latwijas nostiprināchanā, nodroschinaschanā un Latwijas teesibu aistahweņchanā un, ja Latwijas walsts tagad ir nodroschinajusees, tad japateizas newis Sabeedroto ņchelastibai un gahdibai,

bet Latwijās tautas wisleelakeem upureem, dšihwes un zihnas gribai, kura parahdijās uš kursemes kaujas laukeem, ušbruhtot Vermonda bandam, kura nodroschinaja wislabafos panahkumus Latwijās walsts nostiprināšanā uš ahreeni un eekšeeni. So tīkai Latwijās tautas waronigā zihna uš karalauka lika šchos pamatus Latwijās walsts de jure atšihšchanai. Ja ta kahdreis naktš, tad newis pehz wiswahrejas luhgšchanas un wispahrejas klandsināšchanas pee Sabedroto leelwalstju kapitalististām diplomattjam, kuras, kā mehš sinam, it ihpašchi Franziņas diplomatija, bij pilnigi pret Latwijās pastahwibas atšihšchanu. Tapehz uš preekšču Latwijās walsts buhs tiktahl stipra, ziktahl wina dibināšees uš Latwijās tautas plaschako atbalstu, un zif tahlu Latwijās walstij šceem šlahneem buhs nodroschinatas politiskas teesības un sinama soziāla labklahjiba. So tīkai tad, kad tauta šaprotis walsts nosihni, walsts pastahwēs. Nekahda de jure atšihšchana Latwijās walsti newarēs nodroschinat.

Bahreju tahlaš uš daschadeem jautajumeem, kurus iswiršija ahreetu ministra kungs šakarā ar atteezibam pret kaiminu walstim. Winašch ašrahbdija, ka robeschu jautajums ar Igauniju kluwis launaks. Mehš dšiki nocheshlojam, ka tas ahreetu ministra kunga šnojums, kuru winašch šneedsa 28. janwarī, tas owtimistiskais šnojums, ka robeschu jautajums ar Igauniju wirtsas ļoti labwehligā gaitā uš preekšču, un ka šaredsāma robeschu jautajuma iššķiršchana pozitīwā zelā un abas kaiminu walstis un tautas ša ratifēes meera zelā — wairš naw špehkā. Mehš šitti apšweidam ahreetu ministra kunga runas daku un zerejām, ka šcho jautajumu atrisināšchana muhs wairāš newskawēs, un ka teescham abas walstis atradīs labwehligu išeju no ta šahwolta, kuresch bij radees robeschu jautajumā starp Latwijū un Igauniju.

Teit ahreetu ministra kungs, apškatidams šchi jautajuma neisdošchanos, starp zitu ašrahbdija, ka soziāldemokrati esot tee, uš kuru atbildibu krihtot tas, ka robeschu jautajumu iššķiršchana neesot isdewusees. Sewišchki tapa mineta mana persona, ka es kahdā „Soziāldemokrata“ rakstā esot iteizees par Walkas atdošchanu Igaunijai, to igauņi esot it kā peeweudšchi robeschu komišijā un uš to atšankušchees.

Man ļoti nepatīhkami atgreetees pee šchi jautajuma, tapehz ka rakstis, kuru es septembra mehneši eeweetoju „Soziāldemokrata“, nemams wina kopejā šakaridā. Mums japakawejas pee wīšas eepreekšchējās wehštures, kahdā weidā šchis robeschu jautajums starp Igauniju un Latwijū ir šareschgits. Tautas Padomes lozektu kungi, jums ir šinams, un tas ir no tribines runats, ka lihgums tika noslehgts 18. februari starp Latwijū un Igauniju, kur no weenas puses parakšijās Igaunijas ofšialees preekščstahwji un no otras puses Latwijās wohrdā pulkmedis Semitans un Latwijās konsuls Newelē, mahzitajs Ramans. Un tas bija tas lihgums, uš kura pamateem sem Igaunijas šuverenitates nahza 4 pagasti no Walkas aprinka un 2 no Balmeeras aprinka. Tahdā šinā šchis jautajums tika šareschgits zaur muhsu waldibas nepareiso rihzibu, kura bij dewuši Igaunijai tās pilšehtas un pagastus. Muhsu waldiba nebij ofšiali atšankušees uš šcho lihgumu, un lihds pat augušta mehnešim nekahdā šinā nebija špehrufi šolus, eenest škaidribu šchai leetā un tahdā šinā zehlees šareschgijums Igaunijas un Latwijās robeschu jautajumā, kur bija atdota Walka un 6 pagasti Igaunijas walsts šuverenitātei. Un tapehz runat, ka soziāldemokrati jautajumu ir šareschgijuschki un padarijuschki par kluhmigu, ir pilnigi neweetā.

Es „Soziāldemokrata“ iteizos par šcho abu walstju pilnigu paštahwibu. Buhtu jautajums, waj šchim walstim šahkt karu un bojā eet Walkas dehk. Es personi šaju, ka Walka tiktū peeweenota Igaunijai, bet tur nebij runa par pahrejeem latweeschu apwīdeem, kuri lihds ar Balmeeru uš pašchnolemschanas teesību pamata tiktū atšihiti Latwijai (Škalbe: „Kapehz gan ne ari Walka?“). Šchi jautajuma iššķiršchana buhtu eespehjama tīkai zaur plebišzitu. Zeentjamee kungi, es redsu, ka Škalbes kungs ir uštraukts. Nā juhs atzerefatees no šchis pašchas tribines, 28. janwarī ahreetu ministra kungs Meiserowizs nahza ar preekščlikumu, ka Walka tiksot dalita un leelakā daka tiksot atdota Igaunijai.

Zaur šo tad, zeentee kungi, prinzipā iššķiršas leelakā daka un masakā daka? (Šmeekli.) Kapehz tad juhs nejantajeet, kapehz Walku wišpahrigi dalit, kapehz Walku nepaturet? Mehš sinam, ka waldibas projektā eeeet, leelako daku atdot igauņeem, ar Walkas dšelszela štawiju (Šahlē trokšnis; preekščsehdetajs swana.) Tapehz, ja juhs grībeet buht pilnigi Latwijās walsts robeschu ašstahwji lihds galam, tad newstahjatees par šcho waldibas projektu Walkas jautajeena istiršchana un wispahrigi tahdā weidā,

ka nebuhtu bijis eespehjamš sabraštees. Mehs, sozjaldemokrati, ſchaj jantajeenā no- teikti uſſweram, ka mehs nebuht nedomajam Igaunijas ſchowiniſtiſkajai riħzibai eet pretim un kaut Igaunijas nazonaliſteem un ſchowiniſteem peefawinatees apgabaluz, kuzs apdſihwo latweeſchi. Ja, mehs kategoriski paſinojam, ka mehs nekad un nekur neefam iſteikufchees, ka ſozjaldemokrati beſ latweeſchu tautas peekriſchanas gribetu Igaunijai atdot kaħdus Latwijas apwidus. Tahds aſſrahdijumš ir pilnigi neweetā un ir tikai Semneeku ſaweentbas wehleſchamu agitazijas manewrs (Sozjaldemokrati: „Tā- pat kā landeswehra lifumš“), tāpat kā tahds iſteizees un gahjis pat tiſ tablu, ka Zeelens ejot bijis preekſch 3 nebekam Rewelē un apſolijis igauņeem Waku un ſunteem Lat- wijas kwadratwerſtu. Tahdā ſinā mehs redſam, ka ſchahda jautajuma noſtahdiſchana, warbuht, ir peekaujama atſewiſchkeem neatbildigeem eereħdneem; bet, ſman leefas, ka aħrleetu miniſtra kungam gan newajadſeja noſahdit manas atſewiſchkās, „Sozjal- demokrata“ iſteiktās domas par tiſ ſwarigām ſcho peerobeſchu jautajumu iſſchriſchana.

Beidsot ſcho wiſwabrejo peeſhmi pee aħrleetu miniſtra runas, jaſata, ka aħ- leetās, kā mehs teizām, Latwijas waldbibai naw bijis konſekwentas politikas; ir bijuſi apſahrtſtatiſchanās, ſewiſchki meera jautajumā. Mehs, ſozjaldemokrati, leefam preekſchā Tautas Padomei, iſteikt wehleſchanos, lai waldbiba atmet ſcho nekonſekwento bailigo politiku.

Aħrejas politikas atteezibas meera jautajumā ar Kreewiju beidsot pati dſihwe nowehrtejuſi tiſ tablu, ka ne Sabedrotee tranže ſieħgt meeru, ka Padomju Kreewija grib ſieħgt godigu meeru. Man leefas, ir peħdejats laiks noſleħgt pameeru ar Kreewiju, jo no meera ſarunu wilzinafchanas un ſteepſchanas garumā, Latwijai ir zehlees leels poſts, leeli ſaudejumi.

Jo ja tiktu noſleħgts ofziāls pameers un ofziāls meers, kā tas notizis Igaunijā, tad ja arī ne wiſa armija tiktu demobilifeta, tomehr weena daļa, un mehs ſinam, ka Latwijas ſaimneeziſkos dſihwes apſtahklos naw eespehjamš turet tiſ leelu armiju. Tā kā meeru ir bijis eespehjamš noſleħgt agraki, tad wiſt tee 10 un 10 mil- joni, kaš newajadſigi ir iſdoti kara operazijam preekſch Latwijas armijas uſture- ſchanas, ir bijuſchi newajadſigi un zaur to muħſu nodolki ir peeanguſchi aħrſahrti gā meħrā; un otrſahrt, tuwojas pawafaris un kameħr meera ſarunas nowedis liħdſ galam, newarēs armija tiſt demobilifeta un newarēs tiſt apſrahdati lauki. Eš ſaku, ſhogad wini tiſt maſat apſrahdati nekā peħru (Sauzeers no labās puſes: „Ejeet ſtrahdat!“) un tas atſaukſees uſ Latwijū, un kaut gan eš to peeſhmi neſadſirdeju, tomehr man ir ſinams taš, ka uſ lauteem wiſa tauta, mantigee un nemantigee, ir kofī nemeerā taiſni jautajumā par kara ſteepſchanu garumā un par newajadſigām klaufcham, kuzas uſleek ſemneekem. (Peeſihme no weetas: „Latweeſchu ſemneeki nemas naw tahdi mulki, ka wini padofees ſozjaldemokratu agitazijai no kreifās puſes; wini ſaprot pa- ſchi, ka karſch weħl turpinafees.)

Lee ſtarpſauzeenti, kuzi nahk no Semneeku ſaweentbas, buhtu labak iſbalikuſchi, lai panahktu Latwijas ſaimneeziſkās dſihwes atjaunoſchamu, lai daritu galu wiſeem teem newajadſigeem iſdewumeem, kuzi miljoneem un 10 miljoneem ir wajadſigi kara politikas turpinafchanai un par ko ir nehmuſi uſ ſewi atbildibu muħſu Bagaidu wal- diba. Beſ ſchaubam, tuħlin un ſteidiſigi eewadamas pameera ſarunas un ſleħdſams pa- meerš. Protams, mehs, ſozjaldemokrati, nebuht negribam teikt, ka jaiſwed pilniga armijas demobilizazija un ka Latwijas turpmakai attihſtibai naw wajadſigs nekahds brunots ſpeħks un wara, kaš waretu nodroſhinat Latwijas walſts patſahwibu, bet mehs domajam, ka newis zaur ſaldatu tureſchamu kaſarmēs Latwijas walſts neatkariba nodroſhinata, turpretim galwenā kaħrtā weiklu organiſetu waru, kara miniſtrijas apa- ratu un labi iſſtrahdatu mobilizazijas planu — zaur tautas wiſplafchato apmahzi- ſchamu kara mahkflā un milizijas ſiſtemas eewefchamu, jo tikai tahdā weidā muħſu iſpoſtitee ſaimneeziſkee apſtahkti warēs tiſt uſlaboti. Wiſplafchakā apmahziſchana kara mahkflā un wiſwabrejas milizijas ſiſtemas eewefchana war garantet Latwijas aiſſtahwneezi bu aħreeni wiſrazionalakā weidā, kā ekonomikā, tā arī militarā ſinā; jo mehs redſejām, ka muħſu waroneem biſa eespehjamš zihnitees pret bermonteeſcheem, lai gan muħſu armija biſa maſa, bet labi apmahzita. Saimneeziſkā ſinā paſtahwiga armija preekſch walſts un ſemeš ir aħrſahrtiga naſta, tapeħz ſleħdſat meeru. Mehs negribam, ka Latwijā paliktu pilnigi beſ nekahdas militarās apſardſibas, bet jarada tautas milizijas ſiſtema, kura ſaimneeziſkā ſinā ir wiſiſdewigakā, jo wina praſa wiſ-

masaf isdeiwunu un militarâ sinâ dos semei wisleelako garantiju. Tapehz, beidsot scho runu, jafaka, ka mehš, sozialdemokrati, prasam, lai waldbiba ahreia politika atmeštu garlaizibu un nekaidribu farunu wešhanâ un ushaktu tuhliit pameera uu meera farunas, jo tas ir wislabafais preefšj Latwijas šaimneezifšas dšihwes atjaunoschanas (Sozialdemokrati applaude).

**Prof. Tschakste:** Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Skalbem.

**Skalbe:** Man uebušs dauds ko peesihmet pee ahrlēetu ministra kunga sinojuma, bet daščas peesihmes gan tomehr jataifa. Wispirms man jafaka, ka Latwijas meera jantajumâ ar Padomju Kreewiju waretu atlaut few leelaku patstahwibu. Ja runâ par Sabeedroteem, tad ir jau sinams, ka augstakâ padome ir pasnojusi, ka wina jaunâs walstis, ja tās gribēs usbrukt Padomju Kreewijai, nevalastis, bet ja Kreewija gribēs usbrukt jaunajam walstim, tad Sabeedrotee tās pabalstis. Sabeedrotee fawu wahrdu jau teikusi un atleek tikai taišit konsekwenzes. Ja ahrlēetu ministra kungs jafa, ka wajadsetu eet kopâ ar wišam jaunajam walstim, ar kuram mums ir weenadas atteezibas ar Kreewiju, tad teoretiski tas, warbuht, ir pareist, bet ja mehš tagad gribetu us meera farunam salasit wišas jaunâs walstis, kas tagad nodibinajusčas: Latwiju, Poltiu, Ukraini, Baltkreewiju, Kaukasu, Grusiju, tad wacetu pahrak ilgš laiks un mehš tik drihs pee meera farunam netiktu. Bet tomehr skaidriba šchai leetâ waja-dšiga un us pawafari seme jaapar. Tas ir šaimneezifšs problems, kuršch naw masafš kâ Latwijas atbrihwoschana. Muhsu waldbiba waretu šhini sinâ eet patstahwigu zeku, jo salasit wišas jaunâs walstis, kuram ir dauds un daščadas intereses un šabahst wišas weenâ kule, lai dotos us Padomju Kreewiju flehgt meeru, buhs koti gruhti. Wehl es gribetu protestet pret to warmahzibu, kuru igaimi nodara latweefšchem oku-petos apgabalos. Ko Latwijas eedšihwotaji iszeefšj Igaunijâ, tas ir kautkas neap-rafstams. Sinas no tam weetam, kuras okupejuschi igaimi, taišni ir kleedšofčas. Šahdas warmahzibas nedara godu jaunajai igaimu brihwwalstij, kura mekle fawu patstahwibu tapat, kâ mehš.

Zik meerigâ un godigâ kahrtâ mehš ari negribetu iššchirt muhsu robešchu strihdu, tomehr weenam mehš nekahdi neteekam pahri, tam, ka latweetis negribēs palikt par igaimi un igaimis negribēs palikt par latweeti. Tâ tad šchis jautajums iššchirams tikai ar tautas nobalsoschānu. Jâ mehš to gribetu iššchirt no augščas, tad mehš waretu nodarit leelu pahrestibu teem Seemellatwijas eedšihwotajem, kuri nefuschi wis-leelafšs upurus Latwijas atšwabinaschanas zihnâ. Mehš wiši gribam Latwijai labu, bet mehš newaram prasit, lai Seemellatwijas eedšihwotaji paleek por upura jehreem un lai wini pašchi fewi noleeds un usnemas igaimu juhgu. Tapehz wina taišnigajâ protestâ pret Igauniju mums tee stingri japabalsta. Zitadi mehš newaram. Bet es domaju, pret wišam gruhtibam, kahdâs esam bijuschi, mehš esam atraduschi lihdselkas; mehš atradim lihdselli katrâ sinâ ari pret šcheem nazionaleem apspeedejeem, kas mums usmahzas no seemeekem; jo pret katru šlimibu ir sawas sahes. („Pareisti“. Applausi.)

**Prof. Tschakste:** Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Klišwem.

**Klišwe:** Behz kodoligâ ahrlēetu ministra sinojuma un pehz stundu garâs Zeelena kunga runas, kura bij wiši argumenti, kahdus jau wairakahrt esam dširdejuschi no šchi katedra, peesihmet kautko buhtu teescham gruhti, jo argumenti, kahdus wehrsa pret muhsu lihdsšchinejo ahrlēetu politiku, paleek weenmehr tee pašchi wezee. Dširdam daudšas un daščadas frazes, bet wina šaturs, ja par kahdu war wispahr runat, ir sinams un jauna nefa neenes. Domaju, un Zeelena kungs buhs a: mant weenis prahtis tant sinâ, ka wina runa nebij domata Tautas Padomei, bet publikai, kas šchodeen te tik leelâ škaitâ. (Sanzeens pa kreisi: „To nedširdam pirmo reisi“.) Mums ir no šwara muhsu ahrlēetu politika un wispahri turetees realâs robeščas, kuras eetlupst pati dšihwe. Ar to buhtu gribejis teikt tikdauds, ka pastahwiga atšaufschānâs us Sabeedroteem: Franziju, Angliju un Ameriku u. t. t. us wišam leelam Neetum-Giropas demokratiskam walstim, galu galâ, kungi, kâ juhs ari negribeet un nekemeet, neistur kritiku. Salihdsināsim fawu stahwokli ar scho tautu stahwokli i šaimneezifšâ, i politiskâ sinâ un tad wilšim atteezigas konsekwenzes. Zik mehš sinam par politisko dšihwi Holandē, Belgijâ, Norwegijâ, Sweedrijâ? (Wenders: „To, ko pašino Latopress“.) Tik, zik mums pašino Latopress, kâ to pareisi ašrahda. Bet mums tomehr jawed sawa Latwijas politika. Us ko gan dibinats ašrahdijums; ja to war angli darit, tad ari mehš to waram? Tatschu ne tâ. Uzimredšot dšihwes teeschamiba norahda, kahdu

politiku war west weena waj otra walsts, fewišķi tahda jauna walsts, kahda ir Latwija (Menders: „Tahda kà Igaunija“) un tahda kà Igaunija. Es atgreekškos pee Igaunijas un ari pee wiseem argumenteem. Wispahrejās Semneeku faweenibas domās ir, ka newaram pahrsphilet sawu ahrejo politiku, newaram west wispašaules politiku, ja ta mums nepeenemama. Preekšč mums Latwijās nazonalā politikā ir tahdas pat prasibas, kà prasiba dehl brihwās neatkarigas Latwijās, bet ja kahds, zeenijamee kungi, Seepajā issakas, ka winam Latwija, kà neatkariga walsts, bijusi nebijusi, tad ta ir frakzijas, bet ne Tautas Padomes darisšana. Sajautā til, waj tahda persona Tautas Padomē peelaischama. (Applausi. Sauzeeni no weetas: „Kā buhtu ar Pusuļa kungu un kreewu konsuleem?“) Kas atteezas uš jautajumu, ka Tautas Padomē ir weens, otrs kungs, kas neatlīst brihwo Latwiju, tad jafaka, ka tahdam kungam te naw weetas. (No weetas: „Kas ir tas kungs?“). Mendera kungs lika preekščā, eeet federazijā ar Kreewiju. Tā tad staidri, ka winsch nestahw par Latwiju.

Otrs jautajums, kuru ušwehra muhsu obligatoriskais opozizijas runataš jawā preekšnešumā bija, ka mums fewišķi krihtot swarā atteezibas starv Poliju. Tas nu ir jaunš weids muhsu sozjaldemokratu politikā. Jo katrā Tautas Padomes fešjā sozjaldemokrati teiza, ka jaorientejas uš zitām masajām walstim, nekā to darija Tautas Padomes wairakums, kuraam Sabedroto orientazija. Schodeen no sozjaldemokrateem dsirdam, mehš newarot eet kopā ar Poliju. Negribu aišsteigtees dišhwei preekščā, negribu teikt ne ja, ne nē, bet gribu til pasrihpoi, ka pehz buhtibas šhini jautajumā ir daudš teikts un isteikts. Utzerešimees, ko Polija šneegusi Latwijai militarā sinā Latgales atswabinašchanā. Mums jarada muhsu semē labaki apstahķi, ka waram eenemt paščlait Polijas karaspehka eenemtos apgabalus, wajadsetu darit wišu, lai labaki apgehrbtu un apkoptu Latwijās armiju. Nešchaubos, ka waldbiba atradusi zeku, kà ispidit ar Poliju flehgtos lihgunus.

Pahmet, ka esot leels ļaunums, ka Polija tihkojot pehz latweešču apdšihwotās teritorijas. Bet kamdehl neeweheho, pehz ka tihko Igaunija? Ar to gribu pahreect uš Igaunijas meera noslehgšchanu ar Padomju Kreewiju.

Soli, kuru Igaunija špehrusi meera noslehgšchanas sinā ar Padomju Kreewiju, nostahda par tahdu, itkā tas buhtu wisgruhtatais waldbibas ušdewumu wirknēs, ko kahda walsts waretu darit. Rahds šche teiza, mums wajagot darbu un maiši un tad miteschoteles komunistiskā agitazija (Sauzeeni no kreisās puses: „Pilnigi pareiši!“). Pilnigi pareiši, te mums šakšana; bet ar meera noslehgumu darbš un maise neradisees, ko jau ari rahda Igaunijas meera lihgunš ar Padomju Kreewiju. Pehz meera preekšču zenas buhs defmit reis augstakas. Produkti pašuhd un apsolitee selta miljoni Igaunijai nenahļ. (Sauzeens no weetas: „Iln no ta jataiša flehdsceens, ka muhsčigi jakaro!“) Ja, no ta taišit flehdsceenu, ka muhsčigi jakaro, ir pilnigi nepareiši; bet es til gribeju teikt, ka newajaga kartupeļus dehstit ap Seemaswehtkeem, jo to war darit tikai pawasari (Sahlē šmeekli un applausi.). To jumš gribeju atbildet uš ta runataja frasi, kursch teiza, ka sozjaldemokrati jau oktobrē esot teikusi, ka jano flehdsot meers un, redseet, tagad waldbiba ari runajot to pašču. Waj tas neišnahļ, ka kartupeļus jadehsta pawasari? Brahtigs zilweks tā nerunā. (Ilg aplausi.). Tā tad redšam, kad apstahķi preekšč tam nobreedušchi, tad par tahdeem war runat! Mums jarehštinajas ar pahrdomatu, noslehgtnu politiku, kura noteikti wirsa uš meera noslehgšchanu. Kas atteezas tahlat uš Igaunijas stahwokli, militaro jautajumu, tad winus koti škaišit attehlo: Igaunija noslehgusi meeru un demobilise jawu armiju. Atkaujot, kungi, jumš pateikt, ka Latwija gan naw meeru noslehgusi, bet wina tomehr demobilisejusi wairak, nekā Igaunija. Tā tad, ari militarā sinā, karaspehka masinašchanas sinā Igaunija naw tahlat tikusi par mums un atrodas uš ta pašča stahwoķka, uš kahda atrodas Latwija.

Mehš ahreleetu ministra širojumā atrodam noteiktu preekščlikumu par stahšchanos pee meera šarunam un kà winsch domā tās iswest. Mehš lauschamees walejās durwis un gribam, lai nodibinajas komišija, bet nodibinatas jau ir wefela rinda komišiju, kas pee šchi jautajuma strahda. Pee šcho komišiju praktiskā darba, ko winas weiz, es gribetu isteikt sawas domas, lai waldbiba weenā otrā jautajumā špertu fokus, kas nowehrstu tās newehlamās leetas, kuras ir Igaunijas meera lihgunā. Es preezajos par to, ka ir klahť Tautas Padomes lozeklis, kas nem dalibu finansu komišijā. Winsch warēs mineto nowehršchanai špert fokus. Es domaju par konzesijam, kahdas

leelineeki dewuschki Igaunijai un otradi. Mums nopeetni winas japahrbauda, fewischki par Latwijas ostās cerahbitām weetam. No leela swara, ka pareisi darbotos reewakua-  
zijas komissija. Latwijas bagatibas plascha mehrā ewaluetes us Kreewiju, tadeht schis  
jantajums loti swarigs. Padomju Kreewijai Latwijai nodaritos saudejumus jaatlihdšina.

Kas atteezas us Zeelena kunga peesihmem, sakarā ar ahrejo un eefschejo poli-  
tiku, ka ahrejā politikā nekās naw darits, tad jafaka, ka waldbibas darbibu nosaka  
reali apstahli. Wina nepabodas kautkahdām doktrinām, waj weena waj otra schestam,  
bet dara darbu.

Ar to es gribeju teikt tikdaudi, ka waldbiba loti labi darija, nepeenemot juhfu  
projektu Vermonta usbrukuma laika fleght sinamo lihgumu ar igauņem (Semneeku  
faweeniba applaudē). Tas ir labs waldbibas solis, bet slihts ir bijis preefshlikums  
un apstahlihs, jo Igaunija tagad sin, ka pee mums pastahw weena kreisā grupa war-  
buhst leela grupa, kas noscheho to, bet ari ne wairaf, un wed farinas, ka leetu wis-  
pahribas labā nokahrtot; tikai ne us nazioneem pamateem. Kas atteezas us sakaru  
starp ahrejo un eefschejo politiku, tad jafaka, ka atkal ne katreis tas, ko muhsu kreisā  
partija griib iswest eefschejā politikā, nahk par labu muhsu ahrejai politikai un newar  
runat par muhsu eefschejo politiku, nepaturot azis muhsu atteezibas pret Sabeedroteem.  
Bret Sabeedroteem fewischki tamdeht, ka ari nahtamā gadā, jadomā, buhsim  
fpeesti muhsu fainneeziska stahwohka deht leelā mehrā eewehrot apstahli, waj isteetam  
ar fawu pahrtiku jeb ne un ja weens, otrs kungs no kreisās puses kungeem runaja  
par maisheleeneem, tad mehš sinam, ka tas nenefis mums labu ahrejā politikā un  
tarehž prasot noteiktu konsekwentu politiku, ka ahreju, tā ari eefschejo, jaturas pee no-  
teiktas demokratiskas politikas un wisi ziti mehginajumi orientetees us Padomju Kreewi-  
zijas pušt jaatstahj masdruszin pee malas (Semneeku faweeniba applaudē.)

Pres. Tschakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim, Menderam.

Fr. Menders: Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Behž schim garām  
runam man neatleek daudi ko peesihmet, ka tikai atbildet us pahris usbrukumeem no  
zeenitā preefshrunataja puses.

Wispirms, kas atteezas us muhsu partijas un personigi manu „isflehgshanu“  
no Tautas Padomes par manu preefshlasijumu Deepajā. Es buhtu loti preezigs, ja  
Tautas Padome liktu to us deenas kahrtibas un no Kshwes runas un Freiwalda ne  
fewischki prahtiga eebilduma wilktu praktiskās konsekwences. Mums pahmet, it ka  
mehš stahwam par federaziju. Es newaru fapraht, waj tas ir kahds afinsgrehts, ka  
zilweki stahw par federaziju ar Kreewiju. Mehš scho jantajumu te neishkirsim, —  
to ischkirs tikai wehsture. Kas mehš buhsim tahlaf, to newar paredfet neweens, ne  
baptistu basnizas preefshstahwis, ne ahrlaetu ministris, ne ari Tautas Padome. Mehš  
tagadejos apstahkos, kahdi mums ir doti neatkarigi no muhsu griibas, stahwam par  
neatkarigu, patstahwigu Latwiju un mana Deepajas preefshlasijuma, kas ir dewis  
weenam Semneeku faweenibas kungam kahdu materialu preefsh politikās profuraturas,  
beigu fshhdseens ir sekofschs: „ja Kreewija nodibinafees normali apstahli, ja Kreewija  
taps par ziwilsetu walsti, tad naw isflehgts, ka mehš meklefim nobibinat „entente  
cordiale“ kā ar Poliju, tā ari ar Kreewiju (A. Kshwe no weetas: „Tas ir kas  
zits, bet ne federaziju!“) un „entente cordiale“ ar Kreewiju mums buhs wajadfiga.  
Zeenijamee kungi, ja juhs prastu pareisi kreewiski lasit un fapraht (sahlē jautriba) tad  
juhs nekad nebuhtu taishuschki to fshhdseenu, kuru few atlahwa taistit weens kungs no  
Semneeku faweenibas un ja juhs wilkfeet ahra no fawas mapas Deepajas „Ruskoje  
Slowo“ tad redsefet, ka wifs tas pawisam zitadi teef atstahstits tur, nekā juhfu  
atstahstijumos. No ta, ko esmu runajis, man naw bailes, ja ari uistahtos diwi Kshwes  
un diwi Freiwaldi (sahlē jautriba un applausi pa kreisi).

Weena leeta ir skaidra — muhsu partija ir atlahhti pašinojusi, ka wina taga-  
dejos politikos apstahkos noteikti stahw par neatkarigu, brihwu Latwiju, atstahdama  
us preefshu few brihwos rokas. Politika neweens newar faistit fawas rokas, jo ko  
mums nesīs wehsture, to nesiu neweens. Ir loti ehromoti, ka Tautas Padomes pehdejā  
sefija kungi no Semneeku faweenibas fahk meklet eemeshu preefsh sozjaldemokratu  
isflehgshanas. Atkajjeet, kungi, eepasihstinat juhs ar Pussula kungu (pres. Tschakste:  
„Luhdsu nekritiset Tautas Padomes lozeklus“). Ne, es runaju par partiju un tas ir  
partijas preefshstahwis, kuru es waru apskatit. Ja mehš toreis, kad Gletchers bija  
Riga, buhtu nahkuschki winam rokas, tad mehš buhtu karajuschees (applausi pa kreisi).

Tapehž, pirms meklejat naidneeku pa kreisi, es ceteiktu mest ņawus ņtatus pa labi.

Weidsot man atleek wehl pahriss wahrduš preeņihmet ahrleetu ministra kungam.

Es, par noscheloschannu, nebiju klast, kad ahrleetu ministra kungs ņawā runā peemineja manu woħrdu, ņafarā ar to aņuaino dunzi, ko wafar wizinaja Nonahza kungs. Es nedomaju, ka waldiba ir ta, kas gruhšch dunzi mugurā muħsu armijai, bet leeta buħš gan tahda, ka galu galā wiņas ņadurņmes, kas noteek fronte, wiņa armijas ustu- reņchana war tikt nowehrņtas ar to, ka starp Latwiju un Kreewiju teek nosleħgts ofi- ziels pameers ar ņinameem nodroņchinajumeem, kas ari atnentu eemeslu pastahwigi noteeko- ņchām ņadurņmem. Tahdu pameeru starp Padomju Kreewiju un Latwiju war panahkt beņ ilgeem komiņijas darbeem un beņ ilgās domaschanas. Vai panahktu pameeru, newajaga braukt uņ Kreewiju un naw wajadņigs ņkatitees uņ Poliju. Tahda nosihme bija wafarejai preeņihmei.

Weidsot wehl weena leeta par nelainigo Zgaunijas jantajumu.

Klihwes kungs nehmas apgalwot, ka, warbuht, daschās aprindās, wedot ņarunas par tahdu Walfas jantajuma iņschirņchannu, kas buhtu loti labwehligs Zgaunijai. Es neņtinu, no kahda awota nahkt tas „warbuht“. Es domaju, ka te teek mesta dublu pika, un, peħz paraduma, meħrĆeta uņ kreiso puņi, jo, lā mums ņino kahda perņona no waldibas ņastahwa, ņinami laudis esot teiħņchi, ka weens no muħsu frakzijas beedreem, Zeelena kungs, 3 nedelas atpafak esot bijis Ćewelē, lai gan 3 nedelas atpafak es winu redņeju Rīgā un waru to ari apleezinat. Wiaņch esot weidš ņarunas, kuras gan neefot beiguschās, ka Walfka tikt atņihta par igaanu ihpaņchumu, ja sozialdemokrati nahktu pee waras.

Man japasino atklahti, ka wiņs tamliħdņigs, ja tas teek runats, ir absoluta nepateefiba, lai neteiktu kahdu zitu wahrdu. Sozialdemokrateem, (man tas ņchait nebuħš jaapgalwo), it tikpat dahrgi wiņi no latweeņcheem apdņihwotee pagasii, warbuht wehl dahrgaki, lā ņhini zeenitā ņapulzē ņehdoņchām pilņoniskām aprindam. Man nebuhtu jaapaalwo, ka sozialdemokrati nosoda tāpat, ja ne wehl leelakā meħrā, wiņus ņchwi- niņiņkos uņbruukumus Latwijai, kuri nahkt no Zgaunijas puņes, tāpat kā meħš eņam pret kuru katru ņchominisumu, ja tahds parahdas Latwijas preņē. Mums buhtu laiks panahkt tahdas robeschās, kuras buhtu peħz eespeħjas taiknigas etnografiskā ņinā.

Te Klihwes kungs atrada pareiso weetu, lai mestu uņ mums wehl weenu jaunu dublu piku par kahdreiseju lihgumu, kureņch bija projektets nosleħgt ar Zgauniju, par Zgaunijas palihdņibu pret Vermonda uņbruukumu. Schis lihgums paredņeja, ka iganeem buhtu palikuņi Walfka ar ņinameem lauku apgabaleem, bet man jaatņihmē, ka toreis ņarunas tika westas tahdā laikmetā, kad Latwijas preeņschā stahweja jantajums buht waj nebuht un kad neweens newareja pateikt, waj Vermonds pahrnaħts pahri Dau- gawai waj ne Muħsu preeņschā tad stahweja jantajums, waj peenemt ņcho palihdņibu jeb ne. Te nu ir weena leeta, kura naw nosleħpjama, ka pee ta lihguma ņarunām bija klast ari weens kungs, kas tagad Klihwes kungam ņehd blatam, — tas ir Nonahza kungs, kureņch ar mani kopā isteizees, ka Latwijas delegazija ir ar meeru turpinat ņarunas tagadejos apstahkos, lai gan nepeekriht Zgaunijas prasibam. Nonahza kungs! wehlaņ apstahki grosijās tā, ka Latwijai tas nebij janoschelo. Toreis, kad ņarunas weda, ari daschš labš no Semneeku ņameenibas kungeem stahweja par lihgumu. Tad neweenā frakzija nebij weenprahtibas, waj lihgumu parakņitt waj ne. Toreis Latwijas liktents stahweja uņ ņwara kauseem un ņchis jantajums bija tahds, ka ņchĆel- ņchandās ņahlas wiņās frakzijās un tapehž greest ņrikti preeņsch Latwijas sozialdemo- krateem, man leetas, naw nekahda pamata. (Applauņi pa kreisi.)

Preņ. Tschalkte: Runataju ņarakņts iņsmelts.

Aħrl. min. Meijerowis: Luhdsu wahrdu, preņidenta kungs.

Es atlauschos atbildet ihņumā teem loti zeeniteem Tautas Padomes lozēku kungeem, kuri kritiseja manu ņinojumu par ahrleetam. Skalbes kungs aifrahdija uņ to, ka wiņsch wehletos redset Latwijas meera politikā wairak patņahwibas. Es gribu Skalbes kungam teikt ņekoscho. Pagaidu Waldiba ņawu lehmmu no 16. februnara peenehma pirms augstās padomes deklarazijas, tā tad Pagaidu Waldiba ņawu meera politikū ņiņeja pirms augstās padomes stahwoņka eeneņchanas ņhini leetā, neņkatotees uņ ņinameem norahdijumeem, ka waldibai buhtu leetderigaki nogaidit, kameħr augstā padome iņfaka ņawas domas meera jantajumā. Tee apstahki, ka Zgaunija meeru

noslehgūfi un Latvija nolēmuši ufsahkt meera ſarunas, bija weens no argumenteem preefſch augſtafās padomes, peenemot lehmumu Kreewijas leetās. Tā tad pahrmētums par Latvijas meera politikas nepatſtabwibu ir nedibinats.

Mēndera kungam griibu atbildet uſ jautajumu par karaspēhka atwillſchanaſ eefpēhjamibu no frontēſ tani gabijumā, ja noslehgtu ofiſialu pameeru. Man jaſata, ka ofiſialu pameeru noslehdſot, karaspēhku frontē newarēſ ſamaſinat, jo azumirkli frontē atrodas maſal karaspēhka, nekā taſ normaloſ apſtahkloſ wajadſigs.

Tablaſ atbildēſchu ſawam galwenam oponentam, Zeelena kungam. Taſ gan naw til weegli tapehž, ka wina runā bij daudſ tahdu jautajumu, kur winſch oponeja ne man, bet ziteem, peemehram, runajot par Polijas orientaziju, oponents peeweda ſaktus, kā iſturejuſēſ weena daka pilſoniſtāſ preſeſ. Uſ to man, kā ahrleetu miniſtrim, atbildet, deemſchehl, naw eefpēhjamſ. Atteezibā uſ Polijas orientaziju, eſ waru ſazit to, ka ahrleetu politikā ir bijuſi weena ſinama noteikta linija — eſ kopā ar Poliju til tahku, zif tahku taſ ſaſtan ar Latvijas walſiſ intereſem un tahdu politiku mehſ ari uſ preefſchu turpināſim, un, eſ zeru, ka Zeelena kungs, ja tahdreif winſch atradiſeſ atbildigakā weetā, atbaltiſeſ uſ tahdu paſchu politiku (applauſi). Uſ jautajumu, waj Polijas karaspēhkaſ atſtahſ Latgaleſ robeſhaſ, waru ſinot, ka Polijas karaspēhka atwillſchana no okupeteem apgabaleem jau eſahkufēſ un pee Satwerſmeſ Sapulzeſ wehleſchanaſ ſchiſ teritorijas warēſ nemt dalibu. Uſ Zeelena kunga Zgaunijaſ meera nowehrtejuumu loti grūhti atbildet. Zeelena kungs winu wehrte par iſdewigu. Neapſolu, ka mehſ dabuſim toſ 15 miljonuſ ſelta, par kureem Zeelena kungs runaja, jo, kā komuniſtiſ Soſſe ſazija, ta ir premija, kuru Zgaunija ſanehma par to, ka wina p ir mā noslehdſa ſeparatu meeru. Latvija uſ tahdām premijām nereſlektē. Iſeſot no walſiſ ſuwerentitateſ ſtahwokla, eſ newaru peekriſt, ka noteikumī, kuri atļauj eerihlot Kreewijai muitāſ voliktawaſ, dahſuſ u. t. t. Zgaunijā, ir uſſkatami par iſdewigu lihgumu. Protamſ, leeta groſaſ, ja oponents domā, ka brihdēſ par federaziju ar Kreewiju, par to paſchlaif runaja Mēndera kungs, ir jau peenahziſ.

Eſ tomehr wehrteju ſcho lihgumu, ſtahwot noteikti uſ Latvijas ſuwerenāſ neatkaribaſ weedokla un eſmu pahrlēezinatſ, ka Latvija newiſ ween tagad ir ſuwerena walſiſ, bet kā tahda wina ari palikſ atjween. Tad wehl weens eebildumſ. Zeelena kungs apgalwoja, ka pee muhſu de jure atſiſchanaſ uſ preefſchu wiriſchanaſ Deelbritanijaſ un Italijs ſtrahdneeziibaſ ſpehlejuſhaſ leelu lomu. Waru ſazit, ka uſ muhſu atſiſchanaſ labwehligakā ſtataſ Anglijs un Italijs monarhijaſ, nekā Franzijs un Amerikas republikaſ, un Zeelena kunga argumentſ, ka Deelbritanijaſ ſtrahdneeziibaſ war peerakſtit nopelnuſ muhſu de jure atſiſchanaſ labā, ja eewehro to, ka neſi Deelbritanijaſ parlamentā, neſi waldbibaſ ſaſtahwā, nekahdaſ pahrmainaſ uſ kreifo puſi naw notikuſhaſ, man naw ſaprotamſ.

Weidſot, atļaujeet man atbildet uſ Zeelena kunga apgalwojumu par politiſko nekoneſkwenzi meera ſarunu leetā ar ſekofſcheem jautajumeem: Waj bija konſekwenti ſlehgē meeru tad, kad leelineekti ſtahweja Latgale un Vermondteſ uſbruka Riga? Soziali-demokratu frakzijs toreiſ praſija ſcho meeru, bet waldbiba to nenolehdſa, jo wina paredſeja, ka ar tahdu meeru tiktu atwehrita otra, leelineeku frontē. Waj bija konſekwenti noslehgē meeru tad, kad ſaſtāſ uſbrukumuſ Latgale? Soziali-demokratu frakzijs to praſija, bet waldbiba uſſtatija, ka Latgale papreefſchu jaatbrihwo. Tagad, kad wiſa ſeme atbrihwota, waldbiba nolēmuſi uſſahkt meera ſarunas un tikai tahdu politiku wina uſſkata par konſekwentu (applauſi).

Preſ. Iſchakſte: Wahrdeſ peeder miniſtru preſidentam.

Miniſtru preſidentſ U l m a n i ſ: Zeenijamee kungi! Nu jau ir treſchais mehneſiſ, kamehr Zeelena kungs ir Soziali-demokratu frakzijs ahrleetu apgaifmotajiſ. Eſ waru pateikt weeru daku no wina iſhāſ waj garāſ runāſ. Peemehram, „treſchā janwari Latvijas miniſtru preſidentſ atklahta ſapulze iſteizeeſ, ka wajagot karot un newajagot meeru ſlehgē un wiſi tee, kaſ runajot par meeru, ka tee darot Latvijai poſtu un ſamaitaſchanaſ u. t. t.“ tahda paraſta leeta, kuru runā beeſchi un wairakuſ mehneſchuſ daſchi rimataji peekehrāſ pee weena, otra wahrda; wini tikmehr nebeidiſ, kamehr kaſ jaunſ ko daudſinat atkal daſchuſ mehneſchuſ. 3. janwara ſapulze eſ runaju par karu un meeru. 3. janwari, kad waldbibaſ taſ bija ſinamſ, bet daudſeem ziteem nebija taſ ſinamſ, 9. bija ſahzeeſ Rigaſ uſbrukumuſ. Eſ biju no ſapulzeſ iſgahjiſ, un tad nahza paſinojumuſ, ka eeneenta Daugawpiliſ. Tajā brihdē 3. janwari



fanehma jubilejas wehsti. Mums tagad ir tahda tendenze, ka pastahwigi pehz eespehjas semu notuschet waldbibu. Ja mehš šcho nemam no ta, kas tifa planets finamās aprindās pret Latwijas walsti, tad runa bija zitada. Toreis 3. janwari, tani deenā, tad es peesihmeju, ka war šagaidit no ministru presidenta kura katra walsti un ari Latwijā, lai winsch fludina meeru, kad armija šahkusi eet usbrukumā. Kad arnijai bija jaet usbrukumā, lai atbrihwotu Latgali, lai waretu waldbiba pildit šawu šolijumu, kuru wina Tautas Padomei dewusi, tad bija škaidri un gaischi, ka nekahds meers naw panahšams eekams Latgale naw atbrihwota, un fewišksti, kad waldbiba bija ustahdijusi par mehrkti, panahkt pateescham ilgstoschu meeru, tahdu meeru — kas garantetu wisus eeguwumus Latwijai. Tad waldbiba ustahjās pret wiltus un melu meeru un ari es ustahjos un teizu, ka tagad naw laiks klauštees kaut kahdas šlepenas agitazijas un baumas; ka newar padotees šlepeni agitatoru eetschufstejumeem; ka jafaro pret wineem un jausstahjas pret wineem un wina baumas un eetschufstejumi jaavgahsch. Es teizu, ka tahda šlepena agitazija, aisklahta agitazija, eetschufstejumi nahk no laudim, kuri strahdā komunistu — leelineeku uspirkti, kuri par to šanem algu no Padomju Kreewijas komunisteem. Lihdsigos apstahkšos, ja tahdi buhtu, es to katra weetā teiktu un, ja ir kas, to waretu pahrmest un atkahrtoiti pahrmest, es nesinu, kamdehl tad tee runataji nekahdus jaunus argumentus neatrod, bet tos pašchus wezos maš par jaunu un, ja tas ir tik šwarijs, ja waldbiba pahrmest, ka wina konsekwenti turas pee šawas reis usmestās politikas, tad zelas jantajums, lai ispilditu šawu šolijumu pehz tam, ka kurfeme bija atbrihwota un wahzeeschi idšihiti. Wendera kungs teiza, kahds leels šwars peekrihtot awišchu pahrdrukashanai, tad waldbiba to bija panahkusi; kad weens eenaidneeks bija idšihits, tad mehš šehramees pee otra eenaidneeka idšihišchanas no Latwijas robeščam. Ja, šchi ir ta politika, pa kuru ir waldbiba jafklusas pahrmetumi un ta politika bija ta, ka wahzeeschi tika no Latwijas idšihiti un ka mehš tagad waram fertees pee ta, lai tiktu nošlehgts meers, lai buhtu meers un kahrība — ja, ta ir ta politika, tad, es nesinu, tahdu politiku waldbiba buhtu bijis jataiša. (Applausi.)

Prof. Tschakste: Wahrds peeder Zeelenam.

Zeelenz: Zeenijamee Tautas Padomes lozeklu kungi! (Tautas Padomes lozekli, isnemot kreisās partijas, atstahj šehschu šahli). Ministru pšesidents loti uštrauktā balši runaja, ka es wairakahrīgās runās no šchis tribines neweetā esmu ašrahdijis us wina 3. janwara runu eerehdnu šapulžē. Ja es atgreeschos pee ta tresho reisi, tad es gaidiju, kad reis nahks atklahta atbilde no ministru presidenta kunga pušes un jafaka, ka šchis deenas ministru presidenta kunga paškaidrojums nebuht nešaacetas ar wina runu 3. janwari. Tad netika teikts neweens wahrds par meera šarunu eewadiščanu, bet gan pretejo rahdija Waldbibas Wehstnesis un „Brihwā Seme“, kur bija melns us balta teikts, ka tee, kas stahwot par meeru ar leelineekteem, gaidot kaut kahdus personigus labumus. Tahds ir šchis apwainojums, kas tika wispahriģi mešis pret sošialdemokratiju. Ja ministru pšesidents to nebij domajis, tad wina peenahkums bij dot paškaidrojums par šawu runu, kad mehš to aiskehrām jau šawā pirmā runā janwara mehnesi.

Prof. Tschakste: Runataju šaraktis ir isšmelts. Es došču wahrdu personigā leetā, Tautas Padomes lozeklim, Puffulim.

W. Puffuls (wahzu tautas partija): Es nebuhtu few atwehlejis runat šchaj nopeetnā momentā par personigām leetam, ja Wendera kungs nebuhtu few atwehlejis tik ašā weidā usbrukt tai partijai, kura ir mani šuhtijusi šchurp. Ka es neesmu bende bijis Fletchera laikos, to šin ari patš Wendera kungs. Un ta ir ari blakus leeta. Bet us stingrato man janoraida usbrukums pret manis representeto partiju. Wahzubaltu tautas partija stahw us Tautas Padomes platformas pamata un tam par peerahdijumu esmu šchurpu delegets. Wairak pa labi stahwoščas wahzubaltu aprindas, kuras šche representet ir man tas gods, ir teeschi ar to faktu, ka mani šchurpu šuhtijušchās — peerahdijušchās, ka winaš grib kopigi ar jums strahdat pee muhsu tehwijas usbuhwes. Sošialdemokratu šchowinistiskee usbrukumi trauze šcho darbu. Šcheit ir tikdaudš runats par meeru ar wisu pašanlu, bet ir ari eekšehjais meers un par to nemas neruna sošialdemokrati. Meers štarp Latwijā dšihwošošchām tantam ir tikpat šwarijs, ka meers us ahreeni. Tadehl es zelu wisafako eerunu pret Wendera kunga pilniģi nenoteikto usbrukumu wahzu balteem.

Wenders: Šuhdju wahrdu personigā leetā.

**Pres. Tschakste:** Ruhgtu! Menders.

**Menders:** Man ir japastaidro, ka es nekahdā sinā neefnu domajis apwainot wahzeetibu, kā tahdu. Es runaju tikai par Baltijas „Volkspartei“, kura ir weena no wisreakzionarakām partijām, ar kuru mums buhš koft jazihnas, kad mehs isschirsim agrarjantajumu, un man naw skaidrs, kahdas atteezibas schai partijai ir ar dascheem kungeem Berlinē, kuri wehl tagad domā par Vermontu.

**Pres. Tschakste:** Schis deenas kahrtibas punktis ir issmelts. (Balsis: „Bahrtraufumu!“)

**R. Skalbe:** Es leeku preeschā pahrtraufumu.

**Pres. Tschakste:** Es luhdsu pazeltees tos, kas ir pret pahrtraufumu. Naw. Tā tad pahrtraufums lihds swanam.

(Pahrtraufums no plkst. 8,17—8,55.)

**Pres. Tschakste:** Tautas Padomes sehde turpinās. Deenas kahrtibā Satwerfmes Sapulzes wehleschanu likuma papildinajums. Referents Kwelbergs.

**Kwelbergs:** Juridiskā komisija papreeschu isskatiija zauri peesihmi pee 4. un tad pee 2. panta, tahdā kahrtā, kā es gribu referet schini sehde. Kas atteezas us peesihmi pee 4. panta, tad tika aistrahdits us to, ka wehleschanu kompanija schlussees un eenesto pahrlabojumu naw eespehjamš peenemt, jo to waretu isleetot tikai tās partijās, kas to eerošinajuschas un zitas partijās us to naw sagatawotas (Smeekli.). Scho likuma eerošinajumu tās wairs newar isleetot un newar usstahdit kandidatus, kas atrodas ahrsemēs, tapehž aij schi formelā eemesla tas tika atraidits.

Tapat tika atraidits likums, kas atteezas us kareiwjeem. Tautas Padomes Satwerfmes Sapulzes wehleschanu likuma 1. pantā ir noteikts, ka pee wehleschanam war nemt dalibu wisi, kas ir sakreeguschī 21 gada wezumu, tadehl eewest tahdu pahr labojumu juridiskā komisija aij teem pascheem eemesleem neatrada par eespehjamu un tapehž atraidija scho likuma pahrlabojumu.

**Pres. Tschakste:** Teef atklastas wispahrejas debates. Wahrds peeder Menderam.

**Menders:** Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Man ir jarunā pretim zeenijamam juridiskās un likumprojektu komisijas referentam. Sawā atbildē es gribetu fewischki apstahtees pee ta pahrlabojuma, kuru mehs eesneeguschī pee Satwerfmes Sapulzes wehleschanu likuma 4. panta un, proti, pee ta pahrlabojuma, kursch dod pasiwās wehleschanu teesibas ari teem piluteefigeem Latwijās pilsonēem, kuri dshwo ahrsemēs. Tā ka muhsu Satwerfmes Sapulzes wehleschanu likums schis pasiwās wehleschanu teesibas piluteefigeem Latwijās pilsonēem, kas dshwo ahrsemēs, nepeeschkir, tad, bes schaubam, ir weens leels truhkums schai likumā un dehl schi truhkuma fewischki ir jazeesch weenam Latwijās pilsonim, pret kura lihdsdalibu Latwijās Satwerfmes Sapulžē, man leekas, nedriihstietu pazeltees neweena latweescha roka. Un runa scheit eet, tas naw noslehpus, par muhsu leelako dsejueeku Raiini. Ka pee Satwerfmes Sapulzes wehleschanu likuma redigeshanas ir zehlees sinams pahrpratumš un ka ari wisas pilsoniskās partijās lihds schim ir bijuschas tai pahrleezibā, ka par kandidateem war usstahdit Latwijās pilsonus, kas dshwo ahrsemēs, par to skaidru leezibu dod Zentrālās wehleschanu komisijas instrukzija № 2. Schis komisijas sehde tika pazelts jautajums, ka war usstahdit par kandidateem tos pilsonus, kuri dshwo ahrsemēs, ja tee tam dod sawu peekrischann, tad Zentrālā wehleschanu komisija neweens neusstahjās pret to, ka tahdi kandidati waretu tikt usstahditi. Tikai tad, kud otrā deenā sozialdemokrati pasludinaja sawā awise, ka Rainis ir ar meern usstahdit fewi us sozialdemokratu listes, walsts kanzlejā bij atraduschī, ka, salihdsinot Satwerfmes Sapulzes wehleschanu likuma 2. un 4. pantus, ahrsemēs dshwojofshee newar tikt usstahditi kā kandidati, kas ar leelu preeku tika publizets „Brihwā Semē“. Mehs bijām speesti eenest wajadsigo pahrlabojumu pee 4. panta un juridiskās komisijas referenta pemwestee aistrahdijumi wisi ir atspehkojami. Pateescham peesihmi pee 4. panta newaretu peenemt, ja kandidatu peeteikshanas laiks buhtu notezejis, bet schis laiks wehl notezejis naw. Winsch notek tikai 15. martā un tahdā gadijumā ari wifām zitām partijām ir teesiba un ari eespehja un laiks peeteikt kandidatus, ja wineem tahdi buhtu ahrsemēs. Wisas partijās lihds schim laikam, kamehr walsts kanzleja nebija usgahjusti schi likuma truhkumu, bija par to, ka tahdus kandidatus war usstahdit un ka peeteef scheem kandidateem pasinot ar no

legazijas apstiprinatu telegramu, ko Rainis un Aspasijs ir izdarījuši. Ēgildumi tā tad nekrišt nekahdā swarā. Bet nu eebilst, ka wīsam papildinajumam nosihme ir tikai preefšch weenas personas. Bet tai weenai personai Latwijas kulturelā dšihwē ir leela nosihme un, man leekās, ka pret wīnu neweens Tautas Padomē nedrihtstetu pazelt roku. Man nebuhš jāstahsta, kas ir Rainis un Aspasijs muhsu kulturelā dšihwē; man nebuhš jāstahsta, ka wīnš ir bijis weens no leelakeem karewījeem uš Dangawas krašta ar šawu šehrdeena dšefmu, kuru juhs pašchi isplatijāt. Wīš tas dod wīnam teefibu buht wīš augstākā tautas eestahdē, preefšch tās idejas realiseschanas, par kuru wīnšch ir karojis. Pret to newaretu pazeltees neweena roka un tapehš es luhdšu pahreēt pee pantu lasišchanas un peenemt muhsu papildinajumu.

Pref. Tšhākste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Kweefim.

Kweefis: Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Mans zeenijamais preefšchrunatajs eesahka un nobeidša šawu runu ar to, kas preefšch mums ir Rainis. Eš netīzu un arī naw domajams, ka no Latwijas Tautas Padomes lozekkeem kahds nesinatu, kas preefšch Latwijas ir Rainis. Neeefšchu tadehļ uš šchi jautajuma noskaidrošchanu, jo neder turet agitazijas runas pee likumu apspreešchanas šawos partijās labā. Apstatot papildinajumu no leetifškā stahwoška, man Semneku šaweenibas frazijas wahrdā jāisfatas pret to ais ta eemesla, ka šchis papildinajums ir eefneegts par daudš par wehlu. Ja to grīb iswest dšihwē, tad zekā rodas wīfadi schlehrschki. Satwersmes Sapulzes likums ir jau isdōts kopšch wefela pušgada. Ja sozjaldemokrati grīb Raini usstahdit par kandidatu, tad wīni to wareja eefneegt ahtrati, bet tagad tas wairš naw eefpehjamš. Mums naw jāaismirīt, ka wehlešchanu darbiba eefahšufees un mehš stahwam jau 10. deenas wakarā, kad wehlešchanu likuma grofšchana juridifkā sinā naw peelaischama ais ta eemesla, ka likumprojekts atteezas uš to wehlešchanu darbibas posmu, no kura jau  $\frac{2}{3}$  notezejušchās. Mendera kungs teiza, ka palekot wefelas 5 deenas, bet 10 deenas jau pagahjušchās un, pehš tam, kad paleet weena treschdala ( $\frac{1}{3}$ ) no sinamā posma, teef pee atteeziga panta eenesiš papildinajums. Tas nekahdā sinā naw peelaischams. Saprotams, sozjaldemokratu frazija pee laika par to ir domajusi un wīna buhs nokahrtojuši sinamas formalitates, jo tur tomehr ir daudš jaewehro: jādabon atteeziga kandidata atkautja pee kandidatu faraksta jāstahdijšchanos un wehl weena otra zita formalitate ir janofahrto. Sozjaldemokratu frazija buhs, warbuht, par to varuhpejufees, bet pahrejās frazijas, kas dabuja to sinat tikai aiswakar, tās, beš schaubam, wīšas wajadšigās formalitates newar wairš nokahrtoit un te nu atkal wīšu zeenibu pret muhsu širho dšejneeku Raini (Sanzeeni no weetas: „Bet Satwersmes Sapulžē wīnu newar peelaist“), bet tamdehļ ween, lai weenai partijai žaur to daritu sinamu labumu, bet zitas zeestu. Tas, mani kungi, runā pretim muhsu frazijas domam, pretim taisnibas šajuhtai. Warbuht arī zitai partijai atrodas weens otrs beedrs-ahrsēmēs, kas neatkarigu eemieslu dehļ naw warejis atgreestees Latwijā, kadehļ tad teem laupit eefpehju usstahdit šawu kandidaturu?

Tahlat ir weens praktfišs eebildums, kuzam tift garam es neredju nekahdu eefpehjamibu. Kā jau teizu, 10 deenas ir jau pagahjušchās. Weenā, otrā wehlešchanas apgabalā kandidatu listes buhs jau eefneegtas. Waj tad tam partijam, kuras šawas listes ir jau eefneeguschās, war leegt isleetot papildinajumu? Juhs, warbuht, peekritisat, ka teem ir teefiba nemt šawas wezās kandidatu listes atpakaļ, jo otru kandidatu listi newar eefneegt. Ja wīneem buhtu kahdi kandidati, tad tee waretu eefneegt jaunū listi. (Beefihme no sozjaldemokrateem: „Mums nekās naw pretim!“). Ja, jums nekās naw pretim, bet par nelaini wehlešchanu likumā ir kahds pants, kas nosaka, ka weenu listi, kas jau eefneegta, nedrihtst wairš nemt atpakaļ. Tad jums wajadsetu islabot arī to likumu pantu (Beefihme no sozjaldemokrateem: „Kur tahds ir?“). Ūzumirkti es wīnu newaru nosaukt. Tā tad wajadseja eefneegt jaunū papildinajumu. Ja to war, luhgtu. Un tad wīnšch buhs janodod juridifskai komištjai, bet tad paliks newis 5, bet gan tikai 2, 3 deenas. Tam partijam tad wajadsetu telegrafifski šasnotees un to juhs, kungi, atfihfat, ka tas ir neefpehjamš un pee tahdeem apstahkeem mehš šcho likumprojektu newaram peenemt; es domaju, šche newar buht pahmetumu. Tad newajaga aismirīt wehl to, ka šchis jautajums tika apspreešts, kad jāstahdija Satwersmes Sapulzes wehlešchanu likumu. Tur bija leela isrunašchanās un tika aishahdits uš to, ka nebuhtu wehlams usstahdit tahduš kandidatus, kas dšihwo ahrsēmēs, galwenā kahrta ais teem eemesleem, ka nebuhtu wehlams, ja figure kahda liste, kuras preefšchgalā buhtu Stutschka un

Danischewskis. Tagad, peemehram, mehš waram šagaidit kaħdu listit, kuras preefšgalā buhtu Needra un Wankins (P. Kalniņš no weetas: „Maini šalībšina ar Needru un Wankinu!“). Tadehļ Semneeku šaweenibas frazija katrā šinā balsos pret papildinajumu, atšihdama, ka tas naw peelaišchams.

Brei. T š h a l t e: Bahrds peeder teefleetu ministrim Paulukam.

Teefleetu ministrs Pauluks: Zeenijamee Tautas Padomes lozektli! Man waldbibas wahrda aiš formeleem eemešleem jaišfakās pret šči likuma peenemšchamu. Zik zeenijams ari nišiem pašštamais firmais dšejneeks Mainis nebuhtu, tikpat weenas personas dehļ išdot jeb grošit likumu, ir deesgan šawadi. Wišpahri aiš formeleem eemešleem man rahdas, ka naw eephejams ščini laikā grošit Satweršmes Sapulzes wehlešcham likumu. Šče eet runa newis par likuma papildinajam, bet par wina groššcham. Ja buhtu gadijumi, kuri likumā naw paredseti un kuras wajaga išščirt, tad es šaprotu, ka, warbuht, Zentrālā wehlešcham komišija, negribedama ušņemtees uš sewi išščirt šchos likumā neparedsetos gadījumus, liktu Tautas Padomei preefšhā, lai wina tos išščirt. Bet ščheit naw tahds gadijums; te ir likuma groššchana. Tagad zekās jautajums, pateesibā 2 jautajumi, waj wišpahrigi ir eephejams no Tautas Padomes galigi peenemto un iššludinato Satweršmes Sapulzes wehlešcham likumu grošit un, ja tas eephejams, tad, waj to war išdarit tad, kad ir jau šakluschās Satweršmes Sapulzes wehlešchanas. Man rahdas, ka uš abeem ščhem jautajumeem ir jaatbild ar „nē“. Satweršmes Sapulzes wehlešcham likums naw weenfārššs išeenišššs likums, kuru, kā šinams, parlaments war grošit pehž patitās. Šchodeen war peenemt kaħdu likumu un tad wehšat, pehž mehnešča jeb nedekās peenemt pawišam preteju likumu. Zekās jautajums, waj ščis Satweršmes Sapulzes wehlešcham likums ir tahds, kuru Tautas Padome war katrā laikā grošit pehž šaweem eekšateem. Man rahdas, ka Tautas Padomes ušdeuwums un mehškis ir: 1) nowest semi pee Satweršmes Sapulzes un, lai pee tās nowestu, ir wajabšigs išštrahdat Satweršmes Sapulzes wehlešcham likumu un tad to išwest dšihwē, iidarot paščas wehlešchanas. Ir diwas stadijas: 1) išštrahdat likumu un 2) išwest dšihwē paščas wehlešchanas un lihds ar to Satweršmes Sapulzes šakluscham. Ka newar Tautas Padome reiš notikuschās wehlešchanas grošit, tā, man rahdas, Tautas Padomei buhš gruhti grošit reiš peenemto un iššludinato wehlešcham likumu. Tas ir šawā šinā pamatlíkums, kuru tāpat, kā muhšu platformu, newar grošit un, ja to grosa, tad wišpirms buhtu jaišštrahda likums, kā to grošit. Tā tas teek darits ar wišem pamatlíkumeem konstituzionelās walstis un tapeh; ir gruhti peelaist Satweršmes Sapulzes wehlešcham likuma groššcham. Bet ja ari pirmo jautajumu išščirtu pozitīwi, tad otrs jautajums ir jaišščirt negatīwi, jo newar grošit pašču likumu tad, kad wehlešchanas uš Satweršmes Sapulzi ir jau šakluschās un tās šaklās jau 1. martā. Tadehļ jaušškata, ka wehlešcham gaita ir jau šakluschās; wina beigšees 17. aprīli un šchodeen ir jau 10. marts. Warbuht radīšees kaħds, kas gribēs wehļ kaħdu pahrlabojumu eenešt. Kur tad, kungi, ir robešča? Kapehž neešneegt pahrgroššjums pašchā pehdejā deenā. Tā, kungi, mehš noštahjamees uš šlidenā zekā un neweenam naw wairs drošchibas, ka reiš išštrahdatais likums tiks ari išwestis dšihwē. Beš tam, ja gribat atšiht, ka ir teesiba grošit likumu, tad šekas ir tās, ka jaatzek wehlešchanas 17. aprīli un šakahl wiša prozedura no šakluma. Ja mehš šchodeen gribam grošit likumu, tad mums ir jaatzek wišas wehlešchanas un janofaka jauna wehlešcham deena, jo zītadi newar buht. Ja par weenu, otru rihžibu eefneegtu šuhdšibu, tad teesai, kurai tahda šuhdšiba buhš jaišščirt, buhš jaatšihit, ka wehlešchanas naw atšihstamas par likumigām un ir nošakamas zitas wehlešchanas. Nemeet gadījumus, kur partijas waj grupas, kuras šawas kandidatu listes jau eefneeguschās, jeb, wišmaj, tās jau galigi šakludijuschās, pehdejā deenā dabon šinat par likuma groššjumeem, kuri atkaur ušstahdit listes pawišam zītadi. Tahdam partijam un grupam, beš šchambam, buhš teesiba prašit wehlešcham atzelscham.

Ja mehš eesim pa ščo zeju, tad war weegli notikt, ka mehš nekad netikšim pee Satweršmes Sapulzes, jo arween war gabitees šinamas grupas, kuras grib likumu grošit un mums arween buhš šakahl wehlešchanas no šakluma. Man tadehļ rahdas, ka aiš formeleem eemešleem ščo pahrgroššjumu newar peenemt, jo tad ari wehlešchanas newar atstahit 17. aprīli. Weenigi tad, ja Tautas Padome buhtu tanis domās, ka wehlešchanas wajaga atzekt, waretu runat par prašijuma peenemšcham. Bet ari tad war taišit pahrmetumus, ka katrā laikā maina wehlešcham likumu. (Applausi pa labi.)

Pref. T f cha k ste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Zelman.

Zelms: Godajamee Tautas Padomes lozekli! Mehš nebijam zerejuschi fastapt tahdu pretoschanos ais formelem eemešleem schim masajam pasfaldrojumam pee peenemtā likuma. Mums ar waru grib ušteekt, ka šcheit ir jaunš likums un wezā likuma pamatu groššchana un tadehł tas neefot eespehjamš ais formelem eemešleem, glušchi kā teiza muhšu teesleetu ministrs, ka wehleschanas jau eesahkuschās. Pateesibā jakonstatē, ka wehleschanas wehl naw fahkuschās. Ir eesahkuschees tikai wehleschannu sagatawošchanas darbi un šchos darbus un sistenu mehš zaur šcho pagaidam nebuht neaifšfaram. Runa ir weenigi par likuma tulkošchannu. Ja lihds schim wišas frazijas bij tahdā pabrleezibā, ka war ari ufstahdit kandidatus, kuri wehleschannu laikā dšihwo ahrpus Latwijas, tad nehtj ari wajadsiba tā šcho likumu tulkot. Bet kad walšs kanzlejš radās likuma tulkotaji, kas uš peenemtā likuma pamata atrada to par neešpehjamu, tadehł no Tautas Padomes pušes tika eesneegts šchis papildinajums. Kad bij runa par muhšu zeenijamo dšejneeku Raini, par wīnu ari Semneeku fameenibas preekschstahwi isteizās ar leelu zeenibu, pret kuru wīni tomehr roku negribot pāzelt pee balsošchanas, jo wīnam ir sawi nopelni pee Latwijas brihwibas idejas eemešošchanas un iweidošchanas. Neškatotees uš wišu to, tomehr newarot schim ahrkahrtejam gadījumam peegreest fewišchu nosihmi, jo weenai, otrai partijai ahrpušē paleektot weens, otrs kandidats, kuru waretu ufstahdit.

Pehz tam, kad tika fewišchi ušwehrti Raina nopelni brihwās Latwijas idejas iweidošchanā, es gaidiju, ka wīnu ari noštahdīs ahrpus ziteem kandidateem, kuri, warbuht, waretu tikt ufstahditi. Tas nenotika, bet notika tas: ja reis kahdai frazijai, warbuht, ir kahdi masal šwarigi kandidati, tad ari šcho masal šwarigo kandidatu dehł schim leelakam kandidatam jaispaleek no Latwijas Satwersmes Sapulzes. Es gribu pastrihpot, ka šchee formelee eemešli pateesibā pasfaldro pawisam ko zitu. Aweešch funkcis tai sinā bij atklastaks un pateiza to, ko es biju dširdejis no dandsu zitu fraziju preekschstahwojeem, ka peenemot šchahdu likumprojektu, jeb, pareisaki šakot, istulkojot Satwersmes Sapulzes likumu tahdā nosihmē, mehš dodam ari Stutschkam un Danišchewštim teesibas tikt ufstahditeem par kandidateem uš Satwersmes Sapulzi. Man gribetos atgahdnat teem kungeem, kuri wišu Latwijas walšs išbuhwi grib west tikai šakarā ar tahdām mistiskām bailem no diwām, trim personam, to orientaziju, uš kuru wīni atšauzas un par kuru mums šchodeem bij wairakahrt jalkausas tā šauzamo Entente's un fewišchi Anglijas orientaziju. Man jakonstatē tas fakts, ka Anglijā pehz 1916. g. Frijas šazelschanas leelakā daļa politiskō darbneeku lihds pehdejām parlamenta wehleschannam atradās ahrsemēs un tomehr Anglija atrada par eespehjamu wišeeem šcheem politiskēem emigranteem dot kandidaturas uš parlamenta wehleschannam. Waj tee kungi, kuri orientejas uš Angliju, ari newareja schini gadījumā orientetees uš tureeni un paslatitees, kās tas ir Anglijā? Waj tee kungi ari newareja redset, ka Anglija dod teesibu ufstahdit par kandidateem neween kā politiskis emigrantis, bet ja partija grib, ta war ari ufstahdit tahdus, kas ir aisdomas par kautkahdeem kriminalnošegumeem. Tikai wehłak mandatu komišija pahrbauda, waj schim kandidatam war dot weetu parlamentā, jeb ne. Bet es teizu, ka šchis mišliskās bailes no 2—3 personam — no Stutschas un Danišchewšta, tās ir tik leelas, ka nekauj zitu redset un šchis bailes teek šlehtas ais formelem eemešleem. Man jakonstatē otrs fakts, ka tee kungi un muhšu teesleetu ministra funkcis aistahweja, ka mehš nedrihtstam ignoret formelo puši. Wīnšch ari bij Tautas Padomes sehde kłahł, kad mehš wisrupjaka kahrta ignorejam un tas bija tad, kad tika eesneegts likumprojekts par 30 miljonu drukaschannu, kaut gan muhšu kahrtibas rullis 7. un 8. pantos tekts, ka nedrihtst peenemt neweeni likumprojektu, eefams tas naw štatits zauri atteezigā komišijā. Ja mehš te buhtu weenehmuschchi ahrpus formulejumeem un noteikumeem, tad te buhtu runa par naudas mafu. Protams, ja Rainis naw naudas maks, tad ir jaeewehro wišas tās formalitates. Ahrpus wišeeem likumigeem formulejumeem Latwijas pawalstneezibā, tika peenemts ritmeisters Goldfelds. Waj teescham šchis ritmeisters Goldfelds ir šwarigaks par Raini, kā personu, kura stahwejuš pee Latwijas brihwibas schuhpta, kura ir zihniusees un nekuši fišfiskās dšihwes gruhtibas un kurešch ir wišu muhšchu nodšihwojis kā politiskis emigrants ahrsemēs. Un tai brihdi, kad šchis politiskais emigrants reds eemešojam Latwijā sawu brihwibas ideju, ir jaisdara formalitates, lai buhtu eemešs šagit, ka wīnšch newaretu eerastees. Bet man šchkeet, kungi, ja mehš ešam tik konse-

kwenti wijszauri, tad mums šcho formulejumu wajaga eewehrot tāpat, kā tad, kad tika usnemts ritmeisters Goldfelds; kad tika balsots par 30 miljonu naudas drukaschanu u. t. t. Es gribu pasrihpot, ka šchis formelais eebildums ir wismasak swarigs.

Es neschanbos, ja Rainis nebuhtu wis usstahbits us sozjaldemokratu kandidatu listes, bet gan us Semneeku saweenibas listes, tad winsch buhtu tāpat peenemts, ka tee 30 miljoni. Es domaju un man gribetos ari konstatet, ka šche nekriht swarā ne formalitates eemeesti, ne kas zits, bet te kriht swarā mistiski instiunktivās bailes no sozjaldemokrateem un ziteem.

Tapehz, ja Tautas Padome gribetu zif nezif objektivi isturetees, ja gribetu dot teesibas ari teem brihwibas zihnitajeem, kurt ka politiski emigranti pawadijuschi wisu šcho laiku ahrsemēs, dot teesibas peedalitees pee Latwijas augstakās suverenās waras wadischanas, tad šche domu starpibas nedrihstetu buht un tapehz mehs tomehr uturam spehka šcho likumprojektu ari tani gadiseenā, ja ari us kahdas kandidatu listes taktu usstahditi Stutschka un Danischewskis, jo, pateesibā, jums tas wahrds ir bubulis, no kura juhs pascht baidatees un, jadomā, ari sawus behrnus baidet (Smeekli.). Mums tas naw bubulis, mehs ejam idejistā zihnā un, ja juhs saproteet weenigi cerotšchu zihnu, tad leeta ir skaidra. Bet mehs saprotam ari ideistko zihnu un tapehz nebaidamees, ja kahda politiska grupa usstahditu Stutschku un Danischewski. Ir zits jautajums — kahda buhs peekriščana un zif wineem buhs wehletaju. Ja juhs wehlat tahdeem kandidateem waretu peerahdit kriminalnoseegumus, tad juhs waretu winis fault pee atbildibas. Anglija ir šchini sinā konsekwenta un, ja juhs smejatees par to, ka es šcho prinziyu aisstahwu, tad juhs pateesibā splaujeet Anglijas demokratijai azis. (Applausi pa kreisi.)

Pres. Tschakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Holzmanim.

Holzmanis: Mani fungi! Es juhs ar garu runu neapgruhtinaschu, bet tikai gribu peewest 2 peesihmes.

Scheit galwenee eebildumi naht no Semneeku saweenibas un teesleetu ministrs Pauluks nostahjas scheit us ta redses stahwočka, ka Satwersmes Sapulzes wehleschanu likums naw grosams. Ja Tautas Padome winu peenehmuši, tad winsch ir jaiswed dshwē. Bet mani tomehr pahrsheids weena leeta, ka scheit Semneeku saweenibas preekschshawis šcho pamatlikumu gan negrib grosit, bet tani pascha laika mehs redsejam, ka Semneeku saweenibai naw skaidribas par to, waj muhsu Tautas Padomes platforma ir grosama jeb ne. Bij gadijums, tad mehs balsojām par to, ka muhsu platforma ir spehka, bet juhs balsojāt pretim. Tagad, kad no mums naht preekschlikums, grosit likumu, juhs eset pretejas domās. Gemešls ir tas, ka jums breefmigas bailes no wahrdeem — Stutschka, Danischewskis, Beika. Gewebrojot to, ka šchis wawildinajums, ko mehs eesneedsam, Stutschkam un Danischewskim wehleschanu teesibas nedod, bet gan dod teem, kas dshwo ahrsemēs. Es nesinu, waj Sarkana Krušta delegazija ir issneegusi Latwijas pases Stutschkam un Danischewskim. Wini par Latwijas pilsoeem neslaitas, kamehr teem nebuhs Latwijas pases un tikmehr wini newarēs peedalktees wehleschanās.

Pres. Tschakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Kshwem. (P. Kalninsch no weetas: „Sauns Raina aisstahwis!“).

Kshwe: Beenijamee Tautas Padomes lozekli! Es wehl neesmu us katedri uskahpis, kad man jau isteiz komplimentus, tikai jafaka, ka jautajumu par Raini es negribu usstahdit. Ja juhs to gribat darit, tad jums wajadscha ari winu eesneegt un, ja Tautas Padome to peenemtu, tad Satwersmes Sapulzes wehleschanu likums dotu Rainim sinamas teesibas. Bet man jakonstatē, ka pee tagad jau pastahwoscha Satwersmes Sapulzes wehleschanu likuma mums ir jarunā, lai weena waj otra gribu apmeerinatu ar skaitam prasem u. t. t.

Es gribu tuwat apstahtees pee ta, ka ne tikai no Stutschkas un Danischewska — no Maskawas, no austrumeem war naht tahdas leetas, bet tās war naht ari no reetumeem — no Berlīnes. Tur ari buhs dala pilsonu, kurt nedshwo Latwijā, bet war figuret us kandidatu listem un ja grib us to atbildet, tad jafaka, ka kungs Menders, kusch mani zitedams rahdija ar pirštu riaki un us augschu (isdara atteezigu schestu). Kas atteezas us orientaziju us Angliju, kuru mums eeteiza, tad ir pareisi, ka mums wajaga us to orientetees un šchini sinā mehs ari gribam orientetees.

Zif man sinams, ja weens likums ir peenemts, tad wianu newar grofit atsewiskas personas deht, zif augsti ta ari nestahwetu, waj tas buhtu pats Anglijas kehniisch. Ja nepatisthamu likumu grosa, tad tahdi fakti noteek zariffas, bet ne republikaniffas walstis. Man leetas, ja scho likumu grib iswest zauri, ja te teek minets Rainis, kur Rainis ir pee tautas masam lcti eezeenits, tad ta ir sinamia agitazija un no likumiffi juridiffas puses to nekahdi newar aisstahwet. Na peerahdijums, ka te formalce apstahkti nekristu swara, teek peewefts, ka Tautas Padomes preefschpehdejâ sehde ir peenemts likums neparastâ kohrtiba par 30 mijonu awanfeschanu waldbibai. Lai man ir atkants tam kungam, kuresch nstahjas par to, ka pilsoniffam partijam jaoriente-jotees us Angliju, atbildet, ka ir daubsas leetas, kuras parlaments skata zauri tahdâ paschâ kohrtiba, pee kahdas mehš peecturejamees pagahjuschâ sehde. Atkajet, mani kungi, atgahdinat Kreewijas walstis domes likumu, kuresch man ir preefschâ (S. Zelms no weetas: „Stolipina likums! Tas mums naw wajadfigs“.). Es atbildefchu teem kungeem, kuri fakâ, ka wajaga ari pee ziteem paskatitees (B. Kalnisch) no weetas: „U! Minu ari!“).

Ar weenreiseju lasijumu pee wiseem budschetu jautajumeem.

Tas jums neder. Atkajet, mani kungi, usschikt wahzu reichstaga likumu. Par noscheloschamu man jafaka, ka angli konstituzijas sche naw klast. Reichstaga likumâ tapat ir 23. pants, kuresch nosaka to paschu, ka: „Anträge, welche nur einen Entwurf enthalten, können nur einmal beraten werden“. Tâ tad redseet, tur ir tas pats eefschâ un tapehz norahdit, ka aishwardeenas sehde, kur tika atwehlets 30 miljonu leels kredits, ka tur nebuhtu eewehrotas formalitates, naw pareisi. Te mehš esam rihkojuschees us teem pascheem pamateem, us kureem wispahrigi rihkojas Tautas Padome. Mehš esam isweduschki zauri leetas, kuras naw likuma rakstura: tâ tas bij ari ar muhsu wirspawehlneeta pullweschâ paangstinaschamu par generaliz; tâ tas bij, kad mehš greejamees pee Wašar-Giropas tautam ar usaukumu; tâ tas bij pee teefneschu apstiprinaschanas amatos. Juhs te eset eefneeguschki likumu un tadeht schi orienteschanas us angleem ir wismairak eetureta no mums un Semneeku saweenibas stahwolkis schai sinâ ari ir tahds, ka wina stahw us likumibas pamata. Na Zentralâ wehleschamu komiffija bij tais paschos usklatos, ka tagad sozialdemokrati, tas nesaetas ar pateekibu. Tika gan apskatits jautajums par to, ka war no ahresemes telegrafiski fuhitit jawn peekrischamu balotetees us Satwersmes Sapulzi, bet tas naw tas pats, ka ahsemneeki war usstahdit jawn kandidaturu (Klara Kalnisch: „Rainis ir Latwijas pawalstneeks, juhs warat eefkatitees wina pase“.). Ir tahds aadijums, kur Latwijas pawalstneeks atkajewi uistahdit par kandidatu, bet rihtu teek jau komandets us Kauau un no turenes tad mums ir wajadfigs dabut peekrischamu. (Klars Kalnisch peefihme). Ja juhs, Kalnisch kundse, wehloates ar mani debatet, tad klausatees, to es fakâ, bet nelanschatees walejâs durwis. Ja ir gahjusti runa par telegrafisku peekrischamu, tad newar pahrmest, it ka wini buhtu inkonsekventi. Tâ tas naw.

Teek aishahdits, ka ja zitam partijam buhtu spehjigi wihri, kuras waretu usstahdit, tad winas buhtu to jen jau isdarisuschas. Atkajet pateikt, ka mums tahdi wihri ir (Sauzeens: „Dr. Walters!“). Bet atkajet skatitees no muhsu redses stahwokka un tad tas likums to neatkajewi. Bet schini gadijumâ redsams, ka mums ari tahdi fakti ir un mehš ar likumu rehlinajamees (Fr. Menders: „Peenemts pahrlabojums!“). Es nesinu, ko Mendera kungs grib eestahst? Es gribu tikai teikt: tikai tas, kas wehleschamu farakstu fahstahdischanas laika dsihwo Latwijâ. Mums jabuht skaidriba par to, kas notizis un tos likumus grofit pehz galwam, pehz leelam galwam mehš newaram. Pee wina jaturas wiseem, kas fâhe dsihwo un ušuras. Es saprotu to nepatisthamo stahwolti, kahdâ juhs eset, bet pehz manam domam ari tik leela persona, ka Rainis, negribes, lai wina deht grosa likumu. Juhs nahkat weeglt pee flehdseena katra gadijumâ, kas nahk no Semneeku saweenibas puses.

Atzeratees, kahdas debates mums bija jaiskaro, kad mehš isstahdajam Satwersmes Sapulzes wehleschamu likumu. Tad mums bija jasklausas tas aishahdijums, ka Semneeku saweeniba esot reakzionara, ka ta negribot Satwersmes Sapulzi. (Fr. Menders: „Wini grib, lai uistahda 25 gadus wezumu“.). Te ir tas progress un te nu juhs wehletos to leetu grofit, bet te juhs skatatees us to reali un gribat ruhpetees par to, ka Rainis waretu unent kandidatu farakstâ, bet tas jums bij jadara agrati, kamehr juhs tikai tagad esat nahkuschki pee tahdam domam. Mehš jums atbildefsim,

ka ari mehs kahdrei esam bijuschi tahdâ stahwofli. Tapetz mehs aif formaleem eemesleem isteizâm sozialdemokratu frazizjai pahrmetumu par to, ka spehjegatee zilweki paleet ahrvus Satwersmes Sapulzes. (Applausi pee Semneeku saweenibaš).

Pres. Tschakste: Wahrds peeder Bankawam.

J. Bankawam: Augsti godatee Tautas Padomes lozeklu fungl! Demokratu saweeniba atsihst par eespehjamu un wasadsiġu scho preekschlikumu pabalstit (Aplausi pa freisi), fewischki, kas sihmejas uf wina pirmo pusi. Mums leekas, ka ir dibinatš eemeslis, dot wehleschanu teesibas 18 gadus wezeem fara wihtreem. Ja, Satwersmes Sapulzes likumu isstrahdajot, tas naw izis eewehrots un usswehrtš, tad, laikam, tamdehš, ka Tautas Padome toreiš wehl nebiġa nahkusi pee atsiņas, zil augsti ir jawehrtē scho 18 gadus wezo fara wihtu nopelni. Man, fungl, ir bijusi isdewiba eeskatitees fara wihtu anketa. Šchi anketa ir usskatama leelâ mehrâ par fara wihtu domu un gribas atspogulojumu un tur teescham prasiba pehz wehleschanu teesibam 18 gadus wezeem ir usswehrtâ gandrihs weenprahtigi. To prasa ne tikai 18 gadus wezee, bet ari tee, kam 18 gadi jau aif muguras. Gewehrojot to, Demokratu saweenibas zentralâ komiteja ir taisijusi lehmumu, lai wihtreem teem fara wihtreem... (Pres. J. Tschakste: „Te eet runa titai par Raini.“)... par Raini ir otrs punkts; par kareiwjeem pirmais un es par teem runaju, ka teem tiktu dotas wehleschanu teesibas. Par to mehs eesneesjam fewischlu preekschlikumu, kuresch ir formulets noteiktaki, nekâ komisijas projektâ, un tas buhtu: „Wisi fara wihtu, kuri atrodas aktiwâ fara deenesiâ un lihš 1. martam 1920. gadâ tapuschi 18 gadus wezi, bauda wehleschanu teesibas Watwijas Satwersmes Sapulzē.“

Kas atteezas uf pehdejo pantu, tad ari mums ir jazet tee paschi eebildumi, kahdi jau te tika isteikti, ka preekschlikums nahk ar sinamu nowehloshanos. Mums, bes schaubam, ari ir ahrsemes berigi un wehlami kandidati, bet mums winau parakšu kabatâš naw un 4 deenâš mehs tos newaram dabuht. Bet, eewehrojot to, ka te eet runa par weenu personu, kurai ir leeli kultureli un nazionali nopelni, mehs neatrodam par eespehjamu balsot preti, kaut gan ussweram, ka mums naw isdewiba sawas teesibas wairs ismantot (Aplausi).

M. Kweefis: Nollausotees Tautas Padomes lozekla Zelma funga runu, man janahk pee pahrleezibas, ka schis jantajums no sozialdemokratu puses teek atsihmetš weenigi tikai agitazijas noluhkâ. Kad winsch runaja par wisu to, tad winam nebiġ wahrdu, atspehtot manus galwenos praktišos eebildumus. Wispirms Zelma fungs runaja, ka ta neesot likuma grosišana, bet gan tulkošana. Laba tulkošana, ja positifwâ weetâ liktu ko negatiwu, jeb otradi. Kad Satwersmes Sapulzes likumu apspreeda, weenojâš, ka par kandidateem war usstahdit weenigi tos, kas dsihwo Watwijâ. Tâ tas pants ari buhtu tulkojams. Tahlak Zelma fungs runaja par Angliju, ka Anglijâ esot liberala waldbiba, ka wina saweem emigranteem esot demusi wehleschanu teesibas un mehs, kas aistahwot Anglijas orientaziju, tomehr neštaigajot tahdâš paschâš pehdâš. Muhsu eebildumi nebiġ wehrti pehz šatura, bet titai aif juridiskeem un praktiskeem eemesleem. Ja likumprojekts buhtu eesneegts mehneši agrak, tad muhsu protestš nebuhtu biġis weetâ, bet tagad, deemeschel, tas nahk par wehlu un ja war pahrmest, ka Rainis neenahk Satwersmes Sapulzē, tad taisni Mums, sozialdemokratu fungl, jums to war pahrmest, bet ne uswelt wainu uf mums. Juhs pee laika negahdajat, ka likumprojektu grositu un tagad juhs mums pahrmeteet un gribeet no fewis nowehrtš scho atbildibu.

Tahlak Zelma fungs atirahdija par ritmeistera Goldfelda usneischanu. Kahds šafars ir Goldfelda usneischanai ar scho jantajumu? Tur esot bijuschi formeli schkehrschki. Es tos neatzeros, jo patš biġu referents schai jantajumâ, un neweena eebilduma neredseju. Winsch tika peenemts weenbalsigi un sozialdemokrati paschi balsoja lihš. Goldfeldš tika usnemts uf pawalstneeziabas likuma 5. panta pamata (Dr. Kalnisch: „Es domaju, ka Rainis buhs weenbalsigi mahjâš. Tas ir tas brihnums, kadehš juhs to Raini negribat.“) Kur juhs biġat agrak? Bet tagad no šlimas galwas gribat nogruht nelaimi uf weselu. (Aplausi pa labi).

Pres. J. Tschakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Menderim.

Jr. Menders: Man ahršahrtigi geuhti runat un plehstees te ap Raina personu ta weena punkta dehl. Preeksch muhsu frazizjas weens ir šaidrs un tas tapat šaidrs ir ari preeksch wisas demokratišas Watwijas, ka te isleeto wisu Scheiloka



jurisprudenci, lai atņemtu, gribetu teikt, wiszeenigatam pilsonim pasivās wehleschanu teektbas. Kas atteezas spezieli us Klihwes kunga norahdijumu, ka ar likuma peenem-  
schanu buhs loti „krenketa“ Semneeku faweeniba, jo wini newarejuschi jawu spihdekl  
un bijuscho eekschleetu ministri Dr. Waltera kungu usstahdit par kandidatu, tad schini  
sinā mehš juhs waretu apweerinat, jo Dr. Walters wehleschamu laikā atrodas us  
Latwijas teritorijas un tā kandidats war tikt usstahdits, bet Dr. Mikēla Waltera  
wahrdš jau ir tahds, ar kuru Semneeku faweeniba newis 1000 balšis wiinnetu, bet  
gan 5000 balšis pasvehletu.

Presidents J. Tschakste: Wahrdš Iwanowam.

R. Iwanowš (sozialdemokrats): Augsti godajamee Tautas Padomes lozekli!  
Šchi jautajuma formelā puse ir deesgan wispušigi apskatita, kadehl es pee winas  
negribu pakawetees. Es gribēju tik atbildet us diweem jautajumeem, kuri scheit tika  
usstahditi no Klihwes un Kweescha kungeem, un tee buhtu fefoschi: Klihwes kungs  
atkauj sew to eebildumu, it tā Rainis pais nepastahwot us schi likuma pahrgrosifschanu.

Man ir Raina wehstule, kurā winsch fefoschi issaka šawas domas par to:

„Wehleschamu šaraktos eewestam wajaga buht wehletajam, bet kandi-  
datus tatschu war peeteikt un tas war tapt iswehlets ari tad, kad naw  
personigi klahst. Tā bij 1917. gadā Domes wehleschanas un tāpat buhs  
ari Latwijā. Tadehl warat meerigi usstahdit mant par kandidatu un  
ja es nebuhšchu mahjās, tad fuhtišchu notarielu apleezibu.“

Tā atspheko šcho pirmo eebildumu Raina wehstule. Es atbildeschu us otru  
eebildumu no Kweescha kunga puses, it ka muhsu partiija buhtu wainojama par to,  
ka Rainis wehl neefot mahjās. Es us to waru atbildet fefoschi — winsch raksta tahdā  
zitā wehstulē

„Tad no Latwijas peenahza behdigas šinas par Bermonda usbrukumu  
un par Rigas eemeschanu un t. t.

Jums tahlat pateikschu, tahdu eespaidu tas atstahja us Raini un Apsasiju.  
Wini rakstija, ka ja naw brihwās Latwijas, tad naw ari wehrts dšhwot. Wini  
wehleschanas bij braukt mahjās un isbaudit to ruhkto bikeri kopā ar šawu tautu, bet  
tad nahza šlimibas un tas tatschu jums wiseem ir sinams, ka leelais dsejneeks ir  
wahrgs un beeschi šlimo. Gruhtee, garee isfuhtifschanas un emigrācijas gadi wini  
tahdu ir padarijuschi un no wairakām pusem tika ašrahdits, ka newajagot aizinat  
Raini seemā mahjās, bet gan dot winam eespehju paliktees ahrsemēs lihdi pawafarim.  
Aprahdito eemeslu dehl, dsejneeki naw warejuschi nošahrtot pahrzekofschanas jautajumu,  
pehz tam kad rakstiskā zelā bijām wineem pasnojuschu Satwersmes Sapulzes wehle-  
schanu deenu. Tāpat juhs sinat, zil gruhsta tagad ir zekofschana. Wini gribēja noteiktā  
laikā buht mahjās. Bet brihwās Latwijas pastahweschanas laikā mums ir bijis  
jazihnas ar daschadeem nelabwehligem no ahreenes usspeestem apstahktem. Un šhee  
nelabwehligee politiskee apstahki ir wainigi pee tam, ka Raina un Apsasijas naw  
scheit. Tadehl usfaktit scheit tahdus nebuht pahrmētunus naw ne masakā eemesla.

Es wehl ašrahdischu us tahdu rakstu „Brihwā Semē“, kur tika agitets  
Latwijas tautat, balšot par tam listem, kuru preefšgalā stahwot to wihru wahrdi,  
kureem wisleelakee nopelni pee Latwijas walšis usbuhwes. Waj tagad juhs, kungi,  
no tās paščas puses gribat leegt teesibu kandidate tam latwju tautas dehlam, kuram  
schini sinā ir wisleelakee nopelni; kusch wisdrofchaki un pašchaisleedšigaki ir zihnijees  
par brihwās un patstahwigas Latwijas ideju? Gewehrojot wišu to, es domaju, ka  
Tautas Padomei ir janem wehrā aprahditee apstahki un jataisa masš pahrlabojums  
pee likuma.

Pres. J. Tschakste: Wahrdš teefleetu ministrim Paulukam.

Deesl. min. R. Pauluks: Man jaatbild Wendera igam, kusch nošauza šhe  
preefšhā likto tulfošchanu par Scheiloka jurisprudenci. Es nesaprotu, ka tahdu likuma  
tulfošchanu, kas turas pee likuma formas, war nosaukt par Scheiloka jurisprudenci.  
Katrs likums ir fahstits ar formu un ja winam to atnem, tad tas wairs naw likums,  
jo tad jarihkojas pehz katreisejeem eeskateem. Ko teiktu Wendera kungs, ja teefleetu  
ministrija katrelš rihfotōs pehz faweeem eeskateem, bet ne pehz formelā likuma, kas  
wini fahsta. No Zeluma kunga tika ašrahdits, ka katru reisi, kad nahlot tahds cerosi-  
najums no kreisās puses, škatotees us formu, bet ja tahds nahlot no zitam pusem,  
tad us to nekatootees. Es gan tahdus gadjumus nesinu.

Tika teikts, ka Tautas Padoমে esot peenehmusi kahdu preekschlikumu pret sawu fahrtibas rullis. Tur pateesiba likums naw tizis grosits un bes tam fahrtibas rullis naw Satwersmes Sapulzes wehlešchanu likums. Fahrtibas rullis war tikt no Tautas Padoমে grosits katra azumirkli, bet waj Satwersmes Sapulzes likumu war grosit katru azumirkli, tas ir zits jautajums.

Tika ari aifrahbits, ka nepareisa fahrtiba esot usnents ritmeisters Goldfelds par Latwijas pilsoni. Bil es atzeros, no waloibas tika eefneegts likumprojekts, tas tika apspreešs komišijas un wehlat Tautas Padoমে sehde fahrtigi peenents. Es nesinu, kur te buhtu peelaista kahda likuma waj formas pahrkahršchana.

Pres. J. Tšhakte: Runataja farakts iifmeltš. Es došču tikai ihšu peesihni personiga leeta Tautas Padoমে lozeklim Zelman.

J. Zelmš: Godajamee Tautas Padoমে lozekli! Es atkauršchos taišit majas peesihmes personiga leeta.

Pret mani tika wehrsti, sagrosot manas domas, 3 pahmetumi: 1) bij no Aihwes kunga pušes, it ka es buhtu isteizees, ka mehš zaur šcho buhtu pahrkahrpušchi Stokipina un wahzu parlamenta noteikumus. To es neefmu teizis un newareju teikt tapehš, ka preeksch mums naw obligatoriski kahdas Aihwas waj Japanas walfts noteikumi, bet ka preeksch mums obligatoriski muhšu paščas Tautas Padoমে fahrtibas rullis. Es aifrahdiju tikai us to, ka mehš esam pahrkahrpušchi formalitati, bet es nerunaju par to, waj mums us to ir teesibas waj ne, ja ka nelauschama ir uštahdita formalitate. Mehš esam laufušchi formalitati, pehš šawa šatura, kad dšhwe to ir prašijusi.

Tahlat pret mani ir wehršis pašinojums, ka tas likums pateesiba esot likums, bet ne paškaidrojums. Wan iapaškaidro wehl, ka muhšu wehlešchanaš likumā 2. panta ir teikts, ka wiseem Latwijas pilšoneem ir teesiba tapt eewehleteem Satwersmes Sapulze. Nainis ari ir Latwijas pilšoniš. Ari 4. panta tas patš ir teikts. Ar to, ta šakot, ir paredsets, ka war uštahdit kandidatus ahrpušē un tadehš mehš eenesam papildinajumu, kas to likumu tikai paškaidrotu.

Tahds ir tas pahmetums, kas tika pret mani wehršts.

Pres. J. Tšhakte: Behdejais wahrds peeder referentam.

Ref. R. Kwelbergs: Juridiska komišija leeta pehš kodola netika štatita zauri, bet tika štatita tikai no formelās pušes, ta ka man naw nekā ko eebilst.

Pres. J. Tšhakte: Wišpahrejās debates ir išbeigtas. Es lišču us balšošchanu pahreju us pantu lašišchanu. Tadehš es luhgtu peezeltees tos, kas ir par pantu lašišchanu. 29. Kas ir pret pahreju us pantu lašišchanu? Naw. Es luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balšošchanaš. 24. Pahreja us pantu lašišchanu peenemta ar 29 balšim, 24 atturotees.

Peeshme pee 2. panta.

Peē peesihmes pee 2. panta ir eefneegts Demokratu šaweenibas pahrlabojums un tas škan: (nolaša) „Wiš šawa wišri, kuri atrodas šawa deenestā un lihds pirmam martam 1920. gadā tapušchi 18 gaduš wezi, banda wehlešchanaš teesibas Latwijas Satwersmes Sapulze.“ Es lišču šcho Demokratu šaweenibas pahrlabojumu us balšošchanu un luhdsu komišijas referenta atšaušmi.

Ref. R. Kwelbergs: Komišija pehš kodola šchis jautajums netika štatits zauri, kadehš no komišijas pušes newaru nekā šazit.

Pres. J. Tšhakte: Luhdsu peezeltees tos, kas ir par pahrlabojumu, kas eefneegts no Demokratu šaweenibas. 30. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir pret pahrlabojumu. Naw. Tagad luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balšošchanaš? 24. Ta tad šchis pahrlabojums peenents. Es tagad lišču wišu šcho peesihni, kura šakitiški šastahw no pahrlabojuma, us balšošchanu wišā wišumā un luhdsu pazeltees tos, kas ir par šcho peesihni, kahdu es nolāšiju. 31. Es luhdsu peezeltees tos, kas ir pret šcho peesihni. 24. Kas atturas no balšošchanaš? 26. Šchi peeshme ir peenemta ar 31 pret 24 balšim, atturotees 26.

Tagad nahl peeshme pee 4. panta. Es lišču šcho peesihni us balšošchanu un luhdsu peezeltees tos, kas ir par šchis peesihmes peenemšchani. (Šauzeeni no weetas: „Kā wišni škan? Luhdsam nolāšit.“)

„Latwijas Satwersmes Sapulze war eewehlet katru pilnteesigu Latwijas pilšoni, kaut ari tas wehlešchanu farakšu šastahdšchanaš laika dšhwo ahrpus Latwijas.“

Juridiskā komisija viņu ir apspriedusi un atraidījusi. Es luhdsu tagad pazeļtees tos, kas ir par šho papildinajumu pee 4. panta. 26. Es luhdsu pazeļtees tos, kas ir pret šho papildinajumu. 21. Es luhdsu pazeļtees tos, kas atturas no balsfošanas. 9. Preekschlikums ir iskritis zauri tapeh, ka naw majoritates: 26 ir balsfojuschī par, 21 pretim un 9 atturejuschees. Wehl ir eefneegts papildinajums pee šchi 4. panta.

W. Holzmanis: Ta leeta ir tahda, ka tur ir eefneegts newis papildinajums pee 4. panta, bet pee šchi likumprojekta mehš eefneedsam pilnigi jaunū nodaku, un proti: peefihme pee 4. panta:

„Pasiwas wehlešhanu teesibas Watwijas Satwersmes Sapulzes wehlešhanās banda Rainis un Aspasijsa.“

Pres. J. Tschakste: Pee wahrda neweens wairaf nepeeteizas? Pee wahrda peeteizas Kweefis.

A. Kweefis: Es nesiau, ko presidijs domā darit ar šho preekschlikumu, warbuht nodot juridiskā komisijā? (Sahlē smeekli).

Fr. Menders: Man leefas, ka Kweefša kunga preekschlikums — nodot juridiskai komisijai naw peenemams. Mehš pahrspreescham weenu likumprojektu un te ir atklauts eeneft peefihmi. Peefihme № 1 iskrita zauri un mehš leefam peefihmi № 2, par to buhtu jabalšo un Tautas Padome waretu ischskirt.

A. Kweefis: Attahjot pilnigi šahnus Raina un Aspasijsas personas (Smeekli), gribu teikt, ka šchis jautajums ir palizis nenofihmigs. Ja weens pants pastahw, tad war tikt eeneftas jaunās peefihmes. Tika eeneftis pahrlabojums pee Satwersmes Sapulzes wehlešhanu likuma un bes tam wehl 2 papildinajumi; tee ir tikpat, kā diwi atfewischki panti. Reij teef eewests weens finans jaunš pants, tad wiensch ir ufftatams kā patstahwigs pants un ja Tautas Padome tam peekriht un to atfihst, tad ari man nekās naw pretim.

Pres. J. Tschakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas. Ir eefneegts preekschlikums šho peefihmi nodot juridiskai komisijai. Luhdsu atfauksmes no referenta.

Ref. R. Kweelbergs: Es neefnu pilnwarots, lai ko waretu šcheit fazit.

Pres. J. Tschakste: Es liščhu uš balsfošhanu un luhdsu pazeļtees tos, kas buhtu par eefneegto preekschlikumu, nodot juridiskai komisijai. 18 balsis. Luhdsu tos, kas ir pret šho preekschlikumu, pazeļtees. 35. Kas atturas no balsfošanas? 2. Šchis preekschlikums — nodot juridiskai komisijai ir ar 35 balsim pret 18, 2 atturotees atraidits.

Es liščhu uš balsfošhanu nahšofcho papildinajumu:

„Pasiwas wehlešhanu teesibas Watwijas Satwersmes Sapulzes wehlešhanās banda Rainis-Bleekšhans un Aspasijsa-Rosenberg“. Wahrds Klichwem pee balsfošanas.

A. Klichwe: Tā ka te jautajums grosas ap 2 personam un debates tika mineta weena persona, tad leeku preekschā šho papildinajumu šadalit. (B. Kalnisch: „Waj Zuhš gribat Aspasijsu?“ Smeekli).

Pres. J. Tschakste: Preekschlikums ir šadalit un tā ka te leeta grosas ap 2 personam, tad preekschlikums jaewehro un es liščhu swiau uš balsfošhanu ar to pašchu faturn. Atteezibā uš Raini-Bleekšhanu, luhdsu pazeļtees tos, kas ir par šho papildinajumu. 36. Luhdsu pazeļtees tos, kas ir pret šho papildinajumu. Naw. Luhdsu pazeļtees tos, kas atturas no balsfošanas. 17. (Fr. Menders: „Smagi, smagi puhta...“). Atteezibā uš Raini, peenemts ar 36 balsim, 17 atturotees. (Behtrai ai aplausi pa kreisi un zentrā).

Atteezibā uš Aspasijsu-Rosenberg, es luhdsu pazeļtees tos, kas ir par šho papildinajumu. (Wišī peezelas. Sauzeeni no weetas: „Klichwe ar!“ Smeekli un aplausi). Luhdsu pazeļtees tos, kas ir pret. Naw. Luhdsu pazeļtees tos, kas atturas no balsfošanas. Naw. Tā tad minetais papildinajums atteezibā uš Aspasijsu peenemts weenbalsigi.

Ir eefneegts preekschlikums: „Luhdsu šhodeen sehdi flehgt“. Es luhdsu tagad tos, kas ir pret to, pazeļtees. (Peefihme: „Migahjuschī jau!“). Nahšofchā sehde buhš peektdeen pulkst. 4 ar deenas fahrtibu: šchis deenas fahrtibas turpinajums. Sehdi flehdsu.

(Sehdi flehds plkst. 10.25 m. w.)

## **Latwijas Tautas Padomes astotās sesijas trešā sēde.**

12. martā 1920. g.

Atklahta plkst. 5,9 minūtēs.

**Pres. Eščakste:** Tautas Padomes sēde atklahta. Bēf tēfōšēem pāsīnājūmēem un sīhēem preekšlīkūmēem, sīhī deenas kārhtībā fāsīstahw no sīhahdeem preekšmetēem: 1) Līkūmprojēkts par pahrgrosījūmēem un papīldīnājūmēem notēikūmos par bēsmantīnēeku mantū; 2) Līkūms par weenreīsejō mēšā nodoklī; 3) Notēikūmī par sēmēs grahmātu nodakām un notareem; 4) Līkūms par meerteefnēschu sēkretareem; 5) Līkūms par swehrīnato adwokatū pīlnwaram; 6) Pagaīdu waldbībās preekšlīkūms par daschadu personu apstīprīnāschanu tēesu amatos un 7) Ahrlēctu komīšījās wehlesīchanās.

Latgaleeschu frakzījā pāsīnō, ka Grīschana weetā fīnanšu un budščeta komīšījā peedālīfēes sūbstītūtš J. Stūfūls. Gerūnu naw? — Pēenemts.

Wahzu demokratu sīweenībās frakzījā pāsīnō, ka jurīdīskā komīšījā Dr. Sīhīemana weetā peedālīfēes Gdwinš Magnus un agrarkomīšījā — Manfreds von Begešaks. Gerūnu naw? — Pēenemts.

Ir eefnēegts līkūmprojēkts par agītajīju un sīpultschu brīhwībū uš Latwījās Satwerfmes Sapulzī. Sīhīs līkūms tēef nodots jurīdīskai komīšījai. Gerūnu naw? — Pēenemts.

Tad ir eēnahzīs līkūmprojēkts — eerofīnājūms par 200,000 rbl. pabalsta īsīnēegschānu Rīgās bēsdarbneēkēem un plāschu sībēedrīskū darbu organīfēschānu no walsts pūses. Darba komīšījā atfīhst par wehlānu un lēef preekščā Tautas Padomes presīdījam greeftees pēe Pagaīdu waldbībās ar jautājūnu, wāj wīna ir ar meeru un līhds kīhdām laīkam, īsīstrahdat atteezīgu līkūmprojēktu. Sīhīs eerofīnājūms eēs parastā kārhtā. Gerūnu pret to naw? — Pēenemts.

Tad bēf tam ir eēnahfūschās 2 īnterpelazījās, kuras ir apfīhmetas ar usrafsteem „sīeīdsamībās kārhtā“. Weēna ir parafītīta no Skalbes un tāī otrā parafītītees, kā pīrmais, Holzmanīs. Es lūhgtu sēkretara kungu nolāfīt. (Sēkretars lasa):

„God. Tautas Padomes presīdījam.

Būhdsu god. presīdīju sīeīdsamībās kārhtā stāhdīt waldbībai sēfōschu pēepīrāsījūnu īnterpelazīju:

- 1) Wāj waldbībai ir sīnāms, ka nēfandfīgā kārhtā top wēsta sīpēkulantu tīrgōschānās ar mahfslās un zītu wehstūrīskū kulturelu wehrtībū preekščmetēem. Komīšījonārī wīfā Latwījā uspēhēt sīhōs preekščmetūs un īsīhūta tos pat pahri robeščam uš ahīrsemem.
- 2) Ja waldbībai tas būhtu sīnāms, — kārhdus sōkus wīna nodomājūfī darīt, laī īsībeīgtu sīhō nēfandfīgo muhfsu walsts un tautas kulturelo wehrtībū īsīnīhīzīnāschānu un īspārdoščānu.

Rīgā, 10. martā 1920. g.

R. Skalbe,  
J. Akuraters,  
Sp. Baegle,  
M. Antons,  
R. Venus,  
Kambala.

Grosbergs,  
Alara Kalnīn-Weiland,  
J. Banfāns,  
Berģfons,  
M. Bruscha.“

Pres. Tschakste: Debatēs nahf jautajums par steidsamību. Waj pirmats parafstītājs wehletos nemit wahrdu? Wahrds peeder Skalben.

Skalbe: Kungī, Tautas Padomes lozēki! Sabeedribā walda usfrankums par to, ka Latwija leelā mehrā daschadi spekulanti un ahrsemneeki uspehrt mahkšlas preekschmetus, wezas glesnas, stila mebeles, archeologiskus preekschmetus, etnografiskus materialus, wezas grammatas un zitas tamlihdfigas leetas, kam preeksch Latwijas ir leela kulturela wehrtiba. Kulturu war novosit un isputinat daschos gados, tomehr kulturās wehrtibas rodas un sakrahjas tikai dar dandš gadu firteneem, un tadehl buhtu jaspeer wisā drihsunā šoki, lai kulturās wehrtibas tiktu aissargatas. Latwija ir bagata senie ar wezām un dahrgām kulturās wehrtibam. Bijuschās baronu pilis bij leeli krahjumi glesnu, stilu mebeles un archeologisku un wehsturisku preekschmetu krahjumi. Tahdi pašči krahjumi bij muhsu Baltijas archiwā, bet leelineku laikā, kad priwatihpaščums tika isnihzīnats, šchās wehrtibas šahla staigat; tagad tās staigā pa Latwiju un meklē ihpaščneeku. Un rodas agenti, kwi tās uspehrt un šahf kuhtit us ahrsemem. Katrai walstij ir šawas mahkšlas eestahdes; mums ir nazionalā opera un teatris, bet truhst nazionalās bibliotekas, etnografiskā museja, naw ari archeologiskā museja. Kamehr tahdas eestahdes nodibinās, walstij wajadsetu špert šokus, lai tās mahkšlas un kulturās wehrtibas, kas ir muhsu semē, nenahktu priwatās rokās, lai walsts tās waretu šakraht šawas mahkšlas un sinatniskos musejos. No šchis weetas es gribetu greestees ari pee tām zeenijamām personam, kas šchahdā waj tahdā weidā šahw šakara ar muhsu Sabeedroto mišijam un kuras no dolareem un mahrzīnam taifa leelas Latwijas rublu kaudses. Es gribetu luhgt, neisleetot šchos rubklus preeksch muhsu mahkšlas wehrtibu uspirščanas. Mehš esam paradušči, redset muhsu Sabeedroto preekschstahwjos humanus draugus, un mehš newehletos, redset winos uspirčejus, kwi šapirkušči par lehtu naudū wehrtibas, kuzām preeksch mums ir leela kulturela un wehsturiska nosihme.

Pres. Tschakste: Ja neweens nepeteizas pee wahrda, es lišču jautajumu par steidsamību us balsočšanu. Es luhdsu peezeltees tos, kas ir par to, lai atsihtu šcho interpelaziju par steidsamū. (Wazekas wairakums.) Kas ir pret steidsamību? Naw. Kas atturas? Naw. Tā tad weenbalsīgi steidsamība peenemta. Waj wehletos tahds nemit wahrdu pee interpelazijas pehž šodola? (Saugeens no weetas: „Naw“.)

Paegle: Es domaju, wikeem ir sinami šchee fakti un tablat usfawetees pee wineem nebuhš wehrtš. Es gribu tikai ašrahdit, ka ir wešelas kapitāla špehšigās organifazijas, kuras isfuhta uspirčejus pa wisām muhsu dšimtenes ahrēm. Ir wešelas krahtuwes Rīgā ar šchahdeem retumeem. Weena daļa ir ašpluhdušči jau pahri Latwijas robeščai, bet otra gaida, kad buhs brihwās no leebus Latwijas oštas, lai winaš tahdā kahrtā waretu iskuhtit. Sihmigi ir tas, ka ari muhsu Rīgā ir ahrkahrteji leels škaišs šchahdu agenturu weikalu. Ir statistiskās šinas, ka šchahdos agenturas weikalos apgrošiba deenā šašneeds wairak 100.000 rbl. Spezialisti takšē šchās muhsu walsti uspirktās wehrtibas pahri par 200 milj. rbl. muhsu walutā. Ahrsemēs tās šneegtos miljardos. Sihmigi tomehr tas, ja mehš eesjam kahdreš tahdos weikalos, kwi tirgojas ar šcheem retumeem, tad gandrihs wišur pirmats jautajums, ko šahda preekschā, ir — waj esot ahrsemneeks. Šeššsemneekteem wini ne labpraht rahda tos dahrgumus, bet gaida un zer un, laikam, no peedsihwojumeem šlehds, ka ahrsemneeki ir tee leelakee pirzeji. Un naw ari brihnums, ahrsemneekem ir tagad pļaujas laikš tanī šinā, wahrda pilnā nosihmē. Pateizotees muhsu semat walutai, war prašit kahdu zenu grib, nekahda teem naw par angstu. Netumi, kas wakar bij pehškami, pehž daschām štundam naw mums eesšsemneekem šašneedsami. Tadehl, man leekas, ka waldbibai wajadsetu špert šingrus un noteiktus šokus, lai šchahdām nebuhšchanam daritu galu. Man leekas, wisšwarigakais, kas buhtu jadara, isdot kategoriskūs noteikumus un luhkotees us to, ka tee teef ispiditi, lai neweens šchahds dahrgums neašpluhstu pahri Latwijas robeščam. Nekawejotees buhtu jaregistre wiši dahrgumi Latwijā, kā spezialas leelakas krahtuwes, tā ari atšewiščki preekschmeti, lai sinatu, kur katreis wini paleef, gadijumā, ja tee pahrdoti no rokas rolā. Waretu atkaut tirgotees spezialos weikalos un isstahdēs, kwi buhtu jaregistre pee isglihtibas ministrijas un kureem tahdā kahrtā jaatrodas sem teesčas isglihtibas ministrijas usraudšibās. Ja atkautim tirgotees ar šcheem retumeem kwi ari katrai priwatpersonai un katrā weikalā, tad war peenahkt teesčam tas laikš, ka muhsu Latwija ar šchahdeem wehsturiskem retumeem buhs tik

nabaga, ka reti kahda zita seme pafaulê. Mehš materialâ finâ efam ispostita tauta, tomehr paees gadi, falihgofees muhfu rashigâs druwas, mums buhs pafcheem fawa pahrtika, uslabofees muhfu apstahki, bet kulturâs wehrtibas, tâs ir kahda rashâ, kas teef tikai weenreis rashota pa gadu finteneem, un weenreis nopostita, ka naw par gadu finteneem uslabojama. Tapehš buhtu pehš eespehjas ahtri un stingri fokt sperami, lai fahhdas nebuhschanas isbeigtu.

**Bref. T f c h a k f t e:** Neweens pee wahrda naw peeteizees. Es likfchu us balfofchanu schis interpelazijas peenemfchanu, un luhdsu peezeltees tos, kas scho interpelaziju peenemtu. (Peezelâs wairafums.) Kas ir pret? Naw. Kas atturas? Naw. Tâ tab interpelazija ir peenemta.

Tab ir otra interpelazija, kuru luhdsu sekretara fungu nolafit. (Sekretars nolafa):

„Steidsoschi.

Tautas Padomes presidentam.

Suhdsam Tautas Padomes presidentu likt Tautas Padomei preefshâ fefoschu steidsoschu peeprafijumu ministru presidentam:

Rakstâ no 5. marta 1920. gada, sem Nr. 5665, eefschleetu ministrs aisleedsja Latwijâs pasta-telegrafa-telefona arodu faweenibai fâfaukt 10. martâ fch. g. pasta-telegrafa-telefona arodu faweenibas nodaku preefshstahwu konferenzi.

Minetâ rakstâ eefschleetu ministrs fawu aisleegumu motiwê ar to, ka konferenzes deenas fahrtibâ paredseti jautajumi par kalpotaju peenemfchanas un atlafifchanas fahrtibu un par peedalifchanos Satwersmes Sapulzes wehleschanâs. Schee jautajumi nesaejotees ar faweenibas mehrkeem un statuteem, jo kalpotaju peenemfchana un atlafifchana peederot tikai atteezigai preefshneezibai un jautajums par Satwersmes Sapulzes wehleschanam efot politika, bet newis arodneezifks jautajums.

Memot wehrâ: 1) ka jautajuma nolahrtfchana par kalpotaju peenemfchanu, atlafifchanu un atalgofchanu ir weens no fatras arodneezifkas faweenibas darbibas galweneem usdewumeem; 2) ka likums par Satwersmes Sapulzes wehleschanam nepareds aisleegumu arodneezifkam faweenibam peedalitees wehleschanâs un wehleschanu jautajumus pahrspreest; 3) ka aisleegums pahrspreest jautajumus par Satwersmes Sapulzes wehleschanam eerobefcho wehleschanu brihwibu un eespehju wehletajeem orientetees wehleschanu jautajumos; 4) ka konferenzes aisleegfchana kawê arodneezifkas kufstibas fefmigu attihftibu, mehš jautajam: a) waj ministru presidentam ir finams, ka eefschleetu ministrs aisleedsis pasta-telegrafa-telefona arodu faweenibas nodaku preefshstahwu konferenzei apspreeft jautajumus, kwi eetilpft arodneezifko faweenibu kompetenzê, kâ ari aisleedsis apspreeft jautajumus par Satwersmes Sapulzes wehleschanam, ar to eerobefchodams wehleschanu brihwibu? b) ja ministru presidentam tas ir finams, tab kahdus folus winsch fpehris fchi aisleeguma atzefshana?

- |                 |                  |
|-----------------|------------------|
| Holzmanis,      | Muhme,           |
| Zeelens,        | E. Bungfch,      |
| Dr. Kalntafsch, | A. Kurfchinskis, |
| Menders,        | E. Morizš,       |
| J. Wiſchna,     | M. Kalnin,       |
| E. Radfufsch,   | A. Lindinfch,    |
| Mara Kalnin,    | Neubergš,        |
| J. Bers,        | A. Dehfens.      |
| G. Benfe,       |                  |

**Bref. J. T f c h a k f t e:** Waj wehletos kahds nemt wahrdu pee pee preefshlituma steidsamibas? Pee wahrda peeteizas Holzmanis.

**W. H o l z m a n i s:** Mani fungi, Tautas Padomes lozefki! Es juhs dandš neapgruhstinafchu, es tikai ihfos wahrdos zentifchos peerahdit, ka fchi interpelazija ir steidsama un otrfahrt, ka wina peenemama fchini Tautas Padomes fehde. Lihds fchim weenmehr ar tam interpelazijam, kuras tika eefneegtâs no fozialdemokratu frafzijas, notifa

tas, ka wairakums aizrābija us to, ka interpelāzija japahrbanda komisijā, tādēļ steidsamība tika weenmehr atraidita un peeprašījumi tika nodoti komisijā, lai wina tos pahrbanditu. Es gribu peerahdit, ka šcheit pahrbandišchana nebūhs wajadšiga. Dirs motiwš, kuruš wairakumam palihšs interpelāzijas nobihdit komisijā, ir tas, ka winas ir šarešgitas pehz juridiskās dabas, ka japahrbanda beš faktiskās pušes ari juridiskā. Es ihšos wahrdoš zentišchos peerahdit, ka no juridiskās pušes jautajums ir ļoti weenfahrschš un naw atleekams.

Deetas faturs ir tahds, ka pasta-telegrafa-telefona arodneezifkā šaweenuiba greesjās pee eefšchleetu ministrijās ar luhgumu šasaukt arodneezifkās šaweenuibas nodalu preefšchstahwu konferenzi. Tas luhgums no eefšchleetu ministra kunga atraidits, pee kam ministra kungs šaka, ka tādēļ, ka us deenas šahrtibas šahw jautajeens par kalpotaju peenemšchanas un atlaišchanas šahrtibu un par Šatweršmes Šapulzes wehlešchanam, tahdu konferenzi newarot atkaut, jo jautajumu noškaidrošchana par kalpotaju peenemšchanu un atlaišchanu peekrihtot tikai wal dibas eestahdem un, lai apšpreestu jautajumu par Šatweršmes Šapulzes wehlešchanam, newajagot konferenzi, bet warot šasaukt šapulzi no politišku partiju preefšchstahwjeem, un tur šcho jautajumu noškaidrot.

Astahjot pilnigi pee malas toš motiwus, kuruš peewed eefšchleetu ministra kungs, es gribu jautat, waj pateescham eefšchleetu ministra kungam bij teefiba aifšleegt tahdu kongresu. Mums ir špehtā, atteezibā us beedribam un šapulzem, likums no 12. aprila 1917. g., kuruš ijdots Kerenška laika. Šchis likums nošaka, ka katram pilsonim ir teefiba, beš fewiškās atkaujas šasaukt šapulzes šlehtās weetas. Tas ir pamatlikumš, kas pašchlaik eerobeschots ar noteikumeem par kara šahwofli. Šcho noteikumu 5. nodakā, 17. pants dod eefšchleetu ministrim teefibu, išdot riškojumus par šapulšchu eerobeschochanu waj noleegšchanu. Bet šchis pants noteikums par kara šahwofli, šchis pants pants nošaka, ka šapulzes eerobeschot war tikai aif dibinateem eemešleem, peem., tad šapulze waretu apdraudet walšis eefšchejo drošchibu un šabeedriško meeru. Es jautaju, waj pateescham jautajums par kalpotaju peenemšchanu un atlaišchanu apdraud walšis eefšchejo drošchibu? Man leekas, ka tā naw. Ja eefšchleetu ministra kungam buhtu bijušchi eemešli domat, ka kongress war apdraudet walšis šahrtibu un meeru, tad winšch wareja to aifšleegt, bet tahdu apšahkku, azimredšot, naw, jo teem motiweem, kuruš norahda ministrš, naw nekā šopeja ar šabeedriškā meera un šahrtibas apdraudochanu.

Gadījumā, ja interpelāzijas steidsamība tiktū atraidita, tad arodneezifkās beedribas, proti, štrahdneeku preefšchstahwneeziba newarēs nemt peeteekofchi leelā mehrā dalibu pee Šatweršmes Šapulzes wehlešchanam. Winai jaect wehlešchanās nenobreedušchai, nenofkaidrojušchai wehlešchanu jautajumus. Tā tad, šche šinamā mehrā teef trauzeta Šatweršmes Šapulzes wehlešchanu šagatawofchana un zaur to teef ari trauzeta wiša Šatwijaš attihštiba, jo ta šahw atkaribā no muhsu Šatweršmes Šapulzes wehlešchanam. Es pabalstu steidsamību.

Pres. Šchakste: Es likšu jautajumu par steidsamību us balšochanu, un luhdsu peezeltees toš, kas ir par to, ka mehš peenemam šcho interpelāziju steidsamibas šahrtā. Luhdsu peefehstees. Luhdsu, kas ir pret steidsamību? Naw. Luhdsu peezeltees toš, kas atturas no balšochanas. Naw. Steidsamība peenemta. Pee interpelāzijas šodola teef atklahtas debates. Wahrds peeder Bruno Kalnina.

Šaklinišch: Šodatee Šantas Šadomes Izejki! Jautajums par arodneezifkām beedribam ir tani šinā preefšch mums šwarigs, ka weenas beedribas konferenzes noleegšchana ir šwariga un analogiškus gadījumus šchim gadījumam waretu atteezinat us zittām arodneezifkām beedribam, ar to pašchu motiwaziju, jo zittas ari projektē tuwalā nahlotnē noturet kongresus un konferenzes pa wišu Šatwiju. Tapēhz mums ir no šwara, lai šchis gadijums tiktū iščchkiršs preefšch mums poštivā nošhmē. Pretejā gadījumā tiktū trauzeta šelmitga wehlešchanas darbiba. Man rahdas, nebūhs wajadšigs plašchati atšihmet to, ka wišām arodneezifkām beedribam ir nepezeeschami, lai winas brihwi waretu apweenotees pa wišu walsti un pahršpreest us šawu darbibu atteezigos jautajumus.

Tahds šchini gadījumā ir jautajums par Šatweršmes Šapulzes wehlešchanam. Ja arodneezifkām beedribam tiks noleegts, apšpreest jautajumu par Šatweršmes Šapulzes wehlešchanam, tad zaur to winām teef atnemta weena no tām teefibam, kuras

likums winām neatņem, un zaur to plašāš strahdneeku aprindās, kuras nam apwee-notas politiskās organizācijās, bet kuras war apweenotees un wifās zitās Walar-Giropas walsiis atbalsta ņawu partiju ņinamos wišpabrigos politiskos aktos. Naira no tām war taišit ņinamu lehmumu par, jeb bret ņinamās partijas atbalstišānu ņhniš wehļešānās un tas atteežas ne tikai uš strahdneeku arodneeziškām organizācijām.

Ja pilšehtas domes wehļešānās ari pilsoniški-ņainneeziškās organizācijas, peemehtam, Namņainneeku ņaweeniba atbalstija kaħdu listi, kuru uštahdija pilsoniška partija, tad neweens wineem neaistlēdsā pahrspreest to jautajumu, bet kaħ kaħda strahdneeku organizācija to grib darit, tad tas winai teek noleegts.

Ir parasta leeta, ka ņchee ņpaldi nahk no zitām instanzem, kuruš mehš uskfa-tam par nelikumigeem, bet aij bašchadeem eemešleem no ņhniš tribines interpelet newa-ram. Noraidijumu no teešas pušes, apstiprinat registretas arodneeziškās beedribas, ka tas notika Jelgawā un ņeepajā, kur tām ir 6000 beedru, bet winas tika išfludinatas par neešohām un nelikumigām, un pat netika atkauts likwidet winu darbibu, bet jau-nas netika registretas. Jelgawā, harona Osten-Salena wadibā, apgabalteešas preeh-titā rakšā ir teiktš, ka arodu beedriba netika registreta tapehž, ka tur ešot runa par ņhkiru zihnu un streiku un bij peelikš par to pat atteezigašs ņoda mehrs. Tas wiš eet weenā ņinamā wirnē, un ņhniš gadijumā minetās konferenzes noleegšāna strahd-neekuš neapmeerina, un no waldibas pušes neween neteel ņemeta strahdneeku arod-neeziško beedribu kustiba, ka to bijušchais eekšchleetu ministrs Waltera kgs ņolija, ka nahkšhot pretim un došhot ņinamu atbalstu, bet tagad pabalsta weetā eekšchleetu ministrs Bergs noleedi atbalstišānu un konferenzes ņaņaušchānu. (Peešihme no Sem-neeku ņaweenibas: „Kapehž wajadēja nošweest Walteri?“) (Sozialdemokratu peešihme: „Ja, redjat ka ir, kaħ nogahšch Walteri.“) Bet zik ņlitti ir, kaħ nahk winā kaħds ministrs, kuru Semneeku ņaweeniba usklatija par labaku, bet kuruš rihhojas wehļ ņli-tati par Walteri. (Smeekli pee Semneeku ņaweenibas.) Warbuht jums ir leels preeks, un eš nešchāubos, ka Semneeku ņaweeniba ir preeks par katru reažionaru ņoli. Juhs jau strahdneeku interesēs nerepresentajeet, bet juhs tās taišni aparojāt; tas jau ir katram ņinamš. Neapšchāubami, ka Satwersmes Sapulzes wehļešānās juhs dabuņat deesgan išnihžinošchu atbildi. (Mihwe: „Oho!“) Juhs kungi ņmejatees, bet wehļak juhs redseet, ka jums tas par labu nebuhš nahzis! Neeedomajatees, ka ta darbiba, ko, juhs toreis, Freivalda kgs, attihstijāt, jums par ņewiškku godu buhs. Par godu naw ari tas ņolis, kaš te ir notizis; jo, ja arodneeziškās beedribas newar išleetot ņawas, no likuma garantetas, teešibas, ja winas newar pahrspreest par kalpo-taju peenemšānu un atlaišānu, tad, man rahdas, ka tas ir weens no katras arod-neeziškās beedribas galwenajeem ušbewumeem, kaš teek noleegts.

Preekšch mums ir no ņwara, lai wišas strahdneezišās organizācijas dabutu brihwu eepheju, kaħdu pat eepheju, kaħdu eekšchleetu ministrs Berga kgs garanteja pilšehtas domes wehļešānās, išteiktees, taišit ņawu ņpreedumu par labu weenai waj orai politiskai grupai, un ja tas ir noleegts, tad ta ir nelikumiba un nepareišiba, kura atņem katru teešibu, wešt brihwu agitāziju pee Satwersmes Sapulzes wehļešā-nam. Mums rahdas, ka tapehž buhtu jaatšime, ka kaħda rihžiba ir nepeelaišchama un kaħdi noleegumi ir jaatzeek. Bretejā gadijumā ari wišas pahrejšās beedribas ņhniš teešibas nebaudis, un mums buhs janonahk pee ta ņahwokka, ka arodneeziškām beedribām nedos eepheju apweenotees, par ko mehš zihnišamees jau zariskā walsi, un kura ideja ari tad tika bremseta, un pahrspreest kopigi par walsi netika atkauts. Šhniš bij pirmāis gadijums, un ņcho gadijumu eekšchleetu ministrija ir noleegufe.

Tas atkal ir leels mottwojums, ka ņhniš noleegums naw nekahds atņewiškšs gadijums, kuras waretu nepeegreest ņewiškku wehribu. Tas laupa arodneeziškām beedribām wišu nošhmi. Pehž statuteem, uš kureem winas teek pahregistretas, newar winām tās teešibas laupit, bet eekšchleetu ministra kgs to noleebš. Wišu to wehā nemot, mehš kuhdsam Tautas Padomi, peenemt ņcho interpelāziju un ņpert ņokus ņcho nepareišibu nowehrešānai, kaħdas leetotas no eekšchleetu ministra kga.

Pres. Tšchakste: Neeeens pee wahrda naw peeteizees. Es likšchu uš balso-šānu, waj peenemt, waj ne ņcho interpelāziju. Es kuhdsu tos, kaš ir par peenem-šānu, peezeltees. (Peezetas wairakums.) Kas ir pret? Naw. Kas atturas? Naw. Tā tad interpelāziju peenem.



Nahkofchais, pirmais deenas fahrtības punktā ir: „Ļikumprojekts par pārgrošījumiem un papilbinājumiem noteikumos par bēsmantineeku mantu“. Šī likumprojekta referents ir Neibergs.

Ref. Neibergs: Ļikumprojekts, par kuru es te runāju, tizis eefneegts no teefleetu ministrijās, juridiskā komiſija viņu ſtatija zauri un atrada, ka viņš ir teeſham nepeezeeſchams un iſwedams paahtrinātā fahrtā. Deeta ſekoſcha. Senat tanis gadījumās, ja kaħds mirdams neatſahja peħz ſewis mantineekus un neatſahja nowehleſchanaš aktu, mantas, ſtatotees peħz tam, pee kaħdas ſabeedribas peedereja mirejš, pahrgahja waj nu pilſehtas, waj pagasta, waj ari muiſchneezibas rokās, jeb daſchadu eeftahſchu rokās. Daudſas funkzijas, kuras tagad teef iſpilditas no walſts, peem., ſozialā apgahdiba, pa leelakai daikai konzentrejās priwatu eeftahſchu rokās. Tahdejadi, kur ſtahwolliš tagad kraši mainiſees, ir ari nepeezeeſchami, ka tās mantas, kuras tika agrak likumā paredsetas un ſinamos gadījumās nowehletas kaħdam eeftahdem, tagad pahrnem walſts ſawā ihpaſchumā un ſinaſchanā. Tad jaatſihmē wehl weens apſtahllis: kad 1917. g. peħz rewoluzijas muiſchneezibas fahrtā un viņas priwilegijas tika atzeltas, tad dabigi lihds ar to tika atzeltas teeſibas, pahrnem to mantu, kura ſinamos gadījumās bij peefrituſi muiſchneezibas korporazijai, kā tahdai. Bet netif ween tas, wehl wairak: atžetot tagad ſchis muiſchneezibas fahrtas priwilegijas, bijuſchee brunneezibas ihpaſchumi paleef beſ ſaimneeka, un tamdehl tagad ir nepeezeeſchami, radit ſinamu eeftahdi, kura, tā ſakot, ſtahtos ſchis bijuſchās brunneezibas weetā un waretu pahrnemt tās mantas ſawā ſinaſchanā, kuras agrak peedereja brunneezibai.

Tamdehl, aif ſcheem eemeſleem, juridiskā komiſija nahza weenbalſigi pee aſſinaš, ka ſchis eefneegtais likumprojekts nahzis ihſtā laika un nepeezeeſchami peenemams. Kaš atteezas uš redakziju, likumprojekts ir paredsejis, atžet wiſus tos pantus, kuros gahja runa par ſchim daſchada weida eeftahdem un fahrtam, un to weetā atſtahjis druſku pahrgroſitā weidā 1965. pantu un, kā jauninājumu, peelizis 1965., I. p., kura paredseti tee gadījumi, ja kaħda beedriba, kuraš naw bijis peinas noluhka, iſbeids ſawu darbibu un ja ſchis beedribas ſtatutos naw bijuſchi tuwakt noteikumi, kur ſchi manta paleef un kam viņa pahreet.

Tā tahlak juridiskā komiſija, apſkatot ſchā projekta 1970. pantu, ir tur taiſijuſi maſu pahrgroſījumu, newis ſatura peħz, bet drihſak redakzijas ſinā, tā ſakot, ſchāi pahrmainai buhtu wairak teoretiska noſihme, pee kuras warbuht plaſchaki japaſawejas, tahdehl, ka ſchis pahrgroſījums ſcho pantu ſaturu negroſa. Pahrgroſiba paſtahw eefſch tam, ka ſcheit projektā bija ſazits, ka walſts mantojot bēsmantineeku mantu. Turpretim juridiskā komiſija peenehma ſekoſcho redakziju: „Ka walſts peenem bēsmantineeku mantu“. Šim pahrgroſījumam, kuru juridiskā komiſija ari plaſchaki pahrunaja, peeweenojās, beſ kaħdam eerunam, ari teefleetu ministrijās preekſchſtahwis. Tas buhtu wiſs, ko es waru paſinot no juridiskās komiſijas puſes.

Preſ. Tſchakſte: Teef atklahtas wiſpahrejas debates pee ſchi likumprojekta.

Ref. Neibergs: Es waru paſinot, ka preekſch ſchā likumprojekta ir peepraſita ſteidsamiba.

Preſ. Tſchakſte: Es likſchu uš baſoſchānu jautājumu par ſteidsamibu, un luhdsu pazeltees tos, kaš ir pret ſchi likumprojekta ſteidsamibu. Naw. Es luhdsu peezeltees tos, kaš atturas no balſoſchanaš? Naw. Tā tad ſteidsamiba peenemta. Teef atklahtas wiſpahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas? Es likſchu uš balſoſchānu pahreju uš pantu laſiſchānu, un luhdsu pazeltees tos, kaš buhtu pret pantu laſiſchānu. Naw. Kaš domā atturetees? Naw. Tā tad pantu laſiſchāna weenbalſigi peenemta. Wirſrakſts. Neweens pee wahrda nepeeteizas? Tad peenemts. I. pants. Neweens pee wahrda nepeeteizas? Peenemts. Ļikuma II. pants. Pee wahrda neweens nepeeteizas? Peenemts. Tagad es likſchu uš balſoſchānu ſcho likumu wiſā wiſumā, un luhdsu pazeltees tos, kaš ir par ſchi likuma peenemſchānu wiſā wiſumā. Wairakums. Luhdsu peefehſtees. Luhdsu pazeltees tos, kaš ir pret ſchi likuma peenemſchānu wiſā wiſumā. Naw. Es luhdsu pazeltees tos, kaš domā atturetees no balſoſchanaš. Naw. Šchis likums peenemts.

Nahkofchais likumprojekts: „Ļikums par weenreifeju meſcha nodokli“. Referents W a h r s b e r g s.

Ref. Wahrsbergs: „Likumš par weenreifeju mešča nodokli“. Šihme-  
jotees uš ņho nodokli, zekas jautajums, kaħdi buhtu ņha nodokla mehrki. Dee buhtu,  
eeguht walstij toka materialus, kuruš waretu eksportet uš ahrsemem un tahdā weidā  
eeguht ahrsemju walutu. Tamdeħš ka wina mehrkis ir loti teizams, katrā ņinā ari  
ņhīs likums, tā tahds, un pats tas nodoklis, buhtu loti weetā. Ja nu mehš ņkata-  
mees uš to, zik leelu daudsumu toka materialu waretu dot ņhīs nodoklis, tad, iņejot no  
priwatu mešču platibas, ap 2½ miljonu puhrweetu, waj masakas mešču weenibas,  
ap 60 puhrweetas atņaitot, waretu reħkinat ap 2 miljonu puhrweetu mešča sem  
nodokla, ja mehš reħkinatu no puhrweetas 30 kubikpeħdas. Bet tahdos gadijumos,  
kur paņchi nenemtos apstrahdat, kur wajadsēs waldbai apstrahdat, buħš wairak par  
30, tad waretu reħkinat ap 40 kubikpeħdu no puhrweetas zaurmehrā, kas istaiņa  
80 miljonu kubikpeħdu, waj ap 400.000 standartu.

Tā tad, katrā ņinā, deesgan eewehrojams daudsums toka materialu, kuru,  
eksportejot uš ahrsemem, waldbi waretu eeguht peeteekoschu sumu ahrsemju walutas,  
kas buhtu atkal loti noderigi preeħš to preeħšmetu eegahdaschanas, kas wajadņigi  
Latwijas walstis dņihwes atjainoņchanai. Tā tad, kas ņihmejas uš paņchu ņho nodokli,  
waj tas ņinamā mehrā neatņahtu postkoschu eespaidu uš Latwijas mešcheem, jaņaka, ka  
newar ņhini ņinā eerunas zelt, jo, peħš leetprateju ahrħbijumeem, kas ir weena gada  
peeangums uš puhrweetas. Šhini gadijumā nodoklis uš puhrweetas nebuhš eeħta-  
tamš par leelu.

Teit ir paredsets tas, ka nodoklis buhtu 30 kubikpeħdas I. ņħiras no katras  
puhrweetas. Turpretim tahdos gadijumos, kur nodokli netiktu labpraht maksati, wal-  
dibat ir teesibas uš ņawu roku mešču iħstrahdat, pee kam tad nodoklis nemams,  
dubultigi. Komisija ņkatija zauri ņho likumprojektu un atņina, ka tas nodoklis katrā  
ņinā attaiņno ņawu mehrki un ir wehlams. Tahdā weidā leeku preeħšā Tautas  
Padomei, peenemt likumu ņteidsamibas kaħrtā.

Pres. Tschafste: Referents leek preeħšā ņteidsamibu. Es likņhu uš balso-  
ņchanu jautajumu par ņteidsamibu, un luhdsu pazeltees tos, kas ir par ņteidsamibu.  
Luhdsu pazeltees tos, kas ir pret ņteidsamibu. Luhdsu pazeltees tos, kas domā atture-  
tees no balsoņchanas. Naw. ņteidsamiba weenbalņigi peenemta. Teek atklaħtas wis-  
pahrejas debates. Wahrds peeder Dr. Schiemannim.

Dr. Schiemans: Deputatu ņungi! Šhi likuma iħstais noluhšs ir atweegli-  
nat walstis meščneezibas naħkosħos gados, atteezibā uš nosleħdjameem leelajeem toka  
peegahdaschanas lihgumeem. Ar ņho likumu mehš nostahjamees uš naturalnodewu  
lauka un tahdu ņoli war tikai apweizinat. Tahdā briħdi, kad naudas weħrtiba ahr-  
kaħrtigi krituņi, kad wiņeem naudas ihpaņħneekēem janes wiņsmagakee upuri, ir taiņnigi,  
ka ņemes ihpaņħneeki, kura deenu no deenas dod leelakus eenahkumus, wispahribai  
atdod teeschi ņhos ņemes eenahkumus un ne tikai naudas eenahkumus. Bet ja ween-  
reifejs nodoklis pahri par procentu eenahkumu war aiskert ari kapitalu, tad natural-  
nodewam un ņewiņħki toka nodewam wefeligas mešĆainneeziabas praņijumi wek notei-  
tas robesħas. Ja jaekt pahri par normalu peeangumu, tad jagahdā ta weetā par  
peħzpeeangumu. Weenkaħrņcha iħlanpiņchanas Ćainneeziaba kaite ņemes labkħjibai, tas  
atteezinams netikai uš walstis meščneezibam, bet taiņni tahdā pat weidā ari uš priwat-  
meščneezibam. Nemas neħkatotees uš to, ka ihpaņħuma atteezibas uš priwatmeščneezi-  
bam jaregule tikai muħņu Satwersmes Sapulzei, ir ņkaidra leeta, ka paņtiprinata mešču  
ņamasiņaņhana wispahrigi atkems muħņu Ćainneeziņkai dņihwei weenu no winas eeweh-  
rojamakeem un nepeezeħĆamakeem pamateem.

Bet ko dara muħņu projekts?

Papreeħņhu wiņch uħleek nodoklus wispahrejai mešča platibai, neeewehrojot, ka  
leela daħa no ņhīs platibas ir pawiņam neproduktiwa. No 4,339,400 puhrweetam  
mešĆaplatibas ir janoreħĆina 1,084,800 puhrweetas purwu. Šħahduš eerobesħoju-  
mus projekts nepareds, bet peeprasa no wispahrejas mešča platibas 30 kub. peħdas  
no katras puhrweetas, kas istaiņa 130 miljonu kub. peħdas kopnodokla. Šħahds  
nodoklis pahrņpeħj zaurmehra gada peeangumu muħņu mešĆos. WahziĆa apreħĆina  
gada peeangumu wiņlabal apĆainneektotās walstis meščneezibas uš 47 kub. peħdu.  
Ja mehš muħņu mešĆeem pazelam gada peeangumu uš 45 kub. peħdam, tad mehš, bej  
ņħaubam, pahraħpjam muħņu meščneezibu ņpeħjas. Bet ari ņħahds apreħĆins nowed  
tikai pee 13,5 milj. kub. peħdu eenahkuma gadā. Likdaudņ toka, Ćaprotams, newar

nodot eksportam. Mums janowelt muhsu plaschās malkas wajadības un jarehkinas ar to, ka pašceem ir wajadīgi daudsi buhwkofi, lat uszeltu wifas ispostitās fainneezi-  
 bas uš laukeem un namus pilsehtās. Janem wehrā pastahwigi peeaugošchās wajadsi-  
 bas muhsu dselzetu fatilsmē, kà ari ziti wehl neparedseti ušnehmumi. Mas rehkinot  
 mums wajaga nemt no břihwā koku fastahwa 45% preeščj malkas un 30% buhw-  
 kofeem. Tà tad paleel pahri eksportam 25% t. i. 31 milj. kub. pehdas. Tahdà  
 fahrtà peeprafitos 130 milj. mehš warešim sadabut tikai išetros gados. Šchahds  
 peeprafijums waretu cetilpt wefeligas meščfainneeziabas rahmjos, ja nodewu laiku  
 pagarinatu no 2 uš 4 gadeem. Bet projekts eet wehl tahlak. Wiasch wispirms pee-  
 prasa pirmklasigus smagus eksportbalkus, kahdus schimbrihscham war nodot tikai 10%  
 no muhsu mešceem. Gadijumā, ja tahdus eksportkokus newar nodot, tad likums  
 nosafa, ka nododamais dandjums ir japaleelina. Tas nosihmē nodewu dubultschanu  
 uš 90%. Mehš nonahkam no 4 gadiga peeauguma lihds 8 gadigam, kas ir jaisžehrt  
 2 gados. Ar to wehl nepeeteel. Šlumš uskrauj ihpaščneekem ari apstrahdaščanas  
 un peeweschanas nastu. Tas nosihmē isdewumu dubultschanu. Ja aprehkina zaur-  
 mehrā nodewas naudas wehrtibā uš 260 milj. rbl., tad isnaht, eerehkinot apstrahda-  
 šchannu un peeweschanu lihds meščam, 520 milj. 300 puhwreetam buhtu janes  
 52,000 rbl. nodewas, bet 3000 puhwreetu meščam — 520,000 rbl. Mehš, — tà  
 atkal nonahkam pee naudas nodokļa, un personam, par kuraš mehš flaidri sinam, ka  
 winam naw břihwī naudas lihdsjekli, teel prašits, kas naw eespehjamš.

Nebuhš neweena mešha ihpaščneeka, kas to waretu pildit, bet projekta notei-  
 kumi tašlak šaka: ja, gadijumā nenemamas apstrahdaščannu un peeweschanu, tad ir  
 jadod 30 kub. pehd. weetā 60 kub. pehdas — pateesibā tas šimejas uš wiseem mešču  
 ihpaščumeem Satwija. Ar ziteem wahrdeem, — nodoklis teel wehkreis dubultots un  
 uslikts privateem mešha ihpaščneekem Satwija isžirst 16 gadu peeaugumi 2 gados.  
 Mani kungi, tas nosihmē muhsu meščfainneeziabu galigu ispostišchannu. Tas nosihmē,  
 ka mehš atmetam tās zeribas, kas šaisijās pee muhsu fainneeziškās dšihwes atdšihwi-  
 naščanas ar semeš dabigu koku bagatibu un tà mehš nedaudjos gados isnehtasim  
 kapitalu, no kura mums ir jadšihwo. Tas nosihmē, ka mums pehž tam jaatšafas  
 uszelt muhsu karā ispostitās fainneeziabas, ka muhsu laukfainneeziaba taisni massainneeku  
 ihpaščumos iputēs. Šhi šalot, tas nosihmē, ka mehš buhšim nabagi. Tas, ko  
 muhsu meščš pateesi war dot, to wajaga mums nemt no wina un tas newar wairaf  
 buht, ka zaurmehrā 30 kub. pehd. no puhwreetas, pee tam jaecedala mešha seme kate-  
 gorijās pehž winaš labuma, tà ka labakās meščneezibas waretu nodot 60 kub. pehd.,  
 bet šlittakās 20 kub. pehd. Tà ka tas ir flaidrs, ka privatee mešha ihpaščneeki newar  
 usnemtees apstrahdaščannu un peeweschanu til leelos apmehros, tad wini war tikai  
 peefolit mešču žirščanaš, pee kam wifas koku fugas un kwalitate janem par labu.  
 Pats par sewi šaprotams, ka tikai leetderiga un ar mešču apauguši seme war tikt  
 aplikta ar nodokļeem. Tas, ko šhis likums raksta preeščā, naw nelas žits, ka privat-  
 mešču konšijesšana no walšs pušes. Bet šchahdi šoki, mani kungi, neetilpst muhsu  
 Tautas Padomes kompetenzē, toš atšahšim Satwersmes Šapulzei. Ta ir likumdo-  
 šchanas wehšture wehl nedširdeta leeta, ka šhe teel isstrahdats likumprojekts, kas  
 apdraud muhsu meščfainneeziabu pastahweschanu, pee kam mešha departaments te  
 nemas nopeetni naw peewilšts pee lihdsdarbibas. Šhis projekts ir semkopibas ministrijas  
 darbs, kas tikai weenu reisi, weenā sehde bij peeaizinajuši weenu mešha departamenta  
 preeščstahwi, un tas naw atturejees isteikt šawas šchaubas. Tautas Padome bij šcho  
 projektu nodewuši finansu komišjai, un ta bij wina, laikam weenlahršči tikai tikt  
 tahlu pahrbaudij puši, žil wiasch walštij dod finansialus labumus. Es pats par nosche-  
 loščannu, newareju buht klahst tai sehde. Mani kungi, tik weeglprahtigā weidā nedrihst  
 rihkotees ar muhsu ne wifai bagatās semeš mantam. Tik šwarigs likums praša ruh-  
 piņu un leetprateju pahrbaudišchannu. Es leeku preeščā, projektu nodot agrarfomijā,  
 lai ta, peeaizinot preeščstahwjuš no mešču departamenta un leetpratejuš no koku  
 tirdšneezibas, wehl reis pahrbauda, kahds eespaids projektam war buht uš muhsu fain-  
 neeziško dšihwi.

**Pres. Šchahst:** Neweens wairaf pee wahrda naw peeteizees? Referentam  
 pehdejais wahrds.

**Ref. Wahrsbergš:** Teit uš preeščrunataja aisrahdijsumu, ka pateesibā,  
 mešču plattiba nebuhtu tahda, kà tik minejis, ka meščos ir eeskaititi purwi un eseri,

es gribu aifrahdit, eepafhtees ar atteezigeem statiftifkeem materialeem, kas fawâ laikâ iifrahdati no muifchneezibas kadastra nodalas. Ka purwi un eseri neteef meshos eefkaltiti, warbuht tur preefchrunatajam ir tee materiali labaf pafhtami, tahdi fawâ laikâ no muifchneezibas eestahdem fakrahti. Ja mehs peenemam to, ka purwi un eseri naw eerehfinati, tad tas aprehkins, ko preefchrunatajs zel preefchâ, nebuhtu pareifs. Es gribetu aifrahdit, ka finansu komifijas sehde tila fhis jautajums apftatits, un katreij ar femkopibas ministra personiq peedalfchanoz, kurfch wajadfigos fktitns zehla mums preefchâ. Ari katram komifijas lozellim, kas par to intrefejâs, bij eefpehjams, femkopibas ministrijâ pahrlcezinatées, un tee atrada, ka wifti tee aifrahdijumi pilnigi faskan ar pateefibu un ir eefpehjams realifet meshu nodokli, bes ka apdraudetu meshu fainneezibu. Tâ tad, es katrâ finâ buhtu par to, ka winu peenemtu.

Pres. Tschafste: Ir eefneegls no Dr. Schiemana preefchlikums, fcho likumprojektu adot atpakaf agrarkomifijai, pee kuras wehl tiftu peeaizinati klast preefchfahwi no meshkopibas departamenta un foku tirdsneezibas. Es litfchu fcho preefchlikumu uf balfofchanu. Referents iffajijâs pret fcho preefchlikumu. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir pret fcho preefchlikumu, ko eefneedfa Dr. Schiemana. Azimredfot, wairakums. Kas ir par fcho preefchlikumu? 17. Kas atturas? Naw. Tâ tad fhis preefchlikums ir atraidits ar wifam balfim pret — 17, kuras ir iffajijufchâs par to. Es litfchu tagad uf balfofchanu pahreju uf pantu lafifchannu, un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret pahreju uf pantu lafifchannu. Naw. Luhdsu pazeltees, tos, kas domâ atturetees no balfofchanas. Naw. Pahreja uf pantu lafifchannu weenbalfigi peenemta. Wirraffts. Geerunu naw. Peenemts. I. pants. Geerunu naw. Peenemts. — II. pants. Geerunu naw. Peenemts. — III. pants. Gebildumu naw. Peenemts. IV. pants. Gebildumu naw. Dr. Schiemans.

Dr. Schiemans: Pee 4. pantu leef preefchâ pahrlabojumu.

Pres. Tschafste: Preefchlikums ifan tâ: 4. panta weetâ: „Nodoklis jaateezina uf wezakeem un tahlakeem transportam labwehligakeem meshu gabaleem, un proti, uf foku fhfiram, fahdas uf weetas dabujamas, eewehrojot meshu atjaunofchannas un meshu kopfchannas praftibas; pee kam pehz meshu departamenta noteikumeem, janodod no I. un II. femes labuma meshoem 60 kubitpehdas no puhrweetas, no III. femes labuma 40 kubitpehdas un no IV. un V. femes labuma 20 kubitpehdas no puhrweetas“.

Pee wahrda neweens wairaf nepeeteizas? Ja neweens pats pee wahrda nepeeteizas es bodu pehbejo wahrdu referentam.

Ref. Wahrsbergs: Aifrahdijums, ka wajadsetu no labakeem meshoem nemt leelaku nodokli, tila komifijâ jau pahrrunats. Galu galâ tas naw ifwedams. Ja mehs gribetu fcho nodokli tâ dabut, tad mums wajadses meshos klafet, bet to mehs waram ifdarit tilai daschos gados un tilai tad tifti pee nodokka eefafefchannas. Tâ ka teit 60 puhrweetas atfwabinatas no nodokka preefch fainneezibas wajadsibam, tad 30 kubitpehdas tomehr war nodot. Lai ihpafchneefs winas nem no peeaugufcha weza mesha; jaunâ mesha peeaugums to fegs. Likumprojekts tahds, lai nodokli eefafefchannu waretu ahtraft ifdarit: Ja mehs peenemam to ifdarit pehz meshu klafefchannas, pehz bonitates prinzipa, tad mums wajadsetu ifdarit meshu klafefchannu ari Latgalē un Kurfemē, kas prafa koti daudj laika un ifbewumu. Mums ir no fwara, kâ eefafefchannu wisahtraft realifet, un to mehs waram tilai tad, ja mehs nepeeturamees pee bonitates prinzipa.

Pres. Tschafste: Gefneegts ir pahrlabojums, kuru es nolafiju. Waj wehlas, lai wehreis nolafu? (No weetam: Naw wajadfigs.) Es litfchu fcho pahrlabojumu uf balfofchanu. Referents iffakas pret winu. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir pret pahrlabojumu. Wairakums. Kas atturas? Naw. Kas ir par pahrlabojumu? 12. Tâ tad fhis pahrlabojums atmefts ar wifam, pret 12 balfim. Es litfchu uf balfofchanu IV. pantu tahdâ weidâ, fahdâ winfch ir palizis bes pahrgroffjumeem. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir pret fchi panta peenemfchannu? Naw. Kas atturejufchees? Naw. IV. pants peenemts. — V. pants. Neweens pee wahrda nepeeteizas? Peenemts. — VI. pants. Gebildums naw? Peenemts. — VII. pants, lihds ar peefihni. Gebildumu naw? — VIII. pants. Gebildumu naw? Peenemts. — IX. pants. Gerunas nezel?

Beenemts. — X. pants. Cerunas naw? Beenemts. — XI. pants. Gebildumu naw? Beenemts. — XII. pants. Gebildumu naw? Beenemts. Wiši panti peenemti.

Es tagad lišču uš balsoščanu ščo likumu wišā wišumā un luhdsu peezeltees toš, kas ir par šči likuma peenemščanu wišā wišumā. (Peezelās wiši.) Luhdsu peefehstees. Es luhdsu peezeltees toš, kas ir pret šči likuma peenemščanu wišā wišumā. (Peezelās dašči.) Luhdsu šastaitit. — 11. Es luhdsu peezeltees toš, kas buhtu atturejščees no balsoščanas. Naw. Ščis likums ar wišām balsim pret 11 ir peenemts.

Nahšoščajš beenas šahrtibas punts: „Noteiškumi par semes grahmatu nodalam un notareem“. Reserents Štrautneeks.

Štrautneeks: Semes grahmatas un notari ir zeešči šastitti ar teesu darbibu, un ta ša mešs ar 6. dezembra 1918. gadā likumu pahrgrosijām teesu eefahrtu, šahda wiša bija Kreewijā, tad mums wajadēja peemehrot teesu pahrgrositai eefahrtai ari semes grahmatas un notarus. Likums ir jau eewests no Pagaidu Waldebās 19. dezembri 1918. g. un uš šči likuma pamata notari jau šrahdā. Teesleetu ministrija gan wehšak druskū grosija ščo likumprojektu tahdā weidā, ša notarielus aktus war flehgt ne tikai latweešču walodā ween, bet ari kreewu un wahžu walodās. Juridiskā komišija atraidija ščo teesleetu ministrijas preekščlikumu un peenehma likumu ar šoti maseem pahrgrosijumeem tahdā weidā, šahdā wišāš bij islaists no waldebās 19. dezembri 1918. g. Juridiskā komišija leek preekščā, ščo likumu peenemt šteidsamibas šahrtibā.

Pres. Š. Ščhastite: Te ir preekščlikums, peenemt ščo likumu šteidsamibas šahrtā. Es lišču uš nobalšoščanu un luhdsu peezeltees toš, kas ir pret šteidsamibu? Naw. Kas atturas? Naw. Tā tad šteidsamiba weenbalšigi peenemta. Teek atklahtas wišpahrigas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas? Es lišču uš balsoščanu pahreju uš pantu laščičanu un luhdsu peezeltees toš, kas buhtu preti? Naw. Kas atturas? Naw. Tā tad pantu laščičana weenbalšigi peenemta.

Wirsraksts. Gebildumu naw? Beenemts. 1. pants. Gebildumu naw? Beenemts. 2. pants. Gebildumu naw? Beenemts. 3. pants. Gebildumu naw? Beenemts. 4. pants. Gebildumu naw? Beenemts. 5. pants. Gebildumu naw? Beenemts. 6. pants. Gebildumu naw? Beenemts. 7. pants. Gebildumu naw? Beenemts. 8. pants. Wahrds peeder Tautas Padomes ložeklim Magušam.

Š. Magušs ištakas pret likumprojekta 8. pantu, pehž kura wiši korbořejamee akti un lihgumi noslehdšami weenigi latweešču walodā. Pehž tam runatajš norahda, ša pehž 1918. g. likuma 10. punkta teesu eestahdēs blakus latweešču walodai peelaiščamas ari wahžu un kreewu walodas un ša tā jaunā likumprojekta 8. p. ušštatams šā šwariga nowirščičanās no jau atšihša prinzipa. Ščis nowehrščičanās peewestee motiwi — šaitesčana walšs walodas prestiščam un latweešču pilšonu nespehja semes grahmatu aktiš orientetees — runatajam nešrahdas par dibinateem. Ša walšs walodas prestiščam teesčam tikū šaitets ar to, ša zitas weetejās walodas peelaiščane teesu eestahdēs, tad tas daudš drihsak notiktu, peelaiščot ščis walodas leetu išteefičanā teefās, kas peejama atklahtibai, nekā aktos un lihgumos, kas top šinami tikai eeintereseem kontragenteem. Latweešču pilšonu nespehju orientetees semes grahmatu aktiš, ja tanis ir ari kreewu un wahžu dokumenti, waretu nowehrst ar riškojumu, ša ščheem dokumenteem japeeweeno notarieli tulkojumi latweešču walodā. Šaumums, kas no jaunā likuma war zeltees, ir leels. Latwijas plasčās aprindas, galwenā šahrtā tirgotaji, latwiški neprot, un ar tahdu šingru rižibu pret wineem ščis šakts nebušs grosišs. Ščis plasčās aprindas buhtu špeestas akli parakštit lihgunus un aktiš, kur no šwara netikai katrs wahrds, bet ari katrā nianše, parakštit, toš nesaprotot un palaiščotees pilnigi uš tulkotaju. Nemas nerunajot par to, ša ar to teek atwehrtas durwis un logi šaunprahtibam, ari tulkotajeem ar wišlabakeem nodomeem ešot, lihgumi pa leelai dašai nesāškanetu ar lihgunšlehdšēju grišu, jo pat latweešču jurišti par juridiskās terminologijas šantajumeem wehl naw ššaidribā. Nerunajot par pilnigo nedroščibu, šahda ar to teek radita nelatweeščheem lihgunu un aktu flehgsčičanas leetās, jaunajam likumam ir ari ziti truhkumi. Blakus notarieteem testamenteem, muššu likumā paredšeti ari nenotarieli, tā šaukte mahjas testamenti. Sewiščki Latgalē uš semem toš pa leelai dašai šastahda nelatweešču walodā. Uš jaunā likuma pamata wišus ščos testamenteus newaretu korboret, šaut gan pehž likuma tee korbořejami, ša

tur paredfeta imobiliju ihpaſchuma maina. Ar to teef radita teefſka ſtahwokka nedroſchiba un gruhthibas, pee kam us to naw nopeetns pamats.

Prof. J. Tſchakſte: Magnus kunga eefneegtais pahrlabojums ſtan tā: „§ 8. Semes grahmatu nodakās un notariatos darifchamu waloda ir walsts waloda — latweefchu. Aftns pee notareem war flehgt ari wahzu, waj kreewu walodās; pee kam, ja pehdelee noſtiprinami semes grahmatu nodakās, japeeleef notarieli apleezinatš tulkojums walsts walodā.“ Es tagad doſchu wahrdu Tautas Padomes lozeklim Botſchagowam.

Botſchagowš: Tautas Padomes lozeklu kungi! Tautajums par kreewu un wahzu walodas nepeelaifchamu pee semes grahmatās apſtiprinamo lihgunu flehgſchanas man jaapſtata no ziwilteefibu weebokka. Paſtahwoschās ziwilteefibas — weetejo likumu krahjuma III. data — praſa, ka wajadſiga abu puſu weenofchandš, lai ziwilthgunu atſihu par notikuſchu. Bet tahds buhš latweefchu walodas neprateju ſtahwoklš, tad wineem, lihgunu flehdsot, buhš tas japarakſta tahdā walodā faſtahdits, kuru wiat neprot? Tahdos apſtahklos buhš eemeſli ſchahdu lihgunu atzefchana. Teefat ar tahdeem fakteem buhš beefchi darifchana, un ſchos lihgunus, ko flehgufchās perſonas, kas neprot latweefchu walodu, warš weegli apſtrihdet, kadehl minetee lihguni ſaudes notarieleem lihgumeem nepeezeeſchamo neapſtrihdamo ſpehku. Tā to perſonu ſtahwokli, kas ne aif ſawas mainas neprot latweefchu walodu, buhš ahrfahyteji apgruhhtinatš. Tahdā ſtahwokli iſrahdiſees Latwijas pilſonu eewehrojama data. Es domaju, ka ar to Tautas Padome taiſnibas wahrdā reſhinaſees, peenemot ſcho likumprojektu. Aif ſcheem motiweem es atbalstu eefneegto pahrlabojumu.

Prof. J. Tſchakſte: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Antonam.

M. Antons: Godatee Tautas Padomes lozekli! Man jaiſſakas pret to pahrlabojumu, ko eefneedsa ſche no wahzu naz. rep. partijas Magnuſš; un kuru no kreewu ſrahzijas pabalſtija Botſchagowš, aif ſekojoſcheem eemeſleem: Es pilnigi peekrihtu Botſchagowa kungam, ka lihgunā wajaga buht lihdsēju domam pareiſi iſteiktām un tamdehl ari tas projektš, kas teef likts preeſchā un kuru ir ſtatijusi zauri juridifkā komiſſija, paredf, ka lihgunus war flehgt ari zitās walodās, netikai walsts walodā. Iſnehmums ir taiſits atteezibā us teem lihgumeem, kuri nahk eerakſtiti (ingroſejami) semes grahmatu nodakās. Scheit nu jauneefneegtajā papildinajumā norahdits, ka tur war tikt peeweenoti notarieli tulkojumi. Behz ſchi preeſchlikuma iſnahkš, ka eerakſti semes grahmatu nodakās tiks eewesti pehz notariela tulkojuma un newis pehz originala. Bet ja nu iſnahkš tā, tad ſchee notarielee ſkrihweri nepareiſi pahrtulkojuſchi, teef eerakſtits pehz nepareifeem tulkojumeem, un te nu ir ſwarigi tas, ka teef eerakſtiti tulkojumi, kuri ir ne tikai ſwarigi lihdsjeem, bet plaſchakām aprindam un tur, kā pareiſi iſſazijas Magnuſa kungs, kriht ſwarā katra nianſe. Ja nu tas tā ir, ka war peelaift, ka semes grahmatās eewestu nemahkuku ſkrihweru tulkojumus, bet newis paſchuš lihgunus, tad tahda buhš ari winu wehrtiba. Ja mehš teefcham peeturamees pee ta, ka wiſš tas, kas semes grahmatās eerakſtits, ir neapſchaubams un neapſtrihdams, bet man leekas, ka newar palaiſtees, ka tiks eerakſtits newis pehz norunateem lihgumeem, bet pehz tahdeem apſchaubameem tulkojumeem, tad netahdā ſinā naw peenemams tas, ko eeneſa Magnuſa kungs. Preteajā gadījumā mehš nonahkſim pee ta, ka semes grahmatam nebuhs uſtizibas. Tahdā kahrtā radifees ſajukums un judis katra autoritate pret ingroſeteem lihgumeem. Tas katra ſinā naw peelaifchams un tamdehl es iſſakos pret ſcho papildinajumu.

Prof. J. Tſchakſte: Pee wahrda wairaf neweens nepeteizas? Es doſchu pehdejo wahrdu komiſſijas referentam.

Ref. G. Strautneekš: Es eſmu pret ſcho pahrlabojumu Juridifkā komiſſijā tika apſpreesti tee eebildumi, kuruš ſchodeen te zehla preeſchā Magnuſa kungs, un juridifkā komiſſijas wairakums bija tanis domās, ka ſchee eebildumi ir maſwehrtigi un ka 8. punktš jaatſahj tahdā redakzijā, kahdā komiſſija ta ſchodeen leef preeſchā. Antona kungs iſteiza domas, kuras runā pretim Magnuſa kunga pahrlabojumam un juridifkās komiſſijas wairakums ari bija tanis paſchās domās kā Antona kungs. Es gribu aifrahdit oponentam Magnuſa kungam, ka tirgoni neko nezeetis, jo kirdſneezifkus lihgunus neraſta semes grahmatās un testamentus warš flehgt katrs tahdā walodā, kahdu wiſch ſaprot, waj nu latwiſki, waj kreewiſki. Ja wehlaſ tahds testaments nahkš zaur teefu apſtiprinajams, tad netahdi ſchkehrſchli nebuhs. Te likumā eet runa

par pahrdoſšanas dokumenteem, kuras nahſſees eerakſit ſemes grahmātās, un kuri tapehž jaſlehds walſts walodā, jo dokumenti nedrihſt tiht laboti. Ja diwi lihguma ſlehdsji ſin, ka wineem jaſlehds lihgums latweeſchu walodā, tad wiwu intereſēs ir atraſt tahdus zilwekus, kuri wineem pahrulko pareiſi. Ja lihgumu ſlehds wahzu walodā un pahrulko nepareiſi latweeſchu walodā, tad war zeltees juridiſki ſtrihdi. Wiſ teem eemeſleem, un ari walſts intereſēs, jo eedſihwotaju wairakums ir latweeſchu laudis un ſhee dokumenti, beſ ſchaubam, tiks no wineem laſiti un tautas wairakumam tee jaſaprot — tee ir ſlehdsami latweeſchu walodā.

Preſ. J. Tſchakſte: Geſneegtais pahrlabojums ſkan: „Semes grahmatu nobalās un notariatos darſchamu waloda ir walſts waloda. Beſ latweeſchu walodās, aktis pee notareem war ſlehgt ari wahzu, waj krewu walodās, pee kam, ja pehdejee noſtprinami ſemes grahmatu nobalās, japeelef notarieli, apleezinats tulkojums walſts walodā.“

Es liſſchu ſcho pahrlabojumu uſ balſoſchamu. Reſerents iſſazijās pret ſcho pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees toſ, kaſ ir pret ſcho pahrlabojumu. Luhdsu peeſehſtees. Luhdsu pazeltees toſ, kaſ ir par ſcho pahrlabojumu. Luhdsu ſaſtakit. 25. Es luhdsu pazeltees toſ, kaſ ir atturejuſchees no balſoſchanaſ. Naw. Schis pahrlabojums ir atraidits ar wiſam pret 25 balſim. Tagad es liſſchu uſ balſoſchamu 8. pantu. Luhdsu peezeltees toſ, kaſ ir pret 8. panta peenemſchamu. Naw. Lihds ar to ir peenemti wiſi panti un es tagad liſſchu ſchito likumu uſ nobalſoſchamu wiſā wiſumā un luhdsu pazeltees toſ, kaſ buhtu pret ſchi likuma peenemſchamu wiſā wiſumā. Naw. Kaſ atturas no balſoſchanaſ? Naw. Schis likums ir peenemts.

Nahloſchais likums ir par meerteefneſchu ſekretareem. Reſerents ir Antons.

Reſ. M. Antons: God. Tautas Padomes lozekli! Sche ir mums zourſtatiſchanaſ eefneegts likumprojekts par meerteefneſchu ſekretareem, kuſſch tai ſinā ſwarigs, ka lihds ſchim mums meerteefneſchu ſekretari bija lihgti uſ brihwa pamata un tamdehſ neſtattijās walſts deeneſtā un nenefa ari neſahdu atbildibu. Gewehrojot to, ka meerteefneſcheem naw eephejams pahrſinat wiſu ſawu kanleju un ka aktu gladaſchana tomehr atrodas ſekretaru rokās, ka meerteefneſcheem bija janēs leela atbildiba par to, ko dara ſekretars, un ka wiwi nebandija labumus, kā penſijas, tā noteiktās algas ſinā, kahdas banda walſts eerehdni — buhtu wehlams, ka ſekretari tiktu uſſtatiti, kā walſts eerehdni un aiſ ta eemeſla likumprojekts ir nepezeefchams un es uſturu wiwa ſteidsamibu.

Preſ. J. Tſchakſte: Preeſſchā leef ſteidsamibu. Es liſſchu ſteidsamibu uſ nobalſoſchamu un luhdsu pazeltees toſ, kaſ ir pret ſteidsamibu. Naw. Kaſ atturas? Naw. Steidsamiba peenemta weenbalſigi. Atklahtas wiſpahrigas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas? Mehſ pahreeſim uſ pantu laſiſchamu. Es liſſchu uſ balſoſchamu un luhdsu pazeltees toſ, kaſ buhtu pret pahreju uſ pantu laſiſchamu. Naw. Kaſ atturas? Naw. Pahreja uſ pantu laſiſchamu peenemta. Wirſrakſts. Gebildumu naw? Peenemts. Wiſſ likums: 45<sup>2</sup>, 45<sup>3</sup>, 45<sup>4</sup>. Gebildumu naw? Peenemts. Tagad es liſſchu uſ balſoſchamu wiſu ſcho likumu wiſā wiſumā. Kaſ ir pret wiwu? Naw. Kaſ atturejuſchees? Naw. Weenbalſigi peenemts.

Nahloſchais likums: „Likums par ſwehrinatu adwokat u pilnwarām.“ Reſerents Antons.

Reſ. M. Antons: God. Tautas Padomes lozekli! Behž wezā krewu prozeſu likuma bij nepezeefchams, lai pilnwaras, kuras tika iſdotas adwokateem, buhtu apſtprinatas notarielā kahrtibā. Schai ſinā krewu prakſei naw neſahda pamata un man leekas, pareiſal buhtu, ja mehſ noſtahtos uſ tahda pamata, kahds ir Wahziſā un kahds paſtahweja pee mums okupazijas laikā. Schai ſinā teeſa ſkatas uſ ſwehrinateem adwokateem ar uſtizibu. Wahzu prozeſā ir peenemts, ka peeteefoſcha ir pilnwarā, kura ir no paſcha ſwehrinatā adwolata apleezinata, un prahweekeem naw atſewiſchi jagreeſchas pee notara. Tomehr ſchini ſinā jaewehro ſinama uſmaniba. Scho likumu war atteezinat uſ ziwiſleefam, kur no abām puſem ir preeſſſchahwi teeſā un pahrpratumi newar buht. Tamdehſ ſchis likums neparedſ, ka waretu pilnwaras nobot mantojuma leetās un aiſ ta eemeſla man leekas, ka eebildumi newaretu buht un mehſ waretu to peenemt un apſtprinatat. Atteezibā uſ paſchu likumu man jataiſa maſa peeſihnie un es lihgtu wiſus Tautas Padomes lozekkus to tā iſlabot. Sahkumā te ir

nodrukats 243. p., kur jastahw 248. p. Atteezibā uš likumprojekta zaurstatišānu es ušturu steidsamību.

Pres. J. Tšhakste: Ir preekschlikums par steidsamību. Es līšchu to vāpreekschā uš nobalšošānu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamību. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balšošānas. Ari naw. Steidsamība weenbalšigi peenemta. Atklahtas wispahrejas debates pee šhi likumprojekta. Pee wahrda neweens nepeeteizās? Mehš pahreešim uš pantu lasišānu. Es līšchu nobalšot pahreju uš pantu lasišānu. Luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret pahreju uš pantu lasišānu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balšošānas. Naw. Pantu lasišāna peenemta. Wirsraksts. Gebildumu naw? Peenemts. — Pats likums, kuresch fastahw tīkai no weena panta. Gebildumu naw? Wahrds referentam.

Ref. M. Antons: Es luhdsu 248. pantu uškatit par redakzijas pahrelabojumu.

Pres. J. Tšhakste: Kā redakzijas korektura wīnšch ari ir uškatīts. Šhini finā nekahdu eebildumu naw? Peenemts. Es tagad līšchu wīšu šcho likumu uš balšošānu. Luhdsu tagad pazeltees toš, kas buhtu pret šcho likumu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balšošānas. Naw. Likums weenbalšigi peenemts.

Nahšošāis likums ir waldbas pašnojums par dašchu personu awstiprināšanū teešnešchu amatos. Behz peenemtās prakšes, šchis preekschlikums teef awpreests pee flehgtām durwim. Es tapehž luhgtu publiku un zitas personas, pagaidam atstahť sehdēs telpās. (Publika atstahť jahli).

Es luhdsu eenemē weetas. Tantas Padomes fawā flehgtā sehde awstiprināja amatos šekošās personas: 1) Senata wirsprofuroru Woldemaru Samuēli; 2) Rīgas apgabala teešas lozekli Woldemaru Alksni; 3) Jelgawas apgabala teešas lozekli Aleksandru Dawību; 4) profurora beedri pee Batgales apgabala teešas Konstantīnu Gusewu; 5) Rīgas apgabala teešas lozekli Wolfgangu Kūhnu, un 6) profurora beedri pee Jelgawas apgabala teešas Wolfsu Lauke. Ir eenahzīs jautajums presidijam. Luhdsu sekretara kungu nolasiť.

Sekr. L. Bitte: (nolasa) „Tantas Padomes presidijam. Jautajums. Behz Rīgas pilhehtās darba apgahdes dateem, besdarbneeku škaitš stīvri peeaug. Uš 1. okt. darba apgahde registreto besdarbneeku škaitš bij 1023; uš 1. dez. 1120; uš 1. mariu 2354, to starpā 2000 šeweetes. Reišē masīnās arween wairak peeprāšijumi behz strahdneekem. Oktobri no walsts un priwatusnehmumeem peeprāšīts 3000 strahdneeku; dezembri 1400; janwarī 800 un februari 500. Šemīšchi gruhťā stahwofli atrodas šeweetes, jo šeweeteem neteef no walsts puses nekahdi darbi plašchatos apwehros organīseti. No walsts organīsetee šabeedrištee darbi naw nostahditi tā, ka tee wīšeem besdarbneekem buhtu peeeetami. Pee mešchu darbeem naw gahdatš par ušturu un darba rīškeem, tāpat pee ehku nojautšchānas darbeem strahdneekem pašcheem jagahdā nepezeeshamakee darba rīhki.

Šewehrojot augšminetos, wīšai nelabwehligos darba awstahklus, kā ari to, ka reišē ar besdarbu īdēenas dahrbšiba aug augumā, kas besdarbu pahriwehrsch par kailu badu, — Tantas Padomes sošaldemokratu frakzija greeschās zaur Tantas Padomi pee minīštru presidenta ar jautajumu, kahdus nekawejošchus šokus waldbā domā špert besdarba nowehrschānas noluhťā. Klara Kalnīn, Ir. Menders, K. Glāss, N. Wezkalns, R. Dehšens, P. Ulpe, K. Bense, K. Bungšchš, N. Lasdīnšch, M. Lūhme, J. Šolītas, W. Šolzmanš, N. Kūrschīnškis, J. Wīšchņa“.

Pres. J. Tšhakste: Jautajums tīks wirsīts noteiktā kahrtā. Te ir eenahzīs preekschlikums taišit pahtrankumu. Es līšchu uš nobalšošānu. (Peesihme: „Naw wajadšigs.“) Tā tad pahtrankums naw wajadšigs. Mums atleekās wehl uš deenas kahrtības ahrleetu komīšijas wehleschānas. Es luhdsu zelt preekschā preekschlikumus, tīkpat atteezibā uš modu, kā ari uš formu. Wahrds peeder Autonam.

M. Antons: Godatee Tantas Padomes lozekli! Darba partijas wahrdā es leeku preekschā, tomehr šchodeen ahrleetu komīšiju eewehlet, jo pašchlaik ahrleetu jautajums eenem loti nopeetnu stahwofli. Mehš šinam, ka strahdā diwas komīšijas: weena, kurat ušdots šagatawot meera lihgumu ar Padomju Kreewiju, otrai — ušdots šagatawot meera lihgumu ar Wahziju. Bes tam, kā mehš šinam, jautajumu noskaidrošchāna ar muhsu kaimīneem šemešos un deenwīdos ari ir akuta un tapehž ir nenormāls stahwoflis, ka ahrleetu komīšija nedarbojas. Wehlami gan ir ahrleetu minīštra šinajumi, bet ahrleetu komīšija war beeshchā noskaidrošchānos par waldbas šoleem



un war weenu, otru jautajumu eerosinat un paastrinat, un tadēh tāhda komišija ir wehlama, un es leeku preefšhā wīnu ūhōdeen eewehlet. Atteezibā uš winaš fastahwu es leeku preefšhā, lai komišija fastahwetu no 8 lozēkēem.

Pres. J. Tschakste: Te ir preefšhlikums, eewehlet komišiju no 8 lozēkēem. Waj fahds wehl peeteifēes pee wahrda? Nēweens pee wahrda nepeeteizās. (No Tautas Padomes teef proponeti kandidati: no Demokrātu ūaweenibās — Paegle, no Darba partijas — Antons, no Sozialdemokrateem — Menders un Zeelens, no Republikānu partijas — Strautneeks, no minoritatem — Botšhagowš un Kluge un no Semneeku ūaweenibās — Rihwe.) Pawišam proponeti 8 kandidati; (nolāsa) „Paegle, Antons, Menders, Zeelens, Strautneeks, Botšhagowš, Kluge, Rihwe un no Batgaleešhu frakzijas — Turkopols.“

Te ir preefšhlikums eenahzīs. „Leeku preefšhā, wehlet ahrleetu komišiju, aišklahti balsojot, pee kam proponets wehl Freiwalds juniorš.“ Es liššhu ūhō preefšhlikumu uš balsošhanu un luhdsu, tagad pazeltees toš, kas ir par aišklahtu balsošhanu. Luhdsu peefēstēes. Luhdsu peezeltees toš, kas buhtu pret ūhō preefšhlikumu. Naw nēweena. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošhanāš. Weens. Weenai balšij atturotees, ir peenemts aišklahti balšot. Es wehl weenreiš nolāšišhu ūinaschanai uštahditos kandidatus, tee ir: Paegle, Antons... Es atklauschos ūapulzei paškaidrot, fahdā weidā notikš aišklahtā balsošhana: kad wišas ūhmites buhs ušrakštitas, tad ees sekretara palihgi ūarj ūehdekeem un ūawemš winaš. No weetam ūhmites luhgtu nēnešt. Par kandidateem uštahditi ūahhdi ūungi: Paegle, Antons, Menders, Zeelens, Strautneeks, Botšhagowš, Kluge, Rihwe, Turkopols, Freiwalds. Wehlami ir pawišam tikai 8 kandidati. Nāš buhs wairak ušrakštiti, atkritis nost. Waj wiš ūarakti jau gatawi? Es luhdsu nošēstēes pa weetam. Luhdsu eeneem weetās! Waj balšis wiš nodewušhi? Teit no prešidija lozēkēem 5 balšis. (Staita). Waj ūapulze wehletos wehlešhanu rezultatus tuhlin dabut ūinat, jeb pehž tam, kad sekretars ar ūaween beedreem buhs ūaškaitijis nodotās balšis, pirmdeen pašludināt rezultatus. (Peefihme: „Ja“.) Tad fahdā gadijumā buhtu eepēhjamš tuhli ūapulzi ūehgt.

Dr. Menders: Es leeku preefšhā, rezultatus pašludināt ūhōdeen un par ūaitišanāš laiku taišt pahtraukumu.

Pres. J. Tschakste: Ir preefšhlikums, pahtraukt ūapulzi, ūamehr ūaškaititu. Es liššhu uš balsošhanu ūhō preefšhlikumu, un luhdsu pazeltees toš, kas ir par pahtraukumu? (Bezeelas mašakums.) Tā tad paleek beš pahtraukuma. Škaitišana tiks turpinata no sekretara un wina beedreem un rezultati tiks pašinoti nahkošhā pirmdeenā. Prešidijš ir nolēhmis Tautas Padomes ūehdi noturet nahkošhu pirmdeen, pl. 4. Ir eefnēegts preefšhlikums: „Nahkošho ūehdi luhdsam ūašaukt rihti, ūestdeen. Soz. dem. frakzijas wahrdā R. Dehkenš.“ Uš nahkošho ūehdi bija domati trešhā lašijumā diwi likumprojekti: „Pašildinajums pee wehlešhanu likuma un likums par operu trešhā lašijumā.“ Likumu, kas te ir eefnēegts par nošēdsneeku darbeem, waretu, ja ūapulze wehlaš, nolāšit.

Tā buhtu tā deenas ūahrtiba pirmdeenāš ūehdei. Beš tam ir paredšams, ūa riht no ūinānu komišijas tiks peenemts wehl weens likumprojekts par papira nandāš išlaišhanu, tas tad ar wehl nahktu uš deenas ūahrtibas.

Atleek wehl eefnēegtais preefšhlikums no Tautas Padomes lozēkē Dehkena ūunga, ūehdi noturet ūestdeen pl. 4. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir par to, lai riht noturetu Tautas Padomes ūehdi. ūzim redšot mašakums. Tā tad nahkošhā Tautas Padomes ūehde buhs pirmdeen, pl. 4. Wairak nēweena preefšhlikuma naw. Rezultati tiks tad pašinoti. Es ūhō ūehdi ūehdsu.

Šehdi ūehdš 7.35 minūtēs.

## Latvijas Tautas Padomes astotās sesijas zeturta sēde

15. martā 1920. g.

(Atklahta pulkst. 5 pēc pusdeenas.)

Pres. Ešhaste: Tautas Padomes sēde atklahta. Bēj sēdējiem sīņojumēm deenas kārtība sēdēem sēsošā:

1) Likums par Latvijas operu un teātri tērschā lasijumā, 2) Satversmes Sapulzes wehleschānu likuma papildinājums tērschā lasijumā, 3) Likums par nosēdsiģēm darbeem, par kureem waitiģee sājumi pēe atbildības tīkai uš zētuscho sūhdsību, 4) Likums par Kreewijas 1903. g. sōda likuma eeweschānu Latgalē, 5) Likums par likumu un waldbības rihojumu sēpētā naktšchānas laiku, 6) noteikumi par eksporta monopolu uš kōkēem un kōku isstrahdajumeem, 7) Likums par 9. dez. 1919. g. atjaunotā Kreewijas likuma „Nodokli no naudas kapitāleem, kuri nodroschinati, kā parahds uš nekustameem ihpaschumeem“ atzelschānu, 8) likumprojekts „Pagaidu noteikumi par nodokleem Widseemes un Kursēmes pagastos“, 9) likumprojekts „Pagaidu noteikumi par pagastu un aprinku budscheteem“, 10) Likums par sēhrgās apkāroschānas nodokli no mahkustoneem Latwijā, 11) Likums par atlihdšības isneegschānu sēhrgu dehl nogalinato un sēhrgās krituscho lopu ihpaschneekēem, 12) eenahtuscho likumprojektu nodoschānu komiģijam un 13) redakģijos komiģijas sīņojumi, ģif tahlu mehš pēe teem tīģim.

Sozialdemokratu strahdneeku partijas zentralā komiģija pasīno, ka Tautas Padomes loģekla Puhmes weetā wina deleģē Andreju Petrewiģu. Ģerunu naw? Beemēmts.

Tad sozialdemokratu fraģģija pasīno, ka isģlihtības komiģijā wina sūhta Ģ. Tomasa weetā Dr. A. Kurschinski un nazionalleeku komiģijā Sacharewitschā weetā — A. Alksniu. Ģerunu naw? Beemēmts.

Komiģijam buhtu nododami sēahdi likumi:

1) Likums par Latvijas eesģhejo 1920. g. 4% aģnehmumu ar premijam — nododams finansu komiģijai. Ģerunu naw? Beemēmts. 2) Par Rīgās apģabala loģekli Hugobertu Brehmi — juridiskai komiģijai. Ģerunu naw? Beemēmts. 3) Likumprojekts par Latvijas isģlihtības eestahdem — nododams isģlihtības komiģijai. Ģerunu naw? Beemēmts. 4) Likums par walģis kases sīhmju islaischānu par 30 miljoneem rublu — finansu un budschetu komiģijam. Ģerunu naw? Beemēmts. 5) Likumprojekts par muiģschneezības korporāģiju sēhģschānu — juridiskai komiģijai. Ģerunu naw? Beemēmts.

Tad pahris preeģschlikumu, kas nododami juridiskai komiģijai un kuri atteeģas uš suwerenās waras isģildischānu — par nosoditu nosēdsneeku apsēehloschānu; tur ir weens eesneegums par Karli Graudu.

Tad wehl ir luhgums pēģ atģaujās, eepreeģsch konsistorģijas noteģktā termina dotees no jauna laulģbā, no Johana Sandera — juridiskai komiģijai. Ģerunu naw? Beemēmts.

Wehl ir eesneegģs ģautājums, parakģģits no pēenahģģiga Tautas Padomes loģeklu sģaita, kuru luhģschu sekretara ģungu nolāģit.

Sētr. Bitte: (nolāģa).

Steidsams.

Tautas Padomes presidentam.

Tautas Padomes isģlihtības komiģijai isģlihtības ministģģija eesneegģģi pasģģojumu, ka daudģi Latvģijas arģģivi daschados laģģos isģwesti uš aģrwalģģim. Ģewehrojot arģģiwu leelo sģinatģģģlo un wģģpahģģi kulturelo nosģģģmi.

izglītības komisija išteikusi weenprahhtigu wehleščanoš, lai šhos arkivus wizrīhšatā laikā atwestu atpakaļ Latwijā.

Luhšsam prasit pašlaidrojumu no ahrleetu ministra kunga, kahdus šokus wīnšch šhini noluhšā jau špehris un domā turpmat špert.

Rīgā, 15. III. 20.

Tautas Padomes izglītības komisijas lozekli:

R. Dehkens, D. Nonahzs, R. Freiwalds, Goste,  
W. Prefsnatowš, R. Kellers.

NB. Peeleekam klahst šwarigako iswesto arkīwu šarakstu.

No Latwijas us ahršemem iswesto arkīwu un wehšturisko dokumentu šaraksts.

A. Gwatueti arkīwi.

- I. Us Terbatu: 1) Widsemes gubernas waldes žetu nodakās arkīws,  
2) Widsemes gubernatora kanzelejas arkīws,  
3) Baltijas generalgubernatora kanzelejas arkīws (372 kastes),  
4) Widsemes ščandarmu waldes arkīws,  
5) Rīgas rehwisizijas komisijas arkīws.

II. Us Rasanu 1915. g. rudenī no Rīgas un Tehrbatas aishweiti:

- 1) Sweedru generalgubernatoru aktis, jeb tā šauzamais „Sweedru arkīws“ (56 kastes. Noliktas Rasanas gubernas waldes namā),  
2) Widsemes gubernas waldes arkīws,  
3) Widsemes gubernas prokurora kanzelejas arkīws,  
4) Rīgas ebreju draudžes arkīws,  
5) Walmeeras un Dimbašču magistratu polizijas arkīwi,  
6) Widsemes gubernas un dasču aprīnku fiskalu aktis,  
7) Rīgas manufaktūrkomisijas aktis,  
8) Rīgas komerzpadomes nodakās aktis,  
9) Gubernas un aprīnku komisiju aktis Walsts Padomes un Walsts Domes wehleščanu leetās.

III. Us Stawropoli gubernas mehrneekš Žilipowš 26. septembri 1917. gadā aishweidis:

- 1) Widsemes gubernas waldes arkīwu,  
2) Widsemes tautas pašrtikas komisijas arkīwu,  
3) Widsemes gubernas šihmetawas arkīwu lihds ar peede-rumeem un instrumenteem,  
4) Gubernas waldes korespondenze arkīwu leetās,  
5) Walmeeras šenas polizijas aktis,  
6) Widsemes gubernas kara klawšības komisijas aktis,  
7) Widsemes gubernas šozjalās apgahdības arkīwu,  
8) Widsemes gubernas šemneeku leetu komisijas arkīwu.

IV. Us Jaroflawu iswests Rīgas mahzības apgabala kursora arkīws.

B. Bermondta laikā iswests.

Us Stetinu no Jelgawas: Kurlsemes bruaneezības arkīws trijos pretšču wago-  
nos, pawišam 150 kastes neeseetu grahmatu un papiru,  
20 maiši leeseetu grahmatu, 2 rakstangaldi, 2 grahmatu  
šlapji, wesums krehšlu, plaukti un papiru kurlwi. Arkīwa  
aishwahščanu wadijis patš arkīwa direktors Dšfars Stawen-  
hagens ar landweristu barona Šadēna un wiršškolotaja  
Wibecka palihšību.

C. Senatnes rakstiski dokumenti.

Peterpili: 1) Kurlsemes herzogu biblioteka. Sweedri 1701. g. to atwedušči  
no Jelgawas us Rīgu: Peters I. isdewis pawehli:

„Библиотеку Курляндскую, которая находится  
ву Ригѣ, пришлите сюда къ намъ въ С. Петер-

Сырѣ.“ 11. martā 1714. g. ta aishweta 50 wesomeš uš Pēterpili, kur ta eewetota sinatnu akadēmijas bibliotekā, tā tās pamata fastahwata. Tai ir 2,500 sehjumu, daudš rokrakstu un šawš ihpaššs katalogš no 18. g. š. ar ušrakstu pirmajā lapā puše: „Et bibliothecae Ducis Carlandiae.“

2) Doma kapitola aktiš 1209.—1436. g.

- a) Siwonija 81 numurs,
- b) Bahwestu bullas — 43 numuri.

3) De la Gardie arkivš.

Ušglabajas Pēterpils ķešarištājā bibliotekā.

- Māskawā:
- 1) Siwonijas grahmatas,
  - 2) Seetawas un Polijas metriski šwarigi dokumenti par Batgali,
  - 3) Riģas domu kapitola aktiš no 13.—15. g. š. — ahrleetu un ministrijas arkivā.

Justizministrijas arkivā.

Krakovā: Wehsturiski dokumenti no 13. g. š. šahkot Jesuitu koleģijas arkivu.

Ļchartoriška mušeja biblioteka. Dašhu dokumentu šaturu publizejšs Wolu wehsturneekš Dogiels 17. g. š.

Warschawā: Polijas rewisijas kartiš un ziti dokumenti, komerzteesas arkivš,

Winaā: Wehsturiski dokumenti — publikā biblioteka.

Romā: Wehsturiski dokumenti — watikana biblioteka.

Stokholmā: Wehsturiski dokumenti.

#### D. Archeologiski israfumi.

Wehsturiski israfumi no Latvijas atrodomi Pēterpils, Māskawas, Rījewas, Harlowas, Kasanas, Pleškawas mušejos; Sondonas Briteešhu mušejā Dr. Behra israfumu krahjumi; Berlīnē, Karalautšhu, Warschanas, Winaas un zitos mušejos.

Riģā, 15. martā 1920. g.

Paraksts: R. Dehšens.

Prof. Ļchakste: Šis jautajums tiks nodots pež veederibas.

Wehl Semneeku šaweeniba pašino, ta winas frakzijā lozekļa W. Wihtola weetā nahš R. Wanags un finanšu un budžeta komisijā W. Wihtola weetā — Brunerš.

Šis deenas sehde isfazijis wehlešchanoš nemt wahrdu ahrleetu ministrš.

Quhdsu!

Ahrleetu ministrš Meierowizs: Loti zeenitee Tantas Padomes lozekļu fungi! Es šchodeen kuhdsu wahrdu, lai ihsumā dotu tuwakas šinas par notikumeem Wahzijā, bet waldbiba par treenes notikumeem naw šanehmušī plaschakus, wispušigus šinajumus. Tas, kas šanemts un nenahš no ofiztaleem waldbibas awoteem, wehsta to, ka festdeen, 13. martā ir eeshakusees kontrrewoluzija Berlīnē, ir pašludinats, ka Reichsregierung ir gahsta. Tā šanzamais generallāndšhaftes direktors Stapps ir ar dekretu pašludinajis šewi par walšs kanzleru un Prusijas ministru presidentu. Rihdšchinesā waldbiba un Oberts atšahjuschi Berlīni. Satwersmes šapulze un Prusijas landtags atlaisti. Tahlakā šina no Sondonas wehsta, ka kontrrewoluzija notikušī beš leelas ašins isleeschanas. Par armijas wirspawehlneeku un kara ministri eezelts generals fon Lūtwijs un par walšs presidentu ir nodomats eezelt maršchalu Hindenburgu. (P Kalniņšch no weetas: „Wezs pašina.“ Fr. Menders no weetas: „Tad wirsch nahš uš kurseni.“) Kontrrewoluzijas kustiba par labu jaunai waldbibai, tā šino, šekmigi isplatas pa wišu Wahziju. Ari Wīndehene atrodas kontrrewoluzionaru rokās. Dašhi wezās waldbibas ministri Berlīnē apzeetinati un „Vorwärts“ un „Freiheit“ redakcijas cenemtas no karašpehta. Gahstais ministru presidentš un dašhi no waldbibas lozekļeem aishbegušchi uš Drehsdeni. Jaunā waldbiba, kura pate šewi eezehlušī, pašludina, ka wina atšihst Weršakas meera lihguni. Sozialdemokrati mehgina organiset kustibu pret šcho waldbibu. Get haumas par wispahrigu streiku Wahzijā. Strahdneeku nemeeri ižehlušchees Frankfurtē pee Maines un Hamburgā, ir bijuššas ari šaduršmes šarp strahdneekem un

karaspehku. Sewischki afinainas bijuschas Frankfurt. Tit daudj buhtu par notifu-meem Wahzija.

Tani paschâ laikâ Mainzê noteek swariga konferenze. Schi konferenze ir saazinata no marschala Goscha. Winâ nem dalibu Henri Wilsons un Amerikas un Japanas preetschahwi.

Ihsos wahrdoos pahrejot us stahwocka nowehrteschannu, skaidri redsams, ka, kaut gan Wahzija schi kustiiba pirmâ sahuma norit bes leelas afins illeeschanas, tomehr ir sagaidams, ka schi kustiiba atbursers us pretkustiiba un schi pretkustiiba schi jau organifetees, it sewischki Wahzijas deenwiddakâ. Ka schi pretkustiiba waretu buht leela, ir flehdsams no tam, ka pee waras atrodas loti noteikti konserwatiwi zilweft. Tâ tad ir parehsams, ka pret scho konserwatiwo grupu, kas sagrahbust waru sawâs rofâs, nohtahfees ne tîkai sozialisii, bet ari plaschas pilsoniskas partijas. Tâ tad Wahzija sagaidamas leelas eefschejas grehtibas starp to grupu, kas azumirkli waru sagrahbust sawâs rofâs, bet kas represente galejâs labâs partijas, un starp pahrejâm partijam. Kâ schis jautajums isbeigfees, zil ihfâ laikâ isbeigfees schi zihna, ir grehti parehsams, bet skaidrs ir gan tas, ka schai zihnai warê, laikam, peemist stipri ilgstoschs raksturs. Ja ihfuma gribetu pahreet us schis kustibas nowehrteschannu ari atteezibâ us ahrejo politiku, us Wahzijas ahrejo stahwocki, tad scheit wiswairaf swarâ kriht jautajums par to, waj tiks eewehrots Werfasas meera lihgums jeb nê. Kâ sinams, jaunâ waldbiba pasludinajufi, ka wina Werfasas meera lihgumu eewehros. Ja tas teek eewehrots, tad, pats par sewi saprotams, ahrejâ stahwocki nekahdas pahrmainas newaretu tift gaibitas. Sadomâ ari, ka Werfasas meera lihgums tiks eewehrots tadehlf, ka naw nekahdas eespehjamibas scho lihgumu neewehrot. Ja tomehr domâ, ka Wahzija gribetu laust Werfasas meera lihgumu, ar ziteem wahrdeem fakot, ja ta gribetu tuhlt stahtees pee Pruffijas apweenoschanas ar pahrejo Wahziju, tad wispirmâ kahrtâ iszeltos karsch ar Poliju, jo tad japahrzehrt ta josla, kuru eenem Polija un kuru iseet us Danzigu, atbalidama tahdâ weidâ Pruffiju no pahrejâs Wahzijas. Ja sahptos karsch ar Poliju, tad tas nosihmetu Werfasas meera lihguma lauschannu, kas sawulahrt nosihme jaunu pasaules karu. Pats par sewi saprotams, neweena waldbiba to neuschmentos, pat tahdâ gabijumâ, ja wina eefschiji nostiprinatos, kas tomehr aishnems deesgan ilgu laiku. Ja wini gribetu to darit, tad tee nedrihtst aishmirst, tahdâ stahwocki atrodas Wahzija. Ja tas buhtu notizis pirms Werfasas meera lihguma ratifizeschanas, tad Wahzijas stahwocklis bija weeglaft tai sinâ, ka us rihta pufi nebij tâs diwas joslas, kas azumirkli ir atdalijuschas Wahziju no pahrejâs Pruffijas, wiswirms Danzigas un Memeles josla. Tâ tad scheit ir nodibinajees sinams militars pretstats un ar scho pretstatu azumirkli zihnitees ir daudj grehtaki, nekâ tas bija pirms Werfasas meera lihguma ratifizeschanas, pirms 10. janwara sch. g. Bes tam jaewehro ari tas, ka Franzitas un Sabeebroto karaspehki stahw pee Kuras apgabala un tâ okupeschana war notift loti ihfâ laikâ, kas nosihmetu Wahzijas ogkuraktuwju pilnigu atnemschannu. Tâ tad azumirkli, kur Wahzija atrodas militari til neishewigâ stahwocki, eewehrojot to, ka Wahzijas flote tîkpat, kâ isnihzinata, ka Wahzijas techniskais militarifms ir leelâ mehrâ nowahjinats pehz pameera paraktischanas un meera lihguma ratifizeschanas; eewehrojot ari to, ka drihfâ laikâ war tift atnemts Kuras apgabals, kur ir galwenee ogku krahjumi preetsch Wahzijas, neweens zilwefts newar eedomatees, ka pee schahdeem apstahkleem jaunâ waldbiba, kaut gan wehl pehz sawâm teekfmem, bes schaubam, tahda, kas grib karot un kas ir militara, kâ ari schi waldbiba nebhjs speesta atsiht Werfasas meera lihgumu. Ja pee teem apstahkleem, kahdos Wahzija atrodas, sahktu jaunu karu, tad tas pahris mehneschu laikâ waretu beigtees ar daudj kannakâm sekam, nekâ isbeigtais, gadu atpakaf noslehgtais meers. Tâ tad ahreji wifî argumenti runâ par to, ka agrefwâ politikâ nekâs naw sagaidams. Ja tas isdosees, tad Wahzija tas waretu notiftees tîkai pehz gadu desmiteem.

Runajot ihfuma par atteezibam pret mums, jafaka tas, ka pee teem apstahkleem, kahdos paschlaif atrodas Wahzija, atkriht nodoms par meera farumu ussahfchannu ar Wahziju, jo ihstenibâ, naw sinams, kuru buhs ta Wahzijas waldbiba, ar kuru warê schis farunas west. Paschlaif rewoluzija ir degpunktâ.

Schai militari tontrewoluzijai wajaga apweenot pahrejo demokratisfo un sozialisistfo spehku otrâ puse, bet tas ir pilnigi nenotefts un tapehz wifas farunas ar Wahziju azumirkli ir atleekamas. Tani paschâ laikâ mehjs turpinajim muhsu stah-

wolka noskaidroschanai meera farunu ussahlfchanu ar leelneeziško kreewiju. Es pašchās beigās gribetu aizrāhdit wehl us to, ka mums buhtu japeeleef sinamas puhles, lai nedotu ņhai jaunai waldbibai nostiprinajotees eerotņchuš rokā un winas militaro noluhku peepildifchanos. Wiņeem ir ņkaidrs, ka ņhis militarās partijas arweenu ir teekufchās us austrumeem un azumirklī Wahzijas walņis galwa Dr. Kapps ir paņiņtams ar to, ka winņch ņtingei aiņņtahw loņungu „Drang nach Osten“. Saprotams, tiņs iņleetots, ka tas darits Bermonda laikā, katrs majakais eemeņis, lai atrastu eepņehju to iņwest dņņhwē. Un tas weenigais eemeņis ir bailēs no bolschewiņeem. Bet wiņpahri jaņaka, ka tās kufribas, kas paņchlaif Wahzija noriņinas, paredsams, wehl wairak wahjinās Wahziju un nekahbas ahrejas komplifikazijas naw ņagaidamas, bet ja ir ņagaidomas, tad tiņkai wiņpaules maņņhtabā, un tad winu iņnahkums ir jau eepreekņch katram ņinams, ar kaņdu ņiaņko tas preekņch Wahzijas war nobeiņtees.

Preņidents T ņ h a ņ t e: Mehņ pahreeņim us deenas kahtibas 1. punktu: „Likumņs par Latwijas operu un Latwijas teatri“. ņhis likums eet Tautas Padomē 3. laņijumā. Referents R. Dehņens.

Ref. R. Dehņens: Pee ņhi likuma us 3. laņijumu ir eefneegts tiņkai weens pahrlabojuņms, parakņtits no J. Aņuratera kunga no Demokratu ņaweenibas. Pahrlabojuņms ņtan: „ņriņpot 3., 4., 5., 6. pantus, tāpat ari 8., 9., 10. un 11. pantus, kureem ir instrukziju rakņturs“. Tas bij usrakņtits us ņihka papira gabalina un ņahkumā Iņņlihtibas komiņijas lozekli domaja to necewehrot, bet tā ka formalitates wiņas bij eewehrotas un pahrlabojuņms bija laikā eefneegts, tad komiņija to ari appreeda. Te teek preekņchā likts weņelus 8 pantus ņriņpot, bet tā ka wiņam likumam ir 14 pantu un otrā laņijumā no teem jau pahriņs noņriņpoti, tad galu galā nepaleek nekas pahri. Teikts ir, ka ņheem panteem ir instrukziju rakņturs. Komiņija ņchos pantus pamatigi iņņtatiņa zauri un atrada, ka par instrukziju waretu warbuht ņaut tiņkai 3. pantu, kas ņtan: „Wiņi Latwijas operas un Latwijas teatra eenahkumi nododami walņis kaņei“, wehl, warbuht, 10. pantu: „Latwijas operas un Latwijas teatra mahņņlas wirņeenu un mahņņlineezifko darbibu noņaka, wada un pahriņin atteezigas kolezijas. Technifko un ņaimneeziško darbibu wada un pahriņin atteezigas direkzijas.“

Un 5. panta otra puņe: „... us wineem atteezinami wiņi likumi un riņkojumi par walņis eerehdan algu kategorijam“ u. t. t. Tā tad tiņkai ņheem 2½ panteem ir instrukziju rakņturs, kam hr wiņeem ziteem tahda instrukziju rakņtura naw. Tasos ir ņkaidri noteikumi, kaahas teeņibas bauda eerehdni, ka wini nah ņawos amatos, waj ari par operas un teatra uņbewumeem, ka peemehram 9. panta teikts: „Latwijas opera un Latwijas teatris paņtahw ņigā, bet starpņeņonu laikā un ari ņeņonu laikā pehņ eepņehjas ņariņko konzertus un iņrandes ari pahrejas Latwijas daņās.“

Ta ir tahda praņiba, kas dod operai un teatrim teeņibas neņt Latwijas operas un teatra noņaukumus, tā ka ņhis pants nekahdā ņinā nebuhtu ņriņpojams. Tā tad komiņija nahza pee tahda eekata, ka ņheit waretu ņriņpot peem. 3. pantu, no 5. panta otru puņi un 10. pantu, bet no ziteem panteem ņriņpojams nebuhtu neweens. Tee wiņi paturami tahdā paņchā redakzija, kaņdi wini peenemti no Tautas Padomes otrajā laņijumā.

Preņ. T ņ h a ņ t e: Wahrdņs peeder Aņurateram.

A ņ u r a t e r s: Zeen. kungi! Otrā laņijumā, kad mehņ peenehmām ņcho likuma projektū, apņtahklī bija teeņcham tahdi, ka netika peegreesta ņewiņchka usmaniba wiņeem teem punkteem, tamdehl eņ greestu Tautas Padomes wehribu us to, ziņ instrukziju rakņturs ir wiņeem teem panteem, kureus eņ liku preekņchā ņriņpot. No komiņijas puņes tiņka aizrāhdits, it ka daņheem panteem buhtu instrukzijas rakņturs, bet ziteem nebuhtu. Es ņawā eefneegumā biju aizrāhdijis pantus tahdā kahtibā, ka wini palika otrā laņijumā. Ar weenu pantu neņaņtan tas, ka Latwijas opera un teatris paņtahw ņigā, bet ari starpņeņonu laikā ņariņko konzertus un iņrahdes zitās Latwijas daņās. Tas ir loti ņwarigs, bet eņ atgreesiņchos pee teem panteem, kaņdi buhtu jaņriņpo. Es atgreesiņchos pee ta, ko noņaka 3. pants: „Wiņi Latwijas operas un Latwijas teatra eenahkumi nododami walņis kaņei“. Te komiņija peekrita, ka tas punkts buhtu ņriņpojams. Tad 4. pants paleek, ja tur ņtahw par budņchetu, bet tahlak 5. pants pirmā laņijumā noņaka, ka: „Latwijas operas un teatra technifkais perņonals ņkaitas par walņis deeneņtā ņahwofchu un us wineem atteezinami wiņi likumi un riņkojumi par walņis eerehdneem“.

Azimredstot ir skaidrs, ja tas atteežas uz ziteem eerehdneem, tad tas atteežas ari uz teatra un operas kalpotajeem un nekahdā finā schim pantam likumā nebuhtu weetas. Jo tas pats par sevi skaidrs.

7. pants: „Latwijas operas un Latwijas teatra direktoru un administratoru, kā ari teatra dramaturguš israuga operas, resp. teatra koleģija un apstiprina, kā ari atlaišch iglihtibas ministrs”.

Wispirnā kahrtā te ir runa par teatra koleģiju, bet pirms naw direkzijas, newar buht ari koleģijas, jo par koleģiju minētā punktā ir teiktš, ka tahda un tahda koleģija fastahdas tad, kad teatrs nodibinats. War buht gadījumi, kad teatrs teef dibinats pirms koleģijas, kas usstahditu direkziju. To u'stahda ta augstakā waldibas cestahde, kurai teatrs ir padots. Schis punktš usskatams kā instrukzijas punktš un newar tikt peenemts par likumu. Tapat 8. punktā: „Latwijas operas un Latwijas teatra mahtslineezisko personalu israuga atteezīgās koleģijas, peenem direkzija un apstiprina, kā ari atlaišch iglihtibas ministrija. Techniskos darbineeļus peenem un atlaišch direkzija”.

Gluschi skaidri instruktīwi noteikumi, ko dara direkzija un ko dara koleģija. Newar buht pee teatra paverēsch koleģijas, kamehr nepastahw pats teatrs un naw direkzijas. Bes tam minētās koleģijas newar buht schahda fastahwa.

Neaismirsteet, kungi, ka mehs tagad stahwam pašchā organizācijas laikmetā. Tagad mehs organizējam teatri un operu. Uzmirkli mums isleekas pilnīgi peenemams, ka tagad teatrs un opera darbojas, bet newajaga aismirst, ka tas ir tikai organizācijas darbs un nahkoschā gadā mums, warbuht, wajadsēs paplaschinat, ko mehs schini gadā esam darijuschē tikai pa pušei. Ja likumā ir noteiktš, tad mehs to newaram paplaschinat.

Tahlak es leeku preekschā strihpot 10. pantu:

„Latwijas operas un Latwijas teatru mahtsklas wirseenu un mahtslineezisko darbibu nosaka, wada un pahrsin atteezīgās koleģijas. Technisko un šaimneeziško darbibu wada un pahrsin atteezīgās direkzijas”.

Pats par sevi šaprotams, ja teef nodibinata direkzija un no iglihtibas ministrijas schim teatrim teef dotas instrukzijas, tad war buht gadījumi, kad israhdas, ka weenu gadu teatrs ir darbojees tā un winam ir bijuschē finami trubkumi un otrā gadā winam wajadsetu darbotees pee zitada fastahwa, bet tas to newar, jo likums weenreis ir peenemts un neko newar grofit. Tahds pat raksturs ir 11. punktam:

„Latwijas operas koleģija fastahdas no: operas direktora, dramaturga, 2 galweneem kapelmeistereem, kormeistera, 2 reschiforeem, galwenā dekoratora, administratora un pa weenam preekschstahwin no iglihtibas ministrijas, Rigas pilšehtai koleģinās ir kooptācijas teefibas”. Te ir pilnīgi nosauktas personas, kā: operas direktors, dramaturgs, 2 galwenee kapelmeisterei, kormeisters, 2 reschifori, galwenaš dekorators, administrators u. z., pawišam 13 personas. Schis pants nosaka pilnigu teaira fastahwu. Warbuht, ka pehz weena gada tahdas šaweenibas wairs nepastahwēs; warbuht profesonalās šaweenibas weetā nahks ziti kahdi leelati teatri un tad mehs newarešin peenemt tamdeht, ka tās šaweenibas ir jau isdshwojuschas šawu laiku un likums buhs japahrkahrpj, ja teatrs grihēs darbotees, jo zitas isejas nebuhs. Atšewischkās grupas un personas newar eelikt likumā. Wehl 13. pants šaka:

„Špitišochā wara Latwijas operā un Latwijas teatri peeder atteezīgāi direkzijai, kura fastahw no operas, resp. teatra direktora, administratora un weena iglihtibas ministrijas preekschstahwja”.

Augstakā cestahde, kas teatri wada, ari to instrukziju nosaka.

Tad wehl pehdigais pants, kurešch wišus tos pantus apweeno, ir tahds: „Latwijas operas un teatra darbibu kontrole iglihtibas ministrija”.

Bihds ar kontrolešchānu wina isstahdā tuwaku instrukziju un tur ir taisni ta weeta par punkteem, kureš mehs tagad griham pahrwehrst par likumu. Pee zitateem opstahleem mahtslineeziskās un šabeehtiskās grupās warēs tikt iswehleti atšewischē preekschstahwji, bet nebuhs jāpeenem preekschstahwji no tām organizācijām, kuras tagad pastahw un, warbuht, nahkoscho gadu nepastahwēs. Ja mehs peeprasam, lai teatrs buhtu walstis aishildneezibā, tad mehs zeram, ka walstis to pareiši nostahdis un neišleetos par kautkahdu cestahdi, kura nekāpotu šaweem mehřeem. Zitadi mehs neat-

šihstam demokrātisko ceļahrta kā tahdu un tadehl es tiku eefneedsis preefshlikumu pehz teem panteem, kurei bij pirmā usmetumā un es ari paleeku pee ņawa preefshlikuma.

**Pres. T ņ a k ņ t e:** Bee wahrda neweens waitat nepeeteizās. Behdejais wahrds komiņijas referentam.

**Ref. De h k e n s:** Tagad, pehz ņkuratera kunga pastaidrojumā, es nesinu, kuresch pants ihsti domats wiaa pahrlabojumā. Wispahrigi man ir tahds eefpaids, ka ņkuratera kungs grib nostrihpot wiņu, kas dod teatra un operas pahrwaldei ņnamu autonomiju, un atstahj tilai pirmo un pehdejo pantuņ:

„Latwijas opera un Latwijas teatris ir walņis eestahbes, winaņ uņtur walņis un Latwijas operas un Latwijas teatra darbibu kontrolē isglistibas miniņtrija“.

Mehs to likumu zaurņlatot, tilklab komiņijā, kā ari Tautas Padomes ņehde turejamees pee prinzipa, ka jadod teatrim un operai ņnamas autonomijas teeņibas. Tiku aistrabits us to, ka koleģija nepastahw, ka wina newar fastahdit un eewehlet direkziju. Es aistrabdu, ka mehņ ņkolas likumā peenehmām tahduņ noteikumus, kas eewehl ņkolotajus un kas winus stahda preefshā. Paraleli noteikumeem par koleģijam, tur ir noteikumi, no ka fastahw ņkolu pahrwalde. Neistur kritiku ari aistrabidjums, ka ņhogad direkzijā ir tahdi un nahkoshu gadu ziti. Ja nahkam gadu nebuhs profesio-nalu ņaweenibu, tad pee likuma eenesis atteezigu papildinajumu. ņums tagad ir koleģijas un tām jadod likumiņis pamats darbotees, zitadi war gabitees, ka riht, pa-riht dņen winaņ projam un wiņu pahrwaldi birokratija nem ņawās rokās.

Komiņija weenbalkīgi nahza pee ņehdseena, ka ņhee panti naw strihpojami, isnemot tos, kurus es jau mineju. Komiņijas wahrdā es peekrihtu ņho 2 1/2 pantu strihposchanai un uņturu wiņu zitu pantu patureņchanu tai redakzijā, kahdā tee peenenti otrajā laņjumā. Es pastahwu us tam, ka 4. pantu newajaga strihpot, jo ņhee ir teiktis: „Latwijas operas un Latwijas teatra budņetuss fastahda operas, resp. teatra direkzijas un eesuhta isglistibas ministrijai. Saņkanā ar budņetu atteezizās direkzijas rihtojas patstahwigi, nododot reņkinus isglistibas ministrijai“.

Ja ņho pantu strihpo, tad operat un teatrim ir pilnigi nemta autonomija. Komiņija zeeschi pastahweja us to, ka to newar strihpot.

**Pres. T ņ a k ņ t e:** Pehz muhsu noteikumeem pee 3. laņjuma wiņi pahrlabojumi eefneedsjami rakņistli noteiktā laika. Saņkanā ar to Tautas Padomes lozellis ņkuraters ir eefneedsis preefshlikumu, kura mineti 3., 4., 5., 6., 8., 9., 10. un 11. panti. Tā tad pawisam 8 panti. Tagad, ņihlaki pastaids ojet ņho preefshlikumu, uņņkaititi 9 panti, tā tad 1 pants wairak. Man buhtu no ņwara nostaidrot tapehz, ka pehz rakņistlā preefshlikuma war tikt eewehroti pahrlabojumi tilai pee teem panteem, kurei tur ir mineti, un es newaru peelaik kaut kahda zita panta apņpreeņchanu, kuresch no-teiktā laika naw tizis minets. 13. pants neetilyst preefshlikumā. Es liņņhu us ka-ņoshanu katru preefshlikumu atņewiņski. Atņewiņski wiņpirms ir likts preefshā strihpot 3. pantu. ņhis 3. pants pehz muhsu otrā laņjumā peenemtā likuma ņlaneja: „Wiņi Latwijas operas un Latwijas teatra eenaņkumi nododami walņis kaņei“.

Ir preefshlikums ņho pantu strihpot un to zeĶ preefshā ņkuratera kungs. ņkuratera kungs, waj es eņmu pareisi ņapratiss? Warbuht juhs buhtu tik labt pastaidrot, man ņņheet, ari ņapulzei ņchi leeta naw ņkaidra.

**ņ k u r a t e r s:** Es atrobu, ka te ir zehlees pahrpratumņ zaur to, ka, eefneedsot ņawu pirmo pastaidrojumū, es eerunajos, ka to weenu pantu peeliktu klast treschā laņ-jumā. ņhis pants, kas tika likts preefshā, naw strihpojams.

**Pres. T ņ a k ņ t e:** 3. pants pehz wezās numerazijas tika strihpots, tā: „Lat-wijas operas un teatra eenaņkumi nododami walņis kaņei“.

Tad, kas atteezas us 5. pantu, pehz pirmā ņaralņta 4. pantu, komiņijas refe-rents issaņas pret strihpojumu. Es luhdsu peezeltees tos, kas buhtu pret ņchi panta strihpojumu. (Peezelas wairakums.) Wairakums. Kas ir par ņchi panta strihpo-ņchanu? 7. Kas atturas no balsoshanas? Naw. Tā tad ņchi panta strihposchana ir tikihā atraidita. Tagad nahkoshais pants buhs: „Latwijas operas un Latwijas teatra tehnisņlais personals klastas par walņis deenestā stahwoshu un us wineem atteezinami wiņi likumi un rihtojumi par walņis eerehdau algu kategorijam, papildu algam un pensijam“.

Bee ņchi panta referents issaņas par otras daņas strihposchanu.



Ref. A. De hēns: Neis wiini ir walsis eerehdai, tad, saprotams, us wineem atteezinami wiisi likumi un rihsojumi par walsis eerehdnu algu kategorijam, papildu algam un pensijam.

Pres. Tschakste: Tā tad 5. pants paleef pehz agrakās numerazijas. Tas buhtu jaleef pehz pirmās daļas, tā to zehla preefshā komišija un otra daļa tad buhtu strihpojama. Jastrihpo buhtu: „Un us wineem atteezinami wiisi likumi un rihsojumi par walsis eerehdnu algu kategorijam, papildu algam un pensijam”. Akuraters peefriht, ka scho daļu strihpo. Es likschu us balsfoschannu, scho daļu strihpot, šastanā ar komišijas preefshlikumu. Kas ir par minētās daļas strihposchannu? Wairakums. Kas ir pretim? Naw. Tā tad 5. panta otra daļa teef strihpo. Tagad es likschu us balsfoschannu scho preefshlikumu tahdā weidā, ka wiisu to pantu strihpotu, tā to leef preefshā Tautas Padomes lozklis Akuraters un pret kuru issazijās komišijas referents. Luhdsu pazeltees toš, kas ir par to, ka wiisu pantu strihpo. 7. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret to, ka wiisu scho 5. pantu strihpo. Wairakums. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoschanas. Naw. Tā tad ar wišam balsim pret 7 preefshlikums atraidits.

Kā nahfoschais pants, pehz Akuratera kunga preefshlikuma, ir 8., pehz wezā šarokļa Akuraters no weetas: „7. pants!“. Pret 7. panta strihposchannu isteizās komišijas referents. Es likschu us nobalfoschannu un luhdsu pazeltees toš, kas ir, šastanā ar komišijas referentu, pret 7. pantu strihposchannu (Wairakums peezelas.) Azimredhot majoritate. Luhdsu pazeltees toš, kas ir par 7. panta strihposchannu. (7.) Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoschanas. Naw. Tā tad ar wišam balsim pret 7 preefshlikums atraidits.

Tad nahf nahfoschais 8. pants. Komišijas referents issazijās pret 8. panta strihposchannu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret 8. panta strihposchannu. (Peezelas wairakums.) Luhdsu peefshtees. Luhdsu pazeltees toš, kas ir par 8. panta strihposchannu. Tapat ar majoritati atraidits.

Tad pee 9. panta bij preefshlikums to strihpot un komišijas referents bij pretim. Es likschu us balsfoschannu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret 9. panta strihposchannu, šastanā ar komišijas referenta preefshlikumu. (Peezelas wairakums.) Es luhdsu peezeltees toš, kas ir par 9. panta strihposchannu. Ar majoritati preefshlikums atraidits.

Tad, kas atteezas us 10. pantu, komišijas preefshlikums bij 10. pantu pehz wezās numerazijas strihpot. De šakriht preefshlikums no Tautas Padomes lozklis Akuratera ar komišijas preefshlikumu — 10. pantu strihpot. Es likschu us balsfoschannu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par 10. panta strihposchannu. (Wairakums peezelas.) Luhdsu peefshtees. Luhdsu peezeltees toš, kas ir pret 10. panta strihposchannu. Naw. Tā tad 10. pants teef strihpot.

Tad wehl tahlak pehz Tautas Padomes lozklis Akuratera preefshlikuma ir strihpot ari 11. pantu. Pret ši panta strihposchannu issašas komišijas referents. Es likschu us balsfoschannu un luhdsu peezeltees toš, kas ir pret 11. panta strihposchannu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir par 11. panta strihposchannu. Ar majoritati preefshlikums atraidits.

Wehl ir 12. pants. De lirts preefshā wiinu strihpot. Pret to tapat issazijās komišijas referents. Es luhdsu peezeltees toš, kas ir par 12. panta strihposchannu. Kas ir pret ši panta strihposchannu? Ar majoritati preefshlikums atraidits un beidhot ir 13. pants. Ari pret 13. panta strihposchannu isteizās komišijas referents.

Ref. De hēns: Tas nelij nemas minets muhsu eefneegumā, tā tā mehs par to neesam spreeduschi.

Pres. Tschakste: Tas atriht no balsfoschanas. Es likschu wiisu scho likumu us balsfoschannu pehežo reisi ar wišem pakrlabojumeem, kas ir idariti schini šapulze. Luhdsu peezeltees toš, kas ir par ši likuma peenemschannu wišā wišumā. Es luhgtu pazeltees toš, kas ir pret ši likuma peenemschannu Naw. Kas atturas no balsfoschanas? 4. 4 balsim atturotees šis likums weenbalsigi peenemts. Ministru presidents wehlas nemt wahrdu.

Ministru presidents U l m a n i s: Augsti godatee kungi! Man japasino Tautas Padomei, ka finansu ministris Dr. Erharda kungs šawas šabojatās wešelibas deht bija eefneedis atluhgschanos no amata un ši wiinu atluhgschanas; wiina wehleschanas aiseet no finansu ministra amata tika ari atšhta par dibinatu un tamdeht es ari waru tahlak

pasinot, ka šatara ar wina aiseeschanu es greesos pee bijuscha finansu ministira Burina kunga, peedahwadams winam finansu ministira amatu. Burina kungs tam ari peefrita un ta tad es waru pasinot, ka no schis deenas jahot, finansu ministira peenastumus ir usneemes Burina kungs. (Applausi.) (Menders no weetas: „Basuduschais dehis atgreeschas“.)

Pres. Tschakste: Es pasinotchu Tautas Padomei rezultatus no wehleschanam, kuras isdaria preefsch ahrleetu komisijas pagahjuscha sehde. Resultati ir tahdi: Pawisam bija eewehلامي 8 Tautas Padomes lozekli. Tahdi ir ari eewehleti tikuschi: Menders — 63. Antons — 62. Strautneeks — 62. Kshwe — 60. Paegle — 58. Turkupolis — 55. Freivalds — 41. Kluge — 39 balsim. Ta tad 8 Tautas Padomes lozekli, bes tam dabujuschi Zeelens — 36. Botschagows — 10 balsis. Man ir eefneegts, atteeziba us ahrleetu komisiju, schahds pasinotums no Tautas Padomes lozekla Fr. Mendera:

Tautas Padomes presidenta kungam!

Tautas Padomes ahrleetu komisijas wehleschanas no muhsu frakcijas usstahditeem kandidateem naw eewehlets J. Zeelens. Ceraugot schini faktā neustizibu no Tautas Padomes wairakuma puses pret sozialdemokratu frakciju, neturu par eespejamu usnemtees ahrleetu komisijas lozekla peenastumun un tapehz skaitit mani par istahjuschos no 12. marta sehde eewehletas ahrleetu komisijas.

Riga, 16. III. 20.

Frizis Menders.

(Freivalds no weetas: „Ko tur baris!“.)

Nahkoschais deenas kahrtibas punktis ir Satwersmes Sapulzes wehleschanu likuma papildinajumi. Tur ir referents Kwelbergs.

Ref. Kwehbergs: Godatee Tautas Padomes lozeklu kungi! Pee likuma, kas atteezas us wehleschanu teesibu paplasehinaschanu kareiwseem un atteeziba us Raini un Aspasiu no Tautas Padomes lozekla Holzmana kunga pee schi likuma tika eefneegts papildinajums, ka winsch tiktu usstatits par spehla nahkoschu no wina peenemšanas deenas. Schis preefschlikums tika isstatits zauri juridiska komisija un weenbalsigi peenemts. Bits preefschlikums naw eefneegts.

Pres. Tschakste: Pee Satwersmes Sapulzes wehleschanu likuma ir eefneegtas 2 peefshmes. Nekahdi rakstiski eefneegumi naw cenastuschi, ta tad es liskhu us balsoschanu galigai peenemshanai abus schos papildinajumus. Ta pirmā peefshme pee 2. panta:

„Wisi kara wihri, kwei atrodas aktiwa kara deenesta un lihds 1. martam 1920. g. tapuschi 18 gadus wezi, banda wehleschanu teesibas us Latwijas Satwersmes Sapulzi“.

Komisija no sawas puses paskaidroja, ka ta ir peenemta. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir par schis peefshmes peenemshanu. 30 balsis. Tagad es luhdsu pazeltees tos, kas ir pret winas peenemshanu. Naw. Kas atturas no balsoschanas? 26. Ta tad peenemts.

Otra peefshme ir pee 4. panta: „Basiwas wehleschanu teesibas Latwijas Satwersmes Sapulzes wehleschanas banda Rainis — Bleekschans un Aspasiu — Rosenbergs“.

Komisija no sawas puses? Referents.

Ref. Kwehbergs: Schis preefschlikums tika weenbalsigi peenemts.

Pres. J. Tschakste: Es liskhu scho preefschlikumu us balsoschanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par otras peefshmes peenemshanu. Luhgtu saskaitit. 30. Es luhdsu peezeltees tos, kas ir pret schis peefshmes peenemshanu. Naw. Kas atturejuschees no balsoschanas? Luhgtu saskaitit. 17. Ar 30 balsim, 17 atturotees, schi peefshme ir peenemta. (Peefshme: „Naw kworumu“). Waj prasa konstetet kworumu? Es luhgtu saskaitit Tautas Padomes lozeklus, kas te ir klah. Balsoja pawisam 47, bet wehlat cenahza 8, ta ta azumirkli klah ir 55. Ta tad pilnigi peeteekofchi. (Peefshme no weetas: „Balsfot nebija kworumu.“) (Zwanows: Wajadsjeja durwis sehgt.) Ka kworumus naw bijis, tas ir faks un tahdos gadījumos balsoschana neteek usluhota par peeteekofchu. Es waru wehkreis likt us balsoschanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par otras peefshmes peenemshanu. 39. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir pret minetas peefshmes peenemshanu. Naw. Kas atturas no balso-

šānās? 19. Kopā 58 balsis; 39 balsis par un 19 atturas. Tā tad šāi pēsihme pēņemta.

Tad wehl ir eenešs preekščlikums, usskatit šāo pēsihmi par spēhā efošāu lihdi ar winās pēņemšānu. Waj pret šāo preekščlikumu buhtu kahdi eebildumi? Naw? Ga lišču uš bāļošānu. Luhdsu nobāļot, šāskanā ar komiņjas preekščlikumu, ka abās šāis pēsihmes lihdi ar winu pēņemšānās briedi nahš spēhā. Luhdsu pēzeltees toš, kas ir par to, ka šāis pēsihmes stahjas spēhā, šāhtot ar winu pēņemšānu. Luhdsu pēsehitees. Luhdsu pēzeltees toš, kas ir pret im. Naw. Luhdsu pēzeltees toš, kas atturas no bāļošānās? 14. Ar wišām bāļim, 14 atturotees šāis preekščlikums pēņemts.

Ģesneegta interpelāzija ar usrakstu: „steidsami“, parakstīta no 10 Tautas Pādomes lozēkeem, no kureem pirmāis parakstījis Fr. Menders. Ģs luhgtu sekretara kungu winu nolāst.

Ģetr. Ģ. Bitte nolāsa: Steidsams pēprašijums. Tautas Pādomes presi-denta kungam. 13 martā šā. g. laikraksta „Sozialdemokrats“ redakzijas telpās, Rīgā, Sumorowa eelā № 25, brūnotās poliņzijas pawadibā eerodās eefščlektu ministrijās fewiščku ušdewunu eerehdnis, grafiķo eestahšāu un grahmattirgotāwu inspektors Kristaps Seberliņš un, usrahdot eefščlektu ministrijās apleezību № 534, no 2. februara 1920. g., mehgināja isbarit minētās telpās kratišānu, mellejot pehž aisseegtas literaturās. Alahtejofšee Tautas Pādomes lozēki A. Bezkalns, Br. Kalniņš, J. Zelms, Fr. Menders norahdija minetam eerehdnim, ka bes ordera kratišāna naw peelaiščama un ušaiņināja winu atstah redakzijas telpās. Grahmattirgotāwu inspektors leedšās to darit un nolizis pee durwin poliņzijas šargus, pawehleja nelāst neweenu ahvā no redakzijas telpam, laupidams lihdi ar to kustības briedwibu ari Tautas Pādomes lozēkeem. Tit wehlat uš zeešču pēprašijumu Tautas Pādomes lozēku kustības briedwības eerobeschojumus atzehla. Minetāis inspektors lihdi ar poliņziju bes ordera atradās redakzijas telpās ap 1<sup>1</sup>/<sub>2</sub> stundu un no 1<sup>1</sup>/<sub>2</sub> lihdi 1 pehž pusd. tureja redakziju celenku. Weidšot pehž wairakeem nepareiseem ordereem tika urahdits Rīgās kriminal-poliņzijas orderis № 647, kas dewa poliņzijas subinspektoram Adamam teešības iskratit redakzijas telpās un redakziju apzeetinat. Pee kratišānās wišdšiwako dalibu, tā faktišlais waditājs, nehma Kristaps Seberliņš, grahmattirgotāwu inspektors. Ģeweh-rojot to, ka Latwijā pastahw Kreewijas likumi, kuri pehž Kreewijas Pağaidu Waldivas defreta no 27. apr. 1917. g. wairs nepāšihst grahmattirgotāwu inspektorus un winu agrakās teešības, mehš luhdsam greestees pee ministru presi-denta kunga ar šefošāu steidsāmu pēprašijumu: Waj ministru presi-denta kungam šināms, ka Latwijā pretlikumigā kahrtā rostahw grahmattirgotāwu inspektori, kas pretlikumigā kahrtā laučšas laikraksta redakzija, isbara kratišānu un apdraud Tautas Pādomes lozēku personas neaistštaramibu.

2. Ja ministru presi-denta kungam tāš šināms, tad kahdus šohus wiņšč nodomājis špert, lai likwidetu nelikumigi pastahwošču institutu un aissargatu laikrakstu redakzijas un grahmattirgotāwās no nelikumigas šāo eerehdu aibildneezības un Tautas Pādomes lozēkus no mineto eefščlektu ministrijās eerehdu ušbrukumeem. Rīgā, 16. III. 1920. g.

B. Kalniņš, A. Alkwiņš, A. Iwanowš, Ulpe, Zeelens, Dr. Kalniņš, Fr. Menders, Šhaberts, J. Zelms, K. Dehšens.

Pref. J. Tščakste: Par steidsāmbu eš dodu wāhrodu pirmājam parakstī-tājam Menderam.

Fr. Menders: Augsti godatee Tautas Pādomes lozēki! Tani pat deenā, kad „Baltijas“ kaza spēhā grupas Berlinē isbarija šināmo pretrewołuziju, ari Rīgā notika šāws ušbrukums pretlikumigā kahrtā weenai eestahdei, kura zihnās par Latwijās demokratiščām teešibām. Ta ir eelauščānās „Sozialdemokrata“ redakzija.

Tagad man pehž kahrtības ruķa ir aisseegts runat por interpelāzijas buhtibu, materialu preekšč tam man ir wešela paka. Par to eš runāšču tad kad juhs atšihfat interpelāzijas steidsāmbu. Ģs gribetu luhgt steidsāmbu atšihst, lai teeščam steidšohā kahrtā waretu šohs jautajumus noskaidrot, lai waretu eepāšihtees ar to, kas briedwam wāhrdam ir atkouts un kas naw atkouts; tadeht eš luhdsu šāis interpelāzijas steidsāmbu pēņemit (Aplauši.)

Pres. J. Tšhastke: Te ir preekšlikums par steidsamību. Es lūdsu piezēties tos, kas ir par to, ka šo interpelāciju pieņemtu steidsamības kārtā. Wairakums. Kas ir pret steidsamību? Naw. Kas atturas no balsošanas? Naw. Tā tad steidsamība weenbalsīgi pieņemta. Waj wehletos pirmās parakstītais par leetas kodolu wahrdu?

Fr. Menders: Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Pehz tam, kad Tautas Padome pieņehma sinamu likumu, ka Latwijā ewestī wīfi kreewijā lihds 1917. g. pastahwoshee likumi, patš par fewi šaprotams, stahjas špehā ari kreewijas Pağaidu Waldibas, jeh tā šauktās Rewenška waldibas dekreti. Šhī waldiba idewuši ari diwus dekretus par presi. Weens šauzās „О печати“, nodrukats eekš „Собрание Узаконений“ № 109, 597. pantā un otrš „Объ учрежденіяхъ по дѣламъ печати“, nodrukats eekš „Собрание Узаконений“ № 109, 598. pantā. (Peesihmes no weetas: „No kahda laifa?“) No 27. aprīla 1917. g.

Wzinredšot šhee abi dekreti naw pašhstami muhsu eekššleetu ministriem un laikam ari tam fungam, kureš wada muhsu preses nodalu un ir muhsu preses un drukatā wahrda „šarš“. Tas nu gan nepceder pee leetas, bet waru atšhmet, ka weenā „Waldibas Wehstnesha“ Nr. nodrukats rihkojums, ka no wīseem drukata wahrda rashojumeem wajadšigs 10 eksemplarus nosuhit eekššleetu ministriem, turpretim rihkojums „О печати“ šafa, ka tikai astonūs. Mums „Sozialdemokratā“ ilgu laiku bij jafastopās ar ofižialeem atšautumeem no waldibas, kuri bij rakstīti gari jo gari, atšauzās uš wezo preses likumu. Neweens neatšauzās uš rihkojumu no 27. aprīla 1917. gada. Tikai weens no atšauzejeem bij atradīs, ka ari tahds dekrets ir špehā, t. i. Jelgawas apğabala teefas lozeklis Šafens. (P. Šalnīnš no weetas: „Tas tairšhu pawisam labi!“)

Pres. J. Tšhastke: Es lūdsu Šalnina kungu netrauzet Mendera kungu.

Fr. Menders: Dekrets sem № 109, par kuru eet runa un tas šawā pirmā pantā štan šeloshi, es atšausoš few nolafit wīku kreewiši (nolafa): „Упразднить Главное Управление по дѣламъ печати, состоящія при немъ канцелярію и должности особыхъ цензоровъ драматическихъ сочинений и чиновниковъ особыхъ поручений, мѣстные комитеты по дѣламъ печати, должности инспекторовъ типографій и книжной торговли...“ u. t. t., un t. t. Nr weenu wahrdu šafot, no šwara ir tas, ka dekrets atzel grahmata tirgotawu inspektorūs tahdā nosihmē, ar tahdām kompetenzem, kahdās dewa wezais kreewijas likums. Bet par šoti leelu brihnumu 13. martā muhsu redakcijā eeradās kahds kungs, kureš fewi nosauza par Kristapu Šeberlinu un parahdija apleezību no 2. februara 1920. g. sem № 534, ka ir grafiško eestahšhu un grahmattirgotawu inspektors. Nr tahdu leezību rokās, minetais kungs, 5 brunotu wīru pawadibā, bes kahdeem ordereem eeradās muhsu redakcijā un neweenam ne wahrda neteidams, greešās aif bufetes, kur mums ir grahmata krahhumi un gribeja tos šlatit zauri. Bei klahtesošais Šulījs Šelms šhim fungam aiflika rofu preekšhā un teiza, ka tahdā apleezība ir nederīga, ja ari tai buhtu eekššleetu ministra parakšis, jo demokratiskā Latwijā, pehz tās šatweršmes, kura dibinās uš sinamām parakšas teefšbam, kratišhanai pat preses inspektoram wajaga atteezīga ordera.

Mehs ušaižinajām, lai tas kungs, eekššleetu ministrijas fewišhku ušbewumu eerehdnis Kristaps Šeberlinš, kopā ar brunoteem šaldateem atšahi telpās, jo mums naw ne dinamita, ne ari kahdu zitu šprahgstošhu lihdselku waldibas gašhanai, bet ir tikai špalwas un tinte, ar šo mehš rakstam „Sozialdemokratā“. Domehr minetais kungs uš muhsu ušaižinajumu neatšahja telpās, bet nostahdija pee durwim diwus brunotus polizistus un mehš bijām arešteti kahdas 15—20 minutes. Mehš ari norahdijām, ka Latwijā ir kahda eestahde, kuru šauz par Tautas Padomi, ka tai eestahdei ir lozekli, kuri uš sinama likuma pamata ir neaifšlarami. Tikai tad mineteeni kungeem zehlās šchaubās uš mums, kam bij klaht Tautas Padomes lozekli kartes, bij atklants atšahst telpās. Patš eerehdnis gan palika telpās: šahkumā kahdu štundu bes kaut kahda ordera, bet tad atnahza ar wehl nenošuwušu tinti rakstīs orderis sem № 645 no Riğas kriminalpolizijas, registrets 3. polizijas eezirkni sem № 4951, kureš šlaneja, ka eekššleetu ministrijas subinspektoram ir atklants kratit grahmat w e i k a l u Šumorowa eelā № 25. Mums nu nahzās norahdit, ka Šumorowa eelā № 25 grahmattirgotawa nepastahw, bet gan atrodās „Sozialdemokrata“ kantoris, šo war redset no tirgošhanās

Ähmes, isdotas no Bihlmana kunga. Mums ar leelām grūhtibam isdewās peerahdit, fa naw atkauts kratit „Sozialdemokrata“ katoris, ja naw ordera. Tad atnaha otrš orderis sem № 4953 no 3. polizijas eezirkna, kas dewa atkauju kratit grahmatu noliktawu. Mums bij atkal jaaisrahda, fa sjeit naw ari nelahda grohmatu noliktawa bet fa te ir „Sozialdemokrata“ redakzija un katoris. Tikai pehz wefelas stundas, pa fuen laiku muhsu redakzija bija aphegereta un winā bija grūhti eeet un ari grūhti tikt ahra, mums veenesa trescho tihri swaigu orderi. kuresch polizijas eerehndim dewa teesibu kratit muhsu redakziju. Pee schis kratishanas wisaktiwako dalibu nehma, fa winas faktiskais waditaje, loschnadams pa wiseem greektu greekteem un islahpdams wijas trepes, eefschleetu ministrijas fewischku usdewumu eerehndis Kristaps Seberlinisch.

Es domaju, fa tahdam eerehndim ir japasihst drukats wahrds. Bet biju maldijes. Wispirms mehs radsejam, fa grahmata „Sarkanais kungs“ tika wijadi schkirfita un statita waj pusstundu, waj tik tas „Sarkanais kungs“ naw kahds komunistisks kungs (Sahlē pazetas jauriba.) Mehs tomehr peerahdijam, fa tas ir muischneezisks kungs, drukats 1912. gada un irahdits dandjos teatros un no zensuras atkauts. Tad wehl ar leelām mokam nahzas atswabinat muhsu wizepresidenta tehwu Wenšku Eduardu, proti wina grahmata „Par scho un to“, kura drukata no tik lojala pilsona ka Puhzischu Gederta. Ari schi grahmata tika apstatita, waj tur naw eefschā kahda komunistiska jeb bermontiska mahziba. No wisam pusem apstatita tika ari grahmata, kas drukata 1905. gada un fuen pat politiska schandarmeriya neatfina par bihtamu. Ta ir miruschā Zahna Kfara un wehl dshiwā Dermana grahmata, „ko Andreews Needra sludina“. To ar leelām mokam isdewās atswabinat no konfiszeshanas. Bet neisdewās atswabinat grahmatu, kuru islaidam es un beedrene Alara Kalnra tani laikā. Kad par Satwijas eefschejo politiku waldija Waltera kungs. Schi grahmata laikam islikās bihtama tapehz, fa wirsrakstā wahrds „diktatura“. Tas jau atgahdina jautros wezjos laikus, kad konfiszēja mahzibas grahmatas par soziologiju, tapehz fa silbe bij „foz“, kaut kas lihdsias sozialismom. Schi grahmata, kuru nupat mineju, ir kritika ar prahta argumenteem pret to mahzibu, kuru tagad sludina Maskawas komunisti. Ta ir grahmata, kuru wajasdetu isplatit tuhstotchos etfemlaros (Klaras Kalnra peefshime: „Uf waldibas rehkina!“), nefajifim us waldibas rehkina, jo ta ir grūhta leeta, bet to wajasdetu isplatit koti plafsch. Un pehz schahdas grahmatas teef mekiets no tahda grahmatu eestahschu un drukatawu inspektora, kuresch tatisch, laikam, no drukata wahrda maj faprot. Un nu nahza tahlakās konfiskazijas, kurām waretu buht sinams formels pamats. Ir grahmata: „Komunistu manifest“, isdota 1919. gada Rigā no tai laikā pastahwofschās komunistu waldbas, bet grahmatat pehz fawa fawra, — to tatisch wajasdetu sinat zilwefam, kam ir teesiba lemt par drukatu wahrdu, — naw neka kopiga ar Maskawas komunistu mahzibu. „Komunistu manifestu“ ir konfiszėjuschki tikai zara eerehndi un pausch, fa tagad winu konfiszē Budapeschā ungaru monarkistii. Schi grahmata tika farakfita jau tad, kad nebija dsimuschki ne Benins, ne Sutschka.

Tahds pots liktens bij Karla Marksa otram darbam „Kriiskas peefshimes pee politiskās ekonomijas“. Winu tulkojis ir Pauls Dauge. Grahmata ir komunistiska isdewuma, bet atteeziba us faturu laudim, kam ir dandsmas darishanas ar sinatnisku literaturu, ir sinams, fa tani naw dand kopiga ar Maskawas waldibu, ar komunistisku agitaziju. Tas ir dsili sinatnisks darbs par tautfaimneezibu. Ja tā mehs fahfim grahmatas grupet un teikt, fa schahdigas ir wisas grahmatas, kuras isdotas no kautahdas komunistiskas apgahdneezibas, tad mehs waram koti tahlu eet.

Ja mehs turejimees pee schahdas metodes, pee kahdas turas muhsu grahmatu inspektors, fa konfiszejamas grahmatas, neskatotees us winu faturu, ja tik tas isdotas no kautkahdas komunistiskas argahdneezibas, tad buhtu jafonifže peem. Maskawas weschibas komifariata grahmata „Сыпной тифъ“, kura man rokā. Bet waj tad nebuhtu labi, ja schahdas grahmatas eewestu pee mums leelā skaitā, jo ari pee mums tas „Сыпной тифъ“ ir isplatits. Man ir wehl weena grahmata, kuru es neilgi atpakal pirku weenā no labakām grahmatu tirgotawam — pee Waltera un Rapas — grahmata no Julija Borhardta, kuresch ir pahstams par puskomunistu, bet scho darbu es pilnigi legali waretu nopirkt. Kapehz kahda grahmatu tirgotawā to war pirkt, bet redakzija to naw brihw turet? Kad redakzija atrod 5-6 etfemplari, tad tos konfiszē. Uf kahda likuma pamata eefschleetu ministrijas fewischku usdewumu eerehndim, grah-

matu tirgotawu inspektoram teef atkauts gaischâ deenas laikâ laustees legalas partijas redakcijâ un ošskeret pehz darbeem un zemt lihds tahdus, kas ir pilnigi atkauti, pret kureem daudsmas isglishtots zilweks newar nefa eebilst?

Man leekas, kungi, ja mehš ſawu jau tā wahjo grahmatu tirgu eeroberšošim ſchahdâ kahrtâ, ja mehš ſawu latweeschu literaturu newareſim papilbinat ar literaturu no ahreenes, kura mums ir peenemama un kuzâ naw nekahda politiska agitazija, tad mehš ſaſchaurinaſim wehl wairat to wahjo kulturelo bagatibu cementoſchanas eespehju, kura mums ir. Demokratiskâ Latwiſâ brijwais wahrds un doma waris no jauna atdsimt tad, kad Latwijas kultura nebuhs atdota (Utwainojat neparlamentarisko iſteizeenu) nejehgam, kuzi lihds ſchim, ſahkot no eesſchleetu ministrijas preſes nodalas waditaja un beidsot ar inspektoreem, waja Latwijas brijwo wahrdu. Tadehk es luhdsu muhsu peepraſijumu peenemt, lai ſchini leetâ buhtu reis ſtaidriba (Applausi.)

Preſ. Tſchakſte: Wahrds peeder Galbem.

Galbe: Kungi! Es ari-domatu, ka peepraſijums ir peenemams. Man leekas, ka ſozialisteem newajaga atnemt nelegalo literaturu, jo kas gan buhtu ſozialisti beſ nelegalas literaturas? Tispat kâ mahzitajs beſ pahtaru grahmataſ. Wineem newajaga to tapehz atnemt, ka ari ſozialisteem ir atkauts tirgotees ar maſulaturu.

Kungi! Kad Jelgawa bij eenemta, es aishraugu 3 deenas pehz tam, tad wiſoſ weikalos pahrdewa „Zihau“ un „Kommunistu“ kâ maſulaturu. Ari tagad, kur Latgale atſwabinata, ſchi komunistu literatura kaudsem ir iſkaiſita pa wiſam ſehtam un tur gluſchi meerigi gut wirſu latweeschu nazionalee ſareiwji, un neſapno nekahdus komunistiskus ſaruns, jo aſinainas komunistu fraſes ir iſdihnotas un tās wairs newell.

Tapehz ari es eſmu par to, ka interpelaziju peenemt. (Applausi no demofrateem.)

Preſ. Tſchakſte: Neweens wairat pee wahrda naw peeteizees, es liſſchu uſ balſoſchānu un luhdsu peezeltees toſ, kas ir par ſchis interpelazijas peenemſchānu. (Peezekas.) Es luhdsu peezeltees toſ, kas ir pret winas peenemſchānu. Naw. Es luhdsu peezeltees toſ, kas ir atturejuſchees no balſoſchanas. Naw. Tâ tad interpelazija weenbalſigi peenemta. (B. Kalniſch no weetas: „Atbildi dabuſim!“). Mehš pahreſim uſ deenas kahrtibas nahkoſcho punktu: „Likumſ par noſeedſigeem darbeem, par kureem wainigee ſauzami pee atbildibas tikai uſ eetufcho ſuhdsibu“. Referents Kwelbergs.

Ref. Kwelbergs: Kriminalletas, ſtatotees pehz tās kahrtibas, kahdâ teef zeltas ſuhdsibas, ſadalas trijas dalās. Weena daka, kur ſuhdsiba teef zelta publiſti, otra — kur tikai uſ zeetufcho inziatiwi teef zelta un treſchâ — maiſita kahrtâ. Tani gadījumâ, ja apſuhdsiba teef zelta publiſkâ kahrtâ, leeta newar titt iſbeigta ar iſlihgſchānu; turpretim tais leetās, kur apſuhdsiba teef zelta tikai uſ zeetufcho inziatiwi, teef peelaiſta ari iſlihgſchāna.

Schis lihgums atſchiras no agrakâ zaur to, ka agrakais atkauj iſlihgſchānu lihds ſpreduma iſpildſchānat, bet ſchis peelaiſch tikai lihds ſpreduma ſpehâ nahſchānat.

Tad wehl ir treſchâ kategorija, kas ir maiſita: ſuhdsiba teef zelta uſ zeetufchâ inziatiwi, bet ja wina reis ir zelta, tad newar buht iſlihgſchāna. Schahdu leetu naw dandj. Starpiba starp wezo likumu un ſcho ir ta, ka ſchis ſtingraki ſkatas uſ aishildneem. Ja wini noſeedſas pret teem, kas ſtahw wina aishildneezibâ, tad, lai gan noſeegums buhtu tahds, kuru waretu iſbeigt iſlihgſchānas zekâ, aishildnis to nekahdâ ſinâ newar iſbeigt, iſlihgſtot meera zekâ un apſuhdsiba teef weſta publiſkâ kahrtâ. Schini likumâ ir eeweeſutees kluhda, ka leeta eeroſinama tikai ar winas wihra ſuhdsibu. Tur buhtu wajadsiga ari „ar uſ winas wihra ſuhdsibu“. Lihds ſchim mums likumâ nebij, ka paredsetu ſuhdsibas zeeſchānas kahrtiba, tapehz juridiſkâ komiſija aſina, ka ſchis likums buhtu jauſſkata par ſteidsānu.

Preſ. Tſchakſte: Teef litta preekſchâ ſteidsāniba. Es liſſchu uſ nobalſoſchānu. Luhdsu peezeltees toſ, kas ir pret ſteidsānibu. Naw. Tâ tad ſteidsāniba weenbalſigi peenemta. Teef atklahtas wiſpahrejas debates. Neweens pee wahrda naw peeteizees, es liſſchu uſ nobalſoſchānu pahreju uſ panta laſiſchānu un luhdsu pazeltees toſ, kas ir pret pahreju uſ pantu laſiſchānu. Naw. Tâ tad pahreja uſ pantu laſiſchānu ir peenemta. Wirakſtis. Gebildumu naw? Peenemts. 3. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 4. pants. Gebildumu naw? Peenemts. (Referents pee 4. panta eenes ſekoſchu korekturu): „tikai ar uſ winas wihra ſuhdsibu“. Te ir iſdarita korek-

tura. Tagad es lišču wišu likumu uš balsošānu un luhdsu peezeltees toš, kas buhtu pret šchi likuma peenemšānu. Naw. Kas atturas no balsošānas? Naw. Tā tad šhis likums weenbalsīgi peenemts.

Man ir eeineegts preekščlikums pahrtraukt sehdi uš 15 min. Es luhdsu peezeltees toš, kas ir pret šcho preekščlikumu. Naw. Tā tad pahrtraukumš uš 15 min.

Pres. Tščakste: (Behz pahrtraukuma pulsti. 7. 10 min.). Tautas Padomes sehde turpinās. Uš deenas kahrtibas stahw: „Dikums par Kreewijas 1903. gada šoda likuma eewesčānu Latgalē“. Referents Kweefis.

Ref. Kweefis: Zeenijamee Tautas Padomes lozekli! Šhis likums teef isdots, lai nowehrstu dasčas nekaidribas, kas eewesušchās 6. dezembra likumā I. pantā dehl wina neweiklās redakcijas. Tā fastahw no diweem teikumeem, kuras, nostahdot weenu otram pretim isnahza, it tā Latgalē nemaj nebuhtu šhis likums eewests, kaut gan isdodot bij domats, ka ari uš Latgali atteezinami šhee jaunee šoda likumi. Tamdehl, lai pahpratumus un nepareiso tuikosčānu nowehrstu, teef isdots jaunais likums, ka ari uš Latgali atteezinami 1903. gada šoda likumi (M. Antons no weetas: „No kura laika?“). Tas te naw teikts. Juridiskā komiščija wiņu peenehma tahdā weidā, tahdā to bij isstrahdajusi teefleetu ministrija. No kura laika, tas naw teikts, bet, warbuht, juhs nahksat ar pahrlabojumu. Stomiščija leef preekščā peenemt šcho likumu steidsamibas kahrtā.

Pres. Tščakste: Preekščlikums ir atsiht steidsamibu. Es luhgšču papeekšču nobalsot steidsamibu. Luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret steidsamibu. Naw. Luhdiu pazeltees toš, kas buhtu atturejuschees no balsošānas. Naw. Tā tad steidsamiba peenemta. Teef atklahtas wispahrijas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas, es lišču uš balsošānu pahreju uš pantu lasišānu un luhdsu peezeltees toš, kas buhtu pret pahreju uš pantu lasišānu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas no balsošānas atturas. Naw. Tā tad pantu lasišāna weenbalsīgi peenemta. Wirraksts. Gebildumu naw. Peenemts. Es lišču uš balsošānu wišu likumu wišā wisumā Luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šcho likumu wišā wisumā. Naw. Luhdiu pazeltees toš, kas ir atturejuschees no balsošānas. Naw. Šhis likums peenemts.

Nahšošāis deenas kahrtibas punktš ir: „Dikums par likumu un waldibas rihtojumu spēhā nahščānas laiku“. Referents Kweefis.

Ref. Kweefis: Šhis likums isdots preekšč tam, lai pilsoni waretu sinat, no tahdas deenas preekšč wineem šaistošš sinams likums, kas isfludinats „Waldibas Wehstnesi“. Tahds laiks teef noteikts wišās waltis: weenā garaks, otrā ihšās. Leelās waltis, kuru teritorija leelaka, kur eedšiwotaji newar tik ahtri ar likumu cepasihtees, teef dotas 2 nedelas waj pat mehnešis laika. Preekšč Latvijas juridiskā komiščija atšina par pilniģi peeteekojchām 7 deenas, lai waretu eepasihtees ar to likumu un katrs, ja wišč tikai wehlas, warēs eepasihtees ar „Waldibas Wehstnesča“ numuru. Pahrgrošijumu eenesa teefleetu ministrijas projektā zaur to, ka tur beš „Waldibas Wehstnesča“ bij paredšami „Dikumu un waldibas rihtojumu krahjums“, t. i., ka wisus likumus war nodrukāt „Waldibas Wehstnesi“ jeb „Dikumu un rihtojumu krahjumā“. Juridiskā komiščija atšina, ka tahdi diwejadē weidi nebuhtu peenemami, jo tad eedšiwotajeem buhtu gruhiti sinat, kura wišč papreekšču tiktu isfludinats, waj „Waldibas Wehstnesi“ jeb „Dikumu krahjumā“ un newar sinat, no kuras deenas šah tās 7 deenas skattit.

Juridiskā komiščija tahdehl atšina, ka buhtu japeeturās pee weena ofiziala isdewuwa — pee „Waldibas Wehstnesča“. Šcho projektu juridiskā komiščija leef preekščā peenemt steidsamibas kahrtā.

Pres. Tščakste: Es lišču uš balsošānu jautajumu par steidsamibu un luhdsu peezeltees toš, kas buhtu pret steidsamibu. Naw. Kas atturas no balsošānas? Naw. Steidsamiba weenbalsīgi peenemta. Teef atklahtas wispahrijas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas, es lišču uš balsošānu pahreju uš pantu lasišānu un luhdsu peezeltees toš, kas buhtu pret pahreju uš pantu lasišānu. Naw. Kas atturas no balsošānas? Naw. Pahreja weenbalsīgi peenemta. Pantu lasišāna: Wirraksts. Gebildumu naw. Peenemts. Es lišču uš balsošānu wišu likumu wišā wisumā un luhdsu peezeltees toš, kas ir pret šchi likuma peenemšānu. Kas ir atturejuschees no balsošānas? Naw. Dikums weenbalsīgi peenemts.

Nahkoschais likumprojekts ir: „Noteikums par eksporta monopolu un fokem un fokū iştirahdajumeem“. Referents Baegle.

Ref. Baegle: Godatee Tautas Padomes lozekki! Par referentu es gan personīgi nebiju eewehlets, esmu ruhpnēezibas komisijas preekščnēeks, bet iswehletais referents Whitola funks, ka jums wiscem sinams, no šchis deenas siojuma, ir iistahiees no Tautas Padomes. Tapehž es usņemos šneegt referatu par šcho eefneegto rihkojumu.

Gerosinajumu uš šcho noteikumu mums dewa no Tautas Padomes mums nodotais waldbibas noteikums par mešcha materialu eksportu. Tam par pamatu prinzipu bija likts, ka waldbiba noteiz par mešcheem sinamu zelmu naudu, tad rodas sinami mešchu pahrstrahdataji, tee atgahdā pahrstrahdatoš mešchus Latwijas ostās un waldbiba tikai eeguhro walutu, ko pahrstrahdataji dabon par mešchu, apmaina pret Latwijas walutu pašchlail no 50 uš 70 proz. no mešcha wehrtiās. Sanemto ahršemes walutu waldbiba isleeto pehž faweem eeflateem un wajadsibas. Tuwal apskatot waldbibas rihkojumu, uštahdams jautajums, zil mešchu eksporteerem iimatiā šchahds mešchs, kad winsch samakšā sinamu zelma naudu, atsluhdina Rīgā bakus un šafahgē tos plankās u. t. t. Ar datu peepalihdsibu konstatefam, ka tahdā sinā pahrstrahdatais materials, pat ja winsch buhtu aishwests Londonas starptautiskā tirgū, neismakšā wairak par 3000 rbf. standartā. Starptautiskā tirgū wissemakā mešchu forte makšā no 6000—7000 rbf. Latwijas walutā. Tā tad iinahk, ka waldbiba, pahrnodama šawus mešchus un nemdama preekšč fewis sinamu zelma naudu, šanem 150—200 rbf. par standartu, kamehr mešchu iştirahdataji, aishwestami tos uš ahršemu tirgu, šanem apmehram 3000—4000 rbf. par standartu petnās. Šchahdu parahdbu ruhpnēezibas un tirdsneezibas komisija atrada par pilnīgi nenormalu un no waldbibas preekščhā stahditos noteikumus atšina par nepeenemameem un tant weetā weenbalšigi nolēhma, ka tuhliit jaišsludina eksporta monopols uš fokā materialeem un fokā iştirahdajumeem. Tee noteikumi šchett ir nu wini ir šanemti loti ihši — 4 punktos un, es domaju, wissem Tautas Padomes lozekkeem tee ir tuwal pašihstami un pat frakzijās pahrrunati. Tapehž es ruhpnēezibas un tirdsneezibas komisijas wahrdā šchos noteikumus luhdsu peenemt šteidjamibas fahrtā.

Pres. Tšchakste: Preekščlikums ir atšiht šteidsamibu. Es liščhu šteidsamibu uš balsošchanu un luhdsu pazeltees tos, kas buhtu pret šteidsamibu. 5. Es luhdsu pazeltees tos, kas atšafās no šteidsamibas atšihšchanas. Naw. Ar wisām balsim pret 5 ir atšihsta šteidsamiba. Teel atklahtas wispahrejas debates. Tirdsneezibas un ruhpnēezibas ministrs.

Tirdsneezibas un ruhpnēezibas ministrs Buščs: Godatee Tautas Padomas lozekki! Kā jau mans preekščrunatajs mineja, šchis likums, kas tagad teel peenemts šteidsamibas fahrtā, ir pahrstrahdati „Noteikumi par fokū un fokū iştirahdajuma tirgošchanos ar ahršemeem“. Likums pastahw no 4 panteem. I. pantā waldbiba issludina fokū un fokū iştirahdajumu monopolu. IV. pants šaka, ka wisi lihdsšchinejee lihgumi ir atzelti. Es gribu aishradit, ka tahdā weidā, kahdā tagad likumprojekts teel stahdits preekščhā, winsch naw peenemams. Ja mehs peenemam šcho likumprojektu, tad es paredsu milšigas gruhstibas ar ahršemes tirgotajeem, ar kureem lihgumi ir jau noslehti. Mums zaur šchahdu lihgumu atšelschanu radisees boikots, un tā uš muhsu lihgumeem neliks nelahdu šwaru. Wini šawu prezī newedis un tahdas komplikazijas muhsu bes tam jau gruhsto finansielo stahwokli wehl leelakā mehtrā agruhstinās. Tamdehl es luhgtu to likumu atdot atpakal juridiskai komisijai, lai šaklanotu to ar ziteem muhsu waldbibas likumeem.

Pres. Tšchakste: Tā kā neweens pee wahrda nepeeteizas, tas...

Klara Kalnin: Man ir preekščlikums nodot likumprojektu juridiskai un tirdsneezibas un ruhpnēezibas komisijam.

Tirdsneezibas un ruhpnēezibas ministrs Buščs: Es peeweenojos pehdejam preekščlikumam.

Pres. Tšchakste: Tirdsneezibas un ruhpnēezibas ministra funks peeweenojas šchim preekščlikumam, kadehl buhs weens pats preekščlikums nodot atpakal juridiskai un tirdsneezibas un ruhpnēezibas komisijam. Wairak neweens nepeeteizas. Es dodu wehdejo wahrdu referentam.

Ref. Baegle: Atteezibā uš peeshmem, kuras isteiza tirdsneezibas un ruhpnēezibas ministra funks, man jaatbild, ka punktā šklaidri iekits:



„Wişi lihðschinelee lihgumi, kà uš walšts, tà privateem mešcheem stahdami preekščà waldbai. No waldbas atšihtee lihgumi ispidami augšmineto pantu robeschàs“.

Tà tad nekahdà sinà naw teiktš, ka wiai atželami. Te taisni teiktš, ja wiai buhs likumigi, tee valeef spēkš, bet, šaprotams, lihðšchim noteekofčà mešchu ismantofčana jaišdara monopola šahrtà. Lihðšchinejo mešchu ismantofčanu Latwijas waldbiba newar zeest neweenu deenu. Ja šcho wiršpeku no mešchu ismantofčanas nem waldbiba, tad eš a priori peekrihtu šchi likumprojekta atliščanai. Naw brihnumš, ja uš mešchu ismantofčanu metas wiršū laudis. Tee trihs, tščetri tuhktofšchi rbl. kuruš šanem ismantotaji no katra standarta ir netaišna pekna. Bet nodot kombinetai komiščiai no juridiskas un tirdšneezibas un ruhpnenezibas komiščiam, eš nepeekrihtu. Eš paredsu, ka šchini šestjā šchis preekščlikums preekščà nenahšs un Latwijas walšts tiks par dašcheem miljoneem nabagata. Pilnigi atraidit šcho preekščlikumu man naw pilnwaras.

**Pres. Tščakšte:** Preekščlikums ir nodot šcho likumprojektu tirdšneezibas un ruhpnenezibas un juridiskai komiščiam.

**Alara Kalnin:** Eš waretu papilbinat „lihðš nahkofšai šehdei“.

**Pres. Tščakšte:** Tagad formuletais preekščlikums štan tà:

„Nodot likumprojektu zauruhkot ruhpnenezibas un tirdšneezibas un juridiskai komiščiam, ja ešpehjamš lihðš nahkofšai Tautas Padomes šehdei“.

Referentam no komiščijas par šchi preekščlikuma peņemššanu waj atraidššanu pilwaru naw. Eš likšchu uš balšofčanu. Luhdsu peezltees toš, kas buhtu par preekščlikumu. (Wairakums peezekas.) Azimredšot wairakums. Luhdsu peešštees. Luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šcho preekščlikumu. Naw. Eš luhdsu peezltees toš, kas buhtu atturejušchees no balšofčanas; 5 atturotees šchis preekščlikums peenemts. Nahkofšais likumprojekts „Likums par 9. dezembri 1919. g. atjau-notā Kreewijas likuma: Nodoklis no naudas kapitaleem, kuxi nodroščinati, kà parahds uš nekustameem ihpaščumeem“ atželšchanu. Te ir referents. **Golts.**

**Ref. Golts:** Peenemot noteikumus, ka wiši Kreewijas likumi nahš pee mums spēkš, tika eewešts dšihwē ari šchis Kreewijas likums par nodokli no naudas kapitaleem, kas aišdoti uš nekustameem ihpaščumeem. Šchis likums tika eewešts Kreewijā 1914. gadā. Muihsu apstahkeem tas nebij peemehrots un pateekšbā nekahdi nodokli uš wiau pamata netika eekafeti. Pee mums obligazijas eet roku rokā un aiš tahdeem eemešleem naw ešpehjamš nodokli eekafet no naudas deweja, kamehr Kreewijā tas ir zitadi. Tur obligazijas atrodas šnamās rokās un tur kapitāla deweju war aplikt ar šcho nodokli. Baredšams, ka drihsā laikā tiks iswešts dšihwē eenahkumu nodoklis, pee šam wišeem kapitaleem buhs jamakšā peekrihtofšča daša, tadehš finansu komiščija leef preekščà šcho likumu atželt un preekščlikumu peenemt šheidsamibas šahrtā.

**Pres. Tščakšte:** Eš likšchu uš balšofčanu šheidsamibu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šheidsamibu. Naw. Kas atturas no balšofčanas? Naw. Tà tad šheidsamiba weenbalšigi peenemta. Teef atklahtas wišpahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeeteijas, eš likšchu uš balšofčanu pahreju uš pantu laiščanu. Pahreja weenbalšigi peenemta. Wiršraštš. Gebildumu naw? Peenemts. Tektš. Gebildumu naw? Peenemts. Eš likšchu uš balšofčanu wišu šcho likumu un luhdsu peezltees toš, kas buhtu pret šchi likuma peņemššanu. Naw. Kas atturas no balšofčanas? Naw. Šchis likums ir peenemts.

Nahkofšais likums „Pagaidu noteikumi par 'nodokleem Widšemes un šursemes pagastos“. Pee šchi likuma referents **Zelms.**

**Ref. Zelms:** Finansu komiščija zaurštattija „Pagaidu noteikumi par nodokleem Widšemes un šursemes pagastos“ un nahza pee šlehšseena, ka šchee pagaidu noteikumi nebuhu eewedami pahrwaldibas šahrtibā, aiš šekofšcheem motiweem: Wiši šchee pagaidu noteikumi pehž ministrijas projekta ir buhweti uš galwas naudas prinziņa, pee šam galwas nandu šakšfize pehž gadeem, ar ziteem wahrdeem šakot šchis nodoklis ir dibinats uš wezeem zensuras likumeem, pee šam pilnigi ignoretas ir wijas zitas molšafčanas spēhjas. Tani paščà laikā komiščijai pašioja, ka tur tika isstrahdats progresiwais mantos nodoklis, un lai neraditu šinamu anachromismu, komiščija nahza pee šlehšseena pagaidam šcho likumprojektu neštatit zauri un wiau pat neapšpreekt, bet pilnigi atraidit, atdot wiau atpašak ministrijai. Lai tomehr pagasti nepaliktu beš kaut

fahbeem eenahkumeem, tad finansu komiſija atſina par eespehjamu pahrwaldibas kahrtiba pagaidam noteikt nodoklus, bet likt ari preekſha, lai ministrija tomehr eewehrotos prin ipus, ka jaewehro ir gan eedsihwotaju maksaschanas spehjas pee galwas naudas klaseschanas, bet newis wezumis. Komiſija tapehz atſina, ka galwas naudas prinzipts buhtu pilnigi atmetams, bet buhtu jaewehro katra maksataja mantas stahwoflis. Komiſija leet preekſha peenemt ſcho likumu steidsamibas kahrti.

Pres. Tſchakſte: Es luhgſchu balfot steidsamibu un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret to. Naw. Luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balfoschanas? Naw. Ta tad steidsamiba peenemta. Leet atklahtas wispahrejas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas, es liſſchu us balfoschanu pahreju us pantu lasiſchanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret pahreju us pantu lasiſchanu. Naw. Luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balfoschanas. Naw. Ta tad pantu lasiſchana peenemta. Wiſs likums pastahw no weena panta ar diwam nodafam. Neweens pee wahrda nepeeteizas, es liſſchu us nobalfoschanu wiſu likumu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par preekſlikumu no komiſijas puſes. Kas ir pret ſcho preekſlikumu, luhdsu pazeltees. Naw. Kas atturas no balfoschanas. Naw. Ta tad peenemts.

Nahkofchais likumprojekts ir: „Pagaidu noteikumi par pagastu un aprinku bndſcheteem“. Referents Zelms.

Ref. Zelms: Schee pagaidu noteikumi ari iſſtrahdati no Pagaidu walddibas un ſatur ſewi 36 atſewiſchus pantus ar loti daudseem punktum un wiros paredſets — pirmfahrt tas, ka peemhran, papireem jazirkule no pagasta us aprinkeem, zil deenu laika tee janodob aprinku padomei u. t. t. Schahdi ſihkumi nekahda ſina likuma naw eewedami, eewehrojot to, ka muſu pagasti ir pehz ſawas teritorijas nu ſainneeziklas eefahrtas loti daschadi. Ir pagasti, kuri fastahw no weseleem meestineem. Saprotama leeta, ka tahdu pagastu ſainneeziba ir pawisam zitada, nefa nabadsfigos pagastos, tapehz wiſos ſihkumos paredſeta weenada ſadalitſchana ir abſoluti neceſpehjama.

Komiſija, ſtatijusi zauri wiſus ſchos ſihlos noteikumus, atſina, ka ſhee noteikumi naw likumprojekti, bet ſihkas iſſtrukzijas preekſch pagastu pahrwaldem un tapehz nahza pee ſlehdſeena ka wiſſch nododams atpakal ministrijai un tamdehl komiſija leet preekſha ſcho projektu peenemt steidsamibas kahrtiba.

Pres. Tſchakſte: Es liſſchu us balfoschanu jautajumu par steidsamibu un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret steidsamibu. Naw. Ta tad steidsamibu weenbalfigi peenemta. Leet atklahtas wispahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas, es liſſchu us balfoschanu pahreju us pantu lasiſchanu un luhdsu pazeltees tos, kas buhtu pret pahreju us pantu lasiſchanu? Naw. Kas atturas no balfoschanas? Naw. Weenbalfigi pantu lasiſchana peenemta. Tagad es liſſchu wiſu likumu us balfoschanu un luhdsu pazeltees tos, kas buhtu pret ſcho likumu? Naw. Kas atturas no balfoschanas luhdsu pazeltees? Naw. Peenemts.

Nahkofchais likumprojekts ir: „Likums par ſehrgu apkarofchanas nodokli no mahkufoneem Latwijā“. Referents Wahrberg.

Ref. Wahrberg: Augsti gobatee Tantas Padomes lozekku kungi! Te jau Zuhſ redſeet no ſchi likuma, ka wirmais pants isteiz mehrti, kamdehl ſchis likums buhtu wajadsfigs. Ir wajadsfigi lihdselki, lai waretu apkarot ſehrgas pee mahju lopeem, lai waretu nokahrtot ta, kas wajadsfigs ſainneezikla dſihwe, lai waretu ſehrgu ſistos robus weeglaki iſſlabot; ir wajadsfigi lihdselki ari atlihdſibas iſſneegſchanai tanis gadijumos, kad no ſehrgam titlu iſnihzinati mahju lopi. Es gribetu atſtrahdit wehl titai us to, ka no ministrijas eesneegtais likumprojekts bija druſku ſawadaks, nefa tas, kas mums preekſha. Starpiba ir ta, ka tur bija domats nodoklis no turgus lopeem, bet teit tas ir eewests us wiſeem mahjas lopeem. Ta tad tas attezas us wiſeem lopeem, kas waretu buht padoti ſaſlinschanai un tapehz komiſija bija tanis domas, ta nodoklis buhtu nemams no wiſeem lopeem tapehz, ka tad ſcho lopu ihpachneeks ſehrgas gadijuma war peepraſit atlihdſibu. Schis prinzipts tika groſits un likumu peenehma tahda weida, ka wiſſch ir preekſha. Sakara ar to mahjas lopus eedalija diwās ſchitras: leellopos un ſihllopos. Tahlak, kas ſihmejas us gaba nodokli, tad jafaka, ka to newar jau tagad noteikt, to atſahja eekſchleetu ministrijas, ſakarā ar ſemkopibas ministriju, noteikſchanai, katram gadam atſewiſchki.

Komiſija bij tais domas, ka weenu gadu nodoklis war buht maksaks un otru gadu tas war buht leelaks, ſtatotees pehz wajadsfibas. Ta ka ſchis nodoklis katra ſina

ir vajadzīgs, lai eeguhtu līdžekļus preefšā veterinarās pārvaldes uzturēšanā un palīdžības īsneegšanā par no sehgām nogalināteem lopeem, tad viņu vajadzētu peenemt steidsamības kārtībā.

**Pres. Tšakste:** Ir preefšālikums peenemt steidsamības kārtā. Es līšču steidsamību uš balsošānu un lūhdsu peezeltees toš, kas ir pret steidsamību. **Naw.** Steidsamība weenbalšigi peenemta. Teef a klastas wišpāhrejās debates. Pee wahrda neweens nepeeteizās, es līšču uš balsošānu pāhreju uš pantu lašišānu un lūhdsu peezeltees toš, kas buhtu pret pāhreju uš pantu lašišānu. **Naw.** Pāhreja uš pantu lašišānu peenemta. **Wirškrāfts.** Gebildumu naw? Peenemts. — I. pants. Gebildumu naw? Peenemts. II. pants. Gebildumu naw? Peenemts. III. pants. Gebildumu naw? Peenemts. IV. pants. Gebildumu naw? Peenemts. Tagad es līšču uš balsošānu likumu wišā wišumā un lūhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šhi likuma peenemšanā. **Naw.** Lūhdsu peezeltees toš, kas atturas no balsošānās? **Naw.** Tā tad likums weenbalšigi peenemts.

**Nahkšoškāis** likums ir "Pār atlīdžības īsneegšanā sehgā dehl nogalinātā un sehgās kritušo lopu ihpāšneekēem". **Referents** **Wahršbergs.**

**Ref. Wahršbergs:** Sihmejotees uš šho likumprojektu pār atlīdžības īsneegšanā sehgā dehl nogalinātā un sehgās kritušo lopu ihpāšneekēem, jāšaka, ka pa leelāšai dāšai ir īsdaritās redakzionelās pāhmainās un te galwenām kārtām wiš ir peenemts, īšāmot to, ka originalā bij noteiktās šinamās šumās pār širgeem, leellopeem un t. t., kas ir šastahdīts agrāš un tās waretu šihmetees tīšai uš weenu gadu. Tā kā apdroššināšāna newarēs tīš aštri notīkt, tad komišija palīka pee tā, ka: (nolaša) Tāšā virmā ešneegumā bija pār to, ka pāhrihdsības nodod veterinarāi pārwaldei pee eššleetu ministrijās, bet tagad to šastāroja ar ziteem likumprojektēem, kas jau agrāš peenemti un tās tapēšz pāhrihdsības buhtu ešneedsamās administratīwī tešai. Tad wehl ir dāšās redakzionelās pāhmainās. Komišijas wahrdā lūhdsu peenemt šho likumprojektu steidsamības kārtā, jo komišijā nekāhdu prinzipielu domu šarpišu nebij.

**Pres. Tšakste:** Es lūhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret steidsamību. **Naw.** Kas atturas no balsošānās, lūhdsu pazeltees. **Naw.** Steidsamība peenemta. Teef atklastās wišpāhrejās debates. Ja pee wahrda neweens nepeeteizās, tad es līšču uš balsošānu pāhreju uš pantu lašišānu un lūhdsu pazeltees toš, kas ir pret pāhreju uš pantu lašišānu. **Naw.** Pāhreja uš pantu lašišānu peenemta. **Wirškrāfts.** Gebildumu naw? Peenemts. (§§ I.—IX. teef beš eebildumeem weenbalšigi peenemti.) **Behdejāis** X. pants. Gebildumu naw? Peenemts. Es līšču uš balsošānu likumu wišā wišumā un lūhdsu pazeltees toš, kas ir pret wina peenemšanā. **Naw.** Kas atturas no balsošānās? **Naw.** Likums weenbalšigi peenemts.

Līhds ar to šhīs šehdes deenas kārtībā ir īšmelta. Wehl mums ir itliušhi dāšhi steidsami likumi atteezībā uš šināšū leetam. Beš tam ir pāredšamās arī atbildes uš interpelāzijām. **Nahkšoškā** šehde ir nolīkta uš treschdeenu plšt. 4., kura bušs, zīš pāredšamās, beidsamā šhīnī šehjā. Līhds ar to šlehdsu šehdi.

(Šehdi šlehds plšt. 7,45. wakarā.)

## **Latvijas Tautas Padomes astotās sesijas peektā sehde.**

18. martā 1920. gadā.

(Atlahta plkst. 4.55 p. p.)

**Bref. T f h a k t e:** Tautas Padomes sehde atlahta. Beš sīhkeem pasīnojumeem sīhīs deenas fahrtiba ir sīhahda: 1) Likums par weenigo maksīshanas līhdsēkli un agrako līhgumu un parahdu nokahrtosīhanu; 2) Likums par Latvijas eekshējo 1920. g. 4% aīshēmmumu ar premījam; 3) Likums par walsts kafes sīhmju īslatīshanu; 4) Noteikumi par eeksporta monopolu uš kokeem un koku īsīrahdejumeem; 5) Noteikumi par koku tīrdsneezību ar ahrsemem; 6) Atbīldeš uš īnterpelazījam un eekneegteem jautajumeem; 7) Nedatīzīas komīshīas sīnojumi.

Te wehl wahzu „Volkspartei“ pasīno, ka plenarsēhdēs, tā ari jurīdīskā komīshīa peedalīsees Pauls Engelmans E. Magnusa weetā. Gerumu naw? Beenemts.

Ir eenahstūshī diwi jautajumi, kuras mehš tagad nolāshīm un uš kureem warbuht no waldbības pufes warēs tīkt sīhobeen dotas atbīldeš. Eš lūhgtu sēkretara fungu nolāshīt.

**Sekretars Bitte (nolāsa):**

„Tautas Padomes presidentam.

Weens no eewehrojamaakeem tīrdsneezības produkteem Latvījā ir līni. Gewehrojot naudas kurša kīshīhanu un līhds ar to wīshpahrejas dahrdīshības peeaugīshanu, no waldbības noteiktās līnu zenas neseēš wairs rasīhosīhanas īsdēmmums, kas rada eemeslu sēmtureem 1) atturetees no wezās līnu rasīhas tahlasas apīshahīshanas un 2) rada bāshīhas, ka līnu sēhjumi sīshaurīnasees tekosīhā gadā.

Atīshītot sīhahdu parahdību par newehlamu, Tautas Padome greeshīas ar jautajumu mīnīstru presidentam, ko wīnshī ir nodomajīs darīt mīnetā apīshīkta nowehrsīhanai.

Rīgā, 18. III. 1920. g.

**Parashtī:**

A. Alberīngs, J. Sarīnshī, D. Nonahzē,  
A. Breebīs, J. Wanags, Sēhers.

**Tautas Padomes presidenta fungam.**

Lūhshām līkt preeksīhā mīnīstru presidentam sēkosīhu jautajumu:

„Nemot wehrā to aīshīkli, ka Kursemē un Sengalē darbojas fahrtīgi noorganīseta aprīnkū un pīlshētu polīzīja, waj waldbība neatsīhst par leetderīgu līkwīdet pīlshētu un eezīrkū komandanturas, kuras jau labu laīku īspīlda funkzījas, līhdsīgas polīzījai un beš wajadības nodarbīna sīshkūshīneekus un ari zītādī apgrēhtīna eedshīwotajus?“

**Demokratu sīweenības frakzījas lozēkī (parashtī):**

J. Bankaws, J. Bergsons, Skalbe,  
S. Paegle, Rankīs, Brusīhīs.“

**Bref. T f h a k t e:** Wahrdē mīnīstru presidentam.

Mīnīstru prasībents Uimanīs: Uš jautajumu par līnu zenam no apgahdības mīnīstrījas Blumberga fungš atbīldeš drusīku wehlak. Dīrs jautajums ir sīwā sīnā loti sīresīhgīts. Eš waretu tuhīt uš to dot atbīldi, bet, warbuht buhtu labakī, ja eš atbīldešu drusīku wehlak un waretu Tautas Padomei peewest wajadīgīgos sīkītkūs. Tas ir wīš.

Pres. Tschakste: Mehš pahreefin us deenas fahrtibu. Birmais ir „likums par weenigo maksafšanas lihdsekli un agrako likumu par parahdu nokahrtofšanu.“ Referents — Goltš.

Referents Goltš: Zeenitee Tautas Padomes lozekli! Latwijas rublis lihdschim naw noteikts pee mums par tahdu maksafšanas lihdsekli, ar ko wišus maksafjumus waretu isparit. Ar to pa dala isflaidrojams tas, ka wišch neturas tahda wehrtiba, kahda wišam bij nodomata. Sawā laika Tautas Padome, atwehlot waldbibai islaist jaunās naudas sumas, kahda pahrejas formulā isteiza wehleščanos, lai reis šcho leetu nokahrtotu un noteiktu šcho muhsu rubli kā weenigo maksafšanas lihdsekli Latwijā. Bijušchais finansu ministrs pee šchi likumprojekta isstrahdafšanas ir jau kehrees. Wišch jau agrak ir tizis peenemts ministru kabinetā, bet Tautas Padomes apspreeščanā nenahza, jo bijušchais finansu ministrs domaja, ka wišu waris eewest dšhwē tikai kopā ar plaschu naudas reformu. Pee tahdas reformas tika strahdats un Tautas Padomes finansu komiščijai preešč pahris nedelam peenahza plaschs likumprojekts ar 6 nodalam, kur bij netikween noteikumi par Latwijas rubli kā weenigo maksafšanas lihdsekli, bet bija ari paredsets, kahda buhs turpmakā Latwijas nauda, kahdas buhs walstis kafes sšhmes, kā isflaidis Latwijas banknotes u. t. t. Tas bija šaisrits ar emiščijas banku, ar daschadeem tirdsneezisfeem lihgumeem ar ahrsemem, kuri wehl naw galigi nobeigti, un kuru noslehgščana ir us kahdu laiku atlikta. Finansu komiščija, skatot zauri šcho likumprojektu, bij tanis domās, ka lai gan likumprojekts wišā plaschumā schimbriščam naw peenemams, tomehr ta daka, kura Latwijas rubli nosaka par weenigo maksafšanas lihdsekli, kā ari to, kura nosaka, kā ar wišu war nokahrtot agrakos paradus tiklab obligaziju, kā weskču parahduš, ka šchi projekta pirmā un sestā dala buhtu tuhliit peenemamas kā atšewiščis likums. Tadehš šchis projekts ir likts šchodeen deenas fahrtiba un es finansu komiščijas wahrda luhdsu wišu peenent steidsamibas fahrtā.

Pres. Tschakste: Komiščija leef preeščā peenemt likumprojektu steidsamibas fahrtā. Es likšu steidsamibu us balsofšanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret steidsamibu. Luhdsu šakaitit. 21. Es luhdsu tagad pazeltees tos, kas ir par steidsamibu. Luhdsu šakaitit. 32. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir atturejušchees no balsofšanas. 12. Par steidsamibu ir isfaziščchees 32, pret steidsamibu — 21, atturejušchees — 12. Tā tad absolutas majoritates naw un steidsamiba atkriht. Deef atklatas wišpahrejas debates. Wahrds peeder Anderšonam.

Underšons: Šikumu par naudas reformu wišā kopiba isstrahdajis bijušchais finansu ministrs. Tagadešā projekta šarautitais weids — kuršch ir tikai dala no kopiga projekta — ir man šakritiše — ašrahdot us kopiga projekta šastahditaja šekofchu pašflaidrojumu:

„Muhšu walutas problema atrišinaschana peeder pee wiššwarigakeem finansu politikas jautajumeem. Šchi jautajuma isščkirščana ir pahraf šareščgita, lai wišu weiktu ar til weenfahrschu panehmeenu, ka isfludinatu Latwijas rubli par weenigo maksafšanas lihdsekli. Reišē ar to nepeezeeščami nodibinat muhsu naudas sistemu, jaregulē wezo maksajumu nokahrtofšana u. t. t., ar wahrdu šakot, japeenem plaschs likumprojekts par naudas reformu. Projekts, eewest Latwijas nandu par weenigo maksafšanas lihdsekli, apšpreešs jau kopsch pagahjušča rudena wairalās kabinetā šehdēs, — bet tizis atlikts, wadotees no ta apstahla, ka šchis projekts, realisets pats par šewi ween, nedos wehlamos panahkumus, jo tas eetlpsj kā šastahwdala naudas reformas projektā.“

De rebsams, ka eewedot Latwijas nandu par weenigo maksafšanas lihdsekli, gribeja reišē ar to radit stabilu naudas sistemu. Tagad steidsamibas fahrtiba no finansu komiščijas eenahš šraudšitas dalaš no šchi ministra projekta, kas pawišam nepeelaischams. Tā par peemehru ir pee I. dalaš otra punkta komiščijā šakitais pahrgrosijums, projekta šarautiššanas šekas un teel rabita jauna pagaidu sistema, kurai truhst realisazijas garantijas. Finansu komiščijā peewestee motiwi šekofchee: pirmahrt, eewedot Latwijas nandu par weenigo maksafšanas lihdsekli, mehš uslabotu kursu šandam naudas sšhmem, otrahrt, tiks gandrihs dšehsti us ihpaščumeem ingrosete obligaziju paradi, — tā atbrihwojot nekustamus ihpaščumus no paradeem un radot eepšchamibu to wehrtibu pahrwehrt ahrsemju walutā. Man šakala, ka šchini projektā wehl šlehpjas treschais motiws — lai pee dibinamas emiščijas bankas kā akzionari waretu peedalitees

ari muhsu pilsoni, namu ihpafchneeki. Buhtu loti wehlams, ka Latwijas pilsoni pafchi waretu nodibinat emisijas banku bes ahrsemneekem, bet pahrwehrtetot dehl fchi mehrka fahneegfchanas wifas wehrtibas pehz fchi projekta, jaewehro tomehr uf lahdas pafchu pilsonu fchfiras rehina taz eet.

Es fchaubos, ka fchi projekta eefneedsejeem ifdofees fpraustos mehrkus fahneegt, bet launas jetas es fche gribu drufku aprahdit: par peemehru, namis Niga — kuram 300,000 rbl. leels obligaziju parahds bankā, agrakā streewijas selta walutā, war tift pehz fchi projekta dsehsis ar 200,000 rbl. Latwijas naudas sifmes, preefch lam atkauts ari preefch fchis sumas dsehschanas uf namu usnemt ahrsemju walutu, kurās preefch tagadejā kurfa preefch mineto 200,000 latw. rublu atmakfas naw wajadsigs wairaf kā 700 angļu sterliņu. Tā tad usnemot uf fcho namu kā pirmo naudu 700 angļu sterliņu, kas lihdsinajās 7000 rbl. jeltā, ir agrakais parahds no 300,000 rbl. selta dsehsis un namis tikwat kā atbrihwots no agrakeem parahdeem. Tā tad preefch nama ihpafchneeku labi nostahdita leeta. Rodas jautajums, kur fchi milku pelna atfaukfees un atbalkofees. Zeelas, ka peeprafot uf ahrsemju walutās pamata aisdewumms uf ihpafchneem un ar to faharā leelo Latwijas naudas peeprafijuma dehl parahdu atmakfas, Latwijas rubla kurfam pahrejofchi wajadses zeltees. Schi zelschans tomehr nenahs par labu neds walfstij, neds plafchām mafam, bet weenigi fpekulanteem. Naw ne mafakās nofihmes fchahdai kurfa zelschana, kura norifinas weenigi pee birfchas, kamehr tani pafchā laikā pretfchu zenas jetas wehl augstaki un mehš pee fawu wjadifibu eegahdafchanas weikalos it neko lehtaki nedabujam eepirkt — kā to jau wifū laiku efam warezufchi nowehrot. Kā redsams — tad ar fcho mehginajumu panahskumi newar buht un ja ari bankās zaur obligaziju atmakfu eepulhdhis leelakās naudas sumas, tomehr nogulditaji nems ne wairaf, kā nepeezeefchams, gaididami uf tahdu finanzeefahrtu, kur par faweem eeguldijumeem warēs dabut pareifu — nodroschinatu naudu. Tā kā bankās eepulhdhufe nauda paliks bes apgrofibas, tad buhs ari bankas fpeestas ufajinat nogulditajus isnemt fawu naudu, nemakfajot wairs tahlat procentus un notifs tahdā weidā wispahreja Nigas banku lihwiwazija. Sewifski uftrihofchi, ka projektis wifseem 1918. gada darijumeem kurfu noliek 1 latw. rublis lihdsigi 2 zara rubleem. Kā finanss, tad 1918. gada daudis namu ihpafchneeku bija speesti pahrdot fawus namus, kurus nopirka fpekulanti, fadaltot fawu faangloto naudu tā, ka eefpehjamis nopirkt wairaf namus, paleekot pee tam leelakus birfchanas atlikumus parādā uf obligazijam. Tā tad fcheem fpekulanteem femifchls isnehmums, reduzejot to peenahkumus uf puši.

No fchahdas wehrtibu pahrwehrtefchanas zeefch wisfmagal mafse nogulditaji nu radis fchis projekts zilweku materialu preefch sozjalās apgahdes. Do realo wehrtibu ihpafchneeki, kuri zaur fchi likuma projekta peenemfchannu domajas fahneegufchi lahdu pastahwigu laimi, man jaafrahda, ka ilga pastahwiba fchim weeglam eeguwumam nebuhs. Walfs budfchets buhs tomehr ari uf preefchu pilsonem jafeds un tā kā ar fchi projekta iswefchannu tiks plafcha pilsonu dafa padarita nodoklu makfas nesphejiga un fchis faudejofchās pilsonu dalas eekrahjumi fakonzentretos redsamās un labi twe-ramās weetas, tad ari no tureenēs walfs nems nodoklu zekā, kas walfstij wajadsigs un buhs fchis deenas laimigeē tad nepatihkami pahrstiegti. Tad paleek wehl neifschfirts jautajums atteezibā uf tānt fihlu sifmem un obligazijam, kurās atrodas ahrsemēs, pee lam paredsama pehz fchi projekta peenemfchanas muhsu wehrtiswaperu behgšana uf ahrsemem, jo wehl nenofahrtotais „de jure“ jautajeens paralife fcho likumu atteezibā u) ahrsemneekem.

Atfauzotees uf ahrleetu miniftra kunga norahdijumu komifijas fchde, ka fchahdi jautajumi iifchirami ar walfs aktu, pee lam wispahrigi weenai dakai jazeefch, es pee-kriftu tiktahl zil fchahds akts pahrdomats un zaur to rabitās zeefchanas attaisnojamas. Seetot pē tagadejā projekta fafamo wahrbu, ka leeta eefahrtota tā „ka wifks pachdis un kafa dshwa“ newar, bet isnahf gan tā, ka wifks buhs pachdis, bet kafas wairs nebuhs. Wahzu okupazijas wara fawā laikā — pahrleezibā, ka worēs fcheit palikt — fahka ari lertees pee fchi jautajeena fahrtofchanas nu tani laikā, kad 1½ markas bija ar noteikumu peelihdsinatās 1 zara rublim. Gewehrojot, ka obligaziju ihpafchneeki pret fchahdu fpaida kurfu protesteja un pastahweja pee normalām 216 markam par 100 r., proponeja okupazijas wara abām eeinterestetām partijam kā weenoschanas kurfu 200 markas lihdsigs 100 rbl. Jaewehro wehl te, ka toreif leeta grofijas ap stabili- setu wahju walutu.

Solis, ko gribam spert ir pahrsteigts, jo šchi leeta war tikt pareisi nokahrtota tik pee stabilitetas walutas un šakarā ar emisijas banku, kamehr us tagadejeem pama-teem projekts naw taisnigs un ir nepeņemams.

Prof. J. Tschakste: Wahrds peeder Bensem.

A. Benze: Muhsu šainneeziskās dšihwes atjaunoschanai ir wajadšiga noteikta stabila waluta. Pee šchi jantajuma, ka jau preeššrunatajs ašrahbija, ir šrahdajuši finansu ministrija un naw warejuši to išškirt, jo tahdejā kahrtā šchis šwarigais jantajums naw išškiramš un es domaju, ka tikmehr, kamehr mums pašcheem nebuhs šawas noteiktas naudas weenibas, ar šawu ihstu wehrtibu, tikmehr muhsu walsts šainneeziba nebuhs nokahrtota. Tā likumprojekta 1. pantā ir teiktis: „Weenigais likumigais maksāšanas lihdselis Latwijā ir Latwijas nauda,“ un tahlak peeliktis klah: „un walsts kafes šihmes“. Šchis papildinajums ir nefaprotams, jo teit runa eet par diwām dašhadām leetam. Latwijas nauda pamatota ar šeliu nebuhs weens un tas pais, kas walsts kafes šihmes. Ar to muhsu finansu stahwoflis neteek nokahrtots. Preeššā zeltais likums dod šinamas prahwas preeššrozibas dašhām grupam un šewišchi nekustamu ihpašumu ihpašneekem. kuri weegli war šegt šawus obligazijas paradus. Tee patešham, ka jau preeššrunatajs šoti pareisi ašrahbija, atradišees zaur šcho likumu šoti labā stahwofli. Bet ka tas atšaušees us ziteem eedšihwotaju šlahneem? Dašhadās bankās šamaksato Latwijas naudu, kas buhs ceeguhta kombina-zijas zela ar augļu walutu peešpedu kahrtā šinaksās nogulditajeem, teem weenkah-šhajeem zilwekeem, kuri šawā laikā noguldijušchi šelta rublus. Wini tagad dabūs weenu daku no šawas augstakās naudas un pee tam walsts kafes šihmēs. Tahlak walsts kafes šihmes, kas šaplubis bankās, kur tās newar stahwet dihtā, kas winas šleetos? Tirgotajeem winas nebuhs wajadšigas, jo par tām ahršemes tirgos neko širkt newarēs. Paleet weenigais glahbinšh — kombinazijas ar zitu šemju walutu us biršhas. Šaprotams, špekulazija ees atkal pilnā gaitā. No šaktuma kurš zelšees, bet wehlah tas ees us leju. Wehs, šozialdemokratu frazija, ešam pahrlcezinati, ka ar šcho likumprojektu nekahdi pahrlabojumi muhsu šainneeziskā dšihwē netiks cenešti, tandehš mehš balkošim pret winu un prasam, lai muhsu walutas jantajums tiktu nokahrtots tahdā šakaribā, ka tas bija paredšets pirmā projektā, t. i. plāšhas naudas šistemas reformas weidā. Mehš wehlamees, lai netiktu darits pahri tautas plāšhajām masam un netiktu dotas preeššrozibas weenai šamehrā neleelai grupai, kas tomehr walsts ešonomiško un šainneeziško stahwofli nenokahrtos. Es gribu ašrahdit, ka pee pašha projekta ir šwarīgi eebildumi, bet par teem buhs šarunā tad, kad projekts nahš us deenas kahrtibas wišumā preeššā.

Prof. J. Tschakste: Wahrds Alshwem.

A. Alshwe: Zeenijamee Taulas Bodomes lozeklu kungi! Man šinamā mehrā jaišakās pret abeem eepreeššhejeem runatajcem, bet ešmu gan weenprahtis ar tām domam, kas tika išseiktas, ka šchis likumprojekts galigi muhsu finansielo un ešono-miško stahwofli neušlabos. Tas ir škadrs, bet tomehr, tas ir neapštrihdams šolis us preeššhu. Šr šoti šteidšigi wajadšigs atšwabinat Latwijas rubli no abām peedewam — kreewu zara un Ost rubleem.

Dauds reis dšird iššalam šemneekem pahrmetumus par to, ka tee labpraht šertos pee zara rublo, bet neeerešot Latwijas rubli. Pa dakai tas ir pareisi un tās eerunas ir dibnatas; bet ar šcho likumprojektu wišam šchim eerunam buhtu reis par wišam reišem darits galš. Pawišam dihwaini tagad ššan eerunas no dašhu kungu pušes, lihds šo šchis likums greešhas pret bankeereem, pret bankam, pret pilšehtu turigakām aprindam. Šā lihds šchim šinams, šemneekem un wišcem ziteem weenkahrscheem laudim Latwijas rublis ir bijis janem pretim, kamehr bankos naw bijušhas špeestas to darit. Ar šcho likumu mehš panahšim to, ka wišās bankās peešpedišim peenemt Latwijas rubli. Šolihds mehš peenahšam pee šchi wahrigā punktā, teek zeltas pretrunas un eebildumi. Tā tad pilniga noškanošchanās: weenā pušē šahw wišas muhsu plāšhas mafas — lauzineeku intrefes un otrā pušē šahuru bankeeru intrefes, kureem buhtu japeenem Latwijas rublis ka pilnigi likumigs maksāšanas lihdselis un us wišu agral nošlehgtu lihgumu pamata. Te teek eewesta wešela rinda argumentu, kureem beš šhaubam ir šaws pamats, bet kuri tāpat ir atteezinami ari us tām wehrtibam, kas teek rašchotas no muhsu lauzineekem. Prinzipā šarpibas naw. Ša par Latwijas rubli war širkt no šemneekem wiau rašchojumus, tad beš šhaubam, weenlihdsiba praša,

Iai par to wini waretu pirkt sinamās leetas ari no pilsehtneeseem, no bankeereem. Ka tas pateesham tā ir iswedams un ka šchis likums naw nebuht til bihtams, to wislabal peerahda tas, ka wisch ir eewests zitās ziwilisetās waltis un ari muhsu fainianu walski, kur nazionalā nauda eewesta par weenigo maksafchanas lihdselki. Afrahdot us to, es gribetu nobeigt, ka mehš, atfwabinadami Latwijas rubli no tām peedewam, kas winam tagad eet lihds, nezeram, ka šchis weenigais lihdselkis muhs glahbs no wisam nebuhschanam, bet tas ir solis, kuesch ir bijis jasper un ir labi, ja mehš wina waram tagad spert.

Prof. J. Tschakste: Wahrds Zelmam.

J. Zelms: Godajamee Tautas Padomes lozekli! Pee abām eepreekšejām runam, t. i. pee manās frazijas bedra un Andersona lunga runam, man wispahrigi, buhtu mas ko teikt, bet es biju pahrsseitgs, kad Alshwes lungs scheid ar tahdu „aplombu“ abgalwoja, ka taisni šchis likumprojekts esot diktets no waltis interesem, no waltis eedsihwotaju leelakās dakas interesem. Pirms pahreju us turpmako, es atkauschos scheid ihšu ekskursiju matematikā. Mums azumirkli Nigas birschā mahrzina sterlinu maksā 300 rbl. Latwijas walutā. Ziteem wahrdeem jatot, weens Latwijas rublis ir  $\frac{1}{300}$  no mahrzinas sterlinu. Tahlak ir paredsets, ka weens lats buhs  $\frac{1}{50}$  no mahrzinas sterlinu. Ko tas nosihmē? (Alshwe peesihmē: „Waj tas ir šchini likumā?“) Šchini likumprojektā ir teiktš, ka Latwijas kafes paradu sihmes domais peelihdsinat  $\frac{1}{50}$  mahrz. sterlinu. Bes schaubam, šchis jautajums wisihfakā laikā nahks us deenas kahrtibas, warbuht pehz pohris mehnescheem, warbuht pat pehz mehnescha. Bet tā kā teescha likumprojekta par to wehl naw, tad ari par to nerunashu.

Es gribeju tikai pashrihot, kas war notikt, ja namu shklam zelt no jumta, bes nesinam šchi nama fundamentu. Un naudas sistemu newar apspreešt tahdā weidā, kad iskeram no weselas sistemas tikai 2 punktus. Kas buhs turpmak, par to ari ipreedistim wehlat. Mums par scho naudas sistemu jafaka, ka nepeeteek ar to, ka waldbiba eesnedš likumu un parlaments to apstiprina. Tani sinā jau ir dauds peedsihwojumu, ka Latwijas rubli ar zirkulareem newar padarit leelaku par Kreewijas rubli un Wahzijas marku. Mehš redsam, zil energiski ari Latwijas rublis nejahj us wezā Kreewijas rubla, wisch birschā tomehr nespehj noturetees ar to noteiktā lihdsfwarā. Wehsot ari waldbiba de facto bij speesta atkaut birschā pahrdot Latwijas rubli newis par ofizialo kursu, bet par faktisko birschas kursu. Tā tad dshwe naw rehkinajufes un nerehkinasees ari turpmak ar to, ko nolems Tautas Padome. Ja wispahrigi grib runat par to, kā nodroschinat walutas kursu, tad ir wajadšigs kaut kas zits.

Ar preeku es lastju „Latwijas Karewi“ interšantu gabalinu, ka organizazijas komisija, kura jagatawo projektus preekš Baltijas walsu konferenzes, grib sinamā mehrā jafkanot konferejoschās waltis naudas sistemas un man schkeet, šchis solis ir pareiss. Nauda pehz buhtibas naw tautiska, bet ir internazionala leeta, un ja wina arib buht internazionala, tad mums wajadseu masak rehkinatees ar tautisko jajuhtu, bet gan wairat ar starptautisko konjunkturū. Ja mehš gribam panahkt sinamu weenibu, sinamu fainneeziškās dshwes attihstibas intensiwitati, tad mums katrs leeks schkehrslis ir janobihda pee malas. Ja schim jaunajām walstim katrai buhs daschada naudas sistema, tad tas bes schaubam fainneeziškā sinā buhs deesgan leeks schkehrslis. Tapehz weenkahrschi ar likumeem newar isschkirt naudas sihmju kursu, pirms nebuhs radita stabila, pastahwoscha, ilgtofscha naudas sistema, kura ir jafkanota ar leelako wairakumu walsu, ja ne ar wifu Giropu, tod wismas ar tām walstim, ar kurām Latwijai nahkotnē buhs wistuwakā fatiffme.

Es nesinu, man pret Kreewiju tahdas bailes naw kā jums, bet schin sinā tas nekriht swarā un man leekas, ka ari jums til dauds wajadsetu sinat, ka i Somija, i Polija, i muhsu fainianu waltis Igaunija ir peenehmuschas pawisam zitu naudas sistemu. Schos jautajumus es negribu isschkirt, bet aiskustinaju winus tikai tabehl. Ka tee ir no swara, ja grib radit stabilas walutas sistemu, tad jaewehro wisi schee apstahkti, jafkanojot Latwijas walutu ar tām naudas sistemam, ar kurām Latwija buhs fainneeziški fahfita. Mums jasin, kahds reals ekwivalents stahw schim papira sihmem pretim. Dihds schim weenigais „realais“ ekwivalents tam ir kreewu rublis, bet kas ir pats kreewu rublis, us kura tagad jahj Latwijas rublis? Tahda ekwivalenta naw un sche ir tas pamats speulet ar scho Latwijas rubli. Tapehz newar runat par Latwijas naudas sistemas galigu nostiprinashanos, kā ari newar runat tikai par to,



ka walsts peespeedis nemt pretim Latwijas rubli. Tāpēz es gribu aizrāhdit, ka ja tuwakā nahlotnē mehš buhšim spēesti otrreiz atgreestees pee šchi jantajuma un atrast to stabilo naudas sistemu, ja tad newarešim nerunat par to, ko nošhmetu peelišdšinat rubli jeb latu  $\frac{1}{50}$  mahrzinaš sterliu. Katram Latwijas naudas ihpašhneekam, kam buhš kabatā Latwijas rublis, kura tirgus wehrtiba tagad  $\frac{1}{300}$  mahrzinu sterliu, buhš katrs rublis = lats teoretiski pataišits par 6 reis leelaku jeb latri 100 lati (kas lihšigi rubleem) buhš pataišiti par 600 lateem, t. i. 100 latu ihvaschneekam buhš eedahwinati wehl 500 lati. Višdš ar to, warbuht, kuršs drusku zelsees, bet wajaga ari aprehšinat, kahdā zelā buhš šchi ilušija panahkta un zik tas walstij ismaksās. Ja latri šints Latwijas rubli jeb katrs Latwijas šints rublu gabals pehz diweem mehnescheem buhš lihšigs 600 rubleem, tad tos leelos 500 rublus tatschu kahds samaksās. Bei šchanbam, tos maksās nemeens zits, ka Latwijas walsts un maksās šchōš 500 rublus tamdehl ween, lai raditu sinamu beeprašijumu paniku naudas tirgū. Man šchēet, tahds nodoklis naw wajabšigs. Preešch sinamām personam, šaprotams, nahšs par labu, bet ja runajat par walsti. tad jashaubas, ka walstij tas nahšs par labu.

Naudas wehsture ir tik bagata tamlihšigeem pecemehrem, ka es negribu zeenijamos klausitajus apgruhtinat, aizrāhdot, ka šchahdā zelā zehlušchees daudsi miljonari un miljarderi Amerikā un zitās walstis. Tee, kas zer ar šchis naudas palihšibu pee Latwijas walsts šainneežibas isweidošchanas, nahkt miljonaru godā, teem bei šchanbam šchis preešchlikums ir isbewigs.

Muhšu preešchlikums ir: pirms mums naw pilnigi noteikta likumprojekta par muhšu naudas sistemu, tikmehr ar nobalfošchanu atšht weenfahrschi Latwijas rubli par weenigo maksaschanas lihšekli ir weenigi ilušija un tamdehl leekam preešchā šcho likumprojektu agrat neapspeest, pirms mums naw likumprojekta par wispahreju naudas sistemu. Šchis likumprojekts teefot finansu ministrijā jau isstrahdats. Buhtu wehlams tikat weens, ka pee likumprojekta isstrahdaschanas eewehrotu to, lai wisch buhtu šaskanots ar teem projektēem, kuri jau komišijās isstrahdati un lai likumprojektu autori nenostahšos uš šchaurēem nazionaleem pamateem, jo nauda naw tautiška, bet tai ir starptautiška nošhme un ja wina buhš starptautiški wairaf atšhta, jo leelaka wehrtiba tai buhš preešch mums pašcheem.

Pref. Tšakste: Wahrds peeder Anderšonam.

Anderšons: Gribu ihši atbildet Klišwes kungam. Ir arween tā, ja pret argumentu naw, tad israuj no pretineeka rinas atšewišchus teizeenus, peeleeot frases, kā: „tee, luhš, bankeeri, tee to Latwijas naudu papreešchu preti nenehma, bet beidsot tatschu to naudu nem preti u. t. t.“ Klišwes kungs! Man jums saatsrahda, ka mums ir weenigi naudas eestahdes un naw latweescheem wehl tahdu bankeeru bankas.

Ja muhšu naudas eestahdem kahdreis nebija pa prahtam Latwijas naudu peenemt, tad weenigi tamdehl, ka kuhdu isdarija finansu ministrs, peejuhadams Latwijas rubli zara rublim un noteizot špaidu kursu diwus zaru rublus lihšigi weenam Latwijas rublim ari pee krediteestahschu operazijam. Gefahkās ar to nogulditaju — maso kutinu eksploatozija, kas bija japaralise. Es peedšihwoju pats, ka pee šchi ministru rihkojuma isdošchanas šchihbinšch eenesa šihkrediteestahdē 30.000 r. Latwijas naudu, atmaksadamš ar šcho sumu 60.000 zaru rublu leelu obligazijas paradu. Tahdā weidā nogulditaji par sawu šints rublu leelo zara naudas nogulditjumu dabuja tikat 50 r. Latwijas nandā ismaksatu. Gefahkumā gahja labi, kamehr finansu ministrs šcho kursu ari realā dšihwē notureja, bet kad birschā šints zara rublu pazehlās pat lihš 130 Latwijas rubleem, tad krediteestahdes bij spēestas stahtees pret šchahdu rihkojumu un Latwijas naudu peenemschanas pehz špaidu kursa un bija beidsot finansu ministrs spēests isdot papildinajumu šawam likumam, ar ko ari isbeidsās konfliktš. Juhs šafat tahlak, ka nahburgu walstis isdod ari likumu, eewedot par weenigo maksaschanas lihšekli walsts naudu. To noteikumu juhs warat isdot ari šchodeen, bet nahburgu walstis naw gahjušchas tik tahlu kā juhs, isdodot likumu par weenigo maksaschanas lihšekli. Juhs isjeet uš wehrtibu pahrwehrteschanas, te, luhš, tas šmaguma punktš. Šaiminu walstis to naw darijušchas. Kad tām buhš emišijas banka un stabilizeta waluta, tad tik, kā domajams, winas ees pee ta klahš. Naw leeta it nebuht tā, kā Klišwes kungs domā.

Pref. Tšakste: Wahrds peeder Dr. Schiemana kungam.

Dr. Schiemans: Deputatu kungi! Minoritates neatrod par peelaishamu, ka no peenemas walutas sistemas wesela likuma organiskas usbuhwes iker atfewischtas dakas un pataisa par jaunū likumu. Nerunajot nemas par projektu siktaki, mehš wispirms balsosim pret pahreju us pantu lasishanu.

Bref. Tschakste: Wahrds peeder Alhwem.

Alhwe: Zeenijamee Tautas Padomes lozeku kungi! Man mas atseek ko peeshmet pee schi likuma, atseek tik daschi wahrdi ko atbildet us to, kas pret mani tika wehrts. Kas atteezas us Zelma kungu, tad tas zentās atrast likumprojektā to, kas winā pawisam naw. Szajja, ka mums wajadstgs nodroschinat sawu walutu. Es neschaubos, ka naw neweena Tautas Padomes lozekla, kas to neprafitu, bet schis likumprojekts naw tas, kas to waretu eewest un ar winu mehš nenodroschinasim sawu walutu. Tihri dabigi, ka us schi pamata nostahjotees, mehš waram kritiset pehz wehleschanās.

Peelidhsinat latam? Tas tur nemas nestahw un par to spreedis tad, kad par to buhs runa. Skaidrs ir tikai tas, ka mehš no ahrsemem gribam eeght wehrtibas schahdā waj tahdā kahrtā un tamdehl mums ir wajadstgs weenigais maksaschanas lihdselks, pehz kam tikai mehš waresim runat par sawas naudas nodroschinaschamu. Tagad turpretim ir runa tikai par to, ka Latwijas rubli padaritu par weenigo maksaschanas lihdseli, t. i. atswabinat winu no peejuhga, par kuru newaja Andersona kungs, t. i. zara rubla. Kad Zelma kungs tagadejā momentā newar peekrist schim likumam, tad tas ir pilnigi pareisi, jo, tā winsch patz taisija slehdsenu, ka tad kufs zelsees un es peelaishu warbuhribu deesin waj buhtu labi, ja ta kufs paschlaik zeltos. Man leekas, to oponent buhtu leeki, jo azimrediot, dascheem kungeem tas nebuhtu patihkami. Kas atteezas us muhsu frakciju, tad mehš jau sen stahwam par to, ka wajaga atrast lihdseli, kas pazet kufsu. Ka aihrahda, bankas esot sinamas eestahdes, tikai preeksch turigeem, kam ir bijuschi lihdselki, ne tikai ko pascheem istikt, bet ari ko eeguldinat bankās. Bet luhk, kad semneekam nem nost wina realās wehrtibas, tad winu war peespeest rubli nemt, bet kad turigam grib to peespeest nemt, tad saka: newar darit. De luhk, eefahkas pilsehtneeku karsch pret lauzineekem, te ir starpiba starp pilsehtneeku un semneeku, te mehš pashtām sawu draugus un naidnekus, mehš atschkiram pelawas no graudeem, mehš noschiram runas, ussautumus, platformas, wahrduš u. t. t. Te ir wehrtibu pahrwehrtischana, ne tahdā kahrtā, tā tika listis preekschā, bet teescham sozials wehrtibu pahrwehrtischana. Tas naw nekās zits, ka sozials wehrtibu pahrwehrtischana, ja mehš lauzineekam leekam nemt Latwijas rubli, bet pilsehtneekam — ne. Man leekas, tas ir nezereschami, ka daschas eestahdes nenem Latwijas rubli pretim, jo tur tad lauzineeks lai leek to rubli, ja neweena kreditbeedriba un muishneeku banka to nenem pretim. Peewed, ka kufs zelschotees. Ja dsikal eedomajamees schajos argumentos, tad atrodam, ka leeta naw tahda, kahdu to grib mums nostahdit. No Semneeku saweenibas puses buhtu wehlams, ka scho likumu peenemtu un mehš par to weenmehr ustahjamees. Katrā sinā buhtu no swaro, lai lauzineeks netiktu apspeesis us pilsehtneeku rehkina. Tas buhtu swehts Tautas Padomes lozeku peenahkums, pirms Satwersmes Sapulzes sanahkschanas.

Bref. Tschakste: Wahrds peeder Semgalim.

Semgalis: Smaguma punktš schini likumprojektā naw eeksch tam, ka Latwijas rubli isslubina par weenigo maksaschanas lihdseli, bet gan eeksch tam, ka kairs warēs samaksāt ar Latwijas rubli sawus hipotekariskos paradus, neprafot kreditoram, waj winsch to grib waj ne. Neweens nerunā pret to, ka Latwijas nauda taptu eewesta par weenigo maksaschanas lihdseli, bet galwenā wehriba ir japeegreesch likumprojekta VI. pantam.

Te nu man Alhwes kungam jafaka, ka wina runu ne fewischi apswaits us laukeem, jo tur ir daudš lauku bontu, un nogulditaji ir weenigi lauzineeki.

Schis krediteestahdes sanemot par eekshlatām obligacijam tagadejo naudu, weenigi tahdu warēs ismakat attal nogulditajeem. Daudš nogulditaju lauzineeki ir ari Rigas krediteestahdes. Ja tagad Latwijas rubli eewed kā weenigo maksaschanas lihdseli, bet nekās, kahdat realai wehrtibai winsch teel peelidhsinats, tad zekās jautajums, ko sanems nogulditaji, kas agrak ar saweem nogulditumeem lihdsēja lauzineekem un pilsehtneekem tikt pee mahjam. Pee tagadejeem apstahkeem, tur pehz kufsa weens Latwijas rublis = 2 freemu rubkeem = 2 kapeikam, wini sanems pelnus.

Nenofatot tulīn, kahdai realai wehrtibai peelihdšinams Latwijās rublis, mehs ar šho likumu uš ihšu laiku pazeldami Latwijās rubla kursu, ilgi to nenoturešim un nepanahšim ari produktu zenu pamasiņššanu. Bet ko panahšam? Panahšam to, imobila ihpašchneekam dodam ijdewibu ar lehto naudu dšehst hipotekas paradus un peespešcham nogulditajus resp. kreditorus šho naudu janemt. Jautajums, ko gribam isihžinat? Lauku mahju, muišchu un pilsehtu namu ihpašchneeki aišaemdamees ahrsemem naudu, ar šmeeklu suminu nomafšās wišus hipotekaros paradus. Tā tad isihžinam masu daku leelo kapitalistu un wišus fihtos nogulditajus. Waj tas buhtu walstiski? Ne! Nedrihštam isihžinat tos masos ruhšichus, kas zehla latweešchu labklahjibu, nesdami šawus masos krahjuniaus newis latweešchu krediteestahdes ween, bet ari wahzu bankās. Deelais kapitalists zaur to masak zeetis, jo tas noguldijumus eenes masak bankās, bet eegulda šawu kapitalus leelos ušnehmumos, kā akziju beedribās, fabrikās, dšelszekeris u. t. t. Tadehl eekams naw notektis, zil wehrtis buhs Latwijās rublis, šho mehginajumu peelaišt newar.

Pres. Tšchakste: Wahrdš peeder ahrleetu ministrim, kā finansu ministra weetas ispiditajam.

Finansu ministra weetas ispiditajš Meierowizš: Loti zeenitee kungi! Walstim, kuzām, kā šhe tika ašrahbits, naw de jure atšihšchanaš un naw šawas naudas reformas, radit naudas reformu ir weens no wišgruhtakeem ujdewumeem. Šhe tika loti gari un daudš runats par naudas reformu, bet netika uštahbits zits plans, ka weenigi tas, kas ir eesneegts no waldbiās. Ituna grosas ap to, waj šho planu war dalit pa dakam, jeb apšpreest wina wišā wišumā. No weena oponenta, Zelma kunga, bij ašrahbijums, ka wajaga šaklanot naudas weenibu ar muhsu kaiminu walstim, ziti prinzipieli eebildumi pee šhi likumprojekta nebij, bet wišs grosas takai ap to, waj war tikt peenemta wina weena daku un otra atlikta, jeb wišsch jaatleef wišā wišumā. Waldbiā pabalsta finansu komišijas preešchlikumu tai šinā, ka weenu daku war peenemt jau šchodeen. Mottweejums, aiš kahdeem eemesleem wina ušskata par eespehjamu šabalit likumprojektu 2' dakās, ir šeloschais: likumprojekta ir isšrahdatas šopejas linijas un ir škaidrs, ka nepezeeschama ir šawa naudas sistema. Tā bija weenigā opozizija, kas tika isfazita no Zelma kunga pušes, ka buhtu leetberigati noteikt naudas weenibas leelumu. To ir pilnigi eespehjamš nošahrtot ari tad, ja atšewišchi peenem otru daku. Gešch kam šhi otra daku pastahw? Ir finans, ka naudas kuršs atkarajas no tam, zil leels ir peeprašijums pehz naudas, u. t. t. kā peeprašijums eeschsemē un ahrsemē regulē naudas kursu. Tadehl waldbiā ušskata, ka ir wehlams nošahrtot šho leetu, jo plaschalos apmehros un jo aštrak, jo labak. Bet ja azumirkti galige likumi naw tik tahlu šagatawoti, tad, bes šchaubam, preešch mums, preešch walstis ir no loti leela šwara dot šchaj Latwijās naudai, wišmas eeschjeju zirkulaziju. Kā es jau šaziju, šchahdi likumi nestahw nekahdā organiskā šakarā ar jautajumu, ka buhtu wehlams ari panahšt pehz eespehjas drihs, ka Latwijās nauda dabutu apgrosibas teesibas un peeprašijumu ahrsemēs, jo šchis peeprašijums buhs leelaks, jo kuršs zelsees. Tapehz waldbiā greesās ar luhgumu pee finansu komišijas, lai to apstiprinatu, jo šcheit naw šchiru interesēs, bet walstis interesēs. Tad wišas eestahdes warēs un buhs peespeestas šho naudu peenemt. Tika ašrahbits uš to, ka Latwijās rublis zelsees. Ja, kungi, bes šchaubam kuršs ušlabofees. Tika teiktš, ka kuršs waretu krist, ja leelos zentros tikšhot nošahrtoti wezee paradi un šchee zentri waretu to naudu laist turgū, zour ko naudas kuršs kristu. Es gribu ašrahdit, ka muhsu walstis ekonomiskais stahwoklis nepeelaišch, ka mehs šawu naudas reformu nowilžinam uš ilgaku laiku. Kuršs kahps jau tad, kamehr emišijas bankai wehl nebuhtu dota eespehja ahrsemēs apgrosit, zaur to tad buhtu panahkts, ka kuršs, kuršch ir šifsets muhsu likuma kā 1/50 daku no angļu mahžinas, kahps lihdschinesjas 1/300 dakas weetā. Tas bija waldbiās mehrtis un waldbiā nesdama šho likumprojektu šchahdā pilnigi peenemamā weidā preeščhā, paredseja, ka šarunas ar ahrsemem ir šinamā mehriā nogatawojušchās, bet gan tikai labwehligi. No Andersona kunga tika šazits, ka wajagot emišijas banku, bet azumirkti mehs to newaram dibinat. Šchis likumprojekts isheet, bes šchaubam, uš to un tā bij bijuši waldbiās wehleschanaš, ka wina no šawas pušes ari pastiprina, ka šchis likums, kā to ašrahdija, šemēs Latwijās naudas kursa zelšchanoš. Tē ašrahdija uš špekulaziju ar walutu un peeweda šhi likumu II. pantu, kuršch paredš, ka:

„Turpmat viņi darījumi (negotium) šlehdjami, kā arī maksājumi ispl-  
dami weentgi Latwijas walutā.

Šīs noteikums neattežas uz darījumeem pee ahrsejju ešporta un  
importa, krediteestahšhu operazijam ar ahrsemeem, naudas mainu ope-  
razijam un darījumeem, kuru isplidishana paredseta ahrsemēs. Nodokli  
uz ahrsejju walutā šlehgteem darījumeem aprehfinami pehz teoretiskās  
paritates, pee kam finansu ministrim ir teešiba noteikt nodoklu eekafe-  
šhanu ahrsemju walutā“.

Tahlat oponents ašrahdiija uz diwu terminu noteiššhanu pee agrako lihgumu  
un paradu maksāšanas. Es, waldbibas wahrdā gribu pašaidrot, kahdi bija motiwi,  
uz kureem atbaltijās waldbiba. Tahdi bija diwi. Weens bij darījums lihds 1918. g.  
1. janwarim un otrs — pehz 1. janwara. Tas darits tapehz, ka no neeeintereseto  
grupu avrindam tika konstates, ka ar 1. janwari ir šahzees sinams šreewijas rubla  
t. i. agrako paradu walutas krišchanās periods. Preešš tam Latwijas waluta bij  
finamā mehrā wehrtiga un šreewijas rublis, protams, maswehrtigs. Lai buhtu  
taisnigi, tad waldbiba norobeshoja šhos dimus periodus.

Weens no oponenteem atšauzās uz okupazijas waras peemehru, ka ta ir šeh-  
rusees pee agrako lihgumu un paradu noregulesšanas, bet wina to neišweda tapehz,  
ka reetrumu fronte wina tika duššhigi kauta; zitadi wina to buhtu išbewuši. Tikai  
tas, ka wina taišjās eet projam uz šawam mahjam, bij par eemeslu, ka wina to neiš-  
weda. Mehš ešam tant šahwotli, ka waram drošhi šahtees pee katra likuma un mums  
naw jaatšauzās uz okupazijas laika peemehru. (Šauzeens no weetas: „bet šarpiba  
šarp jumš un wineem?“)

Beidšot tika ašrahdits, kahdas masas no ta pelnitu un kahdas zeeštu. Weeni  
uškatiija, ka loti zeeštu plaschās masas, bet otri ašrahdiija, ka loti zeeššhot bankeeru  
interesēs. Te no diwām kategorijam ir nemti teešhi fastahwelementi. Zeeta ir tahda,  
ka no šhi likuma sinamā mehrā zeešis kreditori un pelnis debitori un, wišpahrigi  
katra naudas reforma newar ušrahdit zitus peemehrus, išnemot monarchištisko Austriju.  
Zit nezil demokratiškā walsti kreditori ir muššhigi tee, kam jasaude un debitori sinamā  
mehrā zaur šhim pahrwehrtibam winnē. Ašrahdiijums, ka no šhi likuma zeeštu leelas  
kaušhu grupas, ir nepareišs. Zeešis noaulditaji, bes nogulditajeem zeešis ar kreditori  
un tee ir tahdi, kas wairak ištikušhi. Es gribu paštrihpot, ka, ja šhis likums netiks  
peenemts, taisni tad zeešis plaschās masas, tapehz, ka kuršs nezehsees un šrahdneeki  
nedabūs lehtaki eepirkt produktus. Waldbiba bes šchaubam, grešdamās ar šawu lihgumu  
pee finansu komišijas, wehlejās, lai wišmas Šautas Padome lemtu šhini leetā, lai  
waldbibai nebuhtu jadsirds pahrmetumi, ka tahlakti šoti neteel šperti. Atkarajas no  
paščas Šautas Padomes išpreešt šho jautajumu pehz šaweem uškateem. Šaut gan  
šhis likums domats, lai pazeltu kursu, tad tomehr Latwijas waldbibai buhs peeteeko-  
šhi lihdselkti, lai naudas kuršs zeltoš arī wina atraidishanas gabijumā. (Aplausi.)

Pref. Ššhakte: Wahrds peeder Baeglim.

Spr. Baegle: Pehz ta, ko teiza ministra kungs, man atleek kolt mas ko  
peesihmet. Gribēju tikai ašrahdit, ka loti pareišs ir nošazijums, ka par noguldi-  
jumeem, kuru taisiti preešš pirmā janwara 1918. g. teel išmaksats pehz augštaka kurša.  
Tas taisni nahš par labu masakeem nogulditajeem, par kureem te daschi tā gaudās.  
Lihds 1. janwarim 1918. g. arī mušhu šrahdneeki wareja noguldit naudu, bet ja pehz  
tam kahds ir noguldijs, tas ir bijis waj nu kapitalists, waj špekulants. Teem war  
išmaksat tā, ka weens Latwijas rublis dšehšch 2 kreewu zaru rublus, kamehr pee agra-  
keem noguldijsumeem tas dšehšch tikai 1½ kreewu rublus. Tas ir pareiši un  
apšweizami.

Dirkahrt pilnigi pareiši, ja tagad mehš atraiššim Latwijas naudu no tām  
ahrsemju peekaram, kas wina well uz elli. Tahdā garā es reis te jau uštahjos, bet,  
par nošehlošhanu, paliku weens; tas bij pagahjušchā gada rudeni. Buhtu bijis labi,  
ja tas buhtu tizis jau toreiš peenemts, tad mušhu naudas kuršs nebuhtu nowilktš uz  
leju tahdos apmehros, kā tas tagad notizis. Naw nekahds šaumums, ka leelee kredi-  
tori buhtu peespeesti nemt preti leelakas Latwijas naudas sumas. Ja mehš drihšā  
laikā stabilišesim Latwijas naudu, tad šche kreditoru kungi buhs eeintereseti Latwijas  
naudu nesweest turgū, jo pehz pahris mehnescheem šhi nauda pehz šelta wehrtibas buhs  
5 reis augštaka nekā tagad. Wini šho naudu turgū nesweediš, ta paliks retaka un

šaprotams kursš zaur to stipri zelsees. Un tas tagad ir no leela šwara, kur šchodeen uš deenas kahrtibas stahw jautajums par atkajuju išdot walstij no jauna 200.000.000. Ja kreditoreem nebuhs javeņem jau tagad drukatā nauda un ja šchee agratee 200.000.000 valiks tirgū un mehš laidšim otruš 200.000.000, tad mehš speedišim šawu jau tā seimo Latwijas rubli wehl semak. Tagad buhs otradi un šči 200.000.000 atwehleschana, kas šchodeen ir uš deenas kahrtibas, nenahš muhsu šaimneezikšam stahwollim par launu.

Wetti gauštees ari par to, ka waldbiba buhschot tā, kas šamafšchot starpibu starp tagadejo seimo Latwijas naudu un augštako, kas nahš pehž pahris mehnescheem. Kungi, jumš naw jaaismiršt, ka mehš ešam tā seme, kas daudš importē un maš eksportē. Ja mehš warešim dabut par to pašču Latwijas rubli zara rublus, ne tikai rubli pret rubli, bet diwi pret weenu, tad mehš šcho importu eeguhsim daudš leštaki.

Taišni muhsu plaščakās mafas, kuras nekahdā finā newar apmeerinat šawas wajadšibas ar pahrtibas lihdielkeem un apgehrbu, ko muhsu seme dod, zeefch no dahrga importa. Strahdneeks, pelnot deenā 20 rublus, pee kursa paaugštinaščanas imporia prezes waretu leštaki pirkt nekā tagad. Tadehš es brihnoš, ka taišni sošaldemokrati tam oponē, par ko wineem wajadseja šilti eštahtees. Eš domaju, ka wini raw peeteefošchi nostaidrojušchi šchos ekonomistkos jautajumus. Tahlak man jaaisrahda, ka nu reiš warēš šahkt strahdat ari muhsu banku kooperatiwi. Dihšš šchim tas nebija eespehjamš, jo Latwijas nauda bija jaņem pretim tikai semneekam, bet tagad tas buhs jadara ari nogulditajem. Muhsu banku operaziju atjaunoschanās muhsu šaimneezikšā dšihwē buhs toti wehlams faktors.

Mehš zenščamees pazelt šawu naudas kursu eefšasemē ari wehl tapehž, ka mehš pehž pahris mehnescheem eewedišim ar seltu nodroščinatu naudu. Tad nebuhtu wehlams, ka muhsu naudas kursš buhtu toti semš un muhsu rublis buhtu jadewalwē. Tahšš šolis buhtu lihdsigš bankrotam un tas atšauttos kaitigi uš muhsu semes atteezibam. Tad ahrsemneeku uštiziba pret mums nebuhtu tik leela kā tad, ja mehš atjannotu šawas walstis šaimneezikšo dšihwi beš tagadejās naudas dewalwazijas. Tadehš mehš newaram peekrist runatajeem, kuri šaka, ka newajagot šchahdus šolus špert, lai Latwijas walutu pazeltu.

Šche bij ari runa, žif leelai wajadsetu buht muhsu naudas weenibai, lai gan tas naw ščini likumprojekta pahrrunajams. Bet tā kā šche par to tomehr bij runa, tad waru peekrist iam, ka  $\frac{1}{50}$  no angļu mahrzinas buhtu par maf un muhsu lats buhtu jafastano ar pahrejo jauno walstu naudas weenibam. Ja Somijā un Polijā ir franku sistema, tad ari mums wajaga to peenemt, t. i. weens lats lihdsinatos  $\frac{1}{25}$  no angļu mahrzinas.

Demokratu šaweeniba eeteiz šcho likumprojektu peenemt šteidsamibas kahrtā.

Preš. J. Šchakste: Wahršs peeder Zelmam.

J. Z e l m s: Godatee Tantas Padomes ložekli! Man gribetos pahris wahršos atbildet ministra kungam. ka ir weenkahrtišchi jautajums, waj nu likumprojektu peenemt wišā wišumā, waj ari pa dašam. Beš šchaubam, prinzipā war teikt, ka katru likumu ir eespehjamš peenemt ari pa dašam, bet no šwara, tomehr, kuru daļu mehš papreekšch peenemam: pamatu, basi, waj pašču naudas sistemu un padarant to par obligatoriskū jeb radam teoretiskū obligatoriskū kaut ko tahdu, kas dšihwē pateesibā ir tikai fizija. Te ir starpiba starp muhsu un ministra kunga domam. Mehš ašrahdam, ka lihds šchim Latwijas rublis ir jahjis uš Kreewijas rubla, ka tam nekahšš reals ekwiwalentš naw hijis un tagad domā zaur šcho reformu panahkt to, ka Latwijas rubli nožels no kreewu rubla muguras un atstahš gaisā karajotees. Jautajums, kas ar to buhs panahkts. Man šchekt, ja griš wispahrigi runat par Latwijas rubla nostahdiščanu uš štingreem pamateem, tad jarunā ari par wina nonemšchanu no kreewu rubla muguras. Tas ir nepezeeschams. Ar to nebuht naw teikts, ka mehš ešam gribejušchi šcho likumprojektu nowilžinat. Mehš šakam, ka šcho likumprojektu newar nostahdit tahdā weidā, ka mehš šahktu buhwet no jumta un nesinatu, kahšš ir pamats. Tadehš šteidsami wajadsetu radit pamatu. Tahlak ašrahda, ka ar likumprojekta peenemšchanu notiks šinams relatīws peeaugums, jeb kursa zelschanās. Naw jaaismiršt, ka šči kursa lihgoščanas — pazelschanās un kriščanas ir nowehrota jau agrak. Ja mehš apštatom, kā Latwijas rublis zehlees un kritiš, tad redšam, ka lihds šchim Latwijas rublis birščā ir zehlees un kritiš taišni šakarā ar to, kā zehluščas un krituščas pahrtikas zenas. Mehš šinam,

ka pahrtilas zenas ir kaphuščas. Ar to es gribu teikt, ka tām kurša mainam, kahdas noteek birščā, naw nefahds eespaids uš pahrtikas zenam. Tadehl, ja mehš panahšim, ka Rīgas naudas eestahds Latwijas rublis zefees, tad ar to wehl naw teikts, ka produktu zenas kritīs, tadehl nepareišs ir apgalwojums, ka mehš, itkā pretodamees kurša pazelščanai, pretojamees srahdbneeku intereseem. Man šhcem kungeem jaatgahdina weena loti elementara pateesība un šhi pateesība ir: tikai pareišs termometrs rahda pareišu temperatūru, tikai pareiša šaimneezība war buht war pareišu šaimneezīfās dšihwes termometri. (Souzeens no weetas: „Birščas jaslehd!“) Ja mums lihds šhim naw bijts pilnīgi pareišs termometrs, tad wehrot wišu, kas noteek birščā un wišu šaimneezīfko dšihwi no ta atwasinat ir nepareiši un tapehz es teiktu, ka zaur to mehš uš sinamu laiku panahšim formelu Latwijas rubla kurša pazelščanu. Ta buhs tikai zelščanās pašhā birščā un no tam pelnīs tee, kuri lihdi šhim pelnījūšhi, tirgodamees ar naudas šhmem un knē tirgošees ari turpmat. Tadehl ja špeulanti pelnīs ari turpmat, tad wineem šhi pelna — wairaki miljoni dašču deenu laikā — no kaut kureenes jaņem. Lihds šhim wini nem to no patehretajeem.

Tagad gribu nostahdit jautajumu tā, ka ari walsts šinamā mehrā eestahjas kā lihdsšpeulants naudas birščā. Kā lihdsšpeulants tai šinā, ka wina ismet uš tirgus šinamū daudsumu wehrtību un mahšflīgā zelā mehgina pazelt naudas kursu. Tā tos noteek wifās pašauls birščās, kur ar mahšfligeem lihdsfleem ir eespehjamš uš sinamu laiku pazelt wehrtēspapira kursu, bet tas nekad naw stabils, nedš ari ilgstoščs. Krihtošhās walutas kursu war padarit sistematīski kaphošhu tikai tad, ja muhsu šaimneezīfā dšihwe tīš žitadi nooganišeta. Uš to tad faktīski dibinajās muhsu naudas kuršs? Newis uš to, ka to nosaka weetejā birščā, bet gan kahdu stahwotli Latwija kā šaimneezīfā weeniba eeneem starptautīfā tirgū. Ja ari turpmat muhsu imports pahrsneegs eksportu, tad ari muhsu naudas kuršs kritīs. Pirmais un galwenais, lai pazeltu walutu pee tagadejeem apstahfleem, wajaga noturet lihdsšwarā ahrejo un eesšhejo tirdšneezību. Wīru wajaga nostahdit tā, ka mehš waram wairak eksportet nekā importet. Tas ir tas galwenatais pee muhsu tagadejeem šaimneezīfkeem apstahfleem.

Paegla kungs ašrahdija, ka ar šho šwarigo likumprojektu grib šaitit nahkošho deenas kahrības punktu, t. i. par 200,000,000 rublu naudas drufaschānu, bet es to gribu šaitit ar muhsu šaimneezīfko politiku. Es šaku, ka ar lihdsšhinejeem lihdsfleem, kā uš likuma pamata neweenam naw teešiba atšazitees no Latwijas rubla šanemšchanas un ka par atteikšchanos draud šods, mehš naudas kursu nusslabošim. Ja mehš idošim likumu, ka Latwijas rublis ir weenigais maksaschanas lihdslekis un ja muhsu šaimneezīfā politika buhs turpmat tahda pati kā lihds šhim, tad ar to naudas kuršs netiks pazelts.

Mehš jau ašrahdijām, ka ir wajadšiga šinama sistema, lai eeguhtu to ahšjemes walutu, kura šaplubht špeulantu rokās. To wajadšetu nazonalizet, bet tā kā daudseem ir bailes no wahrda „nazonalizet“, tad ahšjemes waluta noklubht tikai špeulantu rokās, bet nenah walsts rihžibā, jo tai ir bailes no nazonalizajijas. Mums rei tika šwiniģi apsolīts, ka walsts eewedīs muhsu šaimneezīfā dšihwē zeešhi noteiktu sistemu. Lihds šhim tas naw notizis. Tikai no laikrafsteem ir šinams, ka ir dibinata kahda šaimneezīfka padome, bet man ir tahds eespaids, ka ta ir ministru presidenta kanzlejas atšewišhka nodala un mehš nesaprotam, ka šhi padome waretu buht kahdas leelas kanzlejas atšewišhka nodala. Ja tas netiks eewehrots un radita šinama stabila naudas sistema, tīmehr katrs likums, kahdu mehš ari neišošim, paliks tik uš papira, bet dšihwe ees šawu gaitu. Ja mehš gribam darit uš šho likumu šinamū eespaidu, tad mums wīšpirms jamehgina darit eespaids uš dšihwi. Tapehz mehš šakam, ka mehš nešam pret šho likumprojektu, bet tikai pret to, ka buhwi šahl no jūmta un nešin, kahds ir pamats. Lai pamats buht diošs un lai wīšpahriģi buhtu kahds pamats, tad ir wajadšigs ištātīt likumprojektu wīšā wīšumā un šho dalu kaut ari šteidsamības kahrā aidot atpakal finansu komišijai. Ja tas netiks darīts, tad likums pastahwēs tāpat, kā pastahw dašči administratiwi rihšojumi un winam nebuhs nekahdas realas wehrtības. Tikai tamdehl mehš balšošim pret wīnu.

Prof. J. Tšhakste: Wahrds peeder Wahršbergam.

W e h r š b e r g s: Godajamee Tautas Padomes ložeklu kungi! Teit tika želti eebildumi pret naudas reformas likuma dašču dalu šrihpoščanu, kas bija domats išwest šteidsamības kahrā, lai atšamotu muhsu walsts šaimneezīfko dšihwi. Te tika aš-

rahbits, ka ar wina isweščanu buhtu nobarita pahresitba ma'ajeem nogulditajeem, daschi fungi pat winus godinaja par „wihrekeem“, teiza, ka pehdejee esot noguldijuschi feltā. Ja kamdehl gan, fungi, kas uš to aistrabdija, kamdehl wini neaifleedsa kreewu waldbibai isæemt feltu no apgrošibas. Klara laika, kad wairs feltu neisdewa, bet isdewa papira naudu, mehš sinam, ka koti daudsi isæhma no bankas ņawus noguldijumus un glabaja tos mahjas, ka katrs brata, pat sekēs. Teit wini jaudeja, jo ari zara rublim naw wairs ta pirkšanas spehja, kas agrak un ja mehš waram ismakat wineem zara naudā, tad mehš waram makšat ari ar Latwijas walsts kašes sihmēm. Ja wini ņaka, ka zaur to zekas saudejumi, tad lai wini tos usdod saudejumu komištjam. Tas naw pamatots eebildums, ka ja wini feltu noguldijuschi, tad teem no Latwijas walsts feltš jadabon atpakaš. Teem jarehšinajas ar kreewu waldbibu, kura isæhma feltu no apgrošibas un tadehl ņajš eebildums ir neweetā.

Katrā ņinā, ja mehš eefšsemē nofahrtošim ņawas naudas jautajumu, ja eerahdišim ņinamu stahwofli Latwijas walsts kašes sihmēm, tad reišē ar to ari muhšu ņaimneezikā dšihwē ņahtšees rošiga darbiba un atjaunošees muhšu kreditkooperatiwu dšihwe. Nahtš noguldijumi, un uš ta pamata, ka buhš ņinama noteiktiba, buhš peedota leelaka nošime ari muhšu Latwijas walsts kašes sihmēm, warēs nošlehgt lihgunus un tahdā weidā atjaunošees ari wišpahreja ņaimneezikā dšihwe. Tagad mehš sinam, ka koti daudš atturas no jaunū lihgunu nošlehgšanas un daschadu pasahkumu usņahtšanas, tadehl ka naw it neņahdas noteiktibas. Ja mehš radišim ņawā dšihwē kaut zil noteiktibas, kad katrā ņinā kreditkooperatiwos ņahtšees naudas eetezeščana, zaur to weens otrs warēs tikt pee naudas, ja tas kaut ko gribēs usņaht, tahdā weidā pabalstot walsts ņaimneezikās dšihwes atjaunošanas. Ir taišui no ņwara, lai pee mums atjaunotos to darbiba un es pret to neņahdus eebildumus neešmu dširdejis. Mehš wiš atšinām, ka pirmā laika paredžama kursa zelschanās. Ja mehš peenemam likumu, pasludinam Latwijas walsts kašes sihmes kā weenigo maksaschanas lihdsekli, pazelam wina kursu; tad pee mums ņahtšees rošigaka darbiba, ņahtšees raschoščana un mehš tiktim pee jaunām wehrtibām, kas usturēs muhšu walsts kašes sihmes ņinām auastumā lihds tam laikam, ņamehr tiktim pee ņawas walutās. Zaur to mehš nofahrtošim ņawas naudas stahwofli ari uš ašreent un tahdā weidā buhšim pilnigi aisfargati no turpmatas muhšu naudas kursa krišanas, ņahdu te peeredseja daschi eepreeščejt runataji.

No manas ņražijas beedra tika jau aistrabdišs, ka reespeesch gan muhšu ņemneeku nemt pretim Latwijas naudu, bet pilsehtneeki to nelabpraht dara. Nahtš preeščrunatajs noštahdija to pat tiktahlu, ka apšihmeja Latwijas naudu par „pelneem“. Wiš ņ gan to apšihmē par pelneem, bet neņautrejas nemt pret ņeem pelneem no ņemneeka wina selta graudus ņawu wajadšibu apmeerinaschanai.

Prezidents J. Tšakste: Runataju ņaralstis isšmeltš, warbuht referents wehletos nemt pehdejo wahrdu?

Referents D. Goltš: Wairakfahrt jau Tautas Padomē un winas komištjās išteikti waldbibai daschadi pahrmētumi, ka wina negahdajot, lai Latwijas rubla kursš stahwetu kaut zil tanis augstums, kā bija domats. Ir dihwaini, ka tad, kad nahtš likumprojekts, kursch gribetu Latwijas rubla kursu kaut zil noturet, tad pret to runā preti. Ja to dara minoritates, tad to ņchimbrišcham war weegli isšklaidrot, bet ja to dara latweešču ņražijas, tad ir jamekle motiwi dšitaki. Glušči pareiš preeščrunatajs Zelms išteizās, ka ar zirkulareem ween Latwijas naudas kursu nenoturēs. Teescham lihds ņchim bija isdots zirkulars, ka Latwijas rublis lihdsinajas 2 kreewu rubleem, bet tas wina ņchaj augstumā nenatureja tamdehl, ka nebi tahdu likumu un noteikumu, kuzi ņchwo noštahditu par maksaschanas lihdsekli wišos gadijumos, wina wareja nemt un ari nenemt, proti, tas bija atstahšs pilnigi katram wehjam, lai katrs dara kā grib. Ja nu tagad nahtš pirmais noteikums, kas Latwijas rublim grib norahdit peenahzigas teešibas un ja pret to usstahjas, tad wajadsetu buht dibinateem eebildumeem, bet ņchett išteiktās domas gan par nopeetnu argumentu newar usnemt. Ja uš naudas leetu ņlataš tā, ka Latwijas rublim netiz, nedomā, ka wina kursš waretu zeltees un pee wina noštprinšanas neweens negrib kertees ņaht, tad jau wišpahre ņchett nebuhtu ko runat. Es gribetu peebilst daschus wahrbus eepreeščejam runatajam, kursch teiza, ka pehš 1918. gada daudsi esot pahrdewušči ņawas mahjas un tagad saudeščot leelas jumās. Es ņchaubos, waj ar ņchahdu eebildumu dereja nahtš klajā. Mums ir ņinams, ka grupa ņaušču ņawas mahjas pehdeja laika pahrdewušči, obligazijas eebahjušči labatā, domaja

meerigi no prozenteem dšihwot. Bet tagad wīai juhtas ſawās intereſēs aiſſahrti, jo baidas, ka obligazijas pehz ſcha likuma peenemſchanas wineem warēs ſamaſſat Latwijas nauda. Ja, fungi, ja weenas waj otras grupas materielās intereſes ir aiſſahrtas, tad jāpraſa, waj waldbīa, eeſneedſot jaunu likumprojektu, tās war eevehrot. Eš domaju, wīnai uš ſcho leetu jaſſkatas plaſchaki. Šche wehl tika teiktš, ka naudas projektu iſwedot dšihwē, taš nahls par ſliktu wījam muhſu krediteeſtahdem un kredikkooperatiwem. Tur ſapluhdiſhot daudi naudas, jo wīſi nomakſaſhot parahduš un tad neſinaſhot, kur to naudu likt. Buhſhot wīſas kaſes un krediteeſtahdes jalikwide. Eš pat ſchaubos, ka wīſeem parahdneeſeem, kuri eeſihlajuſchi krediteeſtahdēs obligazijas, buhš peeteekofchi daudi latweeſchu naudas, ar ko ſamaſſat parahduš. Anderſona kungs teiza, ka ahrſemneeki ar anglu mahrzīnam lehti nopirkſhot Latwijas rubli un tā eeguſhot muhſu obligazijas. Eš neſīnu, kadehl ahrſemneekem tik loti buhtu jaenſchas pehz muhſu obligazijam. Bet ja wīni to ari daritu un eeguhtu tās leelakā wairumā, tad no tam mums nekaš kaunš nedraud. Ar obligaziju taſchu wehl naw eeguhtš nekutaš ihpafchums, bet pret wīnu war praſit tikai to ſumu, kaš uš obligazijas aſiſmeta un pehz eeſneegtā likumprojekta peenemſchanas to warēs nolihdſinat ar muhſu Latwijas rubli ſtingri noteiktā ſahrtībā. Ja nu kahtš no ahrſemneekem, kura rokās atrodas obligazija, pāradu uſteikš un naudu atpraſiš, bet naudas, pehz Anderſona domam, krediteeſtahdēs buhš ſakrahjees daudi, tad tās labpraht atkal namu ihpaſchneekam naudu aiſdoš, lai taš tiktu wakā no nepatihkamā ahrſemneeka. Tā tad buhtu panahktš taš, ka nauđai buhtu dota weſelīga zirkulazija, wīna eeš apgroſibā un taš taiſni ir waja-dſigš un wehlamš, lai muhſu rubla kurju pazeltu.

Tahlak teek aiſrahdiš, ka nogulditaji loti zeetiſhot. Sewiſchki ſche uſſtahjās ar eebildumeem no kreiſās puſes, ka wīai dabuſhot newehrtīgu naudu. Man jaſaka taiſni pretejais. Ja ſcho likumprojektu nepeceem, tad nogulditaji paſaubēs wairak, jo wīnem tagad iſmaſšā diwu kreemu rubku weetā — weenu Latwijas rubli. Protams, ſchimbrīhſham nogulditajš war atteiktees no naudas ſanemſchanas, bet ir kaudiš, kureem nauda ir waja-dſīga un wineem ka janem preti pehz ſchahda aprehkīna. Zita neka newar darit, jo krediteeſtahdēs zitaš naudas teeſcham naw. Tagad turpretim kahtš dabūš weena rubla weetā 66<sup>2</sup>/<sub>3</sub> kap., tā ka ta leeta pateeſibā buhš uſlabota. Nekahdā ſinā newar teikt, ka maſaiš nogulditajš tiks iſnīhzinatš. Wīnſch jau nemaſ naw ſpeeſtš naudu iſnemt, bet war wīnu atſtaht kaſē, lihdi kamehr kurſš uſlaboſeeš. Katrā ſinā nogulditajam buhš labak iſnemt naudu pehz jaunā projekta, nekā tagad, kur wīnſch rubla weetā dabū tikai pušrubli. Eš neſīnu, kapehž juhš aiſſahwat to, kaš preekſch nogulditaja ir newehlamakš. Man leekas, ka likumprojekta noluhktš ir, dot eeſpehju Latwijas rublim apgroſitees ſwabadā ſahrtā. Weens otrs parahdneekš, protams, ſawu parahdu nomakſās, bet muhſu nauđai radīſeeš noteikta wehrtība. Taga-dejoš apſtahktoš naw eeſpehjamš ſtrahdat neweenā kredikkooperatiwā, jo naw ſīnamš, kahda tam rublim buhš maſſaſchanas ſpehja un preekſch ka wīnſch derigš.

Noteiktu wehrtību Latwijas rublim mehš pcedoſim jau ar to, ka peenemſim noteikumū, ka ar wīnu war maſſat wezuš paraduš. Tad wīnam buhš dota ſwabada apgroſība un taš buhš leekš panahtumš kurja pazelſchanā. Kaš wehlaš, lai muhſu rubla kurſš tahlak nekriſtu, bet zeltos, lai muhſu weikalneeziſkā dšihwe atjaunotoš, taš ſchim likumprojektam war weenigi peekriſt un kadehl eš eeſeiktu pahreet uš laſiſchānu pa panteem un wīnu peenemt.

Preſ. T ſ c h a k ſ t e: Runataju ſarakſiš iſſmelktš. Mums atleek nobalſot . . . (Teek likiš preekſchā pahtrankumš.) Teek likiš preekſchā pahtrankumš. Eš likſchu preekſchlikumu uš balſoſchānu un luhdſu pazelteeš toš, kaš ir par pahtrankumu uš 5 minutem. Majoritate. Luhdſu pazelteeš toš, kaš buhtu pret pahtrankumu. Naw. Pahtrankumš uš 5 minutem. (Pahtrankumš no pulkſt 6.50—7.35.)

(Pehz pahtrankuma.)

Preſ. T ſ c h a k ſ t e: Tautas Padomes ſehde turpinas. Gepreekſch balſoſchanas par pahreju uš pantu laſiſchānu ir eeſneegtiš kahdš preekſchlikumš, kureſch ſkan tā: „Deekam preekſchā ſcho likumprojektu iſſpreekt reiſē ar likumprojektu par naudas ſīſtemu“. (Banklawš: „Kaš to eeſneedi?“). Parakſtijuſchees ir: J. Zelms un otrs — sr. Benſe.

Wiſpirmš eš likſchu uš balſoſchānu ſcho preekſchlikumu un tad balſoſchānu par pahreju uš pantu laſiſchānu.



Tad ir wehl weens eefneegums, kuzsch fkan: „Mj fahrtibas rullka papildinajuma pamata pee 28. panta luhdsam pahrlent steidsamibu. N. Alberings, N. Alshwe, N. Bredis, J. Wahrsbergs, S. Sarinsch, N. Wihgants, W. Seil, P. Brunners, Spr. Baegle, W. Gulbis, K. Wanags, D. Sirmais, K. Freywalds“.

Schim eefneegumam ir wairak nekā defmit parakiti. Es lisschu preekschlikumu us balsoschannu, kuzsch fkan: „Deekam preekschā scho likumprojektu apspreeft reise ar likumprojektu var naudas sistemu“ un luhdsu peezeltees tos, kas ir par scho preekschlikumu. Luhdsu faskaitit. 36. Es luhdsu peezeltees tos, kas buhtu pret scho preekschlikumu. (Bankaws: „Azimredstot wairakums“.) 37. Luhdsu peezeltees tos, kas ir atturejuschees no balsoschanas. Naw. Nr 37 balsim pret 36 schis preekschlikums ir atraidits. (Demokratu un Semneeku faweenibas applaudē.) (Alshwe no weetas: „Rublis fahps“.) Es lisschu tagad us balsoschannu pahreju us pantu lasischannu. Par steidsamibu nahis pehz tam. Kas ir par pahreju us pantu lasischannu, luhdsu peezeltees. 37. Kas ir pret pahreju us pantu lasischannu, luhdsu peezeltees. 36. Kas atturas no balsoschanas? Naw. Pahreja us pantu lasischannu nolemta ar 37 pret 36 balsim.

Te ir eefneegts preekschlikums: „Mj fahrtibas rullka papildinajuma pamata pee 28. panta luhdsam pahrlent steidsamibu“. Holzmanim wahrds.

H o l z m a n i s: Man jakonstate, ka schis preekschlikums nesakkan ar fahrtibas rulli un tavehz winsch us balsoschannu naw leekams. Fahrtibas rullis nosaka, ka pirms pahrejas us pantu lasischannu likumprojekts war tikt atsihts par steidsamumu un ja winsch par tahdu atsihts, tad faskanā ar 28. panta papildinajumu scho lehmumu Tautas Padome war katrā laikā atzelt.

Papildinajums pee ta fkan:

„Lehmumus par steidsamibu Tautas Padome war atzelt katrā laikā us komisijas waj 10 Tautas Padomes lozeklu preekschlikumu“.

Bet naw noteikuma par to, ka nesheidsamumu jautajumu waretu atsiht par steidsamumu. Gewehrojot to, ka pehz pirmā lasijuma eefneegtais preekschlikums runā pretim fahrtibas rullim, es uiffatu, ka winu newar list us balsoschannu.

Pres. Tschakste: Man, kā sapulzes wadonim, jafaka, ka Tautas Padome war atzelt lehmumus par steidsamibu. Luhdsu sapulzi ištektees, kā wina to tulko. (Beesihmes: „Luhdsam balsot“.) Es lisschu wehl rei us balsoschannu, eewehrojot eefneegto preekschlikumu, kuzsch fkan:

„Mj fahrtibas rullka papildinajuma pamata pee 28. panta luhdsam pahrlent steidsamibu“.

Es luhdsu pazeltees tos, kas ir par steidsamibu. 38. Es luhdsu peezeltees tos, kas ir pret steidsamibu. 27. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir atturejuschees no balsoschanas. 10. Par steidsamibu ir isfazijuschees 38, pret steidsamibu — 27, atturejuschees — 10. Steidsamiba peenemta. (Applausi pa labi.) Holzmanim wahrds.

H o l z m a n i s: Pirms mehš pahrejam us pantu lasischannu, es konstateju, ka fahrtibas rullis ir schodeen pahrlahpts. Analogu gadijumu Tautas Padome ischschihra zitadi, kad us deenas fahrtibas bija jautajums par Satwerfmes Sapulzes wehleschannu likuma papildinajannu. Toreis no demokratu frakcijas paschās beigās tika eefneegts preekschlikums, atsiht likumprojektu par steidsamumu. Toreis Tautas Padome neatrada par eefpehjamu list to us balsoschannu ais ta eemešla, ka to neatkauj fahrtibas rullis. Tagad Tautas Padome atrada par eefpehjamu gluschē lihdsigu jautajumu ischskirt preteja wirseena, ar to pahrlahpdama fahrtibas rulli.

Pres. Tschakste: Luhgtu tagad stahtees pee pantu lasischanas. Wispirms — wirsrafts. Gebildumu naw. Peenemts. — Pirmais pants. Pee wahrda neweens nepeeteizas. Gebildumu naw? Peenemts. — 2. pants. Gebildumu naw? Peenemts. Beesihme pee 2. panta. Gebildumu naw? Peenemts. — 3. pants. Gebildumu naw? Peenemts. — 4. pants. Komisijas referents.

Referents G o l t s: Pee 4. panta a) un b) es gribu list preekschā masu redakcijas pahrgrosijumu. Tur ir teikts: „a) 1 Latwijas rublis = 1 1/2 freewu rublim = 1 1/2 wahzu waj ost markam, b) 1 Latwijas rublis = 2 freewu rubleem jeb = 2 wahzu waj ost markam“.

Es leeku preekschā schis weetas pahrgrosit fefoschā fahrtā: „a) 1 1/2 freewu rublis un 1 1/2 wahzu waj ost markam = 1 latweeschu rublim, b) 2 freewu rubli jeb 2 wahzu jeb ost markas = 1 latweeschu rublim“.

Pee paščas leetas ar to nefas neteef grofīts, bet teef nowehrsts tas, ka Latwijas rublis teef itkā peelihdsinatš zītai naudat, bet gan otradi.

Pres. Tšhakste: Waj buhtu pret šcho redakzionello pahrgrosijumu eebildumi? Naw. Peenemts.

5. pants. Gebildumu naw? Peenemts.

Referents Goltz: 5. pantā jaeemed tahds patš redakzijas pahrgrosijums kā 4. pantā. Tur ir teikts, ka weens Latwijas rublis lihdsigs diweem freemu rubleem. Es leeku preefšhā pahrgrofit otradi: 2 freemu rubki ir lihdsigi 1 Latwijas rublim.

Pres. Tšhakste: Tā kā naw eebildumu, tad šchis pants peenemts. 6. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 7. pants. Gebildumu naw? Peenemts. Peefihme. Gebildumu naw? Peenemts.

Es lihšhu tagad uš balsošchanu šcho likumu wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šchi likuma peenemšchanu. Luhdsu šakkaitit. 41. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šchi likuma peenemšchanu. 25. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturejufšhees no balsošchanas. Naw. Likums wišā wišumā peenemts ar 41 pret 25 balsim. (Applauši pa labi un sanzeeni: „bravo“!).

Jr eenahlfuši 2 jautajumi. Es luhgtu sekretara kungu toš nolafit.

Sekretars Bitte nolafa:

Tautas Padomes presidentam.

Luhdsom likt Bagaidu waldbai preefšhā šefofchu jautajumu: Jr sinams, ka pehz firgu mobilizazijas kara wajadšibam un pehz tam, kad firgus Widsemē un Latgalē aifwedufchi leelneeki, bet Kurfemē wahzeefchi, šchogad firgu truhkuma dehl laukus warēs apstrahdat masat kā pehrn un tā maišes truhkums uš preefšhu paredšams leelats nekā lihds šchim. Šcho postu war mašināt, ja datu no armijas firgeem uš pahris mehnefcheem isleetotu lauku apstrahdašchanai. Nekattejot armijas interefem, waretu uš laiku isneemt no tās ap 2500 firgu (to starpā wirfneeku perfonigos firgus), ar kureem eespehjamš apstrahdat ap 75,000 puhrtweetas, kas dotu pušotra miljonu pudu labibas.

Mehs, apafšhā parafšijufšhees Latwijas Darba partijas Tautas Padomes frakzijas lozekli jautajam, waj waldbiba neatrod par eespehjamu isleetot augšhā norahditos firgus to lauku apstrahdašchanai, kuri pretejā gadifjumā paliktu neapstrahdati,

Rīgā, 18. III. 1920.

Parafsti:

Semgals, Venus, J. Trafunš, K. Softe, K. Schenbergš.

Pres. Tšhakste: Luhdsu nolafit ari otru.

Sekretars Bitte nolafa:

Tautas Padomes Presidentam.

Luhdsam fatikfmes ministrim jautat:

Tā ka ledum ejot Deelnpe aifneesti juhrā Bildeklinu plosta tilti, stahdam jautajeemu, pirmahrt: kadehl netika gahdats par eespreefšhejo drofchibu, lai to nowehrstu un isbehgtu ahrtahrtigam fatikfmes neehrtibam un otrahrt: zif ahtrā laikā ir paredšams tagad ušbuhwel ta weetā jannu, jo ar šefona šahkumu fatikfme ar juhrmalu un Kurfemi leelā mehrā wehl pawairofees.

Latwju Demokratu šaweenišas frakzijas lozekli:

Parafsti:

U. Rankis, Bergfonš, Bruščis, Bitte, Jr. Sommers.

Pres. Tšhakste: Šhee abi jautajumi tiks nodoti atteezagai eestahdei. Ministru presidents wehl peeprafa wahrdu pee jautajuma par firgeem, kuru šchodeen zehla preefšhā.

Ministru presidentš UImaniš: Peenitee kungi! Kas atteezas uš jautajumu par to, ka wajadsetu nodot semturu rihžibā no armijas firgeem 2500, lai tahdā fahrtā pawafari atweeglotu lauku apstrahdašchanu un pawairotu šchini gadā rafchojamās labibas daufsumu, tad es wuru atbildet, ka wišu laiku, šahkot jau no pehrnā rudena, muhfu armijai pastahwigi ir truhzis firgu, tai ir bijis kotti dauds darba, bet nekafotees uš firgu truhkumu, tee wiši ir padariti. Mzumirfli muhfu armijai truhst kotti leels flaits firgu un tas eet tuhšiofchos. Tad tifa aifrahdits, ka wirfneeku rihžibā

esot daudz firgu (Peešme no weetas: „Fr!“). Es gribetu teikt, ka māj gadījumos firgi atrodas wirņneku rihzībā, ar weenigo aprehšinu, lai netiktu kawets laiks tur, kur buhtu wajadšigs weikt darbu steidsamā kahrtā. Neškatotees uš wifu to, jau šchodeen ir notikuši weenosčanās ar semkopibas ministri, ka, neewehrojot firgu truhkumu, no teem pašcheem firgeem nodos daschus senturu leetosčanā tajos apgabalos, kur stahw armija, bet dot firgus tahlu projam, ir galigi neespehjami. Ja mehš atdotu projam armijas firgus, tad padaritu muhsu armiju par darba uespehjigu. Mehš atdošim tos firgus, ziktahlu tas netrauze armijas usdewumu isweschanu. Wiši firgi, bes kureem waretu istikt, tiks nodoti senturu rihzībā un weenosčanās tani sinā jau panahkta šchoriht, tā tad pirms šchi jautajuma eesneegschanas.

Tad wehl otrs jautajums, ja man buhtu atkants atbildet par komandanteem. Wišās tajās weetas, kur komandanturas israhdas par newajadšigām, winās teef atzeltas. Das sihmejas uš kursemi un Sengali un pehdejās deenas tur ir tikuschas likwidetas 15 komandanturas un ja uš preekschu wehl zitas komandanturas israhditos par newajadšigām, tad ari tās tiks atzeltas un nepaliks neweena komandantura, neweena eestahde, bes kurām waretu istikt.

Pres. Tschafste: Nahkofchais deenas kahrtibas punkts ir: „Dikums par Latwijas eekšhejo 1920. gada 4% aishemmumu ar premijam. Referents Andersons.

Andersons: Šchis likumprojekts tika komišijas sehde weenbalšigi peenemts un pabalstams tamdehl, ka tas ir weens no teem projekteem, kuresch pateescham iswesnu to, par to mehš tikdausi runajām eepreekschjā likumprojektā, t. i. pazeltu Latwijas naudas pirkšchanas spehjas. Walsts ir nodrukajusi sinamā mehrā walsts sihmes, kuru peeteel preeksch apgrošibas. Tā tad tagad winās war dot atpakal waldibai aisdewuma weidā, lai tā rastos weseliga zirku azija. Komišija leel preekschā peenemt likumprojektu schahdā weidā un steidsamibas kahrtā.

Pres. Tschafste: Es likšchu steidsamibu uš nobalskofchanu. Luhdsu peezeltees tos, kas ir par steidsamibu. (Peezetas wiši.) Luhdsu peezeltees tos, kas ir pret steidsamibu. Naw. Luhdsu peezeltees tos, kas atturas no balskofchanas. Naw. Steidsamiba weenbalšigi peenemta. Teef atklahtas wēpahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeteizas, es likšchu uš balskofchanu pahreju uš pantu lašišchanu. Luhdsu peezeltees tos, kas ir pret pahreju uš pantu lašišchanu. Neweens. Luhdsu peezeltees tos, kas atturas. Neweens. Pahreja uš pantu lašišchanu weenbalšigi peenemta. Wiršraksts. Gebildumu naw. Peenemts. 1. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 2. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 3. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 4. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 5. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 6. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 7. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 8. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 9. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 10. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 11. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 12. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 13. pants. Gebildumu naw? Peenemts. 14. pants. Gebildumu naw? Peenemts. Pehdejais 15. pants. Ari eebildumu naw? Peenemts. Es likšchu uš balskofchanu šcho likunu wišā wišumā un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret šchi likuma peenemšchanu. Es luhgtu pazeltees tos, kas atturas. Naw. Tā tad šchis likums weenbalšigi peenemts.

Nahkofchais deenas kahrtibas punkts ir: Dikums par walsts kafes sihmju islaischanu. Referents Wahrberg.

Referents Wahrberg: Godatee Tautas Padomes lozeklu kungi! Mums jau agral kahdā sehde bija runa par weenu no waldibas eesneegumeem, par atkāju islaisht par 150 miljoneem rublu walsts kafes sihmes. Tagad tika eesneegts otrs likumprojekts, kuresch pareds walsts kafes sihmju islaischanu par 50 miljoneem rublu spezieleem mehrkeem: kuhdras isstrahdaschanai, meschu ismantofchanai un linu eepirkšchanai. Komišija atsina par wehlamu apskatit šchos likumprojektus kopā un tā nu radees likumprojekts par 200 miljonu rublu walsts kafes sihmju islaischanu.

Kas sihmejas uš walsts kafes sihmju islaischanu, tad rodas jautajums, waj mums pehz tam ir wajadsiba. Ja mehš eepasihstamees ar budšetu, kuresch fastahdits par šchi gada pirmā zeturfšchna walsts isdewumeem un eenahkumeem, tad mehš rediam, ka šchee isdewumi un eenehmumi deefgan labi balanše un eenehmumi pat pahršneefs isdewumus. Domehr walstij safarā ar fara weschanu un šaimneezistās dšhweš atjau-

noschannu, fewiſchki lauffaimneeziabas dihwes atjaunofchannu, ſtahw preeſſchâ leeli iſde-  
wumi. Ahrfahrtingt leeli iſdewumi ir ſihmejotees uſ aſfardſibas un ſemkopibas miniſtrijam.  
Statot zauri ſchoſ eenahlumus un iſdewumus, komiſſija atſina, ka ſchee ahrfahrtejee  
iſdewumi iſ fatrà finâ nepezeefchami un, eepaſinufees ar ſcheem iſdewumeem, nahza pee  
ſlehdsena, ka azumirlli zitas iſejas naw, ka ir jakeras pee ſchi walſts kafes ſihmju  
iſlaiduma. Pret 200 miljonu rublu kafes ſihmju iſlaidichannu eerunu nebij un tas tika  
weenbalfigi peenemts. Jaatſihmè tikai tas, ka pee otra panta, kuzâ ir iſdaliti meſchu  
un kuhdras iſmantofchanaſ un linu eepirſchanaſ nodomatee 50 miljoni rublu, tika  
iſteiktas eerunas, ka no mineteem 200 miljonu rubleem 50 miljoni teef iſdaliti atſe-  
wiſchki. Wini iſlaidichami ſem atſewiſchkaſ uſfraudſibas, iſleetojami fewiſchkam mehrkim  
un pehz ſinama laika iſnemami no apgroſibas. Wini ir domati, lai waretu turpinat  
meſchu un kuhdras iſmantofchannu un lai buhtu apgroſibas kapitalſ linu eepirſchanaſ.  
Protams, ka tad, kad waldbiba buhs atteezigo materialu jagatawojuſi un linus eepirkuſi,  
tee tiſs ekſporteti uſ ahrſemem, zaur ko radifees lihdselki un tad ſchis riſzibas kapitalſ  
wairs nebuhs wajadſigs un wiau warès iſnemt no apgroſibas. Komiſſija, eepaſinufees  
ar eefneegto budſchetu, nahza pee ſlehdsena, ka azumirlli eefpehjamſ fegt paredſetos  
iſdewumus tikai ar iſlaidichamâ walſts kafes ſihmem, ja nodomatats realſejamais  
walſts aiſnemmums wehl naw peenemts un nekahdas zitas iſejas newareja atratſ un  
atſina, ka lai waretu uſturet armiju, turpinat winas apgahdaschannu un atjaunot rajchigu  
darbu, ir wajadſigs iſlaidi 200 miljonu rublu walſts kafes ſihmju, ko komiſſija ween-  
balfigi peenehmufi.

**Prof. Tſchakſie:** Teef atklahtas wiſpahrejas debates. (Wahrſbergſ, ejot uſ  
katedras puſi: „Es liktu preeſſchâ peenemt wiau ſteidsamibas kahriâ.“) Teef likta  
preeſſchâ ſteidsamiba un es likſchu wiau uſ balſofchannu. Kuhdsu peezeltees toſ, kas ir  
par ſteidsamibu. Azimredsama majoritate. Kuhdsu peefehſtees. Kuhdsu tagad peezeltees  
toſ, kas ir pret ſteidsamibu. Kuhdsu ſaſkattit. Kuhdsu pazeltees toſ, kas ir atture-  
juſchee no balſofchanaſ. Naw. Ar wiſâm balſim pret 18 ir peenemta ſteidsamiba.  
Teef atklahtas wiſpahrejas debates. Wahrds peeder Zelmam.

**J. Zelmſ** (ſozialdemofrats): Augti godatee Tantas Badomes lozekli! Scho  
likumprojektu man gribetos dalit dimâs datâs. Te ir pirmfahrſt paredſeta wiſpahreja  
ſuma no 200 miljoneem rublu. No ſchis ſumas 50 milj. ari ir iſdaliti atſewiſchka  
kategorijâ un tadehl man gribetos runat par tatra grupu atſewiſchki.

Parati ir tâ, ja reiſ nauda ir wajadſiga, ja iſrahdas tomehr, ka pee mums ta  
naudas „ſchahweſchana“ eet koti ahtri uſ preeſſchu, ja tagad peepraſits tikpat, zik lihds  
ſchim Latwijas walſts paſtahweſchanaſ laika ir iſlaidis, tad, tomehr buhtu jaſin, tâ  
ſchis ſumas ir iſleototas, jo, peepreeſshot jaunâs ſumas, atwehlot jaunus kreditus, ir,  
tomehr, nepezeefchami ſinat, preeſſch kam ſchis ſumas teef un tiſs iſleototas. Sche  
ſinansu komiſſijaſ referents atrahdija, ka ir eefneegts budſcheta nowillums par gada  
pirmo zeturfni, t. i. par 3 mehneſcheem — janwari, februari un martu, un tur ſchis  
ſumas balanfjotees. Bat jaſaka, ka mehſ wehl neweens neſam paſpehjuſchi konſtatet,  
zik ſchis ſumas ir realas un zik tahlu tâs ir teoretikſas, un tapehz dibinatees uſ ſchim  
teoretikſkam domam un taiſit kaut kahdu ſlehdsenu, man ſchkeet, buhtu pahragri.

Ja ir runa ari par 50 miljoneem, kuzeeem ir noteikti mehrki: 5 miljoni —  
kuhdras iſmantofchanaſ; 25 miljoni — meſchu iſmantofchanaſ un 25 miljoni — linu  
eepirſchanaſ, tad konkreti war runat par 10, waj walſts intrefes ſcho ſumu iſletoſchannu  
praſa jeb ne. Gebilduma newar zelt pret to, ka walſts jaimneeziabâ mineta linu un  
meſchu ekſploatazija. Tâs ir noſates, uſ kuzâm lihds ſchim dibinas wiſa muſſu waluta  
un tadehl pret ſchim ſumam newar buht eebildumu. Ir paredſets, ka minetas ſumas  
ir ſinans riſzibas kapitalſ lihds ſinamam laikam, pehz kuzâ notezeſchanaſ ſchis ſumas  
tiſs iſnemas no apgroſibas.

Zits jautajums ir par 150 miljoneem, par kuzeeem mehſ neſinam, kahdâm  
walſts politikſkam un jaimneeziſkam wajadſibam ſchee 150 miljoni tiſs iſleototi. Newaram  
ſinat, tapehz budſcheta projekts par 3 bijuſcheem mehneſcheem wehl naw ſtatits zauri  
un pahrbandits. Tapehz, ja mums naw par wezâm ſumam noteikli ſkaidri aprehſini,  
tad mehſ newaram peepreeſt jaunâs ſumas un tiſ leelas, ka te peepraſits. Sewiſchki  
wehl tapehz, ka ſchis ſumas waldbiba warès iſleotot tahdâ weidâ, tâ wina pati to  
wehleſees, pati noteiks ſcho ſumu iſletoſchanaſ paragrafus, noteiks, kahda ſuma kahdâ  
rubrikâ nahſ. Ja buhtu noteikts budſchets, tad mehſ, warbuht, waretu atkaut ſchos

150 miljonu rubluz, bet kamehr naw budscheta un waldiba war fainneefot pehz faweem uffkateem, mehš to darit newaram. Reiš muhfu frakzija ir pahrleezibâ, ka waldiba iſleeto repreſijas un wed agreſiwu politiku pret mums, tad par ſcho 150 miljonu rublu atwehleſchamu newaram balſot. Mehš neatteiſimees balſot par 50 miljoneem, bet nebalſofim par 150, jo taš noſihmê pabalſtit walſis haotiſko beſbudſcheta fainneezibu.

Preſ. Tſchakſte: Wahrds peeder Antonam.

Anton's: Godatee Tautas Padomes lozekki! Atteezibâ uſ preekſchâ likto projektu par 200.000.000 rbl. emiſijas teeſibu atwehleſchamu, man darba partijas frakzijas wahrâ jaaiſrahda, ka mehš ſcho peepraſito ſumu eſam ar meeru atwehlet, bet mums jaaiſrahda uſ daſcheem momenteem muhfu walſis dſihwê, kuzi praſa ſinamu iriſtiku un kureem newar garam paeet. Ja mehš dodam nauđu, tad mums jaſin, ka walſis dſihwê teeſcham teeſ iſweſta politika, kuzai war pilnigi peekriſt. ſchâi ſinâ buhtu jataiſa ſinami eebildumi. Wiſpirmš eš paſawefchoš pee jautajumu, uſ kuru ſchodeen atbildeja miniſtru preſidenta kungs, atteezibâ uſ komendanteem. Miniſtru preſidenta kungs aiſrahdija, ka komendantu ſkaiſ teeſ ſamaſinats un ka wiſſſch wehl tahtaſ tiſš ſamaſinats, zittaſ taš buhš eeſpehjamš. Remot wehrâ ſcho peſinojumu, man tomehr jaaiſrahda, ka nepeeteek tiſkai ar komendantu ſkaiſa ſamaſinaſchamu ween, bet ka ſcheit kriht ſwarâ ari, lai komendantu riſhziſa buhtu wiš,aur likumiaa. Uſ atſewiſchâ neſtkumibam ir jau norahdiſš un weena otra no tam ari ir nowehrſta. Domehr jaſonſtatê, ka praktiſkâ dſihwê nahk preekſchâ tahti gabijumi, kureem mehš abſoluti newaram peekriſt. Kâ peemehru eš griſu peewefſt kaſhda komendanta riſhkojumu, ar kuru wiſſſch apturejiš teeſaš ſpreeduma iſpildiſchamu. Man leekâš, ka ſchâi ſinâ diwu domu newareš buht, ka walſti wiſaugſtaſa wara, kuzâš ſpreedumš kaſtrâ ſinâ iſpildamš, ir teeſa un ja teeſa ir taiſijuiſi kaſhâ gabijumâ galigu lehmumu, tad naw tahtaš waraš, kaš waretu ſchi teeſaš ſpreeduma iſpildiſchamu apturet. Turpreti man ir norakſiš no kaſhda komendanta rakſta, ar kuru wiſſſch teeſaš ſpreedumu aptur.

ſcheit eš griſbetu norahdit uſ atteezigeem likuma panteem, teeſaš eefahrtaš noteikumu 316, 317, 320 panteem, kur paretſetš ka weetejai poliſizjai un kaſaſpehkan janahk palihgâ iſpildit teeſaš lehmumuš, bet naw paretſetš, ka wineem ir teeſibaš to iſpildiſchamu apturet. Gabijumâ, kaš teeſaš priſtawi newar iſpildit ſamuš peenahkumuš, tad janahk komendanteem palihga. Turpretim ko ſaka komendants:

„Atbildot uſ Suhfu rakſtu no 2. III. ſch. g. Nr. 65 un papilbinot ſawu walar Jumiš noſuhtito rakſtu ſem Nr. 3336 atteezibâ uſ Eduarda Baſpaš gimeneš iliſkiſchamu uſ teeſaš ſpreeduma pamata iſ dſihwolka, ſinoju, ka eš neatzeku teeſaš ſpreedumu, bet tiſkai apturu wina tuhliſteju iſpildiſchamu un ne ilgak kâ lihdſ 1. aprilim ſch. g.“

ſchâi rakſtâ naw teiſtš, ka tahtaš teeſibaš komendanteem naw, ſchâi rakſtâ tahtaſ ir norahditi wina motiwi, kureem warbuht, waretu peekriſt, tomehr komendantu eejanſchanaš teeſaš ſſerâ noſihmê teeſaš autoritateš maſinaſchamu un taš naw teeſiſkâ walſti peelaiſchamš. Ja muhfu teeſa nebuhš augſtaſa autoritate un ja muhfu teeſaš ſpreedumu iſpildiſchamu kaſhda zita wara waraš apturet, tad mehš newareſim ſaukteeš par teeſiſku walſti, tadehſ ſchahda komendantu riſhziſa naw peelaiſchama. ſchinî gabijumâ komandantam ir bijuſchi ſinami attaiſnojoſchi motiwi, bet ari remot toš wehrâ, tahta riſhziſa naw peelaiſchama.

Ir peelaiſtaš wehl zitaš nepareiſibaš. Mar ſinama kaſhda otra teeſaš leeta, par kuru man gan naw atteezigi norakſti, bet kur ir iſdaritš lihdſigš pahrahpumš. Tai weetâ, lai nepeelaiſtu teeſaš priſtawu pee teeſaš ſpreeduma iſpildiſchanaš, komendants rekwiſe preekſch ſawa darbweſcha dſihwolki, no kura kaſhda perſona uſ teeſaš lehmuma pamata iſzelama. No komendanta ſetweſtretaš 4 iſtabaš preekſch wina eerehdna, bet ir iſdoti noteikumi, ka preekſch wirſneekem un kaſa eerehdnaem war rekwiſet dſihwolkuš ſaſtahwofchuš no 4 iſtabam tai gabijumâ, ja atteezigâ perſonaš alga iſtaſiſa 900 rbl. mehneſi. Komendanta darbwedim alga nepahrſneedi 500 rubluš un tamdehſ preekſch wina labakâ gabijumâ wareja rekwiſet 1 waj 2 iſtabaš. Tâ tad ari ſcheit notikuſi pretlikumiga riſhziſa un ſchâi gabijumâ jau aiſ ſawtugeem mehrkeem.

ſaprotamš, wiſi ſchahdi gabijumi newar nahk ſinami, bet ſchee diwi pilnigi mums peeteek, lai norahditu, ka komendantu darbiba noteek tahtaš parahdibaš, kuzâš nekahdâ ſinâ naw peelaiſchamaš. Muhfu tantâ ir dſihwa uſtiziba pret teeſu un kaſtrâ gabijumâ, kur kahtaš teeſibaš ir apdraudetaš, kaſtrš latweetiš ſaka: „Eš eeſchu pee

teefas un teefas zelā panahffchu taisnibu. Ja zitur ne, tad eefchu lihds fenatam." Ja tagad mehš ņho pašahwibu us teefan masināsim, ja mehš peelaidisim, ka ņhi nstiziba ņhd, tad ņudis tas walstisfais pamats, us kuru mums katrā ņinā ir jastahw. ņhai ņinā diwu domu newar buht un waldbai buhtu japeegreesch wehriba, lai Latwijas teefa buhtu augstakā eestahde, kuras darbībā administratīvā wara nekad newaretu eejauktees un tā masinat winaš autoritati.

Tablak es gribu aifrahdit us daschām zitām parahdibam muhsu walstis dshwē. Man naht atminā muhsu ministra presidenta ņgā deklarazija pee tagadeja kabineta fastahdichanas, kur minsch aifrahda, ka wifā drihsunā tiks nokahrtoti ņaimneezifēe jautajumi, ka tiks nodibinata ņaimneezifka padome. Tikai beidsamās deenās mehš lasijām awifēs, ka ņaimneezifkā padome ņanah'usi, bet kahda ir winaš programa, to mehš wehl nēsinam, kaut gan ir pagahjis prahwš laiks, kurā ņheem jautajumeem waja-dsetu jau buht nofkaidroteem. Ais ņhi eemēsla mums nenahfas Tautas Padomes finansu projektu peenent wifā wifumā, bet tikai atsewifschus fragmentus. ņhai ņinā buhtu wajasigā leelaka noteiktiba un plaschaks finansiels plans, kuresch westu Latwiju ari ņaimneezifkā dshwē pee tahdām pašchām uswaram, kahdas Latwija eegu'wifē us kara lau'a. Kamehr mums nebūš plaschi isstrahdats finansieli-ekonomifšs plans, tikmehr mehš newaram zeret us pilnigu uswaru, us pilnigem apmeerinofcheem resul-tateem ņaimneeziflās dshwes laukā. Starp zitu es gribetu aifrahdit us muhsu agrar-apsahlkeem. Kas atteezas ņi ņho jautajumu, tad jaaisrahda, ka beidsamā laikā ir isdoti wairaki rihojumi, kuri ņinamā mehrā apmeerina, uslabo darba ņemneezibas stahwofli. Tee ir rihojumi, kuri isludinati „Waldbibas Wehstnefi" no 7. marta, bet tomehr man jaaisrahda, ka tee ir tikai atsewifschē fragmenti, ka agrarjautajumā mums naw bijis pilnigi noteiktas agrarpolitikas un ka naw bijuschē noteikti mehrki un siste-matiska tuwofchanās ņhai ņinā. Zaur to isfkaidrojas plaschaks nemeers masās par 10, ko katrs bešenneefs daris tuwakā Jurgos deenā. Kats bešenneefs ņew usstahda jau-tajumu: „to es darifchu nahkamos Jurgos, kur es eefchu, kur es warefchu dabuht ņemes stuhriti apstrahdaschanai?" ņhai ņinā, kā es jau teizu, ir doti dajchi rihojumi, bet tee ir nahkuschē pahraf wehlu un Jurgi ir tik tuwo, ka bešenneeki newarēs laikus dabut nodroschinat ņawu stahwofli, apgahdatees ar truhkstofcho inwentaru u. t. ta. Ja atrezigais rihojums buhtu isdots laikā, ja waldbiba buhtu noteikufē terminu newis us 15. martu, bet dand agrak, tad stahwofli buhtu uslabots un nebuhtu tas nemeers un ņaruhgtinajums, kuru mehš fastopam bešenneeku starpā us laukeem. Ais ņheem apstahlkeem man ir japastrihwo, ka ņaimneeziflās programās eewefchanas ņinā muhsu walstis lihdsifchinejās ņaimneeziflās dshwes waditajeem ir truhkufē ņinama sistema, naw bijis wajadfigas noteiktibas un tamdeht peeschkirot ņho sumu, mehš prasam no ņawas pufēs, lai ņaimneeziflais plans tiktu noteikti iswests, jo tikai tad ņaimneezifkā dshwē buhs mums tahdi pašchi panahkumi, kahdus mehš ešam guwufschē ņawā laikā us kara lauta.

Pres. Tschakste: Runataju ņarakts pee wispahrejām debatēm ir issmelts. Waj referents warbuht wehlas wahrdu? (Ref.: „Ne, newehlos“.). Ja ne, tad es likschu tagad us balsofchanu pahreju us pantu lasifchanu un luhgtu tagad pazeltees toš, kas ir pret pahreju us pantu lasifchanu. Naw. Kas atturas no balsofchanas? Naw. Tā tad pahreja us pantu lasifchanu weenbalsigi peenemta. Wirrakts. Te wehl ir eefneegts preekshlikums, kuresch ņkan tā: „Seeku preekshā likumprojektā mineto emisijas sumu (200,000 rbl.) dalit diwi dakās:

I. isfpreeft jautajumu par 50 milj. rub.

II. isfpreeft jautajumu par 150 milj. rub.“

Paraktijis Zelms. Es tagad preekshlikumu likschu us balsofchanu pee 1. panta.

1. pantu teef proponets ņadalit 2 dakās, papreekfchu par 50 miljoneem rublu un tad par 150 miljoneem rublu.

Ref. Warfbergš: Es gribu aifrahdi, ka komifija weenbalsigi peefrita apweenoschanai un katrā ņinā es no komifijas pufēs leeku preekshā balsot par abām dakām kopā.

Pres. Tschakste: Es likschu us balsofchanu preekshlikumu, dalit ņho sumu 2 dakās un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ņho preekshlikumu. (Wairakums.) Kas ir par? 21.

Es luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejuschees no balsofchanas. Naw. Ar m pret 21 ņchis preekshlikums ir tizis atraidits. Tagad es likschu us bal-

fošhanu šho pantu wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šhi panta peenemšhanu. Luhdsu peefehstees. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šhi panta peenemšhanu. Laikam tee pašhi 21. (Kalmiņš: „Nu ja, tee pašhi.“ Jautriba.) Es luhdsu pazeltees toš, kas atturejufchees no balsošhanas. Naw. Tā tad ar wišām pret 21 balšim šhis pants ir peenemts. Tad nahš 2. pants. Gebildumu naw? Peenemts. Tagad es lišchu uš balsošhanu likumu wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šho likumu wišā wišumā. Apmešram tas pats fastahws. (Peefihme pa kreiši: „Bilnigi tas pats.“ Jautriba.) Es luhdsu pazeltees toš, kas ir atturejufchees no balsošhanas. Naw. Tā tad ar wišām balšim pret 21 šhis likums ir peenemts.

Nahšošhais deenas kahrtibas punkts ir: Noteikumi par eksporta monopolu no kokeem un koku išstrahdajumeem, tur referents wehlejšs šnot no komišijas pušes.

Ref. Antons: Godatee Tautas Padomes lozeklu kungi! Bagahjušhā sehde šhis likumprojekts tika nodots apweenotai juridiskai un tirdšneezibas un ruhšneezibas komišijai. Šhis komišijas šapulzejšs un štatiņa šho likumprojektu kopejš sehde zauri, pee kam nahza pee šefošheem šehdšeneem:

Ruhšneezibas komišija bij atraidjuši projektu, kurešch bij eefneegts no waldbibas un išstrahdajufi pilnigi jounu projektu. Cepašmufes ar jaunno projektu, apweenotā komišija konstateja, ka šchim jaunajam projektam naw wišas wajadšigās likuma eefihmes, ka tas uškatams tikai par eksporta monopola deklarešhanu, bet ka naw išstrahdati noteikumi, sem kureem tas waretu tikt išwešts. Naw išstrahdati ari finanštelee jautajumi, tamdehš peenemt šho projektu nošihmetu peenemt deklaraziu par koku eksporta monopolu, kas newestu pee praktišeem panahkumeem. Komišija noštahjšs uš ta weedokla, ka atšihst par wehšanu un nepezezešhamu likt preekšhā Tautas Padomei dehš peenemšhanas pahrejšs formulu, ar kuru tiku atteezīgā likumprojekta išstrahdashana ušizeta waldbai. Tas ir fastanā ar Tautas Padomes kahrtibas rulli, pehš kura war greeštees ar jautajumu pee waldbibas, waj wina ušaemtos atteezīgā likumprojekta išstrahdashanu. Pahrejšs formula ir eefneegta prešidijam.

Pres. Tšchakste: Wahrds peeder Baeglem.

Baegle: Mišwakarejš kopejš juridikšs un tirdšneezibas un ruhšneezibas komišijas sehde tika likts preekšhā šho likumu atraidit. Man, turpretim, šhis jautišs komišijas lehmumā minoritatu un ipezieli Demokratu šaweenibas wahrda jaturas glušchi pee zita prinziņa. Ja mehš rihkotos pehš tiklo no Antona kunga nolafitā preekšhlikuma, tad mešchu eksporta monopola nofahrtošhana tiku atlikta uš ilgaku laiku. Mas zeribu, ka lihds nahšošhai ihšai Tautas Padomes šehjai waldbiba šhos eksporta monopola noteikumus išstrahdas un Satwešmes Šapulzei, kura šanahš pehš mehnešha waj pušotra, ari tuhlin primā laitā nekeršees pee mešchu eksporta monopola noteikumu ewešhanas. Tadehš paees ilgaks laiks, kamehr šhis projekts preekšch muhšu ekonomikšs dšihwes pilnigi nepezezešhamais likums tiks išwešts dšihwē. Ja mehš uš ilgaku laiku atlikšim šhi likuma išwešhanu, tad Latwija taps nabagaka par wairaf šimtu miljoneem. Joprojam Latwijas walšs par šawu mešchu 60—100 gadu ilgo audšejumu šanems, ka lihds šchim 200—300 rublus par standartu. Turpretim pats eksporteers šanems tanī pašhā laikā wišmas 3000 rublus par standartu. Man ir pee rošas ofižieli dati, ka Rigas koku tirgū ahršemneeki peefola 19—20 mahrzinaš par standartu, t. i. wairaf kā 6000 Latwijas rublu. Ir ari ofižieli dati no muhšu waldbibas eestahdem, kurās registretas pašchu eksporteeru ofižialas šinas, no kurām redšams, ka dahrgafais materials, ko wini beidšamā laitā eksportejušchi, wineem išmaksajis 2300 rublu par standartu. Tā tad tagad bej eksporta monopola noteikumeem mešchu eksporteeri pelna 3700 rublus, bet waldbiba šakem tikai dašchus šimts rublus par standartu. Waldbiba apmeerinas, ka wina eeturot 25% no mešcha eksportejamās wehrtibas ahršemju walutā un tanī weetā išdod Latwijas rublus. Tam naw nekahdas nošihmes, ja walšis nefa nedabon no mišigās wiššpetnas. Ja mehš tuhlin neewedišim eksporta monopolu, tad leelos apmešros pelnis muišchneeki tikai un mešchu eksporteeri. Lihds šchim ir konstatets no mešchu departamenta preekšchštahweem un pehš waldbibas ofižialeem dateem, ka apmešram puše no priwatām muišcham nešot wehl waldbibas pahšina. Mums ir dati, ka šchinis muišchās pahrdod mešchus bej kahdas kontroles un ka rodas žilweki, kas toš mešchus eksportē uš ahršemem. Šakonstatē, ka ja mehš atkaufim eksportet mešchus bej mešcha monopola, tad mums no igahjušhā sehde peenemtā mešchu

nodoſſa, t. i. 30 kubikpehdaſ no puhrweetaſ maſ kaſ iſnahtſ. Meſchu ekſporteerim atſiaht 3000 rubluſ par ſtandardu un walſtij paemnt tiſai lihdſ 300 rubluſ, taſ tahtlaſ nekahdâ ſinâ tâ wairſ newar eet. Meſchu ekſporta monopolſ wajadſigſ ari, lai weizinaſtu meſchu iſſtrahdâſchannu. Sihdiſſchineſâ meſchu ekſportefchana jaſauz par ſpekulaziſju tadehtſ, ka wina pelna no eeguldiſeem kapitaleem puſgaba laiſkâ wairat kâ 100%. Ja daſu no ſchiſ leelâſ wirſpelnaſ peemakſatu teem darba ruhtſeem, kaſ meſchâ ſtrahdâ, tapot ſirdſineeſeem, kaſ fokuſ peewed uſ tuwatâſ upeſ kraſteem un ſtaſiziam, tad waretu iſziſt un pahſtrahdat wairat meſchu un tad, beſ ſchaubam, meſchu ekſportſ paleelinatoſ. Bet tadehtſ ka tagad ar meſchu ekſportefchannu nodarbojaſ tiſai ſpekulanti, kaſ dſenaſ pehſ leelâm pelnam un meſcha ſtrahdneeſeem un peeweſeem maſſâ ſemaſ zenaſ, tadehtſ mums meſchu ekſportefchana ir attihſtita tiſ ſchauroſ apmehtroſ. Tadehtſ ari Semneeku ſaweeniſba kategoriſki uſſtahdjaſ par tahtbu meſcha monopola rihtlojuma tuhtliteju peenemſchannu. Schiſ likumſ ſaſtahtw tiſai no 4 panteem, bet iſhſ un kodoliſgſ likumſ ir daudſ wehrtigakſ, nekâ tahtdſ, kaſ iſſtrahdatſ iſſtruktivâ dabâ. Taſ ſaiſta waldbibaſ rihtzibaſ brihtwibu. Turpreti ſchiſ likumprojekſtſ formuletſ 4 punktſ ſkaidri un korekti. Waldbibai atleek winu tahtkredſigi iſleetot un ar to buhſ nodroſſchinatſ, ka Latwijaſ walſtiſ meſchu ekſportefchana pawairoſeſ un wina pelniſ no ſaweem meſcheem, jo tee ir muhtju leelakaiſ un dabikſkaiſ ſelta fondſ. Tagad wiſchſ neeſpehjamâ un nepeelaitſchamâ kahtâ aiſpluhtſ uſ ahrſemem. Tadehtſ Demokratu ſaweeniſbaſ wahrâ eſ leeku preekſchâ ſekofſchu noteikummu. (Nolaſa.) Saprotamſ, ka Tautâſ Padomei buhtſ eeſpehjamſ, laſot pa panteem, waj nu kautko atmest waj papildinat. Bet daudſ kaſ ſchajſ pamata prinziſpoſ nebuhtu groſamſ, jo tiſai ſchiniz robeſchâſ ekſporta monopolſ iſwedamſ un wina noſihme buhtſ ta, lai Latwijaſ walſtiſ pate ko pelnitu uſ Latwijaſ meſcheem.

Preſ. Tſchakſte: Wahrſ peeder Seezeneekam.

Seezeneekſ: Gewehrojat to, ka meſchu iſmantofchana neſ walſtij wiſleelakoſ eenakſtumſ un nodroſſchina winaſ walutu, par ko tiſ daudſ eet runaſ. Mums naw eeſpehjamſ walutaſ kriſchannu atturet un tapehſ ta ir gahtjuſi uſ leju. Tapehſ wiſi ſokt, kaſ ſchâ ſinâ ſperani, buhtu jadara ar leelako eewehribu un uſmanibu un newar peekriſt eeſpreekſchejam runatajam, ka taſ buhtu uſ ahtu roku iſdaramſ un ka tagad meſchuſ iſleeto tiſai ſchahdi tahtdi ſpekulanti, meſchu ekſploatatori. Natrâ ſinâ tâ uſ to leetu newar ſkatiſteſ. Muhtju meſchu ekſploataziſjâ paſchlaik teek pahraſ maſ daritſ, tapehſ ka naw taſ eeſpehjaſ, bet newiſ, kâ apgalwo, ka algâ teek ar kaſru nedeku uſ angſchu dſihtâſ, bet darbuſ faktiſki iſweſt naw eeſpehjamſ. Taſ iſſkaidrojamaſ ar to, ka ſche truhtſt darba ſpehtſi, ka truhtſt ſirgi meſchu materiala iſweſchanaſ, kâ ari peeweſchanaſ Nigâ. Tapat ari naw dſelſſzoku, kaſ waretu fokū materialu uſ Nigu weſt. Mums meſcha materiala ſagaidami Nigâ galwenâm kahtam pa muhtju uhdens zekeem, kuzi teek plaſchâ meſrâ iſmantoti. Tâ tiſgotaji jeb meſchu ſagatawotaji newar nemaſ tiſ daudſ pelnit, bet gluſchi otrabi, eewehrojot meſchu materialu apſtrahdâſchannu, pat ſaudet, ir daſchi materiala, kuzi neatmakſajaſ uſ ahrſemem iſweſt. Peemehtram ſchtenzeleſ gandriſi nemaſ neatmakſajaſ iſweſt. Eſ gribeju aiſtrahdit, ka eeſpreekſchejaiſ runatajſ tehloja leetu tai ſinâ ſiſprâſ krahtſâſ pret meſcha ſagatawotajeem un darba uſnehmejeem.

Tâ tad pilnigi peekrihtot tam, ka waldbibai japeegreeſch leelaka wehribu meſchu iſmantofchanaſ un pilnigi janem ſawâ pahſſinâ fokū ekſportefchana, bet noſazijumi preekſch ta ir pamatiſgi jaiſſtrahdâ un jaſagatawo, lai nahtamâ fokū iſſtrahdâſchanaſ periodâ tee buhtu pilnigi dſihwê eewedami, bet ja tagad daritu to leetu tuhtlit tahtdâ weidâ nolahrtojt, kâ te tiſa iſteiktſ, tad zelſeſ ſareſchgiſjumi un meſchu ekſportefchana tiſ pawiſam aptureta. Ar to buhtu weht wairat ſkaidetſ muhtju naudaſ leetaſ, nekâ kad winu tagad weizina beſ tahtdeem ſchlehtſcheem. Ta leeta naw tiſ weenkahrſcha, ka waretu ar jaunu rihtlojumu atzelt wiſuſ iſdaritoſ lihgumſ un wiſu to, kaſ tai leetâ daritſ. Pehſ manaſ pahrlleezibaſ, tiſai tad ſahſſeſ nahtamaſ waſarâſ otrâ puſe jaunee meſchu iſſtrahdâſchanaſ darbi un lihdſ tam zeramſ, ka waldbiba to leetu nolahrtoſ, kâ to walſtiſ intereſeſ praſa, lai waretu meſchuſ iſmantot tahtdâ ſinâ. Ka meſchi tiſtu ziſ eeſpehjamſ iſmantoti pehſ tam normam, kuzâſ peeangumſ peekauj un lai ta pelna nahttu wiſai walſtij par labu un ne atſewiſſcheem uſnehmejeem.

Preſ. Tſchakſte: Wahrſ peeder Sommeram.



Sommers: Man ir jabretojas pašlail isteiktām domām. Bīspirms naw teeša, ka newar atlizinat leekus zilwekus un leekus firgus preekšč mešču isweščanas. Seezeneča fungam loti labi sinams, ko no Rīgas dandsi spekulanti isbrauz uš schofeju pretim lauzineešem, lai ispirktu produktus, kas teek westi no laukeem uš Rīgu. Tos firgus waretu isleetot mešču itweščanai. (Pees. no Rīhwes: „Nebuhtu slikti“. Jaurtriba sahlē.) Tahlak Seezeneča fungam ir taišniba, ka darba algas meščos ar katru deenu aug un wajasetu apskatt, kahdas zenas pašahw par koku materialeem. Teit man ir dati. Pağahjuščā gada, bezembra mehnešča 4. deenā, tika noslehgts lihğums ar ahrsemju firmu par 128 standarteem blanku un dehku isweščanu par 450 rbl. standartā. 11. februari šč. g. tika noslehgts lihğums par 140 standarteem par 1400 rbl. standartā. Tā tad 3<sup>1</sup>/<sub>2</sub> kahrtigs zenas peeaugums. 5. martā gan zena naw grofij-ješ, tur tika noslehgti diwi lihğumi par 1200 rbl. un 1400 rbl. standartā, bet tani pašča deena tirgotajs, kas eewahzis zif nezif sinas no ahrsemem, pahrdod, ka Paegla fungš teiza, par 1500 rbl. standartā.

Tās, kungi, wehl naw maksimalās zenas. Man ir pee rokas kontrakts un peedahwajums no angku firmas, kur ir teiktis, ka Anglijā maksā par standartu 33 mahrz., tas ir apmehram 10.000 rublu. Tad ir pehdeja „Times“ numurā ofi- ziala birščas sira, ka tur maksā standartš 35 mahrz.; tas jau ir wairak, tas ir apmehram 10.500 rbl. par standartu. War zeltēs jautajums, zif maksās transports. Uzumirli augstakais war maksā 10 mahrz. par standartu. Tā tad Rīgā waretu pahrdot uš weetas par 25 mahrz. standartu, t. i. 7500 rbl. Tahda zena ir schodeen Lon- donā. Pee mums koku tirgotaji ir loti preezigi un slehds kontraktus, ja šanem 2300, bet ta ir tikai 1<sup>1</sup>/<sub>3</sub>; 2<sup>2</sup>/<sub>3</sub> paleek starpneešem, tas ir kahdai ebreju firmai, laisam, no Kopenhagenas. Wina šanehma 5000 rbl. kamehr koku ruhņneeks, t. i. šahgetaji, zir- teji un wedeji šanehma tikai 2300. Koku tirgus mums naw nokahrtots un wirs- pelna aiseet uš ahrsemem. Es domaju, ko neweens šanā nenemtu, ja ta nauda paliktu ščepat muhsu femē; bet wina aiseet uš ahrsemem un no tās mums nekahds labums nepaleek. Tahlak runā, ka tuliteja monopola eeweschana waretu issaukt kahdus tran- zejumus. Man leekas taišni otradi. Ja mums monopols buhs eewests un waldbiba issludinās šawas peenemschanas zenas, tad wina neissludinās tās semas, ka peem. par lineem, kur raschotajam jamaksā šlaht. Winsch dabū 600 rbl. par teem, bet paščam, warbuht, tee maksā pahri par 1000. Ja tā, tad apstahšees katra koku iszirščana un šagatawoschana. Bet kad waldbiba issludinās diwkahrtigas zenas, tad koku ruhņnee- šem un wiseem ziteem strahdneešem warēs moksat dubultas zenas un ja tā maksās par koku isweščanu no meščeem, tad ir neapšchaubami, ka mehš ari dubultā wairumā šwedišim.

Man paščam bija uš laukeem šaruna ar koku zirtejem un širdsineešem. Wini šaka, ka wini newarot širahdat, ka firgus nodšenot, wini knapi nopelnot pahrtiku šew un širgeem un ka širgi jataupot uš sehjas laiku. Bet ja maksās dubultu zenu, tad wini warēs širdsinaš labaki barot un darba raschigums zaur to dubultosees, tadehš eebildumi, ka zaur monopola eeweschanu waretu koku awširahdaschana apstahtees, ir nepa- reiši. Tas wina waretu tikai šekmet, jo strahdneeki šanems dubultu alqu. Weetejee tirgotaji nesin par kahdām zenam warēs fokus pardot un tamdehš wini nospeesch šrahd- neešem algas.

Tad par monopola isweščanu dšhwē. Par leelām gruhtibam newar buht runa. Nekas naw weenfahrschaki ka iswest dšhwē koku monopolu. Kofus newar eelikt wesu- minā un ščmugulet pahri robeschat. Jau meera laikos loti masa dala koku tika westa pa dšelszēku, leelakā dala gahja zaur Watwijas osiam un tadehš par kontroles gruh- tibam naw ko runat. Waldbikai jaišsludina zelma nauda, loi to nefazeltu nesamehrigi angstu. Dirfahrt buhtu jaišsludina peenemschanas zena. Japeenem nedandsi brahkeri, kas koku materialeem nošaka wehrtibu. Un ja koki teek lahdeli kugi, kas kontrolē, zif ušlohde. Taišni par koku širgeem katru deenu peenahš sinas, tā ka orientetees par zenam un uš kuru tirgu suhtamas prezes buhtu loti weegli. Ja mehš ščo likuma projektu atlikšim un peenemšim formulu, kas tika eesņeegta, atlikš monopola eeweschanu lihšš Satweršmes Sapulzei, kurai pirmā šahnumā buhs dandš šwarigaki jantajumi jaišščfir, tad ša to laiku buhs wairaku gadu rasča pahrdota, ja ne pateeji, tad šit- iwi katrā šinā.

Tadehl jau ween ir wajadšiga steidsamiba. Reiz tas jautajums eekustinats, ir japeenem preefšhā liktā formula, bet šihkatee monopola isweščhanas noteikumi atstahjami wal dibas isstrahdajchanai. Pamati šche ir un tee ir peeteekofšhi skaidri. Ja mehš monopolu tagad neewedišim, kas tad buhš ar zenam? Kā es jau aprahdiju, dezembrī maksāja 450 rbl. par standartu un tagad jau 2300 rbl., tā tad par 3 mehneščheem zena peezfahrīgi anguši. Ta kahš ar katru deemu un lihds ar to zelsees ari zenas priwatos mehšos. Waldiba, zif domajams, šawus mehšus pahrdos pati un tirdšneezibā nahšs tikai priwatee mehši. Skaidra leeta, ka priwato mehšju ihpaščneeki peemeħrofees aħrsēmju zenam. Mums jau tagad ir malka dahrga, bet kahda zena buhš nahkamū seemu, to warēs zif nezif eedomatees peħz aħtrās koku zenu zelščhanās. Tā tad mehš nahkoschu seemu, warbuht, tagad šmejas, ka malka jahehrfot ar šwaru bet tad gan mehš katru skalinu šweħšim, ja nebuhš eewests monopolš. Gribu wehl tikai minet dahšus žiparus, zif wal dibai eenahktu aħrsēmju naudas, ja wina eewestu šcho monopolu. Peħz mehšju departamenta šinam mums katru gadu peeaug dahigā weidā mehšš 450.000 standartā, no kureem treščhā daļa t. i. 150.000 standartu wajadšigi weetejām wajadšbam un iswest mehš waram 300.000 standartus, par kureem šuma istaiša diwi miljardi diwi šinti peezdesmit miljoni, reħšnot, ka uš katru standartu paliktu walsti, pahri 7500 rbl., t. i. 2 miljardi 225 milj., tā tad gandrīh puše no muhšu walšis budščeta, kameħr tagad beš monopola  $\frac{2}{3}$  aiseet uš aħrsēmēm. Ģeneħmumi no koku monopola ir paredšami ļoti leeli un ta isweščhana nemakšā dahrgi. Skaidra leeta, ka tas atšweħš wišus 10 šihkos monopolus, kurus projektete eewest uš tabaku un žitām bauđu weelam un ari pat tee neteek eewesti. Ģewedot koku eksporta monopolu, ir nepeezščhami noteikt zelna nauđu par kokeem priwatos mehšos. Lihds šchim ir isfludinata takše walšs mehšheem, tas patš ari wajadšigs priwatos mehšos. Ja šchis tarifs netiks atteezināts ari uš priwateem mehšheem, tad waru teikt, ka mehš nahkamū seemu malku nededšinašim, jo mehš to newarešim nopirkt, jo zenas lihdsinašees aħrsēmēs zenam. Tadehl wajadšigs špert atteezīgus kokus un iswest monopolu dšihwē. Es waru tikai pabalšit Paegta kunga preefšhā likto formulu, ka tuhliit wajadsetu staħtees pee pantu lašščhanas un likumu peenemē steidsamibas kahrtā.

Pres. Tšakste: Wahrds peeder Ulpem.

Ulpem: Ģeenijamee Tautas Padomes ložekli! Te ir runa par ļoti šwarigu walšs jautajumu, par monopola eeweschānu uš eksportejāno koku materialu. Šchis jautajums ir pahrať šwarigs, lai wina dahšhās minūtēs škatitu zauri un peenemtu. Kās atteezas uš šchi monopola eeweschānu, tad muhšu šahwolkis ir tahds, ka atteezigs likums ir steidsami jaewed. Par noščehloščhanu, no wal dibas šchini jautajumā, t. i. monopolā eeweschānā uš koku materialu isstrahdajumeem un mehšheem naw šperti nehahdi šoki. Tas, kas teek teikts, ka mehši ir muhšu weenigais šelšs, tas naw wajadšigs wehl reiz paštrihpot. Te no wal dibas pušes ir leela nolaidiba, ja mehš lihds šchim neredšam likumprojektu, kas noteiktu šchi šwarigā jautajuma išščķirščhanu wištuwakā nahkotuē.

Pateescham, ja šchis mehča monopola jautajums netiktu išščķirts tuwakā nahkotuē, tad, beš šchaubam, mehš dauđu no šawas šemes bagatibas šaudetu. Mums naw nešināms, ka tagad ar mehča materiala isstrahda jumeem teek westa wišleelakā špekulāzija un eebildumi, kuri nahza no zentra, no Ģeezineeka kunga, ari bij pret šchi likumprojekta apštatščhānu peħz panteem. Domaju gan, ka tee eebildumi nebij wiš prinzi pielt tai šinā, ka likumprojekts ir nepilnigs, bet domaju, ka eebildumi ir zelti uš žiteem pamateem, bet ka eebildumi pret mehšju monopolu tā tahdu, šchis, tā šauktais likumprojekts, kas isteikts 4 pantos, pateesibā naw likumprojekts; to war nošaukt weenfahrščhi par likumprojekta eerošinajumu; kā wiščh tapis par likumprojektu, naw škaidrs, jo ruhpnēezibas komišijā wiščh ari netika peenemts kā likumprojekts, bet gan kā eerošinajums, ar kuru buhtu jagreeščas presidijam pee wal dibas, lai peudejā isstrahdatu likumprojektu. Ģeeķu preefšhā greestees pee wal dibas, kā tas kahrtibas rulli ir paredšets, ar jautajumu, zif ilgā laikā wal diba apnemas isstrahdat atteezigu likumprojektu. Nebuhtu pat leeki šasankt aħrfahrteju Tautas Padomes šehdi, lai škatitu zauri šcho steidsšigo likumprojektu. Tā tad muhšu preefščlikums ir — isstrahdat steidsamibas kahrtā atteezigu likumprojektu, kurešč buhtu eefneedšams Tautas Padomē un pat gadšjeenā, ja tas buhtu wajadšigs, šasankt aħrfahrteju Tautas Padomes šehdi preefščhi šchi

švarīgā likumprojekta apstāstīšanas. (Kliwē: „Pīlūnigi pareisi!“ Mēnders: „Kāš par draudībū!“).

**Pref. Tšakste:** Wahrds peeder Waldmanim.

**Waldmanis:** Loti godatee Tautas Padomes lozeki! Preešchrunatajs no Demokrātu ūweenibas aiskustinaja jautajumu, ka wišem lihdsleem jawairo mešhu ešportš. Es šhīm preešchlikumam waru tikai pēweenotees un ūazit, ka beš ešporta pawairošhānāš mušhu naudas kūrš nezēšes (Mēnders: „Tas tābat kā Daugawa eetek Baltijas juhrā“). Tapehž ari pīlūnigi weltas Darba ūweenibas lidera, Antona kunga ruhpeš, ka naudas kūršs krihtot tapehž, ka komendantī eēnemot 4 istabas 2 istabu weetā. Ar tahdām eerumam mušhu naudas kūršs ne zēšes, ne kritišeš. Kad mehs ar ešportu warešim ūamāšat importu, tad ahršemneēšem peetruhšs Latwijās naudas, ar ko nopirkt mantas, ko mehs īspahrdodam un tad zēšes Latwijās naudas kūršs. Un tapehž pīlūnigi pareisi, ka mehs pēegreēšham leelu wehribu mešha ešportam un gribam ar wišem lihdsleem to pawairot. Šheit tika ašrahhdits, ka wajadsetu eēweš monopolu; faktiski tas tiks īwests, jo mehs šhīni pašhā šēšjā pēenehmām nodokli, kūršh ūauzās par weenrešeju mešhu nodewu likumu un īsleek wišem mešhu īhpāšhneēšem par pēenahkumu nodot no katras mešha puhrweetas 30 kubikpehdas deriga ešportam mešhu materialu un ari nowest mineto kwantumu ūš pludinajamo ūpi jeb ūš diēšszēka stāzjam. Ja tahds to neīpilda, tad tam jānodod 60 kubikpehdas no puhrweetas. No wahžu frakzijas Dr. Schiemans ašrahhdija, ka šhi norma ešot loti augsta, ka mešhs pēe tagadejā stahwokka nešpehs wairak koku īšdot kā 60 kubikpehdū no puhrweetas. Bihds ar šho likumu, es gribetu ūazit, teek īwests koku monopolš. Brijwai tirdšneezibāi nebūhs eēšpehjamš īwest wairak koku materialu. Šheit preešchrunatajs ašrahhdija, ka mums ešot mīlšigs maltas truhkums, kūršh ar katru deenu wairak ūajuhtamš un tā tad buhtu wišem lihdsleem jāmehgina koku ziršhāna mešhos. Ja ar weenu roku mehs nolēegšim un ar otru roku gribēšim, lai tiktu mešha īšzīršhāna wairota, tad es nesīnu, kā mehs to ūasneegšim. Tad mums jādod priwatai īniziatīwei brijwiba, lai waretu apgahdat malku preešch apturīnāšhānāš. Tika ašrahhdits, ka pehž monopola eēwešhānāš tiksot mašak rašhots un ari ka wīnšh ir wajadšigs tamdehl, ka standarts koku Londonā mālšajot 1100 un Nigā 1400. Ja brijwā tirdšneezibā newar kokuš pahrdot dahrgat par 1400, tad waldiba wīnūš nepahrdos dahrgati. Brijwā tirdšneeziba arween labaki īsmanto labwehligo tirdšneezibas konjunkturu. Waldiba to newar. Tapehž motīwš, ka mums ir wajadšigs koku monopolš tikai tapehž, lai mehs dahrgati pahrdotu kokuš, tas man nešaprotamš. Preešchrunatajs ašrahhdija, ka šhis šwarīgais likuma projekts stīprā mehrā aškerot walstš interesēs un tapehž wīnā newar eetilpinat 6 paragrafus, kūrī īštrahhdati no weenas komišijas, kas īspezieli apstāstījuši šho jautajumu no tirdšneezibas rešes stahwokka, bet kuru nemāš naw apdomājuši no juridistās pušes. Tadehl tas buhtu loti neapdomīgi, ja Tautas Padome pēeņemtu šho likumprojektu.

Gewehrojot wīšu to, es pēweenojos preešchrunatajam un leeku preešchā nodot šho likumprojektu atpakał waldibai pamatīga likumprojekta īštrahhdāšhānai.

**Pref. Tšakste:** Wahrds peeder Sommeram.

**Sommeris:** Waldmana kungs īsteiza šhāubas par to, ka, eēwedot monopolu, zēnāš tuhlit zēšhotees un kadehl priwatee ūsnehmeji newarot dabut tās augstās zēnāš, kahdas ir ahršemēs. Tas noteek tadehl, ka priwateem ūsnehmejem naw ahršemēs agentī, kas waretu šlehgt lihgunus ar ahršemiju firmam. (Balkis: „Oho!“).

Monopola eēwešhānāš jautajums ir ahršahrtīgi šteidšigs aš šelošheem eēmešleem: No Kreewijas azumirklī koki neteek ešporteti, Kreewijas oštās ir šlehgtās un netaš no koku materialeem naw ūagatawotš preešch ešporta, tā ka Kreewijā šhīni seemā māš kas ir darits un waj nahlošhu seemu tiks īštrahhdati koki preešch ešporta, ir jautajums. Tadehl mums nahlošhu seemu ir wīslabakās īredšes šanemt wīšangiatās zēnāš; jo tiklo tiks atwehrtās Kreewijas oštās un no Kreewijas tiks ešporteti koku materialī, zēnāš kritišeš. Tadehl tagad ir wīšīšdewīgā konjunktura, kahda til ir eedomajama, un to mums wajadsetu īsleekot un pahrdot newīs tikdaubš, zīl mešha šaimneeziba to aklauj, bet kertees tuhlit pēe darba un mehginat realīšei 2 jeb 3 gadu rašhu un tad, kad konjunktura buhs šlīktaka, warešim īzīrīt mašak jeb nezīrīt nemāš. Tagad, kur waldibai ir wajadšigs ahršahrtīgi daubš ahršemju walutas preešch dšihwē nepezeēšhamu preešchmetu eēwešhānāš, ir jāpēleek wīši špehki, lai tas tiks īdarīts.

Par kurinamo materialu tad nebūtu ko beidzēt. Ja mēs leclā mētrā pawairojam koku izīrīšanu, ū ahrsemem teē īwēstis ūazamais frona materials — labakās ūgās un kofus ūagatawojot un apstrahdajot paleē pahri loti dauds kurinamā materiala, tad līhds ar koku izīrīšanu pawairojās ari muhsu wajadsibam nepeezēschamais kurinamais materials. Ja Waldmana kungs eerauga, ka likums naw apstatīts no juridistās pušes, tad wīsch to wainu war nemt ū ūewi. jo wīsch bija juridiskā komiūijā un wareja eeneū pahrlabojumus, ja likumprojektam buhtu bijuūchi kaūdi truhkumi, bet ūheit ir newehleschanās ūho likumprojektu peenemt, aīū kaūdeem motiweem, to es nesīnu, bet Demokratu ūaweeniba gan ir tāi pahrlēezibā, ka tas ir Latwījas dūihwības jautajeens un ūahw par to, lai ūho likumprojektu wīzdrihsatā laikā īwēstu dūihwē.

Pres. Tūchakste: Runataju ūarastis īsmeltis. Waj referents wehletos pehdejo wahrdu? Antons.

Ref. Antons: Wīspirms es wehletos atbildet Waldmana kungam. Ja! Darba partija ir tāi pahrlēezibā, ka teēfiskā eekahrta atstahj eēspaidu ari ū naudas kuru un es waru tīkai noschehlot, ka republikaneem naw no ūwara teēfiskais ūahwollis walūti un ka tas neatstahj nekahdu eēspaidu ū walūti ūaimneezisko dūihwi. Kas atteezās ū pašchu projektū, tad apweenotā juridiskā un tirdsneezības un ruhpnēezības komiūijā weenbalsīgi tīka peenemta no manis aīūahwetā pahrejas formula tīkai pret demokratu balsim (Baegle no weetas: „Un latgaleeūchu balsim!“). Warbuht es eūmu pahrfkatījees, bet protokolā ir tīkai weena Baegles kunga balsis. Projektā truhksti tahdu elementu, bej kureem, ja mēs to likumu peenemtu, tam nebūtu nekahdas nosīhmes. Wīspirms truhksti finansielā puše. Tadehē komiūija, nepretodamās monopola eeweūchanai, atūina tomehr par nepeezēschamu nodot to walbibai dehl īstrahdaschanās ūteidsamības kahtā un es ūturu pahrejas formulu, kuru eēnēedsa komiūija.

Pres. Tūchakste: Te ir diwi preekūchlikumi. Komiūija ūawā majoritatē noūpreeda ūho likumprojektu atraidit, bet zelt preekūchā pahrejas formulu, kura ūlanetu ūeloschi:

„Atsīht noteikumus par eūporta monopolu ū kokeem un koku īstrahdajumeem par wehlamu un greeūtes pee waldbas ar ūsaiūinajumu īstrahdat ūteidsamības kahtibā atteezigo likumprojektū.“

Tas ir komiūijas preekūchlikums. Tad ir preekūchlikums no komiūijas minoritatu pušes, kureū ūlan tā:

„Noteikumus par eūporta monopolu ū kokeem un koku īstrahdajumeem“ atsīht par ūteidsameem un pahreet ū ūaūschanu pa panteem.“

Spr. Baegle.

Es līūchu wīspirms ū balsoschanu komiūijas preekūchlikumu. Waj ūapulze wehletos likumprojektū atraidit un pahrejas formulu balsot kopā? (Balsis: „kopā!“). Gebildumu naw? Es līūchu ū balsoschanu wīū ūho preekūchlikumu. Lūhdsu pazeltees toū, kas ir par ūho preekūchlikumu. Lūhdsu peesehstees. Lūhdsu pazeltees tagad toū, kas ir pret komiūijas preekūchlikumu. Lūhdsu ūastaitit. 12. Weidsot lūhdsu pazeltees toū, kas atturas no balsoschanas. Naw. Tā tad ar wīūam pret 12 balsim peeaemts komiūijas preekūchlikums.

Tad te no Kalnīn fundes ir eēnēegts papīldinajums preekūchlikumu ūteidsamības kahtā īstrahdat trihs nedelu laikā. Waj referents wehletos īsteiktees? (Kalnīn fundse no weetas: „2 nedekās!“).

Ref. Antons: Komiūijā netīka apūpreefts jautajums par termina garumu un komiūijai newar buht nekās pret to, ka ūstahda 2 waj 3 nedekās.

Pres. Tūchakste: Es līūchu ū balsoschanu un lūhdsu pazeltees toū, kas ir par 2 nedelu termina nolīūchanu. (38.) Es lūhdsu pazeltees toū, kas ir pret termina nolīūchanu ū 2 nedelam. 28. Kas buht atturejuūchees no balsoschanas? 1. Peenemts ar 38 balsim pret 28, ka terminsch noteikis 2 nedelu laikā. (Applausi pa kreīūi un zentrā.). Līhds ar to atrīht no balsoschanas preekūchlikums, ko eenesa Tautas Padomes lozeklis Baegle.

Mahfoschais deenas kahtības punkts „Noteikumi par koku tirdsneezību ar ahrsemem.“ Referents Baegle.

Ref. Baegle: Godatā Tautas Padome! Tautas Padomei ūawā laikā no waldbas tīka eēnēegti noteikumi par koku tirdsneezību ū ahrsemem. Tautas Padome ūhos noteikumus nodewa tirdsneezības un ruhpnēezības komiūijai, kura toū wairakās

fehdbēs štattja zauri un nahza pee flehdseena, ka sčee noteikumi ir pilnīgi nepeenemamī un kaitīgi valsts šaimneezibai aīš fetoščeem motiweem: 1. pantā teiktš, ka koku īšwe-  
ššanu uš ahršemem pahrjīn semkopības ministrija un atļaujas īšneedš pehž tam, kad  
eksportetajs nodroščinajis walstš kafe 50—75% ahršemes walutaš. Tā tad, lai  
eksportetu uš ahršemem, jacematšā 50—75% ahršemes walutā, kuru waldbiba atmaina  
pret Latwijas naudu.

Apweenotā juridiskās un tirdsneezības un ruhpneezības komištju sehde tirdsneez-  
zības ministrijas preeščstahwis pašinoja, ka par wišeem eksportejameem koku mate-  
rialeem naw dometa weenada zena, bet ka por wairak pahrstrahdateem maksās waldbibai  
50% un par teem, kas majak pahrstrahdati — 75%. Lihds šchim bij parasis, ka  
eksportā ščo pahrstrahdajuma we du weenmehr reguleja ar mītu tahdā finā, ka uš  
labak pahrstrahdateem preeščmeteeem weenmehr buhtu masaka īšweduma mīta un uš  
šlīstak pahrstrahdateem — augstata. Te nu muhju waldbiba nehmušt palihgā. Lai to  
reguletu, tā šauzamo ahršemju walutu. Beeešim tuwak un apštatišin, ko tad nosihmē  
šči ahršemju walutas nehščana par eksportejameem materialeem? Kā jau es aīšrah-  
diju pee tikko zauriģahstā monopolu noteikumu projekta pahršpreeščanas azumirklī ahr-  
šemneeki šola par pahrstrahdata mešča materialu lihds 6000 rublu un, ka Sommera  
kuņģš teiza, pehž beidšomām telegramam pat lihds 7000 rublu, famehr wišaugstakā  
zelma nauda īštrahdasčanas maksja pehž pašču eksporteeru ofšialām finam šafneegūti  
tikai 2300 rublūs. Tā tad štarpiba ir apnehram 4000 rublu štarp teiščo mešča  
īštrahdasčanas zenu un štarpštatiškām zenam Rīgas tirgū, kuru, monopola nošazi-  
jumeem truhštot, mešču špekulanti jeb tirgotaji eebahšč šawā kabarā. Ja peenemtu  
koku zenu Rīgas tirgū 20 angļu mahrzinas = 6000 rubleem, tad pehž šči waldbības  
projekta eksporteerem buhtu jadedone 50% no wehrtības, t. i. 10 angļu mahrzinas  
par štandardu, kuru weetā waldbibai jadod 3000 rublu Latwijas naudas. Bet kur tad  
wina nehš to Latwijas naudu, ko apmainit pret angļu mahrzinām? Ir diwas īšejas:  
waj waldbibat jadrukā nauda jeb jalaišč no wakarejā eksporteerā dabuīdās angļu mah-  
rzinas Rīgas tirgū, lai eeguhtu Latwijas walutu, ar ko apmainit no nahšamā ekspor-  
teera deponetās angļu mahrzinas u. t. t. Ar wahrdu šakot, nemot tikai walutu, nepee-  
dalotees wiršpelnai, waldbiba preeščš šewis itin neka naw eeguwušt; tikai winas eerehđni  
nošehđinati ministrijā, šakemtu angļu mahrzinas, atmainitu tās pret tikko drukato  
Latwijas naudu jeb tās šuhtu uš Smilšču eelas pahymainit, lai atkal to pret mah-  
rzinām īšdotu nahšamam eksporteeram. Šchis neštura ne masako kritiku. (Rihwe no  
weetas: „Waj komištja ari tā šaka?“).

Drā punktā teiktš, ka priwatperšonam jeb šabeeđribam, kuras īštrahdā kokuš  
uš semkopības ministrijas apštīprinata mešču pirščšanas lihguma pamata, ar to reiše  
ir īšneegtas eksportesčanas teišības. Ar wahrdu šakot, mešču eksportesčanas teišības  
īđod mešču departaments, bet tā tas naw zītās walstis un tas nedrihšt buht ari  
Latwijā. Tirdsneezības un ruhpneezības ministrijas resp. tirdsneezības departamentam  
japahrwalda imports un eksports. Šapat pehž šči projekta wiša wiršpelna aīšplušt  
uš ahršemem, kur ta palee ahršemes bankās un Latwijas eedšihnotajeem naw no tam  
nekahda labuma. Naw noteiktš, ka wiršpelna japahrwehščš kautkahdās Latwijai ne-  
peezeesčamās importa prezēs.

Treščā punktā teiktš, ka štarpštatiškās koku zenas noteiz Rīgas birščas  
komiteja. Bet tagadejās biršču komitejas naw tās eestahdes, kuras waretu taišt kom-  
petentus lehmumus, ar kureem waldbiba waretu rehkinatees. Wišpahriģi tagadejais  
biršču komiteja šastahws nekahdā finā nebauda uštizibu muhšu ekonomiskās dšihwes  
īšbuhwes jautajumos.

Gewehrojot augščā mineto, komištja nahza pee weenbalšiga flehdseena, ka sčee  
„Noteikumi par koku tirdsneezību ar ahršemem“ atraidami (Sozialdemokrati  
no weetas: „Duhšam konstatet šworumu!“ Šauzeent no šahles: „Kur sozialdemokrati?“),  
kā walstis šaimneezīškai dšihwei kaitīgi.

Pres. Š f č a š t e: Duhgtu konstatet šworumu. Klahst ir 40 Šautas Padomes  
ložeklu; warbuht blakus telpās wehl kahdi ušturas? (Rihwe no weetas: „Kur wehl ir  
pulk!“). Gewehrojot šworuma truhkumu, es pahrtrauzu sehđi uš 5 minutem.

(Pahrtraukums no pulkst. 9.35—9.55 min.).

Prof. Tšchakste (pehž pahtrankuma): Tautas Padomes sehbe turbinajas. Par „Noteikumem par foku tirdsneežibu ar ahrjemem“ debates issmeltas, es likšhu uš balsošhanu preekščlikumu, kuru eesneegusi atteežigà komišija, kurešh škan:

Tautas Padomes presidijam.

„Tautas Padomes tirdsneežibas un ruhpnneežibas komišija šawà 3. marta sehbe atšina no Tautas Padomes komišija eesneegtoš, šhe klast peekttoš waldibas peenemtoš noteikumus par foku tirdsneežibu uš ahrjemem par pilnigi nepeenemameem un walšts šaimneežibai kaitigeem un leek preekščhà Tautas Padomei šteidsamibas tahrta peenemt fekošhus noteikumus.

Rigà, 5. martà 1920. g.

Preekščhehdetajs: Spr. Paegle.

Šekretars: Klara Kalnin-Weiland.“

Es luhgtu pazeltees, kas buhtu pret šho preekščlikumu? Naw. Tà tad tas weenbalšigi peenemts.

Nahfošchais deenas šahrtibas punktš ir ihšš šinojums no redakžijas komišijas.

Ref. Waldmanis: Man ir tas gods šinot par „likumu par Latwijas operu un teatri.“ 3. pantu komišija leek preekščhà pahrgrosit fekošchà redakžija: „Latwijas operas un teatra tehniskais personals šahw walšts deenestà.“ Tad § 5: „... israuga operas resp. teatra koleģija, bet apššpirina, kà ari atlaišh, išglihtibas ministrš.“ § 6 „un“ weetà likt „bet“. Tad § 9 šaiššina un leek preekščhà fekošchà redakžija: „Latwijas teatra koleģija šastahw: no teatra direktora, dramaturgeem, dekoratora, kapelmeištera, administratora, akteeru trupas un rešchifora preekščštahwja, pa weenam preekščštahwiu no glesnotaju, mušiku un rakštneeku un štatumes darbineeku profesjonalam šaweenibam, no išglihtibas ministrijas un Rigas pilšehtas.“ Wairak naw.

Prof. Tšchakste: Šebildumu naw? Peenemts.

Ref. Waldmanis: Pee likumprojekta par bešmantineeku mantu nekahdu pahrgrosijumu naw. Tad par Pağaidu waldibas rišhkojumu par dašhu peršonu apššpirinašhanu teesu amatoš, wiršratšs top groššts fekošchi: „Dehnumš par dašhu peršonu apššpirinašhanu teesu amatoš.“ § 1. teek pahrgrositš un škan fekošchi: „Teek apššpirinati amatoš:

1. Senata wiršprofurors Woldemars Samuelš;
2. Rigas apğabala teefas ložekliš Woldemars Alkšuis;
3. Šelgawas apğabala teefas ložekliš Aleksanders Dawids;
4. Profurora beedrs pee Latgales apğabala teefas Konstantins Šufewš;
5. Rigas apğabala teefas ložekliš Wolfgangš Rühnš;
6. Profurora beedrs pee Šelgawas apğabala teefas Adolfs Lauke.

Prof. Tšchakste: Šebildumu naw?

Ref. Waldmanis: Tad nahfošchais likumprojekts: likums par šemes grahmatu nodakam un notareem Pahrgrosijumu naw. (Bankaws no weetas: „šoti patiškami!“) Likums par meerteefnešhu sekretareem; — pahrgrosijumu naw. Likums par šwehrinatu adwokatu pilnwaram; — pahrgrosijumu naw. (Bankaws no weetas: „šoti labš referents!“) Likums par 9. dezembra 1919. g. likuma atželšhanu; — pahrgrosijumu naw. Likums par šehrgu apkarošhanas nodokli no mahju kustošem. Pee wiršratšta komišija leek preekščhà šrišhpot wahrdu „Latwija“, jo mehš newaram išdot šho likumu, ne Kreewija ne Wahžija. Paragrafa wahrda „janem“ weetà leekams wahrds „nemams!“

Prof. Tšchakste: Šerumu naw? — Peenemts.

Ref. Waldmanis: Likums par noseedsigeem darbeem, par kureem wainigeewar tikt šankti pee atbildibas tikai uš žetušho šuhššibu. Pahrgrosibu naw. Likums par Kreewijas 1903. gada šoda likuma eewošhanu Latgalē. Pahrgrosijumu naw. Likums par likumu un waldibas rišhkojumu špeštà nahkšhanas laikū. Pahrgrosijumu naw. Tad papildinajums par Šatweršmes šapulžes wehleşhanu likuma 2. uu 4. panta. Tas ir papildinajums, kurešh teek nosaukš par peesihmi. Mehš leekam preekščhà wahrdu „papildinajums“, tāpat ari „pee 4. panta“ un wahrdu „Latwijas Demokratu Šaweeniba“ šrišhpot nost. (Bankaws no weetas: „Es protesteju!“ Šreiwaldš: „Šerumu naw!“) Likums par weenreijeju mešhu nodokli. Komišija atrod ka wahrds „nodokliš“ weetà leekams wahrds „nobewas“, jo

tad nodokli peenem naudā un graudā, tad peenem nodewas. Tad mehs leekam preefšā pahrgrosijumu: „mešči famehrā ar wianu platibu apleekami ar weenreiteju mešču nodewu.“ 2. paragrafā wahrda „nodokla“ weetā list „nodewu“. 4. paragrafā — tas pats, isnemot: „... noschīrojor mešču pehz augstuma un stahwokta.“ Wahrda „augstuma“ weetā komiſija leek preefšā list „augumu“. § 5 — „kur naw“ weetā list „kuros naw.“ § 6 — „nodoklis“ — „nodewa“. Tad tahtak ſirihpot: „atteezibā uš mešču platibu un istaiſit weenas fraſes weetā diwas fraſes.“ Te ir teiktš: „Ihpafchneekam jadob ſemkopibas ministrijai uš pirmo peepraſijumu lihds noteiktam laikam wajadſigās pareiſās ſinas atteezibā uš mešču platibu, faſtahwu, peewedu zekeem u. t. t.“ komiſija ſcho teikumū ſadalija un tagad wiſch pahrlabotā weidā ſkan tā: „Ihpafchneekam jadob ſemkopibas ministrijai, uš pirmo peepraſijumu, lihds noteiktam laikam wajadſigās pareiſās ſinas par mešča platibu, faſtahwu, peewedu zekeem, attahlumū no plubinamām upem un dſelſezeku ſtazijam. Peepraſito ſinu neiſneegſchanas waj nowehlojumu gadijumā ihpafchneeks ſaudē teeſibu zelt eerunas un ſuhdſibas par uſlikto nodewu leelumū un iſpildiſchanai noteikto weetu un laiku.“ § 7 — „Nodokla listi peejuhta pehz mešča atraſchanās weetas lihds ar aiſrahdijumlah, ſahdos terminos un kuras weetas ſokli janodod.“ Scho fraſi komiſija atſina par wajadſigu pilnigi ſirihpot, jo pawehſti newar nosuhitit pehz mešča atraſchanās weetas, bet gan ihpafchneekam. Kur wiſch dſihwo — tas ir pilnigi techniſks jautajums. § 10. — atkal nodoklis — „nodewa“ un pehdejā fraſe ſkanetu ſeſoſchi: „Koku nodofchanai war noteikt wairakus terminus, ne ilgaki par diweem gadeem.“

Pref. Tſchakſte: Gebildumu naw? — Peenemts.

Ref. Waldmanis: „Bikums par atlidhſibas iſſneegſchanu ſehrgu deht nogaſinato un ſehrgās krituſcho lopu ihpafchneekem.“ § 5 — Tā kā tas ir atkahtots diwas reiſes no weetas:  $\frac{3}{4}$  un  $75\%$ , tad komiſija nolehma ſirihpot  $\frac{3}{4}$ , bet atſtaht  $75\%$ . Tad § 10 — te wajadſetu list: „Ja lopu ihpafchneeks naw meerā ar weterinarahrſta un komiſijas rihtibu, waj atſihſt noteikto ſumu par ſenu, tad wiſch war pahrfuhdſet lehmumu mehneſcha laikā no paſinojuma ſanemſchanas deenas adminiſtratiwā teeſā.“

Pref. J. Tſchakſte: Gebilduma naw? — Peenemts.

Ref. Waldmanis: „Bikums par weenigo maſſaſchanas lihdselit un agrako lihgumu un parahdu nokahrtoſchanu.“ § 2 — Te ir ſazits: „Turpmak wiſi darijumi ſlehdsami, tā ari maſſajumi iſpildami weenigi Latwijas walutā.“ Komiſijā mehs atradām, ka tas wahrds „turpmak“ ir leeks un pahrgrosijām to pantu ſeſoſchā kahtā: „Wiſi darijumi (negotium) ſlehdsami, tā ari maſſajumi iſpildami weenigi Latwijas walutā.“ Tad 4. paragrafā punktā b ir teikums: „Bihgumi, kaš noſlehgti pirmš ſchi likuma ſpehkā eefchanas u. t. t.“ „Wahrds „ſpehkā eefchanas“ weetā komiſija leek preefšā „ſpehkā nahſchanas.“ Zitu pahrlabojumu naw.

Pref. J. Tſchakſte: Gerunu naw? — Peenemts.

Ref. Waldmanis: „Bikums par Latwijas eefſchejo 1920. gada  $4\%$  aiſnehmumu ar premijam.“ Šini likumā pahrlabojumu naw. Pehdejais buht „Bikums par walſis kaſes ſihmju iſlaiſchanu.“ Te ir pahrgrosijumi tiktaht, ka ſkaitkus redakzijas komiſija leek preefšā rakſtit ar burteem. (Sauzeeni no weetas: „Bezajā ortografiajā!“ Smeekli.) § 2 — tas pats: kur bija zipari, komiſija nolehma rakſtit ar burteem.

Pref. Tſchakſte: Gebildumu naw? — Peenemts. Waj warbuht kahtš no waldibas preefſchtaſweem wehletos atbildet uš jautajumeem, kuri bija zelti preefšā? Apgahdibas miniftrš.

Apgahd. min. Blum bergs: Augſti zeenitee kungi! Pee linu zemu noteiſſchanas pagahjuſchā gada auguſta mehneſi waldiba turejās pee ta eefkata, ka wajadsetu maſſat apwehram puſi no linu paſaules tirgus wehrtibas un ſakarā ar ſcho atſinumu toreis zenas iifa noteiktas. Bet drihli pehz tam apſtahtli loti auga un tagad ir apwehram 2 reiſ tik augſtas, neſā pagahjuſchā gadā. Tajā raſchā laikā Latwijas naudas wehrtiba leelā mehrā maſinajuſes. Naudas wehrtibai krihtot dſihwes dahrdſiba leelā mehrā peeaugā, tā kā tagad pateeſcham linu raſchofchanas iſdewumi ir augſtali par paltahwoſchām linu zenam eefſchemē. Domehr waldibai nebija eefpehjas lihds ſchim laikam zenas paaugſtinat, galwenā kahtā, aiſ teem eemeſleem, ka naudas lihdselit apgahdibas ministrijai preefſch linu eepirſchanas bij pahrat truhzigi. Walſis kaſe lihds pat pehdejam laikam nebija ſpehjuſe apmeerinat apgahdibas ministrijas praſibas

preefch linu eepirfchanas. Wehl azumirli, pat pee ahrfahrtigi semam zenam apgahdibas ministrijas gandrihs naw eespehjamš nopirkt linuš, kas teef ņawesti pirfchanas punktos Latgalē. Tas ir pee tagad pastahwofcham zenam; bet ja waldbiba buhtu zenas paangstinajusi, tad wina buhtu warejuse nopirkt wehl dandš masal, nekā tas wina lihds ņhim bijis eespehjamš. Domehr, kā redsamš, apgahdibas ministrija turpat warēs tikt labaki nodroņhinata ar naudas lihdsfekteem. Lihds ņhim gandrihs wisa ahrsemju waluta, kuru apgahdibas ministrija wareja ņagahdat linu pahrdofchanas zekā, isgahja armijas wajadsibu apmeerinaņchanai. Tagad tas pa dakat atkriht un lihdsekli warēs atņwabinatees ari preefch linu eepirfchanas. Waldbiba ir tajos eesktos, ka tas ņamehrs, kas bija noteiktš pagahjuschā, rudenī, — maksat par lineem puņi no wina pafaulēs tirgus wehrtibas — ari tagad jacetur. Nehkinoees ar ņho ņamehru waldbiba domā isdarit linu zenu paangstinaņchanu. Saprotams, pee ta janem wehrā, ka zenas war ari masinatees, it ņewiņchki, ja nahts wakā leelee linu kraĶjumi, kas atrodas Kreewijā.

Kad tiks iswesta finansu reforma, tad ari Latwijas naudas stahwoflis, ņalihdsinot ar angļu mahrzinu, uņlabofees un — ņhee aofstahktee janem wehrā pee linu zenas paangstinaņchanas. Beņ tam waldbiba domā ispidit tos ņolijumus, ko wina dewuņe linu rafchotajeem par nodoteem lineem. Par lehtatu zenu tiks apgahdatas no ahrsemem daschadas pirmās nepeeeņņhamibas mantas. To waldbiba lihds ņhim nepehja ispidit walutas truhkuma dehl. Tagad ir zerams, ka waldbiba warēs ņawu peenahkumu ispidit, jo lauffaimneekt darjuschi pagahjuschā semā Latwijai leelu pakalpojumu: lini dewa eespehju muņhu armiju apbrimot un padarit ņaujas ņpehĶigu. Latwijas lauffaimneeks, kurfch nahzis waldbibai pretim ar lineem, ir bijis tas pats karewis frontē un palihdsfejis muņhu semi istihrit no eenaidneekem. Neise ar to es gribu pasinot, ka waldbiba nolehmufe paangstinat ari zenas uņ lauffaimneezibas rafchojumeem. Wispirma fahrtā noteikt, paangstinat zenas uņ galu, ņweestu un olam; tapat ori uņ wilmu, kura ņchini pawafari tiks eewahkta. Atteezigā propozitija wehl naw taiņita, bet domā, ka zenas tiks noteiktas diwfahrtigas. Beņ tam ir noteiktš paangstinat zenas uņ kartubeekem un ņeenu. Zenas uņ labibu wismas ņchini gadā nebuhtu grosamas, jo tas iszeltu nemeeru starp teem, kuri zentufchees nahkt waldbibai pretim un jau nodewufchi nodewas; turpretim tee, kas wilzinajufees nodot labibu, dabuhtu augstaku maņu. Waldbiba to newar peelaist un tamdehl tagad labibas zenas paliks tahdas, tahdas winas bija noteiktas pagahjuschā rudenī.

Pres. Tschafste: Ahrleetu ministra beedrs, Seebergs.

Seebergs: Zeenijamee Tautas Padomes lozeku kung! Atbildot uņ jautajumu par muņju un arkiwu ewakuaziju un to atpakaļ atgahdaschanu, man ir tas gods dot pafladrojumu. Kā redsam is peeprafijumu klacht peespranņā ņarakņta, leelaka dala arkiwu ir iswesta uņ Kreewiju. Es domaju, tee eemesli, kadehl wini lihds ņhim newareja tapt atņwesti atpakaļ, — wifem ņinami un tadehl es pee wineem tahlak neufkaweņchos. Es gribu tikt aifrahdit, ka ta komiņija, kura tagad weiz preefchdarbus meera lihgunam ar Kreewiju, ņkatas ar peeteefofchu nopeetnibu uņ ņho jautajumu. Pee wispahrigās komiņijas ir nodibinajufchās apafņchkomiņijas un weenai no tahdam apafņchkomiņijam ir uņlirts par peenahkumu gahdat ihpaschi par muņhu muņju un arkiwu atpakaļ atgahdaschanu. Tur ir eenahkufchi ņinami materiali, kuri tagad toj apstrahdati un kā meera lihgunā paredsets, tad wifas ņchis wehstufklās wehrtibas no Kreewijas nahks atkal apakal muņju rokās. To paschu, ko par Kreewiju, waru teikt ari par Wahziju, jo stahwot or Wahziju kura stahwoflī, mehš newarejam gahdat atpakaļ tās wehrtibas, kuras atrodas Wahzijā. Kas atteezas uņ muņhu tuwako ņaiminu walņtim, tad ņakarā ar ewakuazijam, leela dala muņju arkiwu nokuwa uņ Igauniju, uņ Terbatu. Jau no pagahjuschā gada septembra un oktobra, tiklihds radas eespehja atteezigeem reformem feritees pee darba, mehš greesamees pee Igaunijas waldbibas un lihdsam dot mums atpakaļ Rigas teefas aktis, iswesto inventaru un zitus dokumentus. Tahlak ir peeprafits dot atpakaļ kurfsemes un Widsemes wehleschanu likwidazijas komiņijas ņaudejumu aktis, dokumentus un peerahdijumus. Tahlak ir sperti ņoli, lai waretu dabuht atpakaļ bijufchās ņeifariflas muņtas ņkolas inventaru un instrumentus, konferwatorijas eerihkofchanai. Tapat esam greesufchees ar uņaiznajumu dot atpakaļ aktis, planus un ņihmejumus par Latwijas bankam.



Var noscheloschanu jasaka, ka no scho deesgan leelo wehrtibu krahjuma, mehš esam schimbrihscham fanehmuschu loti mai un ais eemešla, kas neatkarajas no mums. Tahlak, peegreeschotees zitam walitim, man jasaka, ka atteeziba us Girovas walstim par noscheloschanu mehš neesam spehruschu noteiktus solus un neesam prašijuschu atpafak wehrtibas, tamdehl, ka mehš neesam wehl atsihti de jure. Ja mehš to daritu, tad mehš neesam drošchi, waj mehš waretu zeret us peenahzigam sekmem. Kas atteezas us Sweedriju un Romu, tad mehš speršim solus, tillihds buhs peenahzis wajadfigais brihdis.

Bref. Tschakste: Satiksmes ministrs.

Sat. min. Hermanowškis: Es atbilbeschu us 2 jautajumeem. Birmats ir par besdarbneekem, kas eefneegts pagahjuschu Tantas Padomes sehde un otris par Bilderliuu tiltu. Birmā jautajuma dala škan tā: (nolasa) Ja mehš eepašihstamees ar škaitkeem, kahdus sneeds Rigas pilsehtas darba apgahde, tad redsams, ka us 1. oktobri peeprašijums pehz darba bij 3000; turpretim dezembri 1120. Oktobra mehnescha darba peedahwajums bij 1023. Dezembra — 1120. Tā tad oktobra peeprašijums pehz darba pahršneeds peedahwajumu apmehram trihs kahrtigi un dezembri apmehram par 25%.

Tā tad jakonstatē, ka us oktobri un us dezembri naw bijis darba truhkuma, bet, taišni otradi, tad ir bijis strahdneeku truhkums. (Peešihme no sozialdemokrateem: „darba pahrpiltiba.“) Ja, šahkot ar 1. oktobri peeprašijumi pehz darba kriht us leju — tai pašchā laikā peeaug ari bejdarbneeku škaihs. Sewiškhi spehji winšch peeauga janwara un februara mehnu. un marta šahkumā. Ja mehš eepašihstamees ar statistiškēem dateem, kahdi ir šakrahti Bakar-Giropā preešch kara, tad redsam, ka wismafakais besdarbneeku škaihs ir wafaras mehneschos, no 2 lihds 3% un wisleelakais ir taišni janwari un februari — no 11% lihds 12%. Tā tad naw pahrsteigums, ka janwari un februari ari pee mums ir wisleelakais besdarbneeku škaihs. Man deemschehl nebija eespehjas eewahht datus par to, waj tad, kad peeprašijums pehz darba rotam bija wisleelakais, registreto besdarbneeku škaihs redsami masinajas? Bet eewehrojot to, ka bij gadijumi, kad mehš peeprašijam pehz leelaka strahdneeku škaita un us darbu nahza loti neleels strahdneeku škaihs, un, eewehrojot to, ka darba peeprašitaji dalas loti daschadās kategorijās, mums japeenem, ka besdarbneeku škaihs negrosijas tad, kad peeprašijums bija sewiškhi leels. Wats par sewi šaprotams, ka daudseem no darba peeprašitajeem daschados arodos, tā apšalpotažēem, meefneekēem, alus bruhweereem, negribas eet meščā malku žiršt, tāpat, ka pee nojaušchanas darbeem nees apšalpotažas, sehščas, kantoristes, mašchirakstitajas u. t. t. Scho arodu besdarbneeki šasneeds pee seeweeteem 40% un wihreescheem 70% un ja ruma ir par 2000 besdarbneekēem us 1. martu, tad no šchi škaitla jareškina nost kwalifizetās strahdneežes un tad inahks, ka darbs buhtu jagahdā newis 2000, bet, apm. 1300 besdarbneezem.

Besdarbibas peeaugschana seemā isškaidrojama ar to, ka, galwenām kahrtam, strahdneekēem truhka peemehrotu apawu un apgehru. Waldibai nebija eespehjamš to dot, jo wina bij speesta west karu pret diwām frontem un bij jalaišch žihnā kareiwji, neapgehrti un neapauti; tās eespehjas ari tagad waldibai naw. Kas atteezas us darba riškeem, ka strahdneeki newareja eet us darbu, ka no teem prašija winu pašchu darba riškus, — to es gribu noraidit; lai gan strahdneeki tika usaizinati nahkt ar šaweem darba riškeem, bet no darba netika noraiditi ari tee, kureem to nebija. Es gribu aisrahdit us kahdu apstahkli, kas pawairoja besdarbneeku škaitu. Tas ir — litums par nodokli us tabakas prežem, kura augstuma dehl tabakas fabrikanteem naw eespehjamš raschot tabakas prežes; wini bij speesti fabrikas flehgt un zaur to bes darba palika 800 seeweetes. — „Kw waldiba ir darijuse, besdarbneeku šahwokka atweeglošchanai?“ — Es waru norahdit us škaitkeem, kahdi bij tai laikā, kad waldiba eesahfa šawu darbibu

us 1. juliju	Rigas darba apgahde bija registrets	— 4.606
„ 1. augustu	„ „ „ „ „	— 3.790
„ 1. septembri	„ „ „ „ „	— 2.277

u. t. t. Šahkot ar 1. juliju šchis škaihs pašahwigi pamasinajas, waldibas darbibas eesahščhanas laikā, un šasneedsa šawu minimumu oktobri un turežās tā lihds dezembrim. — „Kw waldiba ir darijusi besdarba nowehrschanai?“ — Pateizotees waldibas darbiba ir atjaunotas ruhpneežibas eestahdes; eesahkti darbi pee zeku un tiltu buhwem; tāpat

dselszoku darbi. Schee fkaikli leezina, ka walbiba ir peegreesufi wehribu besdarba nowehrschanai, un, pateizotees winas darbiba, besdarbneetschu fkaits ir tikai 1300 un naw leelaks. Bet ko walbiba war wispahrigi darit besdarba nowehrschanai. 1) issueegt naudas pabaljus, 2) farihkot fabeedriksus ispalihdsibas darbus un 3) rabit normalus dsihwes apstahklus.

Walits naw issueegufe naudas pabalju teefchi besdarbneekem, naw darijufe to ar nodomu, kara fainneezibas sekas wisa wafaulē ir ahrtahrtigais papira naudas daudsums. Meera laika fainneezibas galwenas wafahmes ir: pretichu raschoschana un apmatna. Papiru naudas daudsumam stahw pretim sinams pretichu daudsums, sinamas fabeedriksas wehrtibas. Kara laika neatstahw preti papira nauda materialas wehrtibas; prezēs nerascho, ar prezem spēkulē, dsihwes dahrdsiba peenemas. Ja naudu isdod neradoscham darbam, bet apeet to, tad gaiditais labums neteek fasnuegts. Otrs — fabeedriksu ispalihdsibas darbu organiseschana ari nefafneeds fawu mehrki un nekur fabeedriksu ispalihdsibas darbi naw attahinojuschi us wineem liktas zeribas. Atleef irefchais — normalu dsihwes apstahlu rahdsichana. Bet ko te walbiba ween spehji? Te leelu lomū spēhlē wispafaulēs politiska konjunktura; te janahf wifceem palihgā, netikai ar kritiku, bet ari ar darbu. Birnee fokl us fainneezikās dsihwes atjaunoschānu no walbibas puses ir spērti. Mums ir fkaidri, ka mehš bes ahresemes kapitala fawu fainneezisko dsihwi neatjaunosim. Drihsā laika ir janoflehdj lihgums ar ahresemes finanhsistu gruru. Japawairo muhsu bagatibu eksports, muhsu naudas kursa nostiprinashanai un dsihwes kolehtinashanai. Sakarā ar to atjaunosēes ruhpuwezibas eestahdes un darbu atrahds tee, furi tagad spēesti fkatitees badam azis. Kas sihmejas us darbeem, furi buhtu isdarani tuwakā nahkotnē, te es grihu atsihmet fefoschus leelosos darbus, kas buhtu eespehjami Nigā un Nigas tumumā, tee buhtu: seemai fagatawotu fokū apstrahdashana, kuhdras iswantoschana tihrekos un zitos tuwejos purmos, transcheju nojaukschānas darbi Demeros, Slokas apfahrtnē un Kalnzeemā. Doles kanala fagatawoschānas darbi, ruhpuwezibas eestahchi un darbnizu pahrnemshana no kara refora un nodoschana žiwilefforeem, kas atiwabinatu leelu fkaitu fawewju; tas dos eespehju tajos nodarbinat prawu besdarbneeku fkaitu.

Bee fcheem darbeem warēs fertees wisa drihsumā un fiktam laikam eestahjotees warēs nemt dalibu ari tee strahdneeki, furi naw peeteefoschi apgehrti un apanti, un eeguht peknu. (Klara Kalnin: „Žihds tam laikam wini buhs nomiruschi badā.“) Otrs jantajums ir fefoschs: tā kā ledum ejot ir ainsnests Wiberlinu, tilts . . . u. t. t. (nolasa.) Gekams atbildu us abeem fcheem jantajumeem, wispirms es grihu aifrahdit, ka Nigā fchogad ledus eeschana notika tik ahtri, kā tas naw notizis pehdejos 30 gados. Tab, kas sihmejas us jantajumu, fabeht netika gahdats par eepreefscheju drofchibu, tad es grihu teikt, ka par eepreefscheju drofchibu tika gahdats. Nigas aprinka buhwju un zeku pahrwalde jau 23. februari greesās pee Nigas ostas waldes, lai eeguhtu fugischus, kas tiltu waretu iswiikt. Kā sinams, pa ledus eeschānas laiku tilts ir jaiswelk un to war isdarit tikai ar fugisheem. No ostas waldes fugischus nebij eespehjams dabut. Tai pafchā deenā Nigas aprinka buhwju un zeku pahrwalde greesās pee priwatu fugischi ihpafchneekem un nolihga 2 fugischus: „Wtingu“ un „Jahniti“. Tas bij 23. februari, bet fugischi nebij tulihā leetojami — teem bij wajadsigs remonts. 6. martā Nigas aprinka buhwju un zeku pahrwalde no jauna greesās pee fugischi ihpafchneekem un teiza, ka fugisheem nekawejoschi labrauz us Wiberlineem. Tika atbildets, ka fugischi isbrauks wehlakais 7.—8. martā. Nefkatotees us feprafijumeem, fugischi isbrauzā tikai 8. martā no rihta un brauzā us Wiberlineem pa juhrū, lai eekluhtu Deelupes eetekā. Juhra bij leela wehtra un fugischi bij spēesti atgreesēes atpakaļ un eebrauzā Daugawgrivā pee Wolderajas. Kad fugischi nonahza Wiberlinos, ledus jau bij isgahjis un tilts bij ainsnests. Wisi eepreefschejee fagatawoschānās darbi un wajadsigee fokl us weetas bij spērti, bet fugischi wehlās eerashānās deht tilta 2 widejee gabali bij isnesti. Tiltis fahstahw no 5 atfewisfcheem gabaleem; 3 bija palikuschi us weetas, pahrejee 2 ainsnesti juhrā. Tika spērti wisi eespehjamee fokl, lai isnestos gabalus dabuhtu rokā. 10. martā tika faherts weens gabals un 13. martā otris. Abas schis dalas riht tiks westas atpakaļ us Wolderaju un pehz 10 deenam tilts buhs gataws.

Prof. F f h a f f t e: Wahrds peeder eefschleetu ministrim atteezibā us interpelaziju par pasta-telegrafa un telefonu arodu faweenibu flehgichānu.

Bergs: Augsti godatee Tautas Padomes lozeklu kungi! Latwijās pasta-telegrafa un telefonu arodu ņaveeniba ir gresufeseš pee manis ar luhgumu atkaut winai ņafaukt ņawu nodaku preekņstahwu konferenzi. Uš ņho luhgumu eš atbildeju ar ņhadu rakstu: rakstā no 21. februara ņh. g. pasta-telegrafa-telefonu aroda ņaveenibas nodaku preekņstahwu konferenzi paredņetā deenas ņahrtibā starp zitu ir minets: 5) kalpotaju peenemņšanas un atlaisšanas ņahrtiba, 10) peenemto pasta-telegrafa kalpotaju ņarakstu zaurluhkošana un 12) peedalishanas Satwersmes ņapulzes wehleshanās.

ņhee jautajumi neņaetas ar ņaveenibas mehrkeem un statuteem, jo kalpotaju peenemņšana peeder tikai atteezigi preekņšneezibai un tapehž neweenai organizijai peenemto kalpotaju ņaraksti naw zaurluhkojami. Jautajums par peedalishanos Satwersmes ņapulzes wehleshanās ir politiks jautajums, ņas nepeekriht arodu ņaveenibas apņpreeņshanai, jo wairat tapehž, ņa ņatrai politiksai organizijai un priwatai personai ir teeņiba ņafaukt wehleshanu ņapulzes, eewehrojot noteikumus par ņapulņņhu peeteikņšanu.

Uš ņahdeem eemeņleem atkaut konferenzi ar pasiwoto deenas ņahrtibu neatrodu par eeprehjumu. Tad nahk parasti. — Tas ir tas raksts, kureņh ir par pamatu peeprašjumam, uš kuru man tas gōds dot paslaidrojumus. Motiwejoj ņho peeprašjumu no juridiks puses, Tautas Padomes lozeklis Holzman kungs aisrahdija uš likumu no 12. aprila 1917. g. Winsch aisrahdija uš to, ņa ņatram pehž ņhi likuma ir brihw ņafaukt ņapulzes un tapehž itkā nebuhtu bijs teeņibas ņho konferenzi neatkaut. Man leetas, te ir bijuņe pahņskatishanas no Holzman kunga, jo ņhis likums pastahw no diwam dakam. Birmā puņē ņhai likumā ir runa par ņapulzem un otrā puņē par beedribam un winu statuteem. ņhai gabijumā mums naw darišana ar ņapulzi, bet ar kohdu beedribu. Tā tad mehs newaram turetees pee tās likumdaas, kur noteikts par ņapulzem, bet par beedribas ņahrtigu funkoneshanu winas statutu robeņhās. Un no ta redņes stahwoņka jaspreekņ, waj beedribai wareja buht tahda deenas ņahrtiba, waj ne. ņs neapstahņos pee jautajuma, waj ņhai beedribai ir regihreti statuti, waj ne. Tas ir ihpaņhs jautajums un to mehs ņawā laikā nofahrtojam. ņs tikai aisrahdiņhu uš ņhis beedribas statuteem un mehrkeem.

ņ 1. ņaweenibas mehrki ir:

- a) apweenot wiņus Latwijās pasta-telegrafa-telefona darbineeus,
- b) gahdat, ņa teem latweescheem pasta-telegrafa un telefona darbneekeem, winu gimenem, kuzi ewakueti, buhtu eeprehjams atgreestees un dabuht nodarboņshanos Latwijās pasta, telegrafa un telefonu eestahdēs,
- c) ruhpetees par ņawu beedribu kulturelo un profesionale attihstibu un teeņibu aistahweņšanu,
- d) ruhpetees par ņawu beedru materialā stahwoņka nodroņshinasšanu.

ņ 2. Lai ņasneegtu augņhā minetos mehrkus, ņaweeniba:

- a) zenņhās uņlabot beedru materialo stahwoņki,
- b) ņawahž wiņus atteezigos statistiksos datus un atteezigi tos apstrahdā,
- c) stahjas ņakarā ar wiņam eestahdem, kuras waretu weizinat mineto mehrku ņasneegšanu, delegejoj wajadņibas gabijumā ņawus preekņstahwjuņ,
- d) pehž wajadņibas apweenojas, waj nodibina ņakarus ar zitām weenibām preekņ kopeju mehrku ņasneegšanas,
- e) dibina bibliotekas, klubus, kooperatiwus un krahj-aisdewu kafes.

Tee ir statuti, kuru robeņhās jaturas. ņs tagad luhgtu ņalihdņinat deenas ņahrtibu ar statuteem un mehrkeem, ņahdi ir ņhai beedribai. Deenas ņahrtibā ir pawņam 13 punktu, un wiņpirms weens, kura deht, eš domaju, ņa newareju atkaut konferenzi, ir 12. punkts: peedalishanas Satwersmes ņapulzes wehleshanās. Beņņhanbam tas ir politiks jautajums, ņas neetihsit arodneeziks beedribas statutos, kuru uņdewums ir gahdat par ņawu beedru labņlahjibu u. t. t. Politiks jautajumi neetihsit ņho statutu robeņhās. ņatram gan ir teeņiba ņafaukt Satwersmes ņapulzes wehleshanu ņagatawoņshanos ņapulzes, bet beedribai ir jaturas pee ņaweem statuteem un ņawu statutu robeņhās wina newar pahņahpt. Tapehž, man leetas, ņa mans eemeņs, ņho konferenzi neatkaut, ir pareis. Mans otrs eebildums pret konferenzi ir — deenas ņahrtibas 5. un 10. p., t. i. par kalpotaju peenemņšanas un atlaisšanas ņahrtibu un peenemto kalpotaju ņarakstu zaurluhkošanu. ņhis pehdejais punkts ne beņ nodoma ir likts deenas ņahrtibā; azimredņot, gribeja ņtatit ņarakstu zauri un ņijat

peenemtos cerehdnuš. Tapat kalpotaju peenemšchanas šahrtibas apšpreešhana nebija tatšču aif ta eemešla uš deenas šahrtibas likta, lai waretu ar šcheem noteikumeem eepašitees, bet, beš šchaubam, lai winus pahšpreešu un pehz eepšehjas grošitu. Ja nu tas ir tā, tad azimredšot te mehginajums eejauktees darišchanās, kas peekriht waldibai, t. i. tām peršonam, kas ir atbildigas par telefonu un telegrafa šahrtigu funkšioneshanu. Šche ir mehginajums ušfahkt to, ko mehš šanzam par „waldišchanu no apafšchas“. Ja šči konferenze buhtu šanahufse, wareja drošči paredset, ka truhktu tikai wehl weens šokis, lai tiktu nodibinata padome, kura šahktu darbotees pehz ta pašča paranga, šahds bija pašišstams 1917. gadā nelaimigajā Kreewijā. Tur padomes tagad atmeštas, bet mums no jauna šahkt to pašču ekšperimentu naw eemešla. Ka šchai gadījumā ir bijis šahds noluhšs, par to newar buht šchaubu. Es atgahdināšču to dokumentu, ko ahrleetu ministra lungs zehla preršchā, kur weetejais komunistu preekšchahwis no Kreewijas zentrales dabuja instrukziju, ka jaišwed komunistu tendenzes arodneezifšās beedribās. Man leefas, man nebija teešibas atkaut šahdu konferenzi, no kuras wareja šagaibit šchahdus mehginajumis, jo pehz Tautas Padomes platformas waldibai weenai pašchai peeder ipildošchā wara. Man šata, ka ar konferenzes aisleegumu arodneezifšo beedribu kufšiba teef krauzeta un apšpeesta. Tā naw, jo manā atbildes rakšā šoti škadri un noteikti aifrahditš, ka šahda konferenze neteef aisleegta pate par šewi, bet aif šinameem eemešleem, t. i. šinameem deenas šahrtibas punkteem, bet atleef wehl 11 deenas šahrtibas punkti, pret kuacem nekahdu eebildumu nebij. Interpelanti wehl šuhdšejās, ka arodneezifšā kufšiba wišpahri teefot apšpeesta, bremšeta un wišadi šchekšchāli teefot likti preekšchā. Bet šchis šuhdšibas ir deesgan šawadas dabas. Es atgahdinu, ka uštraukums zehlās tad, kad Šelganas apgabala teefa nebija registrejufe šahdas arodneezifšās beedribas preekšchā šahdbito štatutu projektu. Tad teiza, ka winas preekšchā galā atrodtees barons Ofen-Sakens, no kura zitu neko newarot šagaibit. Romblizeta ta leeta palika, kad ari Šeepajas apgabala teefa, kuras šastahws tihri latwiškš, ari neregistreja šahdu arodneezifšo beedribu; bet wehl šareschgitafa ta leeta palika, kad Ņigās apgabala teefa, par kuras bešpartejibu gruhti nahšfees šchaubitees, neatkahwa un netureja par wajadšigu registret šchahdus štatutus. Tad wišeem par brihnumu „Sozialdemokratā“ parahdijās prašiba, lai teešleetu ministrš daritu šahdu eepaidu uš teefu eestahdem. Kungi! tas nebuht naw weenas, waj otras peršonas neufmanigi išteiktas domas, bet ofšizala prešes organa išteiktas domas. Neatkarigā teefa, weens no augštakeem kultureleem eeguwmumeem, bet arodneezifšo beedribu šlikti šabrasto interešču dehl ušklatiija par atkautu šertees ari bee šči kulturelā eeguwmuma. Ari šchis šuhdšibas un aifrahdijumi par arodneezifšo beedribu darbības aprobešošchanu ir nepamatoti. Es atkautšohš šew zelt preekšchā dašchas weetas no šahda dokumenta, kurešch gan naw šchim gadījumam iſgatawots, jo wišch ir no 17. februara un atklatšibat naw nolents. Tas ir mans rakššs manam koleģim no teefas rešora, kur išteiktas domas par arodneezifšām beedribam, ka tās pehz eepšehjam weizinati un notahrtotu dašchus teefas jautajumis, newis tā, ka „Sozialdemokrats“ eepaidot teefu, bet šastanojot profuraturas jehdšeenus par jautajumeem par štatutu registreshanu. Es rakštu tā teešleetu ministrim: Man jaišeet no ušklata, ka šrahdneeku arodneezifšas organifazijas, ka no politifškā, tā ari no šaimneezifškā redšes šahwofka ir wehlamas. Organifeta šrahdneeku kufšiba rada wadonus, kuri ari manās azis nes atbildibu par weegšprahtigeem un neifšewigeem štreikeem, nedibinatām un neifšildamām prašibam u. t. t. Beš šchaubam, normala arodneezifška organifazija no walššs politifškās redšes šahwofka ir dandš labata, nekā chaotifška šrahdneeku kufšiba; wina noškadro šrahdneeku pateefas un dibinatas interešes un dod eepšehju pee laifa tām nahkt pretim. Uzumirklī šrahdneeku arodneezifšo kufšibu Watwijā gan wehl newar atšiht par normalu. Ta dašchahrt atrodas newis pašču šrahdneeku, bet profেশonalu agitatoru rolās, kuri neapšinas šawu atbildibu pret walšši un šrahdneekem, bet ta ir pahrejošcha parahdiba, kura, beš šchaubam, mitefees, kad arodneezifšās organifazijas noštiprinašees. Aiš šcheem eemešleem Watwijās ruhpneezibas atihštibas labad, man leefas, ka rošiga arodneezifška kufšiba buhtu wehlama. — Weigās šchim rakštam ir tas: „Es zeru, zeenijomais ministra lungs, ka mani ušklati šchini jautajumā atrod Šuhšu peekrišchānu. Rapehz otturotees, šaprotams, no jehkšahdas eejaušchanās teefas patšahwibā, es atrodu par šoti derigu, ja Šuhš, zeenijomais ministra lungs, atrastu par eepšehjamu Šums padotos profuraturas ložeklus eepašifšinat ar šcheem ušklateem, lai eerastos wehlama weeniba, nododot winu atšinumus,

beedribu registreschanas leetās.“ — Tas, kungi, mans neapschaubamais usikats var arodneeziskām beedribam un, ka te spihdetu zauri tas, itkā es gribetu aprobeschor wīnu darbību, man schēet, neweens nenemfēes apgalwot. Kad eebilst, ka mans preeksch-gahjeis amatā, pret kuru dāschti Tautas Padomes lozekli leetas ir atklahjuschi jaunu mihlestību, ir solijis naudas pabalstu arodneeziskām beedribam un es esmu dewis tikai skorpionus... Es par to jauno mihlestību nerunaschu, bet par to naudas jautajumu es mineechu weenu gadījumu, mums bija tramwajneeku streiks, tur loti dšihwi peedalijs Tautas Padomes lozeklis Wezkalas; tik dšihwi, ka tramwajneeki newareja eerafēes pee manis bei Wezkalna kunga. Man pret to naw ko eebilst, bet wairaf ko eebilst ir pascheem tramwajneekem. Man rokās ir kahds raksts, ka 7. martā notikuse tramwajneeku gada šapulze un par to man raksta: No lasitā gada pahrskata dabuju dširdet, ka pasihstaman M. Wezkalnam par laipnu peedališčhanos šapulzes streiku leetā ismaksats honorars no 150 rubkeem, pret kuru ismaksu gan šapulzē pazehlās pretejas balsis, bet leeta tuwaf istirsata netika. — Waj tahda Wezkalna, Tautas Padomes lozekla „eedsihwofchanās“, es teifschu „rihtofchanās“, jo negribu atfahrnot rakstā leetoto isteizeenu, us šobeedribas lihdsleku rehšma, nebuhtu no waldbibas aprobeschajama? Kā tad nu isnahst? Suhs fakatees aistahwam arodneezisko kustību pret mani. Tas ir weltigi, jo es wīnu newapšeeschu; bet, gluschi otradi, no arodneeziskām beedribam greeščas pee manis dehl aistahwoneezibas pret jums un schai sinā warbuht aistahweschana wairaf buhtu weeta. (Aoplauti pa labi.)

Bres. Tschakste. Wahrds Kaluinam.

Kaluinisch. Zeen. Tautas Padomes lozekli! Bei schaubam, teem semnee-keem, kas ar naudu rihtojas us laukeem, teem par to nebuhtu jaruna. Mehš drihs ar wineem fatikšimees pee wehleschanam. Gekschleetu ministra kungs šawu runu beidša ar to, ka winsch mehainaja gan dokumentariski gan nedokumentariski peerahdit šawu it ka mihlestību pret arodneeziskām beedribam. Bet ir taisni otradi. Waldiba un eekschleetu ministrija ir mehginajuschas darit wīsu, kas tām buhtu par sliktu. Man šafaka, ka ta runa pate peerahde pilniigi pretejo. Man jalonstatē, ka ta motiwazija ir wehrsta neween pret arodneeziskām beedribam. Gekschleetu ministira kungs šafka no juridiskas pufes un atteezibā us to, ka winsch noleedšis pasta-telegrafa un telefona beedribas konferenzi, kuras deenas fahriibā bij jautajums par Satwersmes Šapulzi. To motiwē, ka statuti to neparedsot. Bet man leetas, te ir no eekschleetu ministra kunga pufes peelaita masa pahrskattischanas, ka statuti esot eesneegti registrazijai. Turpretim tagad arodneeziska beedriba darb jas us ziteem pamateem un proti us to statutu pamata, kuzi 1917. g. apstirinatī un likumigā fahrtā registreti. Gekschleetu ministris šoka, ka mums naw wajadīga peerahbijuma, ka wini šarakstos eemesti, bet tas mums nekriht šwarā un to atšihst ari eekschleetu ministris. Tajos statutos ir pants, kusch šlan šekofchi: es wīnu nolajischu pa freewiski. (Nolafa.)

Zeen. kungi! Juhšu ustrankums un preeks ir neweeta, tapehz ka mums ir špehlā šerenška likumi un lihds ar to mums ir špehlā noslehgteē akti, tā ka netrauzatees par to, ka te ir wahrds Rošija, jo šchee likumi ari no tās pašchas Rošijas nemti. Gekschleetu ministra kungs teiza, ka pehz statuteem arodneezisko beedribu darbībā neetilvstot nelahda politika, tas nesaetas ar patešību. Warbuht nahlotnē mums Latwijā buhs tahdas apgabalteefas, kā tas ir eewadits Jelgawā no Osten-Sakena un Deepajā no ziteem kungeem, kas peeder pee latweechu tautibas, warbuht Latwijā mums turpmak arodneeziskās beedribās buhs teešiba pahršpreest šchauri-arodneeziskus jautajumuš. Un šche zeen. ministra kungu atbilde par to, ka arodneeziskas beedribas newar špreest par kalpotaju peenemšchonu un atlaischānu, norahda, ka mums nebuhs teešiba pahršpreest ari tihri arodneeziskus jautajumuš. Bet, es domaju, azumirkli mums špehlā wezee statuti, us kuru pamata beedriba wehl darbojas un tee mums tās teešibas pareds. Tā ka ta juridiska motiwazija nahkuse drusku par agru, ar kuru šche ministra kungs usstahjās, pašaidrodams šawu nolegumu. Statot jautajumu pehz buhtibas, mehš esam weenmehr turejuschees pee ta eekata un ari Latwijās šrahdneezibas arodneeziskās beedribas ir peekopuschas lihds šchim to, ka winas ir bijuschas Latwijās šrahdneezibas šaimneeziskas organizacijās, arweenu ir weduschas zihnu par šrahdneeku šaimneeziska šahwofka uslabofchānu un tas ir wīnu galwenaš ufdewums. Bet par zil tahku šrahdneeziba zihnas par šrahdneezibas politiskas zihnas atbalstischānu, par tik- tahk weenmehr arodneeziskas beedribas ir atbalstijuse šrahdneeku politiska partija,

sozialdemokratiija, kura ir nehmuschi schinis zihnas dalibu, ispildot wifas strahdneezibas wehleschanos. Un es gribu domat, ka tas, par ko zihnas Latwijas strahdneeziba, kas netika peelaisits kara laikos, tas tatschu beidsot demokratiska walsti drihstetu buht peelaisits. Tas ir tas, ka wineem wajaga buht til dauds teesibu, nemt dalibu fainneezisklas organizazijas un sinamos gadījumos nemt dalibu ari politisklas zinās un atbalstit fawas schkiras politisklas organizazijas. Es nerechju nekahda eemesla, ka wajadsetu spert kahdas represijas pret arodneeziskam beedribam. Man jaska, ka mehginajums istulot to zitadi, ir nepareiss, ja weena arodneeziska beedriba sinama gadījumā nem dalibu politisklas zihnas, ka wina tad pahwehreschas par politisku organizaciju. Ta tas naw domats un ta tas naw bijis.

Bet, ka te ir noteikta runa par sinameem gadījumeem, kur strahdneezibai ka tahdai jaunstahjas, kur strahdneeziba zihnas un jaunstahjas ar arodneeziskam interesem, lihds ar to strahdneezibas fainneezibas organizazijas uistahjas kopeji ar politiskam organizacijam, un tapehž ir nepareisi uistahtees un strahdneezibai aisleegt schito teesibu. Man jafonstade, ka ahrsemes un fabeedroto ahrsemes, us kuram te til dauds Latwijā atfanzas, tad tur tagad tas teek peelaisitas dauds plaschaka mehra un es domaju, ka tas eefschleetu minisira kungam sinams, ka Anglijā wifas strahdneeku arodneezisklas beedribas ceeljot jau strahdneezibas politisklas partijās un schi Anglijas politiska partija fastahdas is Anglijas strahdneezibas arodneeziskam beedribam.

Belgija tapat strahdneeku partijas fastahdas leela wairumā no arodneeziskam faweenibam. Skandinawijas semes, Sweedrija, Norwegija, Danija, soziala demokratiija fastahda fawu wairakumu no arodneeziskam faweenibam. Sche eetilst sozialdemokratu partijas. Ari Somija, us kuru ari Wahrsberga kunga partija flatas (peefihne: tur sozialdemokrati audraki). Ari tur arodneezisklas beedribas eetilst politisklas partijas. Ari Wahzija, Austrija un zitur. Ja tur arodneezisklas faweenibas neeet politiska partija, tad tur noteek wehleschanas, un schis arodneezisklas faweenibas atbalsta partiju zihnu un nem wisdschwako dalibu. Un es gribem prast, ka tas, ko tagad peelaisch prafse, buhtu drustu noteiktaks, nekā Wahzijas likums nosaka, nekā Latwijas walsts tos ir isdemust. Dee tiks no Satwersmes Sapulzes grofiti.

Man rahdas, ka tas motiwejums neweeta un tapehž teesibu leegschana ari neweeta. Es gribu fazit wehl tahlat, ka tanti likumā, us kura pamata darbojas wifas beedribas, kas skan „Sobranie Sojusow“, tam ir peektais punkts, kuresch faka, ka beedribam un faweenibam ir teesiba apweenotees un stahtees fataros ar fabeedribam un zitam organizacijam. Es domaju, ka tas pats deelgan skaidri nosaka arodneezisko faweenibu teesibas — stahtees fataros ari ar politiskam partijam. Tas likums deelgan nepahprotami nosaka arodneezisko beedribu teesibas un ta tad ta motiwazija runa pretim likumia faturam. Tahlat nahlas fazit, ka eefschleetu ministrijas krafa istureschanas no arodneezisko beedribu redies stahwotka ir loti nekonskwenta. Kad notika pilshetu domju wehleschanas, tad netika nekahdi eebildumi zelti, kad scho wehleschanu listes gahja kopā arodneeziska faweeniba ar politiskam partijam. Tas ta bij Walmeerā un Zehkis un ir wehl dauds ziti tahdi atsewischki gadījumi. Es gribu tahlat minet, ka ari tagad Satwersmes Sapulzes wehleschanas arodneeziska faweeniba Walmeerā, Zehkis, Deepaja un pa dakai Nigā issazijas, ka winas atbalstis Latwijas strahdneeku sozialdemokratisko partiju. Bet kad par Satwersmes Sapulzes wehleschanam teek uiliktis us deenas kahrtibas, tad eefschleetu minisirs Berga kungs zel motiwejumuš, ka politiski jautajumi naw peelaischami arodneezisklas faweenibas. Ta ir nekonskwenze un ta nekonskwenze cet pat til tahlu, ka nesen eefschleetu ministra kungs farunā ar mani un beedri Bezkalnu, neissazijas, ka politiski jautajumu buhtu peelaischami. Mehž jau luhdsam eefschleetu minisiri, Berga kungu spert fokus pret kahdu militarpolizijas rikhojumu, kur kahdas sapulzes deenas kahrtiba tika strihpots punkts par politisko momentu.

Un toreis Berga kungs neso tamlidhsigu nesazija, ta ka tas politisklas israidischanas motiws ir no eefschleetu ministrijas un winas zenita waditaja nahzis pehdejā laika. Man rahdas, ka buhtu labaki, ka winsch nemas nebuhtu nahzis. Dee eemesli leezina to, ka tamlidhsigi rikhojumi ir neweeta un pat sinama mehra runā pretim tam normam, kuras mehž waram peewest. Ta tad wehl reis nahktos aifrahdit, ka ir pehž buhtibas un pehž prafes, ka ahrsemes ta Latwijā, ka arodneeziskai beedribai teesibas atbalstit politisklas partijas pehž fawas pahrelezibas. Tad tahlat

otrs punktis par kalpotaju atlaišanu un peenemšanu. Tas bij paredzēts deenas kārtībā. Berga kungs nostāhda, ja nāhššot deenas kārtībā šchis jautajums, tad tas nowediššot pee waldiššanas no apakšas un ar wahrdu šakot apdraudetu walsis pamatus. Man nāhšas konstatet, ka pasta un telegrafa šaweenibai pehdejā laikā naw nekā šopeja ar leelineezismu. Mehš ešam dširdejūšchi, ka wiaem šawā šinā teef usšpeests tas, kas naw, bet atteezina taišui uš šcho gadijumu un wisepahriģi uš muhšu arodneeziško beedribu wairakuma. Tas ir nepareiši. Tad tahlak man jafaka, ka pehž buhtibas arodneeziškās beedribas, ka ari wianu statuti negrosami, jo galu galā neweena apgabala teefa newares šrihpot tahdu punktu, kuršch nošaka štrahdneeku interešes.

Ja kalpotaju peenemšanas un atlaišanas kārtibas jautajums teef isnemtš no arodneeziško beedribu kompetenzem, tad winaš ir jalikwidē un wianam naw wairs nošime pastahwet, jo tad ar tahdu pat teefibu eefšchleetu ministra kungs warēš šrihpot kuru katru šaimneezišku jautajoenu no deenas kārtibas un šazit, ka tas ir jautajeens, kas jaiššchir atteezigi waldibas eestahdei un šchini gadijeena waldibai. Un ja šchis jautajums teef pahršpreests, tad nāhšs waldiššana no apakšas un nāhšs leelineezišms. Man jafonstatē, ka isnemt šcho jautajumu no arodneeziško beedribu kompetenzem nekahdi newar, jo šchis jautajums ir tihri šaimneezišks. Ir jau mums bijūšchi gadijumi, kad kahdreiš zara laikā waldiba bija noleegūš organiseetes teem pašcheem dšelszēkneekeem un pastneekeem. Kreewu zariškā waldiba to noleedsa, bet es nedomaju, ka tas buhtu tas moišms šchim gadijumam un ka tas waretu nāhšt špehkā Latwijas demokratiškā walski. Tad man japeešihmē dāšchi wahrdi par wišu to leetu, šakarā ar Berga kunga beidsamo peešihmi, par wina wisepahriģo ištureschanos pret arodneeziškam beedribam. Berga kungs šazija, ka Jelgawas, Seepajas un warbuht par nošcheloschamu šchini gadijumā ari Rigas apgabalteefa eerobescho aroda beedribu darbibu un wianu awštirināschamu. Mehš prašijam no waldibas tikai to, lai waldibas atteezigan rešoram šchini gadijumā atteezigan teefas institutam, kuram ir teefibas kautkahdus riškojumus un zirkularus islāist, šchini gadijumā profuroram titu kahdi norahdijumi doti. Un to, pret ko Berga kungs karo, to wiašch nahlošchā teikumā apštirina, jo wiašch ar kahdu rakstu ir greešes pee teefleetu ministra Baulika kunga un tas ir tahdu rakstu šchim teefas profuroram dewiš. Kur te no muhšu pušes usstahbitas tahdas vrašibas, kuras waldiba nebuhtu warejūš peenemt. Waldiba galu galā šcho prašibu dšihwē ir iswebušt, tā ka tas pahmetums, ko eefšchleetu ministrs wehrša pret atšewišchkeem sošaldemokratu darbineekeem, naw weetā un neištur nekahdas kritikas. Berga kungs tahlak šazija, ka aroda beedribas usstatot par wehlamām, nolāšija atšewišchkas zitates, kuras tas wehrša pret teefleetu ministri, lai noškadrotu šawu šahwokli. Mehš to nemas neapšchaubam, ari to, ka tas wairak reišes ir isteizis pahrelezibu, ka pret aroda beedribam griš nemt labwehliģu šahwokli, bet man jafonstatē, ka šchi labwehliba lihds šchim ir parahdijūšes wahrdos, bet ne darbos. Šchis fakis ar šinamo arodu beedribu noleegschanu naw labwehliģš; glušchi otradi, ta ir tahda ištureschanās, kuru zitati newar iskulkot, tā šinamu reprešiju pret aroda beedribam. Šchi motiwazija nesaetās ar šam normam, ar štatuteem, kahdi mums ir azumirkli preekšchā. Te mums naw darišchana ar jaunu mihleštibu pret weemu no tagadejeem Latweeschu suhtneem, bet es grišu konstatet, ka bijūšchais eefšchleetu ministrs Waltera kungs zentās buht wairak preimnahlošchš, nekā Bergs (Riškwe: „Nuht, ko nošihmē Walters!“). Nebaidatees, Waltera kungs mums ir pašštams un kahdā šinā wiašch ir labš preekšch mums, kahdā šlitts, to mehš pee šawas ahdas wislabak ešam isbaudijūšchi. Weens mums nāhšas konstatet, ka Berga kunga paškadrojumi ir nepeteekofchi, ka naw peeteekofcha motiwazija noleegt kongresu, ja teef peewesti argumenti, kuri runā pretim azumirkli paštahwoščam normam. Mehš usskatam, ka muhšu interpelazijai ir bijis pamats un eebildums par nepareišu riģibu, ko eefšchleetu ministrs šawā runā naw atšepkojis (Applausi pa kreiši.).

Pres. Tšchakste: Wahrds peeder Tautas Padomes lozeklim Wežkalnam.

W e ž k a l n s : Šawada jau ir bijūši ta zeremonija, ar kuru eewadita kongresa aišleegschana. Serodotees eefšchleetu ministriģa ar kongresa peetiššanas rakstu, eefneedešam Wildes kungs noprašijis, ka ešot, laikā, no teem pašcheem, kas pilšehtas domes wehleschanās balšojūšchi par 3. listi. Protams, Wildes kungs teizis, ka tas teefot runats neofišjali. Es domaju, ka no šchim eerunam un šawām domām Wildes kungs ir

wilzîs sinamas konsekwenzes kongresa noleegschanaî. Rahds waretu isnahkt kongres, tas nedod eekschleetu minîstrim teefbas wînu noleegt.

Noleegt arodneeziškâ kongresâ runat par Satwersmes Sapulzi un teift, ka tas ir bištams politîšks jautajums, tahda logika ir pilnigi nesaprotama un smeekliga. Tâ tad par Satwersmes Sapulzi war runat tîkai augsti lungi. Satwersmes Sapulzes jautajuma strihpofchana no deenas fahrtibas wehl buhtu saprotama, ja ari ne attaisnojama no demokratiškâ weedokla. Bet kongresa deenas fahrtibas h. punkta strihpofchana, kuzâ bija runa par eerehdnu peenemšchanas un atlaišchanas fahrtibu, ir galigi nesaprotama un nepeelaišchama. Tâ domâ usbuhwet demokratišku walsti, noleedjot runat kongresos par Satwersmes Sapulzi un strahdneeku atlaišchanas fahrtibu. Ja tâ, tad mums buhs ilgi jagaida us demokratišku eekahrtu un ta paliks tîkai wehbinâs. Man ir sinami fakti par dšelszela strahdneekem, tur ir nekahrtibas pee peenemšchanas un atlaišchanas leelu leelâs un ja arodneeziškai beedribai nebuhs brihw ūheit runat lihdsi par peenemšchanas fahrtibu un atlaišchannu, tad, man leekas, ka arodneeziškâm beedribam naw nosihmes. Ja war katrâ laikâ isšweeft strahdneekus un eelas un aistahdinat defmiteem zilweku, tad naw nekahda nosihme arodneeziškâm beedribam un wîsai arodneeziškai kustibai. Ir wehl zita parahdiba. Kad mehs gribejam ūsawukt wišpahrejo arodneeziško konferenzi, mums bij loti ilgi jagaida, kamehr dabujâm atlanju ūšis konferenzes ūsawukšchanai un kamehr tîka meklets, waj wîši panti ūsawukoti ar waldbibas wehleschanos. Un galu galâ tik tahlu tîka nowilktis, ka terminsch bija par ihšu un mehs ūawu konferenzi neūhejam ūsawukt. Weigâs, kad mums jan bija atlanju kabatâ, ka mums ir teefiba tahdu konferenzi ūsawukt un gribejam par to runat, israhdijs, ka weenam eerehdnim tas nepatîka. Tîka atkomandets buhwstrahneeku aroda ūapulzê eerehdnis, kurech negribeja kaut runat par konferenzi, jo preeksch tam esot wajadsiga ūewiškâ atlanju. Šis eerehdnis bija patworigis un nelahwa ūapulzi noturet. Gerehdnis pats konstateja, ka zita atlanju netiškot dota. Kad mehs wehlat greesamees pee godajamâ Dambekalna kunga, lai atlihdsina mums tos 30 rublus, kas bija isdotti zaur tahdu nelikumigas ūapulzes ūsawukšchom, tad tîka paūnots, ka nekahda nelikumiba neesot notikusi, lai gan mums bija parafliita apleeziba no Wildes kunga, ka konferenze atkanta un jautajuma itirūsachannu noleedja tîkai tawehz, ka atteezigam eerehdnim ūšis jautajums nepatîka. Es gribu ūheit pastrihpot godatai Tautas Padomei, ka ir ūarhlotis wefels kara gahjeens pret arodneeziškâm beedribam. Waj tas ir teefchi no minîstra kunga waj no kahda wina atteeziga eerehdna, to mehs nesinam, bet weenigais, to mehs arodneeki waram konstater, ir tas, ka pret mums ir ūahkts wefels kara gahjeens, kahds nebija redsets lihdsi ūchim un es nesinu, kur mehs waresim atūihmet tahdus gadijumus, kur pa wîšu semi eet wefela rinda atklatu zihnu pret arodneeziškâm beedribam. Jan pagahjuškâ gadâ Deepajas apfahrtne laukstrahdneekem nebija brihw dibinat arodneeziškâs beedribas: tās tîka noleegtas, tîka wajatas, netîka registretas. Zums wîseem sinami tahdi fakti Deepajas apfahrtne, kur tās arodneeziškâs beedribas, kuzas bij darbojuškâs wairak kâ gadu, tîka wehūchni aiūsehgtas un uūstaitas par nelegalam. Netîka atkants ūsawukt pat likwidazijas ūapulzi, lai gan eepreekschajis eekschleetu minîstrs Waltera kungs bij wedis ūarunas, lai tiktu isšneegtas leelakas sumas arodu beedribam strahdneeku kooperatiwa eeriškofchanaî. Bet nesin, kapehzi tîka usūhktis ūchahds kara gahjeens un atūihts, ka tās beedribas naw legolas un ka winas ūslehds zeett. Pats eekschleetu minîstra kungs runaja par Jelgawas apstahklem, kur naw lauts arodneeziškâm beedribam darbotees. Tas pats ūakams par Slofu, kur ari nelahwa nodibinatees arodneeziškai beedribai. Nesinu, kapehzi eekschleetu minîstra kungs itkâ lepojas un atūauzas us to, ka Deepajâ, Jelgawâ, Rîgâ ir tahdas apgabala teefas, kuzas neregistretot arodneeziškâs beedribas.

Tâ teef peegreefta wehriba ūihkumeem, lai nokawetu statutu apūtirinashannu un arodneeziškâs beedribas newaretu darbotees. Tahds ir tas ūahwolkis, kahdâ azumirkli atrodas arodneeziškâs beedribas. Wes ūheem ūchlehrschelem wehl ir wefela rinda zitu wajashannu. Es nerunashu par to, ka daschas arodneeziškâs beedribas ūwehti 26. janwari kâ zarîškâ reūchima gahschanas peciminu. Wairak strahdneeki, kuri ūcho deenu ūwehtiija, tîka no darba atlaisti. Neskatotees us to, ka atlaiste strahdneeki bija loti nepeezeshchami kâ ūpezieli amatneeki. Daschi tîka aishūhti us Bolderaju diūiplinârâ bataljonâ, wîni teef moziti un ūphdsinati par to, ka wîni 26. janwara deenu ūwinejuūchi. Tahlat teef ūinots: ūpihdsinashana esot plaūcha un meūchoniga, bet par to lai



runā atteezīgās lomītiņas materiāli. Valsts eestahdes, kur strahdā feeweetes, tā: weku mašgatawas, pretlikumīgi speešch zaurām svehtdeenam strahdat. Daschas no winām aļģabjušchas uš weenu arodneeziņas beedribas šapulzi, to ir dabujusi sinat preefšchneeziņa un atlaiđuši strahdneezes, issweeduši šchis feeweetes uš eelas. Griibu pašrihpot, ka statuti, šchidi ir Leepajā arodu beedribam, teel atšikti jau wešelu gadu. Tapat ari Nigā arodneeziņas beedribas dibinatas uš statuteem, kwei išstrahdati 1917. g. Melaine ta, ka winos ir paredseta šchiru zihna un paredsets štreiku fonds. Pee ta peekerās, luhš, to atrod par peedaušichanas akmenti. Apgabalteesas preefšchstahwi ir šoti zihīgi šchāi sinā un ištulko katru leetu šawadaka weida. Jelgawā tika teikts, ka esot paredsets štreiku fonds un kase, tas esot pret walsti. Nigā ir daudš šikhumi, kuru dehl Bites kungs statutus noraida, ja naw paredseta noteikta šahrtiba, waj šapulze balšos aišklahti waj nē? Warbuht mums buhtu šaparedš statutos, waj balšošchana tiks išbarita ar šihmitem waj ar bumbinam un šahbā krašā buhs bumbinas? Šai gan jau ilgāu laiku strahdbajušchas un naw neweenu svehtku deenu svehtijušchas, nemot weenu svehtdeenu preefšch atpuhtas un aisejot uš šapulzi, par to teel atlaikts no darba. Šerehdnis peesobojis šrahdneekus un teizis, lai tad brauz uš Kreewiju, šchait Ūlmanis esot kungs. Nedšat, ka pee mums šlatas uš arodneeziņām šaweenibam. Tahlat Berga kungs aišrahda par tramwajneeku štreiku, ka ari Wezkalns eeradees lihš ar delegāciju, lai gan neesot tramwajneeks. Tas nu Berga kungam jāšaka, ka wišzaur modernās semēs (Šauzeens no weetas: „Latwija naw moderna seme!“), kur pašahw arodneeziņas beedribas, tur šreika gabijumos arodneeziņas beedribas juhta šawus sekretarūs lihš, lai tee buhtu klaht. Atbildigām personām arodneeziņā kustiņā jubuht klaht pee šarunam ar ušnehmeju un tā tas ari šchait bija. No arodneeziņko beedribu zentralbiroja mana persona bij delegeta lihš ka atbildigais sekretars, jo es ari biju tās tramwajneeku šapulzes preefšchšehdetais un tik u no tramwajneekem ari aizinats weš šarunas, tā tad man bij pilnigās tešibas eet un runat lihš. Wehl aišrahda, ka beigās atteezīgās personas greesušchās pee Berga kunga un Inģušchas, lai aišfargajot tās no Wezkalna, kuršch išspeešchot naudu, esot išspeesti 150 rbl. (Šahlē šmeekli). Waj no Wezkalna newaretu to naudu peedšiht? Man leetas, ka ar šahdeem argumenteem eekšleetu miništrim newajadsetu naht augštājā namā preefšchā, ja te buhtu ilģtoshča parlamentariška seme, bet mehš ešam til eesahkuma šaditā un ari ministri šahš šawu praški no miniaturās šikhumeem un patwaribam. (Menders no weetas: „Štolipina seme! Kas par parlamenta semi?“). Ja Berga kungam ir til zihīgi eerehdni, kas winam wišus šikhumus pašno, tad waru teikt, ka man pateetiņā išmaksāja gan 75 rbl. zela išdewumeem (Menders no weetas: „Šit šanem bankas direktori?“). Warbuht Šemneeku Šaweenības kungi, kwei tagad šmejas, par weenu brauceenu buhtu paņehmušchi pahri šintu rublu, bet es gahju wairat ka puš mehnešča un toš 75 rbl. arodneeziņā šaweeniba weenbalšigi nolehma man išmaksat. (Kihwe no weetas: „Šit labam agitatoram, ka jums, mehš maksāšim wehl wairat, eestahjatees tilai pee mums!“). (Menders: „Juhs nemat wišus pret šawu pahrlēzibu!“). Weš tam man jāutajums: Kapehž godatais kungs pašinoja, ka ešnu šahchmis 150 rublus, bet kapehž ne 75 rbl.? Waj Berga kungam ir ari šinots, ka es wišu pagahjušcho gadu, ka arodneeziņas beedribas sekretars, strahdbaju par welti? Brihnumš, ka tee šinotaju kungi naw pašinotajušchi, ka 5 mehnešchus neta nefanehmu. Kapehž juhsu šalpošohēe garini šchehlojas par man nodaritām pahrestibam? Es tilai gribeju aišrahdit god. Berga kungam, ka uš teem eerehdneem neleekat til leelu uštizibu, jo wini juhs mahna un ari juhsu atbildigais eerehdnis — Dehliņa kungs, tas ari juhs mahna. Šakts ir tas, ka tramwaja strahdneeki bij tresho numuru išlihmejuschchi tramwaja wagonos un ir šakts tas, ka Dehliņa kungs lizis toš noplesh, bet pašaidrojis Berga kungam, ka wišch naw lizis noplesh. Wišch peesauzis strahdneekus un prašijis, waj ir lizis nopleshis uš wina, Dehliņa rihlojumu. Štrahdneeki bijušchēš šaubet darbu un winēm tas bija japaraktia. Bet ministra kungam Dehliņsch šahsta nepateetiibu. Nedset, tā rihlojas tee juhsu pašalpiģee gari. Šapulzē tramwaja strahdneekem leedsa runat par tehnišku jāutajumu un bija jāprasa atkauja Dambekalnā, waj ir brihw runat par šneega notihrišchānu no šleedem, jo tas nebija deenas šahrtiba. Šā, luhš, rihlojas eerehdni uš weetam. Ja šchait Nigā, galwas pilšehtā, war eerehdni tā rihlotees, kas gan uš laukēm noteel, kur bešemneekem laukstrahdneekem naw brihw dibinat šawas arodneeziņas beedribas un wineem leel wišadus šchēhrišchus preefšchā. Es wehl reiš pašrihpoju, ka 5. punkts, par kuru šchait

eet runa, tas arodneeziškām beedribam ir no leela šwara un winam jatop apstātītam. Tahlak 16. punktā ir paredzēts jautājums par Satwersmes Sapulzi. Ja arodneeziškām beedribam naw břihw runat Wišlatwijas kongresā par Satwersmes Sapulzi, par to augstako eestahdi, uš kuru mehš leekam wišas zeribas, kā tad liks pamatāmeni muhsu walšis dšihwē, ja strahdneekam naw břihw runat par šcho jautajumu, kur tad galu galā mehš nonahšim, par ko tad mehš warešim runat? Saka, ka pirms kongresa noraidišchanas esot eewahktas atteeziģās šinas un šai šinā Wilbes kungs ir ļoti zihģigs. Wišch ir, warbuht, labš birokratiškas eekahrās eerehdnis, bet demokratiškā walšī wišch neder. Wilbes kungs war tikai kompromitet demokratiju un demokratišas eekahrta. Ja šcheit weena puše domā, ka, ja laus runat par strahdneeku atlaišchanu un peenemšchanu, tad ar to atwehrtas durwis komunistam, tad wint ļoti moldas. Tās ir iluģijas, kuras eeperinajušchās Berga kunga, Wilbes kunga un Freivalda kunga galwinās, kuras no šarkanā špoka ļoti baidas. Turpretim juhs atwehrseet komunistam durwis ar šawu rihģibu (Sozialdemokrati applaudē) un ja juhs neatlausseet uš laukeem bessemneekeem organizetees, ja juhs neatlausseet pilšehtās registret un dibinat arodneeziškās beedribas, tad juhs ar šaweem baptistu pahtareem ween tahlu netiškfat. Juhs ee-eseet purwā un, tahlak esot pa šcho zeku, tad eestahšeš tas, no ka juhs bihstatees — šahģšeš semē anarkija un atwehrseet durwis komunistam. Juhs waldbibu gribeet buhwet uš demokratiškeem prinģipeem, bet ja grib, lai zik neziļ waretu nodibinat normalas atteezibas starp darbu un kapitalu, tad ir jālauģ organizetees, lai organizētā darbā, es gribetu šazit, zihnā waretu nosšaldrot atteezibas starp darbu un kapitalu, bet lihdģ šchim mehš waram konstatet tikai weenu, ka tee eerehdoi, kas tagad walda, wehl nešaprot laika garnu, nešaprot, kas ir arodneeziškā beedriba. Tee domā, ka ta ir tikai eestahde, kura war šanahkt kopā un runat par to, kā triht zirwi. Ja aroda beedribās naw břihw runat par algu tarifu, par streiku, kur tad strahdneeki to lai apšpreešch? Bites kungam nepatišk, ka ardu beedribu statutos ir wahrds „streiks“. Te weens kungs išteiz, ka modernā walšī, tas ir demokratiģā newar peelaist šreitu fondus; kur tad walšis nonahģšhot? Ja juhs tā šaproteet demokratiju un tā gribeet nostahdit arodneeziškās beedribas, tad apstahģli pahraugs jums par galwu un juhs išperinašseet tos dihgģus, no kureem jums nahģs wehľak ruhģti augli un atbildiba tritis ne uš numšs, bet uš jums. Es waru tikai teikt, ja arodneeziškām beedribam nekauģ runat par politiško stahwoģli un par Satwersmes Sapulzi, tas šazet ļoti leelu ihģnumu tautā. Es domaju, ka uš tahdu demokratiju šķatas ļoti šchģihģi un ta ir ļoti šawada demokratiģa, kas newar apmeerinat strahdneezibu. Mums, soģialdemokrateem, lihdģ šchim wehl ir išdewees noturet kustiibu šinamās organizetās robeschās, bet ja juhs braukseet wehl tahlak pa to zeku, šlideno zeku, tad nesinu, kas notiks. Juhsu iššredšibā juhs neredseet tahlak par šawu degungalu. (Pres. T š a k t e: Es kuhģsu tahģus wahrdus, kā „degungals“ neleetot.). Es esmu arodneeks un strahdneeks un iššaku domas, tahģas walda strahdneekos, kā uš laukeem, tā pilšehtās. Es greešchos ar ļoti nopeetnu luhģumu pee jums: ja zik neziļ gribeet eewadit ruhģneezibu normalās šķedēs, ja juhs gribeet, lai dšihwe usģek un ušplaukt, tad eseet tik labi un tos dšelichu groģchus, kuros juhs tagad tureet arodneeziškās beedribas, atlaiģseet druģku šlahģi, lai strahdneeki war organizetees, aišstahģwet šawas interesēs un nopelnit šew un gimenei maiši. Warbuht juhs domajeet, ka arodneeziško beedribu waj atšewiškšas strahdneeku praģibas ir par augģtu. Bet pašķatatees uš otru puģi. Ja strahdneeks pelna 20—30 rubľu deenā, tad wišch ar to newar ištikt. Ja wišch praģa 40 rubľus, tad tas, peģz juģju domam, ir pahģšpihģleti. Bet juhs maldatees. Pašķatatees uš dšihwes dahrdšibu, tad juhs redleseet, kā strahdneekam ir eespeģjams maiši nopirkt, un ja juhs domajeet, ka juhs ar špaideem wareseet winus noturet, tad juhs maldatees. Atšaujeet wineem to, kas ļatrā demokratiškā walšī ir atķauts, t. i. aišstahģwet šawas interesēs zaur organizēšchanos un streiku, lai waretu organizetees, tad peesķšireet wineem lihdģģas pilšonu teeģibas. Atšwabinajeet strahdneekus no tās aišbildneezibas, kurat naw nekahģs eemesģš. Šaujeet wineem špreešt lihdģ walšis politiškā un šaimneeziškā dšihwē. Satwersmes Sapulģē strahdneekeem ir jāiškafa šawas domas un jāeefaro zeeniga weeta; nekātotees uš wišeem šchauģeem, strahdneeki bahģos par listi № 3 un mehš išeģim kā ušwaretaji.

Pres. T š a k t e: Wahrds peeder Bittem.

G. Bitte (demokrati šaweeniba): Šepreešchēģais runataģš šcheit peemineģa ari manu wahrdu, ka es esot liziš kawekģus arodneeziško beedribu statutu apšģirina-

ſchanai. Man wina iſteizeeni janoraida. Nigaš apgabala teeſaš adminiſtratiwà nobala naw ſtatutus nekad noraidijuſi beſ dibingaſteem eemeſleem. Nigaš apgabala teeſa ir weenwehr peecturejuſeeš pee neitralitateš prinzipa; wina nekad naw noraidijuſi ſtatutus aiš patikſchanas waj nepatikſchanas. Wina weenwehr ir peeſeetojuſi weenadu mehrauſku, likumu praſibaš. Mums apgabala teeſaš lozefkeem ir jaewehro likumi; tãpat ka teem, kaš eefneediš ſtatutus apſtiſtinaſchanai.

Ja aroda beedribas eefneediš ſtatutus tiš nepilnigaš, ka wina nepilda minetoš praſijumuš, kaħbuš uſſtaħda likumš, tad, beſ ſchaubam, teeſa winuš noraida. Un man jaķonſtatè, ka aroda beedribas tagad beidſamà laiķà eefneediš ſtatutus ar taħdeem fakteem, kuzi nepilda likuma minimalaš praſibaš un apgabalteeſa ir ſpeeſta pret teem tãpat iſtureteeš, kã pret kuru kãtru beſpelaš kulturelu beedribu ſtatuteem. Tadeħt apgalwojumš, ka apgabalteeſa waja arodneeziſkaš beedribas, man uš wiſtingraķo janoraida.

Preſ. T ſch a k ſ t e: Wahrđš peeder eekſchleetu miniſtrim.

Geekſchleetu min. A. Bergš: Eš angſti zeen. Tautas Padomes lozefka Egi Zubu iſmanibu aiſnemichu tiķai uš daſcheem azumirkeem, jo eš nedomaju ſefot ſkalnina kunga eekſkurſijai pa Ameriku, Angliju, Norwegiju, Sweedriju un Somiju un atkal atpaķal uš Latviju, eš palikſchu tuhliu Latvija un greekiſchoš pee teem realeem apſtaħkeem, kaħdi tee mums paſtaħw un pee kaħdeem mums jaturas, ja gribam kaħdu likumigu pamatu ſem kaħjam paturet. Eš ari neſekofchu Bežkalna kungam, kuzſch ari taiķija plaſchaš eekſkurſijaš pa daudſeem temateem. Man jaatſiħtaš, ka wina domu gaitai eš newaru ſefot. Beħž Bežkalna Ega iſraħdijaš, ka man ir diwi wiſſpeħjigi eereħdai. Weenš ir Wildeš kungš, kuzam arodneeziſkaš beedribas nepatiħt, kuzſch neapſtiſtina wina ſtatutus. Bet Bežkalna kungš taſſchu ſiu, ka ſtatutus apſtiſtina newiš Wilda kungš, bet apgabalteeſa. Waj tad nu teeſcham Wildeš kungš tiš ſtiſrš buħtu, ka wiſſch waretu darit eeſpaidu uš apgabalteeſu? Tãpat Deħlina Ega, kaš ari eſot weenš warenaiš eereħdnis manà miniſtrija. Taš tiķai man mahnot. Ja imunitate neſegtu Tautas Padomes lozefkuš, tad Bežkalna kungam par ſcheem wahrdeem buħu jaatbild. Deħlina kungš eſot peeſpeediš ſtraħdneeku preekſchtaħwojuš apſtiſtina kaħdu wina nepateeſu apgalwojumu. Waj tiš ſenu war domat par ſtraħdneeku deputateem, ka tee uš Deħlina kunga teikſchaniu paraſſitu to, kaš naw taiſniba? (Zelnuš no weetas: To meħš ſinam, kã tee paraſſit nahza). Eš domaju Zubu ſtraħdneeziħbai bija ſtiſpraķš mugurkaulš. (Dr. Kalniſch no weetas: neķa Deħlina Egm.) Kalnina Ega apgalwoja, ka tee ſtatuti, kuzuš eš nolajiju, neeſot iħſti, tee eſot kaħdi ziti. Zubš, Kalnina Ega, beſ ſchaubam paħrſkatateš. Tee ſtatuti, kuzuš eš ziteju, man tiķa peeneſti no paſta un telegraſa arodneeziſkaš ſaweenibaš kã kaħdi, uš kuru pamata wina darbojaš.

Un teeſcham, tee ſtatuti ir apſtiſtina no Nigaš preſekta un newiš tee normalſtatuti, kuzuš Zubš paſchi iſſtraħdajuſchi. Beſ tam man jaatſiħmè, ka ſchi ſaweeniba neekſiſte, winaš ſtatuti tikuſchi no Nigaš apgabalteeſaš atraiditi. Kalnina kungš apgalwoja, kã mana labweħliba paſtaħw wahrdoš, bet ne darboš. Eš gribetu atgahdinat Kalnina Egam tiķai weenu ſarunu manà kabinetà. Meħš noķarĵojam kaħdu ĵoutajumu par arodneeziſkam beedribam un muħſu ſtarpã beidſamee wahrđi bija kaħdi: Žumš jaatſiħt, ka eš nahlu preti, žil ir eeppeħjamš un Kalnina kunga wahrđi bija. Ja! Taš bija darbš no manas puſeš, reala pretimnaħſchana, bet newiš tuſſchš wahrđš. Tã tad mana labweħliba naw wiš tiķai wahrdoš. Un toreiš Kalnina kungš runaja žitadi, neķa ſche. Kaħeħž tã, to atraſt naw wiſai gruħti. Manà kabinetà meħš runajam 2 waj 3, ſche turpretim teeť turetas runaš uš plaſchaku publiķu un riħtu Kalnina kunga runaš tiķš nodrukataš „Sozialdemokratà.“ Bet i tur i ſche wajag runat weenu un to paſchu, jo pateeſiba ir tiķai weena.

Preſ. T ſch a k ſ t e: Wahrđš peeder Bruno Kalniſtam.

K a l n i ſ c h: Eš gribetu ar kaħdeem wahrdeem uſkawetees perſontgã leetã un gribu konſtatet, ka eekſchleetu miniſtra kungš ſawã ſinã nepareiſi weħrſaš pret mani it ka eš buħtu ſazijiš kaut ko zitu. Geekſchleetu miniſtra kungš iſſazijaš, ka eš runajot pats ſaweem wahrdeem preti. Man jaķonſtatè taš, ka tani gadijumã atteeziħã uš ſtatutu regiſtreaſchani un termina pagarinaſchani eekſchleetu miniſtra kungš nahza preti arodneeziſkam beedribam, to meħš negribam noleegt. Manã runã ir weſela rinda ſaktu, kaš ſcho interpelaziju aiſſtaħw, un ſhini gadijumã mums par noſcheloſchani jaķonſtatè, ka eekſchleetu miniſtra kunga wahrđi un darbi ir iſweħrtuſcheeš par nelabweħligeem.

Preſ. T ſch a k ſ t e: Nunataju ſaraſtiš iſſmelts. Man ir eefneegtaš diwaš paħrejaš formulāš. Pirmã formula ſkan tã: (nolaſa). Tad otra formula ir beſ motiwe-

jumeem un wina ſkan tā: (nolafa). Es liſſchu uſ balkſofchanu, kaſ ir par ſchito nemo-  
tiweto pahrejas formulu? Azimredsot majoritate. Kaſ ir pret? Naw. Tā tad ar  
to attriht ſchitā formula

Mahkofchā interpelazija ir par ſpekulantu tirgoſchanos ar mahkſlas  
un zitām kulturelām wehrtibām.

Kaſparſons: Zeenijamee Tautas Padomes lozeklu funkci! Atbildot uſ  
interpelaziju, kaſ ſihmejas uſ mahkſlas wehrtibu uſpirkſchanu Latwijas robeſchās un  
iſweſchanu uſ ahrsemem, man ir jaatbild, kaſ atteejas uſ pirkſchanu Latwijas robeſchās,  
nekahdi ſoli lihds ſchim naw ſperti. (Sahle troſknis.) Preſidents Tſchakſte: Luhgtu  
meeru eeturēt, lai waretu dſirdet runataju.) Zitadi taſ ir, kaſ ſihmejas uſ mahkſlas  
darbu iſweſchanu uſ ahrsemem. Schai ſinā ir ſoli ſperti. — Jau pagahjuſchā gadā  
iſglihtibas miniſtrija ir eſneeguſi miniſtru kabinetam riſhkojuma projektu, kaſ ſihmejas  
uſ mahkſlas darbu iſweſchanas kontroli. Schis riſhkojuma projekts tika iſgahjuſchā  
gadā 29. dezembri miniſtru kabinetā peenemts, tahdā ſinā, ka prinzipā peekrita ſchahdai  
mahkſlas darbu iſweſchanas kontrolei. Scho riſhkojuma projektu tad nodewa tirdſnee-  
neežibas miniſtrijai tā materialu, tirdſneežibas miniſtrija ſawa tahlakā rižibā ir mahkſlas  
darbu iſweſchanu kontrolejuſe, atteezigos gadījumos greeſdamās pee iſglihtibas mini-  
ſtrijas un ta atteezigos gadījumos ir dewuſi aſrahbijumus, waj dot atlanju iſweſt waj  
aſſleegt iſweſchanu uſ ahrsemem. Tā tad ſchā ſinā ir ſoli ſperti un kontrole ir iſdarita,  
titai kaſ ſihmejas uſ pirkſchanu un pahrdofchanu Latwijas robeſchās, naw nekahdi ſoli  
ſperti. Tahda ir ſituazija ſchā jautajumā.

Preſ. Tſchakſte: Neweens wairā pee wahrda nepeeteizas — mehſ wareſim  
pahreet uſ nahkofcho punktu, kaſ atteejas uſ ſozialdemokratu redakzijas telpās  
iſdarito kratiſchanu. Warbuht eekſchleetu miniſtra funkc atbildēs.

Bergs: Zeen. Tautas Padomes lozeklu funkci! Nedaudſ deenas atpakaļ  
Tautas Padomes lozeklis Mendera funkc no ſchi katedra ſpilgti un gleſnaini tehloja  
zit leelas puhles winam bij ar weenu manu ſewiſchlu uſdewumu eerehdni, tam pee-  
rahdit, ka wiſch ihſteni nemas neekſiſtē, neekſiſtē Mendera funkc un likuma preekſchā.  
To peerhhdiſchanu Mendera funkc turpinaja minētā Tautas Padomes ſehdē un es wina  
runu noklauſijos ar ſinamu baudijumu, jo tur bija ſarſaſms un ſinalla ironija eekſchā.  
Bet ja Mendera funkc gribeja pahrleezinat par mana eerehdna neekſiſteſchanu, tad  
jaſaka, ka maſakais uſ mani wiſch atſahja maſak eespaida, nekā uſ manu eerehdni.  
Mendera funkc atſauzās uſ ſerenſka laika likumu par preſi no 27. apr. un domā, ka  
eekſchleetu miniſtrim ſchis likums azimredsot naw paſiſtams. Wiſch man ir paſiſ-  
tams pat druſku ſihlat, nekā Mendera iſg laſija preekſchā. Mendera iſg ar ſcho  
likumu rokā peerahdija, ka tipografiju un grahmatu tirgotawu inſpektori atzelti un uſ  
to pamatodamees wiſch ſaka, ka preſes nodaka, kura manā miniſtrijā paſtahw, newar  
ekſiſtet. Tikpat maſ tā tee eerehdni, kuri nodarbojas ar preſes pahrraudſibu. Teekſham  
tā ſtahw rakſtiſ likuma I. pantā. Bet Mendera iſg nenolaſija likuma treſcho pantu,  
kueſch runā par „kuiſchnaja palata“, kurai ir apniehram tahdas paſchas funkcijas tā  
manai preſes nodakai. Es domaju Mendera funkc tur nepretoſees. Bet ſchim likumam  
ir ari 10. pants, kueſch noſaka ſekofcho:

„I. uſdot weetejeem waldbibas komiſareem, waj perſonam, kuras  
iſpilda wina weetas: 1) registret tipografijas, periodiſkus un neperiodiſkus  
preſes iſdewumus... 3) uſraudſit, ka tipografijas, litografijas un zitas  
lihdsigas eekſtahdes iſpilda likuma praſibas.“

Tā tad, funkci, beſ ſchanbam paſtahw ari pehž ſchi likuma kahda pahrraudſiba  
un ta ſtarpiba ir titai ta, ka ſchini likumā ir minets komiſars, kueſch tagad nepaſtahw,  
kueſch daſham warbuht iſklausitos mihligaks nekā eekſchleetu miniſtrs. — Te ir pare-  
dſeta pahrraudſiba par eekſtahdem, par kuedām eet runa. Tas inſpektors ir atzeltis, bet  
wiſch paſtahw zitadā formā, jo taſ komiſars pehž peeweſta likumpanta war pilmarot  
zitas perſonas iſdarit tāſ funkcijas, kuras wiſch pats newar, jo eekſchleetu miniſtrs  
tatſchu pats newar apſtaigat grahmatu tirgotawas un pahrraudſit, kaſ winās noteel.  
Man leekas, peemehrojotees muhſu dſihwes apſtahkeem, ſerenſka likums mums nebuht  
naw jaſaprot burtiſti. Mums ſawa terminologija japeemehro muhſu dſihwei un teem  
gadijumeem, kuri paſtahw, jo zitadi war iſnahkt, ka warbuht eerehdnis, par kuru  
Mendera iſg til pahrleeziſochi iſſkaidroja, ka taſ neekſiſtejot, war noſtahtees tam pretim  
un teikt, ka pats Mendera iſg ari neekſiſtejot, jo naw likuma, kura buhtu teiktis, ka

Tautas Padome pastahw. Tà tad mums japeegreeschās muhsu pašču likumam un newis Kerenška likumam. Tas preefšch mums ir ijschkiroschš. Es domaju, ka šhini momentā nekahdā sinā newar peelaist absolutu preefšch brihwibu, jo tad mums šajelos milsiqt pluhdi no pornografijas un komunisma literaturas, kuros mehs noslihtu. Un mums ari ir likums, kas to nowehrsč, ir noteikumi par kara stahwołki no 11. februara 1919. g. un tur 17. pants škau: (nolasa). (Kalmiņšch no weetas: truhst tikai, ka Tautas Padomi par padsiht); „a) isdot noteikumus un dot rihkojumu par periodisku un neperiodisku rakstu isdoschanaš un isplatišchanaš kahrtibu, š) slehgt pa wišu kara stahwołka laiku tirdsneezibas un ruhpnenezibas eestahdes, h) apturet uš wišu kara stahwołka laiku periodiskus isbewumus, i) sekwestret kustamus ihpašchumus, kad winu sliktai pahrwaldišchanaš ir kaunas sefas šabeedrištu meeru uštureschanaš sinā.“

Tee ir tee likumi, pee kureem mums ir jaturas un, man leekas, ja man kahdas teefibas ir no likuma dotas, tad buhtu nošegums winas neisleetot tur, kur tas ir wajadsigs, jo walsis amata wihrām ir diwi nošegumi: likuma pahrkahpšchana un likuma neisleetošchana tur, kur wajadsigs. Tà tad ari eerehdnis, par kuru Mendera šs gribēja peerahdit, ka winsch neekšitē, tomehr pehš likuma ekšitē. Ta ir leetas jurišiska un formelā puše.

Bet kas tad ihštenibā notika, kas ir šchis interpelazijas temats. Man jafahť ar weenu deenu agrak nekā šahka Mendera šs, ne 13. bet 12. martu. Šchāi deenā eerehdnis, kuru Mendera kungs nonahweja likuma wahrdā, eerandsija iskahrtni ar usrahtu: grahmātu tirgotawa „Šiglihtiba“. Kur kahda grahmātu pahrdotawas iskahrtne ir, tur japenem, ka ir ari pateefibā kahda grahmātu tirgotawa. Un tā ka atļauja uš šchādu grahmatweikalu nebija isdota, tad loti šaprotami, ka mans eerehdnis painterešejās, kas slehpjas ais šchis iskahrtnes. Gešchā winsch šatika kahdu Paegles šgu, kuresch teiza, ka grahmattirgotawa šche ihštenibā neesot, bet teefot likwideti „Šiglihtibas“ grahmātu krahjumi, t. i. ispahrdoti u. t. i. Paštatotees grahmātu krahjumā, israhdišās, ka tur ir kahdas grahmatas, par kurām Paegles šs negribēja usnentees atbildibu. Geradās zita atbildiga persona, Eliasa šga weidā, kuresch paškaidroja, ka „ihštenibā“ te esot partijas grahmātu noliktawa, no kureenes teef isšutita uš laukeem agitazijas literatura. Wehlať, kad šahka pahrkahdit grahmatas, Eliasš grosija šawus isškaidrojums teifdams, ka te esot „Sozialdemokrata“ redakcijas biblioteka. Winsch isškaidroja, ka par to winsch ihštenibā atbildiga persona neesot un ceradās treschā atbildiga persona Wežkalna šga weidā. Winsch paškaidroja, ka tas esot wina priwatats dšihwołkis un teefcham protukolā, kuru winsch parafstija nepeespeesti, jo Dehlina šs klahť nebija, winsch šewi atšihmeja par dšihwołka ihpašchneeku. Tà tad trihs waj wehl wairak weršijas. Pehš pirmās grahmātu tirgotawa, pehš otras grahmātu noliktawa, pehš treschās partijas noliktawa, pehš zeturtās biblioteka, pehš peektās Wežkalna kunga dšihwołkis. No weetas: (6. komunistu perektis). Bet wisinteresantāki ir tas, kahdas grahmatas tika atrastās. Mendera šs tehloja daichas no tam un šewišchē leelu wehribu peegreesa „Sarkanam kungam“. Šilats winsch tika gan, bet nekās winam nenotika un winsch palika Mendera šga kabatā. Tārat „Par šcho un to“, kura ari žlata, bet ari winai nefas nenotika. Bija tomehr daschās interesantas grahmatas. Par peemehrū „Proletariata diktatura“ druktata Maštawā, leelineeku laikā. Es ar zitateem Šuhs neapgruhtinašču, bet par winas dabu Šuhs warat špreest tikai no weena teikuma: „Un lai uš preefšču westu wehl nesaufsigaku zibnu pret darbu tautas un padomju waras pretineekeem, isleetojat preefšch ta wištingrakos waras lihdsjekus.“ Wes tam turpat otrā puše atrodas pamahziba, tā nodibtnat padomju waras organizazijas un par winu tašlako isbhwi. Grahmata № 2 — „Komunistu manifestš“. Man peerahdija, ka tas ir nekaitigs darbs, sinatnišs darbs. Šabi, bet waj šchāi azumirklē ir eeteizams isplatit mašās sinatnišku darbu, kuresch beidsas ar tahdeem wahrdeem: „Komunisti netur par šewis žeenigu slehpt šawus usklatus un mehksus. Winā atklahť šludina, ka winu mehrlē tikai tad buhs šasneegti, kad wisa lihdsšchinejas šabeedribas kahrtiba buhs ar waru gahša.“ (Šilnigi pareisi.) Tašlaka grahmata „Stroitelstwo sozialisma“ isdota 1918. g., tā tad weens no komunistu isbewumeem. Tad Danišewška „Sozialrewoluzijas preefšchwarā“. Kahdā garā tas ir, war weegli špreest no šchahda žitata: „karsch nepahrprotami peerahdišis, ka mašās tautas newar palikt un kluht patšahwigas“ (Dr. Kalmiņš: Šilnigi pareisi). „Šilnigi pareisi“ protams war teikt tee, kurei uš Latwijās patšahwibas pamateem wišai štingri nestahw. „Imperialisma laikā, ihpašchi imperialisma kara laikā žeret uš

maso tautu patstahwibu — ir uaiwi un fewis un zitu mahnischana.“ Ta ir ta literatura, kura ir atrasta un kura pehz Zuhfu atbildigu personu isteizeeneem, teekot no Zuhfu partijaz isplatita un isshutita us laukeem. (Walfs par kreizi: naw taisniba.) Tab: Stutischkas „Peeshmes par agraro (semes) jautajumu,“ isbota 1917. d. Tur lasams: „Bai scho fashcegtu, muhsu laufstrahdneekem tuhlin jastahjaz pee muhsu lauku proletariata un pusproletariata apweenoschanaš atfewischkās kalpu deputatu padomes, kuraš faisitees ar pilsehtu strahdneeku deputatu padomem.“ Ar wahrdu fatot, padoms, ka padomes ahtral eepest. Tad Wetschala grahmatina, par kuru Menders issalas sawa atklatā wehstule, kuru man bija tas gods fanemt, ka ta teesham isslatama par komunistiku isbewunumu, isbota Moskawā 1918. g, ta ka par to dauds schanbu naw. Galu galā 68 komplekti no „Zihna“ 1917. g. Par Stutischkas broschuru un dachām zitām grahmatam tika taisiti eebildumi, ka tee isdott gluschi legali tai laikā, tad sozjaldemokratu masinekti wehl nebija schihruschees no komunisteem. Man leekas, ir loti neusmanigi operet ar scho argumentu, atgahdinajot agrafās garigās faites ar komunisteem. Ja Zuhš wina isplatat tahlat, tad peerahdat, ka scho ideja Zuhš pahrauguse naw un Zuhš isplatat to, ko Zuhš lopeji raschojuschi. Bet lai tās grahmataš buhtu waj kahdas, tahlat zekas jautajums, kahdā zelā winaš eeguhtas. Winaš war buht eeguhtas diwejadā zelā: waj un „Sgiltibā“ leelineeekem aishbegot, te tās ir atstahjuschi — tahdā gabijumā tās ir kara laupijums. Mums pastahw likums, ka wiši kara laupijumi un leelineeku atstahdās mantas ir japeeteiz atteezigām eektahdem. Kas to nedara, ir fodams. Wiehs dauds spekulantus ešam par to fodijuschi un Zums lašam pret to nefas nebuhs. Gods, ka finans ir 10,000 rbl. waj feschit mehneschi fehdeschana. Otrs zeksch waretu buht pirkshana no leelineeekem, tās buhtu sakars ar muhsu ahrejo eenaibneeku. Bai tās buhtu eeguhts waj pirkshanas zelā waj kara laupijumu peefawinaschanas zelā, tās ir weenlihdšigi štkti.

Es peegreeschhos tai kritikai 13. maria deenai, kuru Mendera egs tehloja. Man leekas, lungi, mehš kuhšin weentš prabtiš par to, ka man bija eemešlš intereseetees par to, kahda ir ihšteniba no tām weršjam, kuras mums stahdija preekšchā iswehlei. Par grahmatu tirtotawam man ir japahrrauga un wianeem eerehdneem ir teeshiba eet eekschā un pahroleezinatees kahdas grahmataš tur atrodas. Es nolashichu protokolu, kas tai gabijumā tika fastahdits. (Molasa.) „Tautas Padomes lozeklis Menders pats atwehra durwis, lai tuhlin wahzotees ahra. Tautas Padomes lozeklis Bruno Kalninsch turpretim sahka mani nolamat par „subjektu“, „spionu“, un draudeja nemt pee fragas un issweest ahra, bet polizijas kahriibneeku winsch usazijnaja muhsu riktojumem neklausit un nekaut fewi apmullot. Bes tam kahda persona, kura atteizās sawu wahrdu teikt, solija man dot „pa mordu“. Zuhš redset, zil parlamentariški teek fanemti eerehdni. Bet Mendera egs sawā runā dewa wehl weenu preekch manis swarigu aishrahbijumu. Mendera egs sawā beidsamā runā aishrahdija, ka eerehdniš ir tizis aiskawees no Zelma ega, tad winsch gribeja tikt pee grahmatam, tā tad eerehdniš ar waru tizis trauzets amata darischanaš. Ta ir leeta, kura loti nopeetni ir parebdeta foda likumā. Pats par fewi saprotams, ka eerehdnim pehz tahdas fanemschanas bija jagreechās pehz polizijas. Tika ari iskratita scho noliktawa, bet netika nefas fewischkš wais atrastis pret to, kas bij pirmā deenā atrastis. Wij gan daichit inzidenti. Tā Mendera egs greefās pee manis pa telefonu un teiza, ka teekot kratiti Tautas Padomes lozekli dshiwokli. Es wareju tuhlin atbildet, ka tās nenoteek, tās ari now notizis, jo protokolā par to naw neweenas peeshmes, kaut gan to paraktiizis pats Mendera kungs un peeshmes taisitas deesgan daubš. Ari neweens Tautas Padomes lozeklis netika aprobechots sawā kustibas brihwibā, jo bes schaubam tad tās buhtu protololets waj ari par to buhtu warejuschi taisit peeshmi pee protokola. Statrs Tautas Padomes lozeklis bes kahdas kaweschanaš tika islaisis laukā, tiklihš winsch wareja fewi dokumentet kā tahdu. Interesanti tās, ka tika konstatets, ka 2 plaukti, kas wafar bijuschi piini ar grahmatam, otrā deenā bija tukšchi. Waj pa nakti wims paspehjuschi isplait, es nenemos ischkirt, bet ja grahmatam pa nakti bij japashhd, tad tam bija saws eemešlš. (Dr. Kalninsch: kas to ir konstatejis? waj warbuht pa fapneem kahds?) Scheit Mendera egs nekautrejas manu eerehdni apshmet par nešehgu. Man tam jayretojas ne sawā wahrbdā, bet to wahrbdā, kam tās eerehdniš domats. Man ir preekchā grahmatdrutataju arodneezifš isbewums un tur par schahdu eerehdni ir teikts, ka tās loti wajadšigs. Un ka isfraudšitā persona ir pasihstama kā leetpratejis un forekšs darbi-

neeks. Zuhst, ka eeintereseetee strahdneeki atfauzas par to eerehdni, kuru Zuhst efeit par nejehegu nosaufuschi un tik laipni fanehmuschi. — Kas paleek wehl pahri no Mendera fga skaitas runas? Ilegala literatura ir atrafta. Wina illegala zela eeguhta. Kontrolerjot naw aistiktas Tautas Padomes lozekku teesibas, bet gan nepeedodama ir isturefchanas pret to eerehdni, kas ispidbija fawus amata peenahkumus. Ja tad nu ornamenti, ironija un farkafms no Mendera funga pufes atkriht nost, tad paleek warbuht deesgan preefsch agitazijas runas, bet preefsch interpelazijas schai augsta nama gan firsniigi mas. (Applausi.)

Fr. Menderš: Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Es redsu, ka juhs schodeen, kad runa eet par strahdneeku kustibu, efeit loti jantra gara stahwolki un tapehz es fawu atbildes runu zentifchoz ihfi fawilkt kopâ schinis nopeetnas leetas, kuras tagad ir nopeetnatas, nekâ jums tas leetas. Zuhstu isturefchanas ir neweeta un dod to leezibu, ka Tautas Padome nonahkusi wezuma stahwolki.

Presidents Tschafste: Zuhdsu ta nerumat. Zuhdsu isturetees ar zeenibu pret Tautas Padomi.

Fr. Menderš (turpina): Tagad es pahreeschu pee eefschleetu ministra funga runas. Loti originela bija eefschleetu ministra funga Kerenfska dekreta issklaidroschana. Strahdbijas, ka Kerenfska dekreta pirmais punkts gan atzel prezes un grahmatu tirgotawu inspektoruz, bet 10. punkts toz atfal no jauna eewed. Ehrmota waldbiba, ehroti dekreti, ehroti dekretu isdeweji, kuri fahumâ faka „ne“ un beigâs „ja“. Ja 1. pants faka, ka grahmatu tirgotawu inspektori teef atzelti un 10. nodod pahrraudsibu wispahrejâm waldbibas eestahdem, tad, azimredsot, ir sinama starypiba stary tam funktzijam, kuras bija fawâ laikâ mineteem inspektoreem, un stary tam, kuras dod jaunais Kerenfska likums. Schis dekrets nepasihst grahmatu tirgotajuz un inspektoruz, kas waretu lauhtees eefschâ grahmatu krahtuwes deenu waj nakti un nemt, ko atrop, pehz fawas patifas. Kerenfska dekretâ tas ir nostahdits sinamas likumibas robeschâs.

Un, luhl, schini sinâ muhsu interpelazijai bija juridifks pamats. Wehs teizâm, ka grahmatu tirgotawu inspektori tanî nosihmê, fahdâ wini bija wezos zara laifos, pehz wezeem prefes likumeem wairs nedrihtst pastahwet. Par grahmatu tirgoschanos, drukafchamu muhsu tagadejos nenormalos laifos wajadsiga sinama pahrraudsiba, pret to mas buhtu ko eebilft, bet ta ir nostahdama stingrâs un no likuma noteiktâs robeschâs. Wini nedrihtst atdot bijuschem neerobeschoteem grahmatu tirgotawu inspektoreem. Es neredseju un nedirdeju, ka eefschleetu ministra kungs scho juridifko pamatu buhtu atspehkojis. Likuma 3. punkts nemas netriht swarâ, jo tas runâ par fawifschu „Krischnaju palatu“, kuras usdewumis ir registret wisus periodifkos isdewumis un weikt sinamu sinatnifku darbibu. Es fchanbos, waj muhsu tagadejais prefes nodatas waditajs war isdarit scho sinatnifko darbu. Nunajot par prefes inspektoru — schis masais eerehdnis patz par fewi muhs loti mas interese. — eefschleetu ministra kungs ustrauzas, ka es wini biju nosaujis par nejehegu. Beewedischu peemehrus: Winsch ir konfizejis pee Waltera un Rapas grahmatu „Darba kauschu wehsture“, kura isdota no Jesena. Tatschu laikam tapehz, ka skaitijis to peederigu pee komunifma. Tapat ari „Kulturâs Balsi“ ir konfizeta „Kulturâs wehsture“ no Jesena, kusch ir tik lojals zilweks, ka winsch ne tikai komunifman, bet ari jozialdemokratifmam stahw deesgan tahlu. Kas te bija lo baiditees, kapehz schi grahmata bij jakonfizje?

Beeweenojot tam klahst wehl „Sarkano fungu“, par kuru man bij gods agraf referet un wehl zitas grahmatas, ari manu tulkojumu no skautifka darba „Demokratifja waj diktatura“, par kuru schodeen eefschleetu ministra kungs kluseja, man jaustur spehka, ka par muhsu grahmatu tirgotawam walda zilweks, kusch drukata wahrda leetas ir nejehega. Ja kâ sinamu attaisnojumu eefschleetu ministra kungs ziteja fahbu atfauksmi no fahda arodneezifka schurnala, tad es few atfauchos to apschaubit un teift, ka schini gadijumâ arodneezifkais schurnals naw wisai pareisi eerehdni notafsejis.

Tâ tad juridifkâ puse ir pahraf skaidra. Dee prefes inspektori, ar agrafam funktzijam, ar teesibam bes ordereem laustees eefschâ weikalos un kratit weikaluz, tee us ta likuma pamata, kuru peenehma Tautas Padome, nedrihtst pastahwet. Bihstams ir tas likuma tulkošanas zelsch, us kura nostahjas eefschleetu ministrs. Tas atgahdina to paschu, ko reis teiza bijuschais eefschleetu ministrs Walters, ka likumus war tulkot schâ un ta. Ja juhs nostahjatees us tahda weedofka, tad mums newajadsjeja peenemt likumu, ka ir spehka wifl Kreewijas likumi lihds 1917. gada nowembrim, tad mums

wajadšaja teikt, ka Latwijā ir spēkā viņi likumi, kuri bija pirms revolūcijas, pirms 1917. gada un kas nākt pēc tam, tas nākt Latwijai par laimi. Ja tā, tad eeschleetu ministriņ bij finans varams. Bet tagad mehs waram teikt, ka eeschleetu ministra kungs usajzina Tautas Padomi tulkot viņus Kerenška un zitus likumus ne tā, kā to prasa demokrātijas gars, bet kā to prasa Stolipins un zarisma gars. Mehs ešam ļoti preezigi, ja mums tīt angli stahwofcha persona to pasiao; mehs redsam wehl weenu ilustrāziju, wehl weenu faktu wairak, ka muhsu waldbiba demokrātijū padara par autokrātijū. Man norahdija, ka eš uš Kerenška dekreta pamata ešot gribejis atnemt grahmatu tirgotawu inspektoram dšihwibu, ka eš ešmu mehginājis padarit winu par dšihwu lihki. Man leekas, ka winu war padarit par dšihwu lihki un tas jadara, ja Kerenška dekretu tulko pēcž wina gara.

Turpretim winu war padarit par dšihwu zilweku, kaitigu demokrātijai, ja Kerenška likumu grih tulkot pēcž Stolipina parauga. Bet ja mehs Kerenška likumu griham tulkot pēcž Stolipina gara, tad mehs atdšihwināsim gau prefes inspektoru, bet padaritšim par lihki Latwijas demokrātijū. Ja Latwijas Tautas Padome, Latwijas waldbiba, un teefas gribēs sekot tai likuma tulkofchanai, kahdu eeteiza eeschleetu ministrs, tad mehs buhšim droščā zekā, ka Latwijas isbuhwes pasahkums isaugš ne par seeboschu demokrātijū, bet par tukšču iskaltušchu reāzionaru stahdu. Mums norahdija, ka eerehnuim — eš pahreju pee faktiškās pušes, — ka nelikumigam eerehnuim bijuščas teefības nahlit un fratit „Sozialdemokrata“ kantori tapchz, ka uš durwim ir bijuši iskahrne „Isghlītības grahmatu weikals“. Man jājautā, kas tas ir par grahmatu tirgotawu inspektoru, kas nesin, kahdas Rīgā pastahw tirgotawas. Kātrš zilweks, kas pehrk grahmatas, sin, ka grahmatu tirgotawa „Isghlītība“ jau daschus labus mehneščus nepastahw. No kura laika spreesch par telpu šaturu tīkai pēcž iskahrtnes? (Saugeens: „Rīgas Wīse“). Ja, pareisi, ari iskahrne „Rīgas Wīse“ stahw ar leeleem burteem uš kahdas seenās. Eš eeteiktu grahmatu tirgotawu inspektoram eet ar peezeem brunotecm polizistēm štatitees, waj tur neteef drukata „Zihna“. Iskahrne radās kā argumens tīkai tad, kad mehs ar zeenijamo Seberlina kungu sehdamees pee galda un mehzejam špalwas tintē, lai rakšitu protofolu. Tad wīsch iskuhtija kahdu eerehnui apškatit iskahrnu un ari, kas uš tās rakšits, lai dabutu attaišnojumu. Tīka konstatēts, ka ar labu šwaigu baltu krahsu rakšits „Sozialdemokrata redakzija“ un tā kā mehs ešam nabaga zilweki, tad apalščā aij krahsas truhkuma bij palizis „Grahmatu tirgotawa Isghlītība“. Par telpu šaturu war spreesch no tirdšneezības šihmes. Warbuht mehs nebijām isnehmuschī pareišu tirgoschanaš šihni? Bet to konstatet ir komunal-eeschahschu leeta, to eerehnu leeta, kuri štatas, waj šihme isnemta pareišā kategorijā un uš pareišu wahrdu, bet nekahdā šinā grahmatu tirgotawu inspektora darischana.

Par inspektora pirmās deenas zeemu man naw eespehjamš nefa teikt, jo man nebij tas gods buht klahst un eepašhtees ar godajomo Kristapu Seberlina kungu. Eš eepašinos ar šcho godajamo personu tīkai 13. martā.

12. martā, — un to warēs apgalwot mani ziti kolegi, — leeta bijuši teescham tahda: Kristaps Seberlina kungs eenahzis kantori un pilnigi aij pahpratuma tizis eelaisis dibens istahā. Uš jautajumu, waj te ir grahmatu tirgotawa, „Sozialdemokrata“ redaktors winam pateizis, ka te ir grahmatu krahtuwe un redakzijas biblioteka. Waj nossegums, ja redakzija ir komunistu darbi? Eš Kristapu Seberlina kungu ļoti usatzinu pee fewis zeemā un ja juhs gribeet, tad šauzeet mant pee bruga teefas, man mahjā ari daschī eksemplari komunistu literaturas. Tapchz, ka eš ešmu komunistu idejiskš pretineeks un grihu pret wīneem zihnitees, eš newaru klausitees, ko stahsta tirgus bahbas. „Brihwā Seme“, „Latwijas Sargs“, „Šaunakās Sinaš“ un zitas awīses man wajaga rebset melnu uš balta. Tāpat, zeenijamee kungi, ari muhsu redakzijā, lai waretu wešt idejisku karu, newis karu ar karalauku teefu palihdšibu, mums ir wajadšiba eepašhtees ar komunistu literaturu.

Man Berga kungs warēs ļoti daudš eebilst: „Biblioteka paleek biblioteka, bet ta wairš naw biblioteka, kur ir wairak desmit eksemplaru. Pilnigi pareisi. Agrak tajā weetā bij grahmatweikals „Isghlītība“, un katram daudšmaj intelligentam zilwekam ir finans, ka tas ir bijis Latwijas sozialdemokrātijas ihpaščums, kuresch pa komunistu laiku ir bijis pahrwehrstš par komunistu partijas ihpaščumu. Tagad, šaprotams, tas eo ipso ir atkal Latwijas sozialdemokrātijas partijas ihpaščums. Wīšejot komunisti, šaprotams, wareja atstahst weenu, otru leetu no šawa ihpaščuma. Mums weikalu ne-



bija eespehjangs tahlak wadit un mehš to likwidejam. Mums ari nebij eespehjangs peenent zilweku, kas plauktu plauktus isplatitu zauri. Nu jau Kristaps Seberlina kungs ir tās isbestilejis, ka tur naw wairs neweena komunistiska bazila eefšchā.

Man naw atteezigu skaitku skaht par atraštām grahmatam, bet es domaju, ka wairat nebuhs tā 50 eksemplori. Tas ir kōti leelš krahtums, kuresch nopeetni apdraud wišu Batwijās demokratiiju. Es atraštās grahmatas lasijis neesmu, jo tur nekās gudrs naw. Weens darbs, zil atmiņoz, ir no Danishewska par rewoluziiju un otrs ir Petščala — par monopolisko kapitalismu.

Ja taira slehdseenu, ka sozialdemokrati ir isplatijuschi komunistu literaturu, es negribu par scho apwainojumu runat. Bet man leekas, ka wajadsetu daudsmas ar logiku bereet fakteem skaht. Es luhdsu Tautas Padomi, fauzeet muhs pee teefas, nostahdeet muhs tā komunistus, mehš ar mihtako prahtu eesim karalauka teefas preefšchā. Mehš juhs luhdsam, peenemeet rezoluziiju, ka mehš Batwijā esam isplatijuschi komunistu literaturu, ka mehš esam leelafee komunistu draugi, es luhdsu, fauzat muhs karalauku teefas preefšchā! Kas isnahts no tam, ka juhs usfahfkeet fara gahjeenu un fahfjat ismekleschannu? Kas tur isnahts? Par to jums patcheem wajadšes raudat gauschas afaras. Neaismirstat to. (Beesihme no Semneeku faweenibas: „Nedraudet!).

Tas, kas noteef no mums us wakareem, ir wehl kōti nenoslaidrota leeta, un lai tas, kas noteef pee mums us wakareem, fahktu wirsitees us rihteem, — tā to pilnigi pareisi norahdija ahrlēetu ministra kungs, tam wajadšigs tik jawa taisnibas eemesla. Kostahdat muhs par komunisteem un juhs riht dofat Baltijas muischneekem materialu jaunam Vermonta fara gahjeenam us Batwijū.

Dr. Pauls Schiemana kungs riht usfahhdīs „Nigasche Rundschau“ artikeli: „Ich warne“ un Pusula kungs pašinos to tahlak us Berlini (Klara Kalnin no weetas; „Semeslu jau deesgan!“). Bet wat tad. Vermonts nebuhs Jelgawā un Rīgā, to neweens newar pasazit. Tapehž juhsu „komunistu ehščanai“ ir weena bihtama note ahrejā politikā. Un ja jums Batwijās demokratiija dahrga, ja jums naw fewišchki tuwi tee kungī, kuri, no schis weetas skatotees, sehšch jums pa labi, tad buhtu kōti labi, ja eefšchleetu ministira kungs un tāpat Tautas Padomē walboschā partija, kura schowakar fewišchki jantrā gara stahwokli, eewehrotu ari to stahwokli, kahds paschlaik wakaros no mums un ar komunistu breesman til daudš nespehletos, jo ta ir spehleschanaš ar uguini. Newis ar to farlano uguini, bet zitu uguini, kurai buhs newis farlana, bet pahrdabiski melna krahsa.

Beidsot man nahkas atbildet us eefšchleetu ministra kunga pahrimetumu par muhsu istureschanoš pret eerehdni, kuram es esot lizis preefšchā, wahftees laukā (Applausi.) Es jau teizu, ka es eerehdnim pats atwehru durwis, es biju tik pakalpigš un neliku winam tās wehrt, lai gan man pret tahdām polizijas personam, kuras neewehro likumu un nahf bes ordera kratit, ir fewišchki leela antipatiija un tapehž man wajadseja pat fewi pahrwaret, lai winam atwehrtu durwis. Kas atteezas us maneem draungeem, tad jaewehro ta atmosfēra, fahdu grahmatu tirgotawu inspektors lihds ar polizijas usraugu un 5 brumoteem wihtreem eeneja muhsu telpās. Tad gan wareja notikt, ka maneem beedreem asints fahahpa galwā. Waj mans koleģis Zelms ar waru aisturejis Seberlina kungu, to wiņsch pats jums pateiks. Es sinu, ka wiņsch Seberlina kungam, buhdams daschus solus nost no wina, pateizis: „Jums naw ordera“. Un Seberlina kungam bij tahds respekts, ka wiņsch tahlak negahja.

Tautas Padomes deputatu brihwiba nesot blijst eerobeschota. Buhtu bijis wajadšigs fahstahdit atteezigu protokolu. Bet ta jau bij ta nelaine, ka III. polizijas eezirkna usraugs Dsolinsch sawus peenahkumus naw ispidbijis korekti, atteezees fahstahdit protokolu. Tas fahstahdits no subinspektora Abrama, un jafaka, schis eerehdnis bij korekts un korektais par Seberlina kungu. Abrama kungs, protams, bija sawa peenahkuma robeschās un ari protokolu ufstahdija korekti. Tad, kad tika Tautas Padomes lozeklu brihwiba aprobeschota, Abrama kungs skaht nebija un newareja fahstahdit protokolu. Turpretim, kad mehš luhdsam III. polizijas eezirkna usraugu Dsolinu fahstahdit protokolu par Seberlina kungu, wiņsch atbildeja: „Es esmu padots Seberlina kungam un newaru fahstahdit protokolu. Bet Seberlina kungs teiza, ka wiņsch padots Dsolina kungam. Tā tad ari protokols newareja tikt fahstahdits un newareja tikt konstateits fahks, ka Tautas Padomes lozekli us 15 jeb 20 minutem bij aprobeschoti sawā kuftribas

brihwibā. Mehš par ſawas perſonas aiſſfahrſchānu bijām loti aiſſfahrtri un proteſtejam wiſaſakā weidā.

Tā tad, ſanemot wiſus ſlehdsēenus kopā, iſhumā man naſkās wehl reiſ konſtatet, ka preſeš un grahmattirgotawu inſpektori tahdā noſihmē, kā agraf, wairš nepaſtahw. Latwiā war paſtahwet ſinama bahrrandſiba, kuzai naw wezo teeſibu, jo zītadi Pērenſka dekrets ir wiſš par wełti rakſiits. Bet mehš ſinam jau no Pētera laiſeem, ka likumi teeſ rakſiiti, lai wiāus iſpilditu.

Dirkahrt, eš konſtateju, ka tee ſewiſchku uſdewumu eerehdni, kuzi ir noteizeji, ka hdaš grahmataš ir brihw turet weikalā, ka hdaš nē, tee nepaſiſht drukatu wahrdu un ſchini noſihmē ir nepraſchāš un nejehgāš. Treſchfahrht eš waru konſtatet, ja Latwiāš grahmatu tirgū ari turpmāſ paſtahweš tahdi inſpektori, tad mehš wareſim peerebſet wehl behdigatūš faktūš, nekā lihdi ſchim. Beturkfahrt eš gribu teikt, ka lai grahmatu tirgūš pateeſcham tiktu noſtahdiš labakā ſtahwołki, tad wajaga wiſpirmš teem eerehdneem, kureem uſdotš regiſtret un rewidet grahmatu tirgu, dot noteiktu ſaraktu no wiſām grahmatam, kuraš ir aīkantaš un kuraš naw atkantaš. Newar atſtaht leetaš iſſpreeſchānu eerehdneem, kureem paſcheem no literaturāš daudi kaš ir jamahzaš, jo naw noſlehpumš, ka toš amatūš, kuruš agraf Kreewiā eenehma iſgłibtotāš perſonaš, kuzām bija koš kobejš ar literaturu, tagād eenem awiſchu reporteerš, kureſch ar leelām molaſm ſpej uſrakſiit literariſki ſakarigu teikumu un kureſch komuniſtu laiķā lihdiſtrahdajiš komuniſtu awiſeš, Needraš laiķā needriſtu lapā un tagād dara, ko pawehl waldbiba. Behdigi ſtahw ar to waldbibu, kuzai ir tahdi eerehdni, kuzi ar neprahtigeem uſbrukumeem kawē to mašo un ſchawro, brihwo wahrdu, ka hdaš mums wehl ir.

Preſ. T ſ c h a k t e: Wahrđš Zelman.

Z e l m š (ſozialdemokrata): Gudatee Tantaš Pādomeš lozeķi! Eš atkaiſchōš wiſpirmš maſu paſſaidrojumū, par to leelo kriminalnoſeegumu, kuru eš itkā iſdarjiš, peepraſidamš brunotam wiſtram wiāna dokumentūš. Taš kungš noſauzāš par Kriſtāpu Seberliānu. Loti laiņā ſahrtā wiānch leezineeku kłahthuhnē iſteizāš, ka wiānch ſimpatiſejot ſozialdemokrateem. Dtrreiš eš ſcho wiħru redſeju 5 brunoti wiħru pawadibā, ka wiānch, nepateizis ne labdeemu, laiſāš eekſchā redakzijaš teļpāš un eš teizu: juhš neeſeet tahkaf, ſamehr nbuhſeet parahdijūſchi man ſawuš dokumentūš. Ja taš ir kriminalnoſeegumš, kā to eekſchleetu miniſtra kga tehlo, tad mums wairš naw robeſchu, kā iſſchkirot toš laiſitajuš, kaš eerodaš apbrunoti dſiħwołki, atnem mantu un aiſeet, naw eeſpehjamš ſinat, waj ſchee brunotee wiħri naht no eekſchleetu miniſtrijaš waj no zitu-reeneš? Man bij teeſiba, pat likuma preekſchā peenahtumš praſit dokumentūš, wehl wairaf tapehž, ka ſchis wiħrš pirmo reiſi eerodaš kā loti ſimpatiſejochš ſozialdemo-krateem. Man bij eemeſlš wiānu noturet par banditu un praſit waj wiānam ir ka hdaš dokumentūš un nekaut eet tahkaf pirmš dokumentu uſrahdiſchanaš. Ja taš teeſ ſkaitiis par kriminalnoſeegumu, tad mehš neeſam garanteti, ka muħſu dſiħwołkoš eeradiſeēš daſchadi brunoti wiħri no eelaš waj no eekſchleetu miniſtrijaš, kuzi daris, kaš teem tikēeš. Mehš beeſchi laſam awiſeš ſinaš par to, ka ſem kratifchanaš maſkaš ir eera-duſcheēš priwatdiħwołkoš priwatpoliziji un ziti. Ja katram, kam ir kofarde, ari atkantaš laiſteeš muħſu dſiħwołkoš, tad eš neſinu... Tahdi wiħri eerodaš „Sozialdemokrata“ redakzija un neweēš uſ peepraſijumu nerahdija dokumentūš, un lihdi ſchim wehl ir nenofkaidrotš faktš, waj tee bij no eelaš, waj no eekſchleetu miniſtrijaš. Man leekaš, ka taiņai likumibaš wahrđā katram zilwekam ir teeſiba, ja wiāna dſiħwołki eerodaš ka hdi ſweſchi zilweki, praſit pehž dokumenteem, nī ka hda pamata eelaſchāš wiāna dſiħwołki.

Eš gribu aiſrahdiit uſ weemu. Ir paſiħſtama tahda ſlimiba, kuru ſanz par kraħſu ſlimibu, un te nu katra logika ir leeka perrahdiit tam, kaš zeeſch no ſchis ſlimibaš, ka dſeltena kraħſa ir dſeltena, bet ne ſarkana u. t. t. Scheem ſlimneekeem ir ſawi noteikti jehdſeēni un mehš toš no wiānu galwaš ahrā iſdabuhht newaram. Schini gadijumā mums ir dariſchana ar poliitiſko kraħſu atlibu. Par to man ir ſinami fakti. Tani paſchā deenā, kad poliizija eelaſjāš „Sozialdemokrata“ redakzija, 17. martā jau Semneeku ſaweēnibaš laiſrakſiis ſinoja, ka pee kratifchanaš „Sozialdemokrata“ kantori atraſta komuniſtiſka literatura un Tantaš Pādomei teeſot eeſneegta interpełazija. Jaſaka, ka Semneeku ſaweēniba nebij aprehliānuje un aiſſteigufeēš notikumam preekſchā, jo nekahda interpełazija eeſneegta netika. Waretu taiſit ſlehdsēenu, ka Semneeku ſaweēniba ſchini leetā bijis noteiktš planš un taš ari aprakſiits juħſu organā. (Alihwe: „Mehš ſinam, ko juħš ar to demagogiju domajeet!“) Taš ſauzaš par ofizialu Sem-

neeku faweenibas laikrafsu un es pasrihpoju to, kas tur drufats. Ja gribetu wifur pee likuma formeli peeturtees, tad es saprotu, ka likuma burta pahrkahpſhanu war atrasi, fur tikai griib. Tani pascha deena, tad eeradas kratit muhsu redakciju, uſ wifceem stuhreem parahbijas nelegalas proklamazijas un tas bij isplatitas, bes ka tas buhtu kaut weens preses inspektors redsejis, jo proklamazijas bij noteiktas tendenzes pret sozialdemokrateem. To stahwofli, kura mehſ waram nokluht zaur wifur latweeschu noſtahdiſhanu par komunisteem, loti pareisi aprahdija mans frazijas beedrs Menders. Noſtahdot muhs par komunisteem loti wihlas tee laudis, kuri, kad wini pirmo reisi eelaufas Kursemē, teiza, ka latweeschu tauta ir komuniftiska. Un juhs ari to gribeet peerahdit. Ar teem zilwekeem man bija personigi darſchana un wini teiza, ka Ulmanis un Peters Stutſcha esot weens un tas pats. Es ari no sawas pufes nelo nezentos peerahdit wineem iſſchribu ſtarp Ulmani un Peteri Stutſchu, jo tas maj buhtu lihſejis.

Es nezentos to weltigi peerahdit, tapeh3 ka es atſihstu, ka tahdos gabijumos logiski argumenti ir neweeta. Ja Semneeku faweeniba ir eekaluſe ſew galwa, ka katra ſina wifſ, kas ir komuniftisks, tas ir ari pee sozialdemokrateem, tad es nebuht negribu zenſtees ſcho winu pahrlceezibu isgaisinat, jeh peerahdit pretejo ar kautlahdeem Logiſceem argumenteem. Es griibu wiltt wehl zitas konſekwenzes. To demokratiju, kuru aiſſtahwet mehſ uſai3inam plaſchas ſtrahdneezibas mafas, war daſchadi tulkot. Ka muhsu eekſchleetu minifters ſcho demokratiju tulko, ta to war tulkot ne tikai peh3 Kerenſka, bet ari peh3 zara likumeem. Schai demokratijai juhs laupeet kuru katru uſtizibu, kuru juhs gribeet eeguht pee plaſchakam mafam, — ta ir demokratijas fikzija. Un komunisteem ir ſinama teeſiba ſobotees par juhsu demokratiju, jo wini ſaka: redjeet kahda ta juhsu demokratija, un ta ſaze3 tikai ſinamu jautribu, ſmeeklus, wifur ko, tikai ne ſtahwofla noſkaidroſchamu, tikai ne nopeetnibu. Tas jautajums naw ta iſſchiram3, ka juhs domajat. Mums ari naw no ſwara to peerahdit, bet es til griibu pasrihpot to, kas te tika aiſrahdits eepreekſheja runa. Ja pateeki juhs gribeet wehju ſeht, tad nekurneet, ja wehtra tai weeta buhs japlauj. Man buhtu to aiſrahdit uſ daud3 un daſchadeem dokumenteem, aiſrahdit uſ to, ta ſchahda likuma tulkofchana teel isprasta un ta tos war iſtulkot. Pats miniftira kungs kahdreis, eestahdamees ſawa lihdiſchineja amata, bija ſinojis, ka polizijai un warai mas3 wajagot waldit, bet wairak wajagot buht par preekſſihmi. Sche ir dokument3 ar 16 parakſteem, kahds protokols, kas leezina, ka ſemats eerehdnis uſ laukeem tulko to paschu likumu, ko miniftira kgs isdewis, ka wehleſchanas agitazijas brihwibas likumu. Tas eerehdnis ſaka ta: „kaut ari ir atlauja no aprinka preekſchneeka ſaſauft Satwersmes Sapulzes wehleſchannu ſapulzi. es tahdu aprinka preekſchneeku nepaſihstu un uſ to rakſtu ſplauju wirſu.“ Ta teel likumi tulkoti un par to te ir protokols ar 16 parakſteem, bet ſchahdas likuma tulkofchanas teel nokluſetas.

Ja jums wifas tas konſekwenzes patih3, tad tomehr mehſ juhs pahrlceezinat negribam. Teel atgahdinats no wifceem, un gandrih3 katra wahrda gala teel teikt3, ka arodneezifkas beedribas esot tikai komunifti un juhs wifzaur redſat tikai breeſmigu komuniftmu. Lai paleek tahda juhsu pahrlceeziba, mehſ negribam juhs preteji pahrlceezinat, bet tikai weemu wa.u atgahdinat, ka neuſtizedamees demokratijai, kurai mehſ uſtizamees, juhs ſehjeet wehju, kura weeta war izeltees leela wehtra.

**S t u j e n e e k s :** Neweens pee wahrda naw peetezees? Scheit ir eefneegti 3 preekſchlikumi ſakara ar ſcho deenas kahrtibas punktu. Wispirms es liſſchu uſ balſofchannu nemotiweto preekſchlikumu, kureſch ſkan ta: „Noſlauſijusees eekſchleetu miniftira atbildi uſ interpelaziju Tantas Badoime pahreet uſ deenas kahrtibu.“ Tad otrs preekſchlikums ſkan ſefofchi: „Noſlauſijusees eekſchleetu miniftira paſkaidrojums atteeziba uſ interpelaziju par paſta-telegrafa un telefona arodneezibas faweenibas nodaku konſerenzu, Tantas Badoime atſih3 tos par neapmeerinoſcheem un konſerenzes noleegſchannu par pretlikumigu.“ Pirmais parakſtitais no pirma preekſchlikuma ir Alihwe. No otra preekſchlikuma Menders, Kalninfch u. t. t. Bes tam wehl treschais preekſchlikums, kureſch neatteezas teeſchi uſ interpelaziju. To es liſſchu peh3 tam uſ balſofchannu. Tagad es liſſchu uſ balſofchannu nemotiweto preekſchlikumu un lihdsu peeeltees, kas buhtu par to? 27 balſis. (Bezeelas ari demokrati. Kalninfch deefihme: waj tahdi ir demokrati?) Un kas ir pret ſchito preekſchlikumu? 18 balſis. (Deefihme: Kalninfch, Walters gan buhtu wil3is konſekwenzes.) (Deefihme: Uſ wahzeeschu liſti.) Kas atturas. Naw. Ta

tad ar 27 balsim pret 18 balsim preekšlikums ir peenemts. Dihds ar to nahkoschais atfriht. Tad ir wehl eefneegts sekoschs preekšlikums: „Isejot no eefschleetu ministra konstatejuma, ka „Sozialdemokrata“ kantorī tikuse isplatita komunistska literatura, Tautas Padome nolemj isflehgt s. d. frakziju no sama widus un greesch waldibas wehribu uš to, ka s. d. frakzijas lozekli nododami teefai.“ Parakstijuschī Menders un Kalnisch. (Smeeeli.) Es likšhu schito preekšlikumu uš balsoschānu. Kas buhtu par to? Naw. (Peefihme: No Semneetu saweenibas: Ari pats parakstitajs nepeezekas!) (Menders peezekas un saka: es peezelos, lai muhs isflehgtu no Tautas Padomes.) Tā ka neweens par schito preekšlikumu naw, tad es par wīnu tahlaš neturpinaschu balsot.

Pres. Tschakste: Te ir eefneegts weens eerosinajums. Tas ir nododams parastā kahrtā ministrijai. Dihds ar to deenas kahrtiba isheigta un es sešju flehdsu. (Pultst. 1. 5 min.)

### **Parlabojums.**

Latwijas Tautas Padomes zeturtās sešijas 1919. g. 18. un 19. augusta sehdēs abas aij drukas kluhdas nosauktas par peetto sehdi, ar to sehšhu numerazija pehž kahrtas sagrosita.